

ZAMAK DUŠE

Sabrani komentari knjige, duhovne vježbe, i popratni paralelizmi po temama pojedinih odaja

**Prigodom 500. obljetnice rođenja sv. Terezije Avilske
priredio p. Miljenko Sušac SMM
misionar monfortanac**

Zagreb 2. veljače 2015

blagdan Isusova prikazanja u Hramu – Svijećnica

SADRŽAJ

Uvodna misao za skriptu	5
Uvodna napomena o dodacima pojedenih odaja.....	6
Kratice	6
Predgovor	7
Kako je nastao »zamak duše«	7
Koji je sadržaj djela?.....	8
Prisutnost i značenje simbola u djelu	9
Molitva - ulazna vrata zamka	10
Značenje samospoznaje za molitvu	11
Hod kroz odaje	13

Dodaci uvodu hrvatskog izdanja *Zamka duše*

1. Opis stanja duša koje žive izvan zamka – to jest duše koje žive u teškom i smrtnom grijehu te ostaju izvan autentičnoga puta kršćanskog života prema drugim svetačkim tradicijama	14
2. Smrt, sud i mogućnost da duša padne u pakao	23
3. Sažetak trostruke razvojne dinamike duhovnog rasta za pratiti hod duše kroz odaje zamka	29

PRVE ODAJE – OBRAĆENJE

Molitva prvih odaja: Usmena molitva

Dodatak za prve odaje:

1. Paralelizam sa nukom bl. Henrika Susona: prva i druga hridina	41
2. Askeza – napor duše za biti vjerna životu u milosti i Bogu.....	45

DRUGE ODAJE - NAPETOST IZMEĐU USTRAJANJA I ODUSTAJANJA

Molitva drugih odaja: Razmatranje – Meditacija

Dodatak za druge odaje:

1. Općeniti nauk u duhovnom životu o razmatranju	75
2. Metode razmatranja	98
3. Paralelizam s naukom sv. Ivana od križa o aktivnom dijelu duhovnoga puta i nastojanjima koja duša mora uložiti da uredi svoje duševne moći	104
4. Duševne moći i savjeti svetačke tradicije kako ih urediti pa da duša napreduje na putu duhovnoga rasta	114
5. Paralelizam sa nukom bl. Henrika Susona: Treća hridina	129

**TREĆE ODAJE - NAUČITI BESPLATNOST DARA; ZA DALJNI HOD:
PONIZNOST, STRPLJIVOST, POSLUŠNOST.....131**

Molitva trećih odaja: razmatranje i molitva sabranosti135
Tri stava prema sv. Tereziji koji su okosnica i koji su jako važni za daljni duhovni put.....140

Dodatak za treće odaje:

1. Klasični katolički nauk o molitvi sabranosti i stečenoj kontemplaciji144
2. Paralelizam sa nukom sv. Ivana od križa - za daljni put rasta duša treba proći kroz tamnu noć sjetila149
3. Kontemplativna spoznaja svoje bijede u drugim svetačkim tradicijama166
4. Paralelizam sa nukom bl. Henrika Susona: Četvrta hridina170
5. Paralelizam sa naukom o trostrukoj raspodijeli puta duhovnog rasta: Put čišćenja 172
6. Klasični savjeti svetačke tradicije za duhovno vodstvo tijekom prvog perioda duhovnog rasta178
7. Sažeti opis stanja duše koja je proživjela put duhovnoga rasta prvi triju odaja 186

ČETVRTE ODAJE - PRIJELAZ U ŽIVOT MISTIKE188

Početak kontemplativne molitve- što je to kontemplacija?.....193

Molitva četvrtih odaja: ulivena sabranost203

Molitva četvrtih odaja: molitva smirenosti206

Popratni fenomeni kod molitve smirenosti209

Dodatak za četvrte odaje:

1. Klasični i praktični katolički nauk o dinamikama iskustva ulivene kontemplacije213
2. Nauk sv. Ivana od Križa o ponašanju duše u razdoblju prijelaza između tamne noći sjetila i tamne noći duha223
3. Mistika i mistično iskustvo kao takvo224
4. Prikaz krivog nauka o kontemplaciji koji je Crkva osudila i katolički nauk o tim pitanjima228
5. Krunica je i meditativna i kontemplativna molitva.....231
6. Paralelizam sa nukom bl. Henrika Susona: Peta i šesta hridina.....235
7. Klasični savjeti svetačke tradicije za duhovno vodstvo duša koje prolaze kroz kontemplativni dio puta duhovnog rasta237
8. Prijeporna pitanja među teolozima o kontemplaciji242

PETE ODAJE - »ŽIVIM, ALI NE VIŠE JA...«.....249

Molitva petih odaja: molitva sjedinjena260

Dodatak za pete odaje:

1. Paralelizam sa nukom bl. Henrika Susona: sedma hridina264
2. Paralelizam sa naukom o trostrukoj raspodijeli puta duhovnog rasta: Put prosvjetljenja.....265

ŠESTE ODAJE - ZARUKE DUŠE.....272

Molitva 6. odaja: kontemplativne molitve zanosnog sjedinjenja i duhovne zaruke.....285

Dodatak za šeste odaje

1. Paralelizam sa nukom sv. Ivana od križa - za daljni put rasta i ući u sedme odaje292
duša treba proći kroz tamnu noć duha
2. O pročišćenjima i ljubavnoj spoznaji Boga u mističnom iskustvu305
3. Opis kontemplativnih kušnji u tamnoj noći duha.....315
4. Iskustva tamne noći duha raznih svetaca.....321
5. Marija i prolasci duše kroz tamne noći duha342
6. Paralelizam sa nukom bl. Henrika Susona: osma hridina.....349
7. Trpljenja koja duše prolaze u tamnoj noći duha uspoređena sa patnjama dušu u čistilištu.....350
8. Istovremeni suprotni osjećaji u duši koja proživljava kontemplativne kušnje
i prolazi kroz tamne noći.....356
9. O nekim mističnim fenomenima u nauku sv. Ivana od Križa.....360
10. Klasični katolički nauk o van rednim mističnim fenomenima i đavolskim utjecajima.....364

SEDME ODAJE – DUHOVNO VJENČANJE384

**Molitva sedmih odaja: preobražansko sjedinjenje ili duhovno vjenčanje, učinci
u duši i znakovi za prepoznati 387**

Dodatak za sedme odaje

1. Dinamika porasta djelovanja Duha Svetog preko razmatranja do kontemplacije398
2. Opis iskustva stanja duše koja je proživjela duhovno vjenčanje prema iskustvu
i nauku drugih svetaca.....401
3. Paralelizam sa nukom bl. Henrika Susona: deveta hridina.....420
4. Paralelizam sa naukom o trostrukoj raspodijeli puta duhovnog rasta: Put sjedinjenja.....428

ZAMAK DUŠE

Sabrani komentari knjige, duhovne vježbe, i popratni paralelizmi po temama pojedinih odaja

priredio p. Miljenko Sušac SMM

(Pripravljeno za duhovne vježbe o Zamku duše sv. Terezije Avilske sestrama Karmelićankama BSI veljači 2015, Vrhovec – Zagreb voditelj p. Miljenko Sušac, SMM misionar monfortanac. Sadržaj je obogaćen komentarima pojedinih odaja Zamka duše često i doslovno preuzetim od karmelskih autora o. Križić, o. Marija Eugenio del B.G, o. Alvarez, o. Castellano, o. Sicari, koristili smo A. Albiani i M. Astura, konzultirali smo sustavne priručnike duhovnosti na talijanskom Royo Marin, Tanquery, Bernard, Dizionario di spiritualità, Dizionario enciclopedico di spiritualità.

Skripta sadrži dobrim dijelom i doslovno preuzete tekstove, predavanja, nagovori sestrama naše i nekih hrvatskih karmelskih autora za koje nismo sigurni kome pripadaju pa ne navodimo njihova imena. Mi smo ih dobili u digatilom obliku kao takve bez potpisa autora i koliko je nama poznato nisu objavljavani.

Kao što se vidi iz naslova mi smo samo uredili sav ovaj materijal kako bi bio na pomoć sestrama u produbljivanju karmelske duhovnosti. Ujedno ovo je i naš skromni prinos proslavi 500. godišnjice rođenja sv. Terezije Avilske te znak zahvalnosti sv. Tereziji za dugogodišnja plodonosna druženja sa njenim spisima, brojna predavanja i duhovne obnove koje smo držali na teme terezijanske duhovnosti. Skriptu dajemo sestrama kao nepročišćeni tekst namijenjen za internu upotrebu)

Uvodna misao za skriptu

Poštovani čitatelju na traženje sestara Karmelićanki BSI ostavljam im moje radne materijale o *Zamku duše* sv. Terezije Avilske koje samo duži vremenski period skupljali i obrađivali i na temelju kojim smo držali duhovne vježbe o *Zamku duše*. Dakle radi se o radnom i „nepročišćenom“ tekstu i kao takav dajemo ga sestrama u nadi da će im biti od duhovne koristi.

U našem izlaganju slijedimo duhovnu dinamiku proživljeno nutarnjeg iskustva duše u hodu kroz odaje oslanjajući se na karmelske autore. Pod pojmom duhovna dinamika podrazumijevamo nutarnja iskustva koja duša proživljava u tom stanju duhovnog života kao savjete i poticaje za daljni duhovni rast. A prigodom iznošenja pojedinih tema donosimo i tekstove iz drugih svetačkih tradicija te se oni mogu komparativno usporediti s putom duše koji opisuje sv. Terezija.

Koliko je nama poznato u svetačkoj literaturi postoje samo dvije knjige koje govore o postupnosti puta duhovnoga rasta i to opisuju kroz stupnjeve. Uz *Zamak duše* to je knjižicu bl. Henrika Susona *Devet hridina*.

Upućujemo i na izvrsnu studiju o putu duhovnoga rasta o. A. Saudreau, *Les degrés de la vie spirituelle: methode pour diriger les ames suivant leurs progres dans la vertu*, Anger, 1905.

Autor na neponovljiv način sustavno razrađuje temu duhovnoga rasta u sedam stupnjeva, analogno nauku odaja sv. Terezije ali sažimajući većinu velikih svetačkih tradicija raspravljajući o pojedinim temama. Tako A. Saudreau u prikazu stupnjeva duhovnoga rasta na široko komparativno uspoređuje nauk bl. Henrika i sv. Terezije Avilske.

Mi smo upravo oslanjajući se na njega pokušali to ukratko učiniti tako da se može samo naslutiti paralelizam opisa duhovnoga puta rasta prema nauku blaženika i svete, naravno uz sve posebnosti nauka svakoga od njih.

Nakon prikaza svake od pojedinih odaja donosimo i dodatak u kome se nalaze svetački i drugi tekstovi koji mogu biti na ispomoći za objašnjenje dinamike puta duhovnoga rasta kojim sv. Terezija želi voditi dušu.

Uvodna napomena o dodacima pojedinih odaja

Zamak duše je sam po sebi konzistentna cjelina u tom smislu nema potrebe za bilo kakvim dodacima da bi se slijedio nauk sv. Terezije ipak mi smo se odlučili da za svaku odaju donosimo dodatke i paralelizme i to samo iz razloga da se usporedno shvati nauk svete sa drugim tradicijama i temama iz duhovnosti i mistike o kojima se raspravlja u pojedinim odajama. Neki od dodataka su iz karmelske tradicije i kao takvi najuže povezani sa iskustvom i naukom sv. Terezije dok se drugi odnose na općeniti katolički duhovni nauk o pojedinim temama koje su bitne za bolje shvatiti nauk sv. Terezije.

U tom smislu dodaci mogu pomoći kod studijskog čitanja skripte za dublje shvatiti duhovnu dinamiku koju sv. Terezija uči u pojedinim odajama. Dakle skripta bi bila cjelovita i bez dodataka za pojedine odaje, ali mi ih ipak donosimo zbog cjelovitosti za one koji žele dublje shvatiti općenite problematike dinamika duhovnog života i nauka sv. Terezije u tom svijetlu.

Za studijsko korištenje skripte predlažemo da čitatelj pročita komentar pojedine odaje pa onda dodatke (ili neki od njih) za tu odaju a nakon toga ponovno komentar odaje da vidi je li bolje shvatio nauk svete i duhovnu dinamiku hoda duše kroz odaje.

p. Miljenko Sušac SMM – misionar monfortanc

Kratice

Djela sv. Terezije Avilske

- O** = Knjiga o osnucima
- P** = Put k savršenosti
- Z** = Zamak duše
- Ž** = Moj život

Djela sv. Ivana od Križa

- U** = Uspon na goru Karmel
- TN** = Tamna noć
- DS** = Duhovni spjev

PREDGOVOR

(iz hrvatskog izdanja Zamka duše)

Djelo »Zamak duše« jest, bez sumnje, najzrelije Terezijino djelo. Piše ga u vremenu kad je postigla određenu puninu duhovne i ljudske zrelosti, pa je ovdje najsustavnije razradila i iznijela svoj duhovni nauk. Tu se izvrsno nadopunjuju njezino iskustvo i doktrinarna načela te je to s pedagoškog i literarnog gledišta njezino remek djelo.

U odnosu na druga njezina djela »Zamak duše« se predstavlja komplementarno: preuzima bogato blago mističnog iskustva koje je izneseno u knjizi »Moj život« i ovdje se nadopunjava i izlaže u manje osobnom i opisnom obliku, te se postavlja na mjesto koje odgovara ljestvici mističnog života.

»Zamak duše« pretpostavlja poznavanje »Puti k savršenosti« koji sadrži veliki asketski uvod u mistični život. Ovdje će taj asketski uvod biti sažet u šest poglavlja (prve tri odaje), dok će se mističnom životu posvetiti preostali dio, puna 22 poglavlja.

Kao i sva druga njezina djela, i ovo je upućeno, prije svih, njezinim susestrama kojima ona svojim vlastitim iskustvom želi pripomoći na putu molitve i duhovnog života. To izričito napominje u

Predgovoru: »Onaj koji mi je zapovjedio da pišem rekao mi je da redovnicama ovih samostana Naše Gospe od Karmela treba netko da im razjasni neke nedoumice o molitvi« (Predgovor br. 4).

Obuzeta sviješću da piše svojim susestrama, Terezija, kao i u prethodnim djelima, nastavlja u svojem poznatom stilu: familijaran, povjerljiv oblik jednog dugog pisma. Tek tijekom pisanja njezino se obzorje proširuje i prema svim drugim osobama koje bi molitva mogla zanimati. Djelo nije ni teorijski ni znanstveni traktat, nego prije svega pedagoški, pa stoga koristan za sve, i one koji još nisu stigli do mističnog života.

KAKO JE NASTAO »ZAMAK DUŠE«

Knjiga je napisana na inzistiranje oca Gracijana, provincijala Reda, prilikom jednog susreta s Terezijom i slučajnog razgovora na sličnu temu. Razgovor se vodio o knjizi »Moj život« u kojoj je Svetica iznijela na provjeru svoja mistična iskustva, a koja se nalazila u rukama Inkvizicije i bez ikakvog jamstva da bi jednom mogla ugledati svjetlo dana. Gracijan je svakako bio dobro informiran o bogatom sadržaju knjige. Da bi spasio nauk od opće vrijednosti, zapovjedi Tereziji da svoje duhovno iskustvo ponovno zapiše, ali ovaj puta u više anonimnom obliku da se izbjegne bilo kakva opasnost.

Terezija se na početku jako opirala, ali je na koncu teškom mukom i iz poslušnosti prihvatila. Knjigu piše gotovo brzinom kojom govori. U petnaest dana (započela je 2. lipnja 1577.), uz bezbroj drugih poslova i u punom jeku obnove, uspijeva razraditi tri odaje te prvo poglavlje četvrtih, a onda je naglo prekinula. Prekid je izazvala neugodna vijest iz Madrida o smrti nuncija Nikole Ormaneta, čovjeka sklona Obnovi, te je Svetica naslutila da bi mogli uslijediti teški dani za Red. Za sebe se dosjetila da bi bilo najbolje da se vrati u samostan sv. Josipa u Avilu gdje je i započela Obnovu.

Na putu prema Avili napisat će pet slijedećih poglavlja, a onda posao ostavlja za bolje dane. Tek nakon četiri mjeseca nastavit će pisati u Avili počevši od četvrtog poglavlja petih odaja. Tu će djelo i završiti 29. studenog 1577.

Kad je sve privela kraju, Svetica je knjigu podijelila na odaje i poglavlja i dala naslov djelu. Međutim, da bi knjiga mogla u javnost, tj. do ruku čitatelja, nužno je odobrenje kompetentnih

teologa. Za ovo djelo brigu će preuzeti dva teologa, Terezijini prijatelji: karmelićanin otac Gracijan i dominikanac otac Diego Yanguas .

Sve se odvijalo unutar samostana karmelićanki u Segoviji. Gracijan o tome ovako izvještava: »U njezinoj prisutnosti otac fra Diego Yanguas i ja čitamo ovu knjigu. Ja sam se protivio mnogim tvrdnjama smatrajući da nisu prikladne, o. fra Diego me je pobijao, a majka Terezija je savjetovala da ih izbrišemo. Tako smo ih izbacili nekoliko, ne zato što bi sadržavale neki pogrešan nauk, nego samo zato jer bijahu uzvišene i za mnoge teško razumljive. Ljubav kojom sam je ljubio poticala me da učinim što je god moguće da se u njezinim djelima ne nađe ništa što bi moglo stvoriti poteškoće čitateljima« .

U križanju i brisanju pojedinih odlomaka došla je do izražaja sva sitničavost teologa i humanista. Na sreću, Gracijan je blago precrtavao Terezijin tekst te se bez poteškoća kasnije uspio odgonetnuti.

Koju godinu kasnije autograf će doći u ruke Terezijinom prvom životopiscu, isusovcu Franji de Ribera, koji izlazi s burom protesta zbog križanja i prepravljavanja Terezijinog rukopisa.

On ustvrđuje da je svugdje prikladniji Svetičin tekst od cenzorova, te na kraju napisa u obranu njezina originala: »Čini mi se prikladnim upozoriti onoga tko bude čitao ovu knjigu da je čita onako kako je napisala Sveta Majka koja se više razumjela i bolje izražavala. Neka izbaci ono što je dodano i smatra kao neprekriženo ono što je prekriženo, a što je Svetica napisala svojom rukom« .

Već u prvom izdanju djela fra Luis de Leon nije tiskao odlomke koje je umetnuo Gracijan. Ovdje je važno pridodati da je rukopis dobio potpuni 'nihil obstat' od strane drugog cenzora, člana Inkvizicije, koji je dvije godine prije strogo nastupio prema Tereziji na procesu u Sevilli: radi se o ocu Rodrigu Alvarezu, isusovcu. Sad se već njegovo mišljenje prema Tereziji u biti izmijenilo te on osobno zatraži da vidi njezino djelo Zamak duše. Terezija, još uvijek pod dojmom njegovih prijašnjih nastupa i stavova u odnosu na nju, udovoljava djelomice njegovoj želji. U strahu i oprezu ona zamoli sestru Mariju od sv. Josipa, prioricu u Sevilli, kod koje se nalazio autograf, da mu ga ne daje u ruke, nego da mu ona sama pročita sedme odaje i zamoli za njegovo mišljenje.

Saslušavši sedme odaje, otac Alvarez ostavi napismeno svoj sud: »Majka priorica ovoga samostana u Sevilli pročitala mi je sedme odaje ili nastambe do kojih dopire duh u ovom životu: neka svi sveti hvale neizmjernu Božju dobrotu da se toliko udjeljuje onim stvorovima koji rade za njegovu veću slavu i spas bližnjih. Moje mišljenje i moj sud s obzirom na ovu knjigu jest da je sve što mi je pročitano katolička istina po teologiji i nauku svetih. (...) I budući da je to istina, tako osjećam i razumijem, potpisujem svojim imenom, danas 22. veljače 1582.

P. Rodrigo Alvarez« .

Ovo odobrenje oca Rodriga jest prva reakcija tradicionalne teologije na novu interpretaciju misterija kršćanskog života koju pruža Terezija u »Zamku duše« .

Koju godinu kasnije uslijedit će žestoki napadi temeljeni u mnogome na predrasudama i sumnjama koje su proizlazile iz poznatog stava prema »alumbradosima«, ali na sreću knjiga je već tiskana u dva izdanja i njezino se širenje nije moglo zaustaviti.

KOJI JE SADRŽAJ DJELA?

Ako prihvatimo riječi »Predgovora«, onda je odgovor jednostavan: »cosas de oracion«, tj. molitva ili »nutarnje stvari«. Terezija to nešto kasnije objašnjava: »Dobro znam da je za vas važno razjasniti neke unutarnje stvari, ako budem mogla; jer uvijek čujemo kako je molitva dobra, a i prema Konstitucijama moramo je imati toliko sati, no ne razjašnjava nam se više od onoga što same možemo; a i o Gospodnjim učincima u duši malo se kaže, hoću reći o vrhunaravnom« (Z I, 2, 7).

Stoga bi se moglo reći daje tema ovoga djela »ono što čini Gospodin«. Tako se »Zamak duše« s jedne strane predstavlja kao njezina duhovna autobiografija (jer piše gotovo isključivo ono što je

sama proživjela), dok s druge strane djelo na stanovit način postaje Božja faktografija: opisuje ono što Bog čini, povijest Božjih spasiteljskih zahvata.

To potvrđuje i pismo upućeno ocu Gasparu de Salazaru tjedan dana po završetku djela, u kojem izričito naglašava da »ne govori ni o čemu drugom nego o Bogu« .

U tom Božjem svjetlu ona promatra čovjeka, njegovo otvaranje Svjetlu i rast u duhovnom životu koji se predstavlja u dinamičnom skladu odnosa s Bogom.

Kao što smo napomenuli, djelo je napisano iz poslušnosti i stoga se ne može tvrditi da je proizašlo iz neke posebne mistične inspiracije ili jače doktrinarne ovisnosti od djela koja je prije čitala.

Ono je s jedne strane plod sretnog slijeda i upotpunjenja cijelog niza mističnih iskustava koje Svetica živi već duže vrijeme, a s druge strane njezinih glavnih ideja i doktrinarnih stavova preuzetih iz prethodnih djela.

Glavne mistične milosti koje su pripravile poimanje duhovnog života kakav je predstavljen u »Zamku duše« mogli bismo svesti na ove:

- viđenja i mistična iskustva koja se odnose na dušu i druge nutarnje vrednote: duša u milosti, prijelaz iz grijeha u milost i obratno, bogatstvo svetih duša...

- viđenja i motrenje stvarne Božje prisutnosti u osobama i stvarima;

- iskustvo nastanjenja Presvetog Trojstva u duši pravednika.

Od važnijih ideja, prisutnih i potvrđenih u prethodnim djelima i preuzetih u ovom kao od opće vrijednosti, navodimo one:

- stvarnost Božje prisutnosti u nama, u najskrovitijem središtu duše;

- vrijednost molitve i molitvenog života kao sredstva pristupa k Bogu i kao oblika suživota s Njim;

- značenje i važnost da osoba postane svjesna i uvjerena s obzirom na nutarnje vrednote: Boga, dušu, milost i mistične milosti...;

- inzistiranje na postavljanju cijelog duhovnog života kao odnosa prijateljstva s Bogom.

Stoga, u najkraćem, mogli bismo reći da djelo razlaže dva glavna predmeta:

- rast i razvoj cijelog duhovnog života od odreknuća od grijeha do potpunog sjedinjenja s Bogom;

- stupnjeve molitve koja je predstavljena kao životna snaga koja neprestano obogaćuje naše mogućnosti u susretu s Bogom.

U isto vrijeme Terezija obrađuje i neke susljedne teme: kreposti, milosti, plodnost duhovnog života u apostolatu, i druge. Isprepliću se praktični savjeti s blagim upozorenjima i poticajima u odnosu na duhovni život, zajedno sa zanosnim molitvama, zazivima, meditativnim temama...

Najsažetije rečeno, njezina je namisao u ovom djelu dvostruka:

- ponuditi čitatelju svoje kršćansko iskustvo s nakanom da u njemu izazove želju da ga i sam doživi usmjerujući ga k vrhu, mjestu susreta - sjedinjenju s Bogom.

- obvezati ga na jedan konkretan program koji jamči uspjeh: boriti se, biti ustrajan, spoznati se dokraja, ne izgubiti iz vida zahtjev ljubavi - voljeti druge, programirati, nadati se...

Što znači, njezina je želja prije svega da oduševi osobu za cilj te je ohrabri i uvjeri u mogućnost ostvarenja. Stoga se cio njezin nauk u ovom djelu slijeva niz dva obronka: mistagoški, da oduševi osobu za to neizrecivo iskustvo; pedagoški, da ohrabri, pokaže i uvjeri osobu u mogućnost ostvarenja tog uzvišenog ideala.

PRISUTNOST I ZNAČENJE SIMBOLA U DJELU

Terezija neprestano navodi da ne zna filozofirati, da ne pripada »učenicima«. Svjesna je da djelo ne piše za njih, nego za svoje jednostavne sestre, te se stoga izdašno utječe simbolima i usporedbama da bi im na taj način lakše i jasnije približila i iznijela svoja teško opisiva iskustva.

Ovdje ona ponekad upada i u proturječnost služeći se elementima koji se ne poklapaju s cjelovitim izlaganjem koje iznosi, ali to joj ne smeta. Dopušta si tu veliku slobodu svjesna da piše osobama od kojih se osjeća voljena i koje voli, te zna da se više razumiju srcem nego razumom.

Iako se može s pravom ustvrditi da je cijelo djelo postavljeno i učvršćeno na alegorijskim temeljima, ipak taj govor nikad ne postaje samo slikovit ili enigmatičan. Naprotiv, osim što služi

ustrojstvu djela - da ga literarno obogati - želi iznad svega učiniti pristupačnijim i razumljivijim izvjesne elemente ili teže (neizrecive) oblike mističnog života.

Tu postoji jedna temeljna i više komplementarna alegorija. Prva se odnosi na zamak sa sedam odaja ili nastambi, i prisutna je u cijelom djelu prateći čitav proces duhovnog života. Druge su povremene i služe da se bolje osvijetli određeni moment ili aspekt tog procesa.

Simbolizam zamka već je postao familijaran kod Terezije. Susrećemo ga i u prethodna dva djela: Moj život i Put k savršenosti, a upotrebljava ga bez razlike, bilo kao sliku iz vojničkog života (vojnički zamak) ili zamak izrađen u zlatarnici (ukrasni zamak)".

Nije nam poznato kako je Terezija došla do simbola zamka u koji je smjestila sva zbivanja na putu rasta prema punini duhovnog života. Neki to pripisuju utjecaju viteške literature kojoj je Terezija, prije ulaska u samostan, bila velika prijateljica. Drugi misle daje posrijedi ratni ambijent koji Sveticu prati od rođenja do smrti, a ima i onih koji tvrde da se radi o posebnom viđenju u kojem joj je Gospodin pokazao »prelijepu kuglu od kristala u obliku zamka sa sedam odaja, a u sedmoj, koja je bila u središtu, u velikom sjaju boravi Bog...«.

No bez obzira na njegovo porijeklo, simbol znaka poslužio je Tereziji kao vrlo prikladna slika da lakše iznese svoja doktrinarna načela, a iznad svega svoje bogato iskustvo duhovnog rasta do posebnog sjedinjenja s Bogom.

Glavni simbolički elementi ovdje jesu:

- sam zamak (= duša) u kojem se nalazi sedam glavnih odaja;
- vanjski dio zamka: obrub i opkop (= tijelo i svijet);
- unutarnji dio: velike odaje (= beskrajno blago duše stvorene na Božju sliku i ukrašene milošću);
- posebna odaja u srcu zamka (= središnje mjesto Boga u nama);
- vrata zamka (= molitva);
- stanovnici zamka:
- unutarnji: Bog i duša
- vanjski: neprijatelji cjelokupnog duhovnog života i nesređena osjetila;
- život u zamku: borba, svjetlo i tama, zajedništvo s Bogom.

Značenje simbolizma autorica ne razjašnjava dokraja. Ona to i ne želi, nego namjerno ostavlja čitatelju da sam na svoj način mnogo toga prozre. Za duhovno zrelog čitatelja simbol bi trebao biti kao vrlo tanak veo koji jedva dijeli nadnaravnu stvarnost od njega samoga.

Uz ovu temeljnu alegoriju protežu se i druge upotpunjavajuće koje obilježavaju određene odaje s nakanom da pripomognu lakšem razumijevanju nekog momenta u procesu duhovnog rasta. Tako su prve tri odaje obilježene simbolom gluhoonijeme i uzete osobe. U trećima se još javlja alegorija »dvaju izvora« koja je naglašeno prisutna i u četvrtim odajama.

Svileni se prelac pojavljuje u petim i proteže se do kraja djela, isto kao i simbolizam braka koji dominira u posljednje tri odaje.

S pravom se može ustvrditi da se Svetičina genijalnost u sastavljanju ovog djela očituje prije svega u njezinoj sposobnosti da kombinira, i to s velikim uspjehom, tri-četiri teze opće doktrinarne vrijednosti sa tri-četiri prekrasna simbola. I baš ta kombinacija elemenata - simboličnog i doktrinarnog (didaktičkog, pedagoškog) - jest ono nužno što se mora otkriti da bi se u djelo moglo ući i razumjeti ga.

MOLITVA - ULAZNA VRATA ZAMKA

Temeljna misao koja vodi Tereziju u djelu jest stvarnost Božje prisutnosti u dubini duše. Nad tim ne dvoumi jer je ta stvarnost zajamčena evanđeljem (Iv 14, 23), a postala je i njezino autentično i sretno otkriće koje je plod mističnih milosti, ali i njezina osobnog traženja.

Na ovu stvarnost Terezija nadovezuje drugu koja, uz gore navedenu, postaje misao vodilja cijelom djelu: duša može dohvatiti Boga koji živi u njezinom središtu i to na jedan poseban i prikladan način, po molitvi shvaćenoj kao prijateljstvo, odnosno kao život življen u zajedništvu s Bogom.

Mjesto Božjeg boravka jest središte zamka gdje se nalazi središnja odaja iz koje zrači Božja svjetlost na sve druge odaje zamka. Jačina osvjetljenosti pojedine odaje ovisi o njezinoj udaljenosti od središta. I avantura duše, koju opisuje Svetica, sastoji se u njezinom ustrajnom i upornom hodu tajanstvenim zamkom prema njegovu središtu, do susreta s Bogom.

Duša je prikazana u dvostrukom smislu: ona je zamak u kojem stanuje Bog i kao takva se predstavlja u statičnom položaju. S druge pak strane, duša istodobno ulazi u zamak i, prelazeći iz odaje u odaju, ide prema središtu. Pod ovim vidom, potpuno dinamičnim, duša nam otkriva svoju dubinu u kojoj se ostvaruje jaka i tajanstvena komunikacija s Bogom (Z I, 1, 3).

Ova prividna proturječnost dobiva odmah objašnjenje: duša ide prema svojem vlastitom središtu i što više ulazi u sebe ostavljajući zlo, to se više približava Bogu. Stoga ulazak duše u zamak znači ulazak u samu sebe i tim ulaženjem postaje sve svjesnija sebe, svoje stvarnosti: da je po stvaranju slika Božja, a po nastanjenju boravište Božje.

Ovdje se ne radi o nekoj filozofskoj niti psihološkoj introspekciji, nego je to traženje Boga u vlastitoj dubini da bi se tu s njim uspostavio dijalog ljubavi. A to je upravo Terezijina molitva: hod k pounutarnjenju, k Bogu ponirući u samoga sebe. To je hod u susret Osobi koja me privlači i zove u meni samome. U meni, u mojoj nutrini, događa se stvarni susret osoba: Boga i mene. Tu mi se Bog daruje i otkriva te me istodobno otkriva meni samome.

Tako molitva postaje propusnica u zamak ili sama vrata zamka. Ali naglašava o kakvoj se molitvi radi: »Koliko ja mogu shvatiti, ulaz u taj zamak jest molitva i razmatranje; ne kažem misaona više negoli usmena jer čim bude molitve, pratit će je razmatranje; jer ako koja ne pazi s kim razgovara i što traži i od koga traži, ja to ne nazivam molitvom ma koliko micala usnama« (Z I, 1, 7).

Dakle, radi se o duši koja moli pažljivo i sabrano, s pogledom uprtim u Boga i u sebe, i na taj način postaje osposobljena za ulazak u zamak.

Međutim, molitva ovdje nije samo propusnica u zamak, početak »istraživanja« zamka, nego se pretvara u sam put i postaje vodič duše iz jedne odaje u drugu, sve do posljednje, najtajanstvenije.

Dvostruku svijest na kojoj Terezija inzistira kod duša koje mole, tj. biti svjestan sebe i Drugoga, ona naziva »sabranost« (recogimiento). U najkraćem, to uključuje svijest osobe da kao takva, grešna, ulazi u sferu Božje prisutnosti, te s druge strane potrebu da se sabere u pravom smislu riječi, tj. da se istrigne od izvanjskog i osjetilnog koje veže duh za periferiju vlastitog života, te da pojača djelovanje nutrine na što je jače navezana osoba. »Zove se 'sabranost', objašnjava ona u Putu k savršenosti, jer duša skuplja sve svoje snage i uvlači se u sebe sa svojim Bogom«. Baš je ovdje i ishodište »Zamka« kojemu su vrata molitva, a moliti znači »ući« (Z I, 1, 7).

Kad god govori o početnicima u molitvi, kod nje odzvanja riječ »odlučnost« (determinacion) ili još jače: »odlučna odlučnost« (determinada determinacion).

Biti odlučan ovdje ne znači dati se hrabro na određene kreposti, nego dati se hrabro Njemu: ustrajati u tom cio život, definitivno se opredijeliti, obratiti se. A »obratiti se« za Tereziju ovdje znači dati se na put molitve ili ponovno se vratiti molitvi.

ZNAČENJE SAMOSPOZNAJE ZA MOLITVU

Važnost toga je golema: »to nam je najvažnije« (Z I, 2, 13); »toliko je to potrebno« (Z I, 2, 8); »to je toliko važno« (Z I, 2, 9); »strašne su lukavštine i smicalice nečastivoga da se duše ne upoznaju i ne razaznaju svoje putove« (Z I, 2, 11) ...

S pravom se može reći da su prve odaje (početak rasta u duhu) odaje spoznaje samoga sebe. A »spoznati sebe« znači prihvatiti u potpunosti svoju stvarnost, cjelovitu istinu o sebi, biti u svemu osoba istine. Lako se uočava da je ta spoznaja u nerazdvojivoj vezi s poniznošću koju će Terezija definirati kao »hod u istini« (Z VI, 10, 7).

Terezija je uvjerenjena da čovjek do prave istine o sebi može doći samo u svjetlu Božje istine, te stoga spoznaja Boga postaje primarna: »Mislim da nikad nećemo uspjeti upoznati sami sebe ako ne nastojimo upoznati Boga« (Z I, 2, 9).

Opet, spoznaja Boga bez poznavanja vlastite bijede rađa tamu, kao što i spoznaja vlastite bijede bez spoznaje Boga rađa očaj (Pascal), a da bi se došlo do istinske duhovne samospoznaje koja bi nas dovela do prave poniznosti, nužno je da se upoznamo u Kristu: »Razmišljajući o Njegovoj poniznosti, uvidjet ćemo kako smo daleko od toga da budemo ponizne« (Z I. 2, 9). Na ovo će pozivati od prvih pa do posljednjih odaja: »Uprimo oči u Krista, naše dobro, po kojem ćemo se naučiti istinskoj poniznosti, te u njegove svece, pa će nam se oplemeniti um te nas neće vlastito spoznanje učiniti plašljivima i kukavičkima« (Z I. 2, 11).

Ili u posljednjim odajama: »Uprite oči u Raspetoga i sve će vam se činiti maleno« (Z VII, 4, 8). Terezija to govori iz vlastitog iskustva jer je i sama doživjela svoje obraćenje kad je stala pred lik Čovjeka boli. Tu je spoznala sebe. Tu je spoznala da je čovjek pred Bogom »taština« te će moći kategorički ustvrditi: »Tko to ne razumije, živi u laži!« (Z VI, 10, 7). Prava samospoznaja, iako nužno vodi ovoj istini, ne baca u malodušnost, nego oslobađa jer se osoba osjeća kao spašen grešnik, voljen od Boga.

Rast u samospoznaji otkriva čovjeku istinu daje Bog počelo svakog dobra u njemu (Z I. 2, 5) i oslobađa ga oholosti, izvora svakog grijeha. Ako se odlučno ne krene ovim putem ili ako se odluka odgađa, opasnost je da osobu zahvati »uzetost« (Z I. 1, 8) te s tim i nemogućnost da uđe u zamak jer je iseljena iz sebe i bez kontakta sa svojom nutrinom. Terezija ovdje navodi primjer Lotove žene koja je postala stup soli jer se okrenula od sebe (Z I. 1, 6). Za Tereziju je to toliko važno da će pred kraj prvih odaja još jedanput snažno naglasiti da je »toliko važno upoznavanje samih sebe da ne bih htjela da u tome ikad bude opuštanja koliko god visoko bile na nebesima« (Z I. 2, 9).

Spoznaja samih sebe (= poniznost, istina o sebi) jest najsigurniji put rasta i otkriva osobu istinske molitve što se očituje u konkretnim činima suživota s Bogom i ljudima. Zato će ona već u prvom svojem djelu »Moj život« pisati: »Radije bih voljela da jedna duša bude bez molitve nego bez istine« (Ž 13, 16).

Samospoznaja omogućuje osobi da otkrije Boga u samoj sebi i samu sebe u Bogu, a to otkriće pridonosi uspostavljanju novih odnosa prijateljstva u svim pravcima. To prijateljstvo niče iz molitve koja postaje susret - dijalog pun povjerenja i ljubavi. Bog se duši očituje kao prijatelj koji izlazi u susret već u prvim odajama u želji da je zahvati i provede kroz tajanstveni zamak sve do posljednje odaje gdje ona postaje »jedno s Bogom« (Z VII, 2, 4).

Tu prije svega dolazi do izražaja inicijativa Boga koji voli i svoju ljubav želi ugraditi u osobu koja je prihvatila njegovu pruženu ruku i sa svom se odlučnošću dala na put. Ta je ljubav u neprestanom rastu tako da u petim odajama postaje »pečat na srcu« (Z V. 2, 12), znak pripadnosti. Ona je ujedno snaga duše na teškom putu hoda prema odaji Zaručnika.

Dinamika ljubavi, prijateljstva, otkriva dinamiku molitve koju ona i definira kao prijateljstvo s Bogom, prijateljstvo koje uključuje dva bitna elementa: ljubav i respekt. To su, po njoj, bitne komponente molitve ukoliko osoba koja moli ima sigurnost da je Bog čuje i voli.

Jer bez sigurnosti da nas čuje, molitva se pretvara u ropsku molitvu u kojoj prevladava prosidben stav sa puno riječi, pa molitva postaje respekt bez ljubavi. S druge pak strane, iznuditi pod svaku cijenu da nas se čuje i da nam se usliše želje postaje djetinjasto i molitva se pretvara u ljubav bez respekta. Pravi prijatelj moli u ljubavi, ali je pažljiv prema Božjoj slobodi i ostavlja Njemu da učini kako smatra daje najpravednije.

To je bit Terezijine molitve kao prijateljstva, koju ona izvlači iz evanđeoske molitve: »Oče, budi volja Tvoja!«. A kako je prijateljstvo s Bogom u molitvi »odgovoran dar po kojem čovjek ulazi u suodgovornost s Bogom za svijet«, tako i Terezija, živeći ga duboko, proživljava poteškoće Crkve i bolno suosjeća s čovječanstvom zbog prisutnosti zla, te biva spremna položiti »tisuću života za spas jedne duše«. Iz tog će iskustva i zaključiti da za Crkvu više vrijedi jedna savršena duša nego mnoštvo nesavršenih.

Stoga je i danas aktualan Terezijin poziv kršćaninu našeg vremena da uđe dublje u sebe, da se u duši otkrije, da se ispita je li u istini, da se nije možda otuđio.

Tako Svetica predstavlja cijeli kršćanski život kao proces interiorizacije čovjeka, koje vodi intimnom zajedništvu s Bogom koji ga obogaćuje krepostima i djelima u službi Crkve.

I cijeli njezin nauk mogao bi se sažeti u zaključku: mjera kršćanskog savršenstva nisu mistične milosti, nego vršenje kreposti, a između njih kao vrhovna norma: ljubiti Boga i bližnjega. U punoj podudarnosti s Evandjeljem postavlja ljubav prema bližnjemu kao mjerilo i dokaz ljubavi prema Bogu .

HOD KROZ ODAJE

Budući da Svetica predstavlja molitvu kao ulazna vrata zamka, duše bez molitve ostaju izvan zamka. A kako zamak nije drugo nego samo duša - Božje boravište - te osobe ostaju prikraćene u vlastitoj spoznaji, te spoznaji Boga. Terezija ih uspoređuje s »ukočenim i uzetim tijelom« koje ne može sebi zapovijedati. Nemaju mogućnosti da uđu u sebe jer su »navikle da se zadržavaju na izvanjskim stvarima«, pa »iako su po naravi plemenite da bi mogle voditi razgovor i s Bogom, nema im lijeka« (Z I. 1, 6).

O ovim dušama Terezija ne želi govoriti. Njih preporuča Božjem milosrđu i zagovoru svetih, a slijedi one koje su odlučile ući u zamak.

Imat ćemo duhovne vježbe na temu „*Zamak duše*“.

Odmah na početku nekoliko uvodnih napomena na koje ćemo se osloniti tijekom cijelih naših duhovnih vježbi. Prvo, autori/karmelićani koje sam ja konzultirao su Rodriguez/Moretti /Castellano, Sicari i Maria Eugeniya od Djeteta Isusa. Oni su o ovim temama pisali i ja sam njih konzultirao. Drugo, ovi komentari koje ćemo imati su tematski a ne literarni odnosno prolazit ćemo odaju po odaju i glavne teme uzimati, onda te teme razrađivati. Slijedit ćemo kao nit svih predavanja, duhovnu dinamiku, odnosno kako duša proživljava svoja stanja u pojedinim odajama „zamka“. Treće, pozivat ćemo se dosta na paralelizme, odnosno usporedbom (sa Zamkom duše) druga djela vaše svetice, nekada sa drugim karmelskim svecima (poglavito Ivanom od Križa) i treće sa nekim drugim svecima, nekim drugim školama duhovnosti za koje mislim da mogu posvijetliti nešto o čemu toga trena govorimo.

Još jedna stvar koja je važna za vas, sestre koje ćete sudjelovati, ja ću dosta citirati odlomaka a vi ne morate čitati same (to nekad nekom drugom zgodom). Znači ne morate vi čitati sve što ja vama kažem. Vi budite vedre, opuštene, radosne, molite se Bogu. Ako netko želi može ići konzultirati i neke druge od tih odlomaka koje ću ja citirati u sklopu tih nagovora.

Uvodne misli (s početka knjige) :

- prvo, zašto svetica piše tu knjigu? Ona sama kaže, da razjasni neke nedoumice u molitvi sestrama (naše Gospe od Karmela, svojim sestrama). Piše po poslušnosti, na inzistiranje oca Gracijana.
- Drugo, piše uz puno otpora, nije joj se dalo to pisati.
- Treće, piše u puno navrata. Sama je dala naslov i ime knjizi.

Glavne mistične milosti koje je sveta Terezija živjela a utjecali su na pisanje „Zamka“, kaže ovako „To je svakako viđenje i mistična iskustva koja se odnose na druge duše, vrijednosti duša, milosti, prijelaz iz grijeha u milosti, obrnuto bogatstvo svetih duša. Znači svetica je proživljavala sama i vidjela kod drugih, ta stanja nutarnje duše, bilo u milosti, bilo u obraćenju, bilo u rastu. I to se sve slijeva u zamak duše. Viđenje i motrenje stvarne Božje prisutnosti u osobama i stvarima, silno će Terezija na tome inzistirati, i u „Zamku duše“ ona će voditi dušu u samo središte duše gdje Bog boravi. Znači traženje Boga, ne samo izvan sebe, u euharistiji, u križu, u drugomu/bližnjemu nego zamak duše je traženje Boga u duši samoj.

Duša traži Boga sama u sebi. Treće, viđenje Presvetoga Trojstva. Neki od važnih ideja smo rekli: prisutnost Božja u nama, vrijednost molitve i molitvenog života, značenje i važnost da osoba

postane svjesna uvjerenja s obzirom na nutarnje vrijednosti (vrijednost Boga, milosti). Inzistiranje da je duhovni život prijateljstvo s Bogom. „Zamak duše“ se odnosi na rast duše, od onih koji ostaju van duhovnog puta (oni van zamka) do vrhunaca svetosti. Taj duhovni put ima 3 glavna kolosijeka : razvoj duhovnog života, razvojni put molitve i spoznaja samog sebe. Te tri su najuže povezane . Koja je glavna simbolika zamka?

Sam zamak je duša, vanjski dio zamka su oni koji ne ulaze u svoju dušu (duh svijeta protivan Bogu, svijet , tijelo, oni koji žive van sebe), nutarnji dio su odaje duboke. vrata na koja se ulazi u zamak je molitva, stanovnici u zamku su Bog i duša. Neprijatelji vanjski nastoje prodrijeti u zamak. Život u toj duši/zamku je borba između svijetla i tame, borba za zajedništvo s Bogom. Napomena što se tiče iskustava (posebno onima koji se bave formacijama): Kada se budemo govorili o tim dinamikama puta i duhovnog života, ne znam kako je to bilo u vrijeme Terezije A. , strašno veliki je broj osoba sa pretjeranom izranjenošću vlastite ljudske dimenzije. One djelomično krivo shvaćaju ovaj nauk o kojem ćemo govoriti, to im otežava put sazrijevanja. a zašto? Prvo traže sami sebe, traže ostvarenje svoje osobnosti, izlječenje svojih rana, problema poteškoća. Drugo, spiritualiziraju. Što to znači? Nedostatke u svojoj osobnosti, u svome ja, projiciraju na taj uzvišeniji duhovni put. U svemu vide Duha, Duha Svetoga, duhovni život, a u biti bježe od samih sebe. I treće, idealiziraju.

Kakav bi ja trebao bit, kakva bi trebala biti moja družba, moja sestra, moja zajednica i oni to samo tako gledaju a ne gledaju svoj stvarni ja i stvarni put na kojem jesu.

To su po mom mišljenju 3 problema. Bio sam u puno samostana, razgovarao sa puno ljudi koji se bave formacijama i nitko to ne zna riješit. Mislim da s takvim osobama treba puno vremena, puno strpljenja i trebaju usvojiti temeljan stav potreban za duhovni rast koji Terezija Avilska pretpostavlja (samoprijegor). Treba pregarati, umirati sebi. A to je najteže. Prvo to je svakome najteže, a to je malo teže još onima koji su malo više ranjeni u svojoj ljudskosti. A taj jedan od temeljnih nutarnjih stavova je potreban za duhovni rast, rast u ljubavi i rast u sazrijevanju o kojem Terezija Avilska govori.

DODACI UVODU HRVATSKOG IZDANJA ZAMKA DUŠE

DODATAK: 1. Opis stanja duša koje žive izvan zamka – to jest duša koje žive u teškom i smrtnom grijehu te ostaju izvan autentičnoga puta kršćanskog života prema drugim svetačkim tradicijama

(Vidi uvodnu napomenu o značenju dodataka pojedinih odaja skripte: ovaj dodatak donosimo jer sv. Terezija Avilska na početku zamka duše govori o stanju duše u smrtnom grijehu, to jest onih koje žive izvan Zamka, a kako ona ne opisuje potanko ta stanja duše da se bolje shvati duhovna dinamika tih duša (kako one žive) donosimo citate iz nekih drugih svetačkih tradicija koje o tome govore.

Prema nauku sv. Terezije duše koje borave van Zamka su u biti duše koje ne žive u milosti Božjoj, to jest žive u teškome i smrtnome grijehu.

Sv. Terezija potiče dušu da razmišlja o tome na početku Zamka duše govori kako joj je Bog pokazao stanje duše u smrtnom grijehu: „Znam za jednu osobu kojoj je naš Gospodin htio pokazati kakva je postajala duša kad je smrtno grijeshila. Kaže ta osoba da joj se čini, kad bi svi to shvatili, da ne bi bilo moguće da itko sagriješi pa makar se podvrgao najvećim patnjama koje se mogu zamisliti zato da pobjegne od prigoda. Tako je jako obuzme želja da to svi shvate, pa neka obuzme i vas, kćeri, da puno molite Boga za one koji se nalaze u takvom stanju, potpuno pretvoreni u tamu, pa su im takva i djela“ (Z 2, 1-2).

Sv. Terezija ne opisuje poblizje ova stanja duša teškom grijehu i dinamiku njihova nutarnjeg proživljavanja pa donosimo tekstove iz drugih svetačkih tradicija koji o tome potanko govore.

a. Sv. Ljudevit Montfortski je u svom pastoralnom iskustvu susretao ljude koji su kršteni, ali u svom življenju vjere nisu nikada napravili minimalni i odlučujući korak osobnog opredjeljenja za Boga, kao i one koji su obnovili krsni savez, ali su se vratili neautentičnom kršćanskom životu. U svojim djelima svetac na više mjesta spominje te osobe, njihovo duhovno stanje i razloge tome. Neodlučnost u opredjeljenju za Boga i svjesno neodbacivanje grijeha i duha svijeta protivna Evandjelju, glavni su razlog i uzrok takvoga stanja. Tu dvoličnost kršćanskog života Montfort na samo njemu profinjen način opisuje u svojim pjesmama:

„Dobar kršćanin je svetac, kaže apostol, on nije kao drugi ljudi. Svjetovni kršćani slobodnjaci, vi niste naši. Ti, kršćanin? Idi drugima to govoriti, idi drugima. Istinski kršćanin nije od ovog svijeta, on već ima srce u domovini. Istinski kršćanin je ponizan i dobrodušan, čist i revan, milosrdan i iskren. Svjetovni kršćani, vi niste naši. Ti, kršćanin? Idi drugima to govoriti, idi drugima. Znači li to ljubiti Boga, može li se reći da ljubiš Boga kad ga vrijeđaš čak i ranjavaš? Ti ljubiš Boga? Lažeš, kaže apostol. Može li se vidjeti od Pariza do Rima nekog brutalnijeg? Ti nisi čovjek. Poput poganina, ti ljubiš samo svijet i ljubiš poput nečiste životinje. Svjetovni kršćani slobodnjaci, vi niste naši. Ti, kršćanin? Idi drugima to govoriti, idi drugima. Poput lisice plijeniš finoćama i poput psa laješ neprestano. Prepireš se za sitnicu i plešeš poput skakavca. Oholi paune, ljubiš samo slavu, proždrljivo prase, tražiš samo jesti. Zlo govoriš i ubijaš poput zmije, srdiš se poput lava. Poput žabe ljubiš samo zemlju, poput zmaja voliš samo rat. Poput ljutice ujeđaš svoga brata i zatvaraš uši na njegovu nevolju. Kad Bog govori, hodaš puževim korakom, a ako se radi o novcu, trčiš ulicom. Spor za dobro, slab za pravdu, spreman za zlo, jak za opaćinu. Što ti slijediš? Običaje, navike i modu. Što tražiš? U svemu ugodu. Svjetovni kršćani slobodnjaci, vi niste naši. Ti, kršćanin? Idi drugima to govoriti, idi drugima. Oblikuj svoje ponašanje prema Evandjelju, postani ponizan, blag i pokoran, a mi ćemo reći da si jedan od naših. U protivnom idi drugima to govoriti, idi drugima. Bog sam“ (P 154).

Dvoličnost života i neodlučnost istinskog opredjeljenja za Boga koji poziva na obraćenje kod nevjerodostojnog kršćanina se očituje u lažnom duhu pokore kao i u odgađanju suočavanja s istinom o samome sebi. Kada osoba koja se deklarira kao vjernik svjesno griješi ili ostaje u neodređenom stanju duha svijeta protivna duhu Kristovu, ne sučeljava svoj život s naukom i osobom Isusa Krista te time pokazuje nedostatak vjere i odlučnosti u kršćanskom životu i tako ostaje izvan puta duhovnog rasta i sazrijevanja, često usprkos unutarnjih prijekora savjesti na promjenu života koja se najčešće odlaže. Svetac poručuje:

„Kad čovjek izgubi nevinost, ne može je više vratiti, ne može je više popraviti nego pokorom. O kojeg li dobitka! Ona je neizostavan lijek za ozdravljenje grješničke duše i sredstvo da se njezina ružnoća promijeni u divnu svjetlost. Bog vam obećava praštanje, ali ne sutra nego odmah, uzmite to za sigurno i činite pokoru. Sutra, sutra, kaže bezbožnik. Jao, sutra nije njegovo. Razborit čovjek će reći: Već danas ću početi mijenjati život. Bog vam danas daje svoju milost kako biste se obratili. Sutra se nećete moći njome poslužiti jer ona leti i prolazi. Grješniče, opireš se Bogu samome, koji danas govori tvome srcu, ti ne poznaješ svoju nesreću, jao, ona je velika. O nepromišljeni otporu! Bog će se znati osvetiti, jednoga dana ćeš se htjeti promijeniti, a ne ćeš moći. Teško breme tvojih grijeha, povećavati će se iz dana u dan, a zatim će te povući na dno provalije. Tvoja grješna navika će se ukorijeniti u tvom srcu i na tvoju nesreću, vezat će te vječnim lancem. Đavao će okovati tvoju dušu lancem tako čvrstim da ćeš do smrti biti kod ovog besramnog tiranina. Odgađajući, tvoj grijeh se povećava, što više, Bog se svakog dana više udaljava, manje ti pruža pomoći, manje svoje milosti i moći. Jurit ćeš iz grijeha u grijeh, iz slabosti u bezakonje, iz navike u nužnost i iz provalije u provaliju. Odgađana pokora, često nije visoko cijenjena, to je pokora malih duša koja nije ustrajna. Ali uočavam tvoju prijevaru. Misliš se obratiti kad će ti valjati umrijeti, no smrt je nalik životu. Prava pokora ima svoje sjedište u srcu bez čega je vanjština uzaludna i za osudu. obraćenje nikada polovično, podijeljeno srce će propasti, Gospodin će ga odbaciti, jer ga ono vrijeđa. Srce ponizno, bez taštine, je istinski skrušeno, a oholica i tašt čovjek imaju samo privid toga“ (P 13, 14, 23-33, 59-61).

Kao što je lako uočljivo, svetac u nedovoljnoj odlučnosti protiv grijeha i prividnoj pokori vidi razlog zašto neke duše ostaju izvan autentičnog puta kršćanskog života, a to svoje stanje mogu prikrivati i prividno dobrim životom, molitvenom praksom i sakramentalnim životom bez istinskog pokajanja ili namjere da promjene svoj dvoličan život. Takav deklarirani kršćanski život, bez istinskog svjedočenja vjere u svakodnevnicu, trajno u povijesti ostaje napast s kojom se svatko mora suočiti.

„Preuzetni štovatelji jesu grješnici koji su se pustili svojim strastima, ili su to ljubitelji svijeta koji, pod lijepim imenom kršćanina i Gospinih štovatelja, skrivaju ili oholost, ili lakomost, ili nečistoću, ili pijanstvo, ili srdžbu, ili psovku, ili klevetanje, ili nepravdu, itd.; koji mirno spavaju u svojim zlim navikama, a da se ne trude mnogo oko svoga popravka, pod izlikom da su pobožni Djevici; koji umišljaju da će im Bog oprostiti, da neće umrijeti bez ispovijedi i da neće biti osuđeni, jer mole svoju krunicu, poste subotom, u bratovštini su sv. ružarija ili škapulara ili u Gospinim kongregacijama, jer nose haljinicu ili lančić Presvete Djevice, itd. Kad im tko rekne da takva njihova pobožnost nije drugo do đavolska varka i pogibeljna preuzetnost kadra da ih upropasti, oni to neće vjerovati. Oni odgovaraju da je Bog milosrdan; nije nas stvorio da nas osudi; nema čovjeka koji ne griješi; da oni neće umrijeti bez ispovijedi; dosta je na smrti lijepo reći: sagriješio sam; k tome da su pobožni prema Presvetoj Djevici; nose i škapular; mole svaki dan uzorno i bez taštine sedam *Očenaša* i sedam *Zdravomarija* na Gospinu čast; dapače, kadgod izmole i krunicu i Gospin časoslov, poste itd.

A za potvrdu onoga što govore i da se zaslijepe još i više, ponavljaju neke događaje, koje su čuli ili čitali u knjigama, istiniti ili lažni - nije važno. Prema tim događajima, neke su osobe voljele neke molitve na čast Presvete Djevice, ili su obavljale koju pobožnu vježbu, pa su, umrijevši u smrtnome grijehu i bez ispovijedi, ili bile uskrišene da se ispovjedu, ili im je duša čudom ostala u tijelu sve dok se nisu ispovjedile, ili su na času smrti milosrdnim Gospinim zagovorom dobile od Boga savršeno pokajanje i oproštenje svojih grijeha i tako se spasile. Zato se nadaju da će i oni na taj način dobiti istu milost. Međutim, ništa u kršćanskom životu ne zaslužuje veću osudu od te đavolske preuzetnosti. Može li se reći da netko uistinu ljubi i časti Presvetu Djevicu, dok svojim grijesima ranjava, probada, razapinje na križ i pogrđuje bez ikakva milosrđa Isusa Krista, njezina Sina? Da Marija smatra za se zakonom milosrdno spasavati tu vrst ljudi, to bi ona odabrala grijeh i pomagala bi razapinjanje i vrijeđanje svoga Sina; ali tko bi se usudio i pomisliti na to? Ima i druga vrsta lažnih Gospinih štovatelja. To su licemjerni štovatelji, koji skrivaju svoje grijeha i svoje zle navike pod plašt ove Djevice vjerne, da ih ljudi drže za ono što nisu“ (PP 97-98; 102).

Svetac se puno puta u radu s ljudima susretao s prividnim vjernicima koji su nastojali izmiriti nepomirljivo, to jest, privid dobrog kršćanskog života i svojevolarno pripuštanje grijehu i strastima. Na žalost to se često na profinjeno proračunat način događa i danas. Montfort opominje:

„Dragi subrate, ako želiš živjeti po modi današnjeg vremena i izgubiti dušu; to jest, ako s vremena na vrijeme želiš sebi dopustiti pokoji smrtni grijeh, da bi ga kasnije čim prije ispovjedio, ili pak izbjegavati samo najočitije i najskandaloznije grijeha, brinući se da očuvaš samo svoje prividno poštenje, dakako da ti nije potrebno toliko moliti ili izmoliti toliko krunica. Dovoljno ti je na brzinu izmoliti pokoju molitvicu ujutro i navečer, koju krunicu koju si dobio za pokoru, te kada ti se prohtije, nesabrano promrmljati nekoliko desetica *Zdravomarija*. Ne treba ti više da bi živio kao formalni kršćanin. Ako bi manje molio, na putu si da postaneš raspušteni slobodnjak“ (TSK 138).

b. Slijedi opis stanja grijeha kršćana iz *Devet hridina* kako ga je doživio **bl. Henrik Susosne**. Iako se on odnosi na vrijeme u kome je živio blaženik donosimo opis toga stanja u cjelini jer držimo da su u njemu opisana mnoga stanja kršćana koji se barem kao trajna napast javljaju uvijek u povijesti te ovi tekstovi imaju trajnu poruku i vrijednost.

Kako su ovom čovjeku pokazani grijesi kršćana

Čovjek reče: Ljubljeni moj, što znače ove čudesne stvari?

Odgovor: Ništa drugo osim da ti shvatiš kako se opasno živi u sadašnjem vremenu i u kojoj kritičnoj situaciji se danas nalazi kršćanstvo.

Čovjek se prepade preko svake mjere i reče: „Ah Ljubljeni moj, molim Te iz najdubljih dubina svog srca i duše da mi dopustiš najgorču i najtežu smrt koju si dopustio bilo kojem čovjeku samo da bi se Ti smilovao kršćanstvu.

Odgovor: Ne, ne, ne treba tako biti. Vidiš kako malo koristi što je Bog umro na križu. Što bi mogla onda koristiti tvoja smrt?

Čovjek: Ja ipak, Gospodine, imam povjerenja da tvoja smrt još spašava mnoge ljude.

Odgovor: Puno manje nego što kršćani to vjeruju u ovo zlo vrijeme.

Čovjek: Ja čvrsto vjerujem kad bi kršćani znali da je loše ono što čine, ne bi to više činili.

Odgovor: Time ne mogu biti opravdani od grijeha jer svaki čovjek kad dođe do dobi razbora i upotrebe razuma, dužan je poznavati i opsluživati kršćanske zapovijedi.

Čovjek: Upravo je strašno ono što Ti govoriš o stanju ljudi u ovom vremenu.

Odgovor: Ti sam trebaš vidjeti na koji uznemirujući način danas stoje stvari u kršćanstvu i kako narod u ovom vremenu živi protiv svih zakona, a strah Božji je potpuno zaboravljen.

Čovjek: Ljubavi moja, ako je moguće, poštedi me da to vidim jer već previše znam. Kada na to mislim osjećam se tako loše da ne želim više znati.

Odgovor: Ti trebaš vidjeti ne samo bezumne ljude, nego također na koji način su uhvaćeni oni prividno dobri i dobre volje, i na što su još navezani tako da ne napreduju.

Čovjek: Ljubljeni moj, u svemu čini što želiš.

Pape¹: *Odgovor:* Reci mi kad je zadnji papa kanoniziran? U prošlosti to se redovito događalo. Mnoge pape bijahu sveti pred Gospodinom.

Čovjek: Ljubljeni moj, koji je razlog tomu?

Odgovor: Reći ću ti. Pape koji su prije živjeli bijahu sveti jer su provodili svoj život jako različito od onih koji sada žive. Oni bijahu potaknuti svetom željom da pomažu kršćanima, i duhovno i materijalno, nisu tražili sebe ni svoje dobro. Tražili su jedino i iznad svega slavu Božju. Nisu gledali ni na prijatelje ni na časti, dušom i tijelom radili su jedino za Boga tako da su u svakom trenutku bili u skladu s voljom Božjom, i radije bi željeli umrijeti i pretrpjeti najteže muke negoli učinili nešto protiv Boga. I ponekima od njih tako se i dogodilo, umriješe mučeničkom smrću. Znaj da je u ovom vremenu u mnogima ugašeno svjetlo istine. Oni samo gledaju na sebe, svoje časti, kako pomoći prijateljima i rodbini, kako zgrnuti bogatstvo i moć.. Umjesto da traže Božju slavu oni traže sebe i svoje interese i zbog toga nisu sveti.

Kardinali: Pogledaj kardinale koji žive u ovim vremenima. Da li oni traže Boga i mole za milost? Dopuštaju li da milost u njima djeluje? Oni su oslijepljeni škrtošću i ohološću, gledaju samo kako da svojoj rodbini pridobiju časti i jedva čekaju da papa umre nadajući se njegovom mjestu. Prije kada bi papa umro, kardinali bi se od straha tresli jer se osjećahu nedostojni papinske službe. U prošlosti kada bi Papa trebao biti izabran, svi su jednodušno molili prostirući se ispred Gospodina i moleći Ga da im udijeli papu po svojoj svetoj volji. To su radili od svega srca, jer su željeli samo da ispune Božju volju. A danas? Sve je to zaboravljeno. Pape prije svega moraju biti izabrani od Boga, a tek onda od ljudi. Tako bijaše u prošlosti.

Biskupi: Pogledaj kako žive biskupi u ovim vremenima. Oni bi danonoćno drugima trebali pomagati svojim savjetima i učiteljskom karizmom koju su primili tako da kršćani mogu ustrajati u vjeri i biti učvršćeni u njoj. Gdje oni ne stignu, trebali bi providjeti drugima da to čine umjesto njih, svetim doktorima teologije koji svojim životom svjedoče ono što naučavaju. Trebaju živjeti svetim i čistim životom tako da svi oni koji ih vide i slušaju budu potaknuti da promijene nabolje svoj život.

¹ Kako bi se shvatio opis grijeha kršćana koji slijedi, preporučam da se prije pročita kratki prikaz crkvene povijesti vremena u kome je živio blaženik. U jednom trenutku su bila izabrana čak tri papa. Bl. Henrik, vođen milošću, naslućuje problematično stanje duha u kršćanskome svijetu i u tome vidi glavni razlog velikih nedaća koje proživljavaju. Ali napominjemo isto tako da neke stvari, o kojim Susone govori kao moguće napasti, trajno su prisutne među kršćanima.

Trebaju u svemu najprije tražiti Božju volju, a ne vlastiti interes. Ali izgleda da su oni zaboravili na traženje Božje volje imajući na pameti samo svoju čast, bogatstvo i moć. Zaboravili su na duše za koje je naš Gospodin prolio svoju Krv i koje im je povjerio. Kada negdje nedostaje biskup, samo Bog zna koliki žele to mjesto i što sve čine da ga dobiju. Kako je to postala opća navika, Bog pripušta da im bude kako oni žele. U prošlosti bi Bog trebao nekoga prisiljavati da postane biskupom i kad bi prihvatio, Bog bi bio s njim sjedinjen i on bi postajao svet.

Priori i priorice: Gledaj kako se živi u opatijama. Kada umre prior, odmah se nađu dvojica koji žele doći na njegovo mjesto. Čine sve da dođu do toga cilja, ratuju jedan protiv drugoga na sve moguće načine i tako čine veliku štetu samostanu vodeći ga prema propasti. Prije ne bijaše tako. Trebalo ih je prisiljavati svetom poslušnošću da postanu priori. I kad bi napokon prihvatili u strahu Božjem birjahu najmudriji i najsvetiji da drugima budu savjetnici.

Čovjek: Ljubljeni moj, budi milosrdan!

Prosjачki redovi: *Odgovor:* Promotri kako sada žive prosjački redovi, u kojima su oci ispovjednici i koji s propovjedaonice naviještaju Riječ. Koliko je njih proglašeno svetima kao što se to događalo u prošlosti?

Čovjek: Ljubljeni moj, ja se nadam da još živi puno ispovjednika koji su svete osobe.

Odgovor: Među njima ima dobrih osoba. Ali je malo onih koji žele ići izravnim pravim putem da je to jadno! Da su živjeli prije kao što žive sada, ne bi im se dopustilo da ostanu u samostanu niti da ispovijedaju. Ali svijet je prepun laži. Kada osobe nađu nekog ispovjednika koji im povlađuje i dopušta im da žive na svoj način, nazivaju ga dobrim i poučenim Svetim pismom. Znaj da će se drugačije suditi kad se dođe tamo gdje se ne može lagati. Danas se kaže da je čovjek slab, da treba biti njemu naklon, da ljudska narav nije kao što je nekada bila. To nije istina, to je lažni nauk. Bog nije zapovjedio blagost da bi učvrstio poroke naravi. Bog nikada nije zapovjedio da čovjek čini preko svoje snage, on je zapovjedio da se bježi od grijeha. Bog je kazao: *Idi i ne griješi više*. Nikada nije kazao: *idi uništavaj svoju narav i sebe samoga*. On je zapovjedio ljudima da na sebe uzmu svoj križ, i time je htio kazati da trebaju činiti sve što je u njihovoj moći i ništa više. A gdje su danas ispovjednici koji ne traže sami sebe i vlastite interese? Zbog toga se događa da ispovjednici prvi padnu u ponor a slijede ih oni koji dopuste da ih oni vode širokim i lažnim putem, na bilo koji način da se to događa. Zbog toga ispovjednik koji pripada nekom redu ne treba položiti oružje, treba ispovijedati i ne prešutiti istinu, pa ako bi zbog toga morao položiti i svoj život.

Učitelji: *Odgovor:* Pogledaj učitelje, gdje su oni koji se s propovjedaonice usuđuju otvoreno kazati istinu i razotkriti kriminalne grijeha koji se danas čine među kršćanima, koji opominju narod i izlažu svoj život zbog Božje časti?

Čovjek: Učitelji možda žele reći da i kada si Ti bio na zemlji, Riječ je bila tako skrivena ponekada.

Odgovor: To je istina, ali to se događalo jer moj čas još nije bio došao, čas u kojemu sam želio podnijeti smrt. A kad je čas došao, otvoreno sam propovijedao istinu. Bog želi da se otvoreno propovijeda istina.

Čovjek: Ljubljeni moj, učitelji možda vjeruju da kada bi govorili čistu istinu, narod bi pobjegao vjerojatno zbog tih riječi te bi izgubili i jedno i drugo.

Odgovor: Bogu bi bilo draže da se u ovim zabrinjavajućim vremenima otvoreno propovijeda istina, otkuda proizlazi i što je grijeh, radije nego da se to prešućuje. Čovjek koji bi kročio izravnim putem bio bi draži Bogu od 100 000 drugih. Bilo bi korisnije i puno bolje ljudima da žive u strahu Božjemu i brizi, kako bi upoznali istinu, nego da vjeruju da dobro žive, a u biti žive na pogrešan način.

Čovjek: Ljubljeni moj, ja ipak vjerujem da još ima učitelja koji se usuđuju izložiti svoj život iz ljubavi prema istini!

Odgovor: Iako ih još ima, malo ih je na zemlji, tako malo da je bolje da to ne znaš. Zbog toga je tako malo učitelja proglašeno svetima za razliku od prošlih vremena.

Čovjek: Ljubljani moj, smiluj se kršćanstvu!

Samostani časnih sestara: *Odgovor:* Gledaj kako se živi u ovim vremenima u samostanima časnih sestara. U njima se prije provodio gorljivi nutarnji i uredni duhovni život. Tko bi vidio i govorio sa časnim sestrama, ostajao bi pod velikim dojmom i uvelike bi se popravljao. A sada je došlo do toga da ako neki dobri kršćanin nađe među njima, počinje ih izbjegavati zbog njihova lošeg ponašanja i njihovih riječi. Njihovo ponašanje nije pobožno i podložno, niti nastoje da druge potaknu na obraćenje. Časne sestre kao da su zaboravile istinsku božansku nutarnju gorljivost, one dobro pjevaju ustima, puno usmeno mole ali njihova srca su jako daleko od Boga. Moram se tebi požaliti. Ako se neki čovjek želi uistinu obratiti vječnoj istini gorljivošću potpunog obraćenja, časne ga ismijavaju i omalovažavaju njega i njegov život. To se događa u muškim² i ženskim samostanima. Znaj da svi oni koji izopačuju život drugih u samostanima bilo potajno ili otvoreno, iza leđa ili u oči, trebaju se dobro bojati za sebe same jer imaju pred svijetom ime redovnika i redovnica, ali pred Bogom su razarači Boga jer Ga gone i udaljavaju od ljudi.

Znaj da je u ženskim samostanima jako mali broj savršenih duša. Ako bi sestre gorljivo željele ispitati savjest trebale bi jako dobro primijetiti ako su zahvaćene nečim čime teško vrijeđaju Boga i padaju u teške grijehе. Jedan dio sestara je zahvaćen škrtošću, neke ohološću, druge užasnom srdžbom, dio njih odbojnošću prema poslušnosti, druge nečistoćom. Iako ne vanjskim činima, padaju u nečistoću željom, dopuštaju da se drugi vežu uz njih i one se vezuju uz druge te se prljaju pred Bogom, a to čine i razgovorima i neprikladnošću oblačenja, „uzvišenim“ i svjetovnim postavljanjima, riječima i prijateljstvima sa svjetovnim ljudima, sa skrivenim grijesima koji se ne mogu opisati. One koje to čine dobro znaju što pod tim razumijevam. I znaj da se toliko grijehа čini u ženskim samostanima otvoreno ili skriveno da je situacija jako kritična.³

Znaj isto tako da je pravi izravni put nutarnje i božanske gorljivosti, čiste nakane u Božjoj ljubavi među sestrama zatrpan u lijenosti. Bliskost s Bogom, kako je to nekada bilo, potpuno je zaboravljena među njima i potpuno opala. Zbog toga se tako malo njih posvećuju kao što je to bilo prije kada ih je bilo puno svetih pred Bogom.

Čovjek: Moj Ljubljani, kako me žalosti to što se ove sestre izopačuju na takav način jer su primljene u redovništvo iznad svega da samo u Tebi nalaze utjehu!

Odgovor: Promotri isto tako kako se svako redovničko pravilo ne opslužuje u muškim samostanima bilo da bez klauzure, ili prosjački redovi ili neki drugi.

Čovjek: Ljubljani moj, ja mislim da još ima samostana u kojima se vodi gorljivi nutarnji život.

Odgovor: To je istina. Ali je premalo uistinu gorljivih samostana da je to jadno!

Čovjek: Neka Te to potakne na samilost! Ah moj Ljubljani, kako sam prestravljen i ožalošćen tim stvarima u dnu moga srca.

Biskupijski svećenici: *Odgovor:* Sada promotri kako biskupijski svećenici troše svoja dobra, kako sramotno rasiplju dobra koja dobivaju za pobožna utemeljenja, u bludu, raskošnom življenju i traženju časti. I pogledaj u ovim vremenima kako se oblače, ponašaju u svojim raskalašenim stavovima na način kako to ne priliči njihovu svećeničkom staležu. Pogledaj kako zloupotrebljavaju dobra kršćana dana za korist duša u čistilištu.⁴

Vidi kako svi oni paze na dostojanstva i časti te za tim teže, i kako je malo je ljubavi prema Bogu u svim njihovim djelima, činima i propustima, jer su istinu potpuno zaboravili i izgubili svaku božansku gorljivost. Zbog toga tako malo imaju sveti nutarnji doživljaj u sebi kao da se to sve na njih ne odnosi, ne misle na to, misle samo na to kako dobiti velike crkvene rente i postići visoku znanost kako bi od toga izvukli korist, čast i bogatstvo posred redovnika i drugih biskupijskih

² Ovo je bilo bolno iskustvo i samog blaženika kao što on o tome piše u svome *Životu*.

³ Bl. Henrik opisuje dekadenciju redovničkog života nakon velike kuge 1348. ali u kritičnim povijesnim periodima nažalost ti se grijesi događaju.

⁴ Blaženik misli na novčane fondacije misa za pokojnike.

svećenika. Dakle, njihova nakana je puno više da se svide narodu nego da upoznaju i kušaju Boga i njegovu milost u nutrini. Zbog toga Gospodin od njih uzima milost koju su dobili i daje je nekome drugome.

Čovjek: Ovo je jako iznenađujuća stvar, uzima ono malo milosti koji netko ima i daje je onome tko je već ima obilno?

Odgovor: Kada Bog daje svoje milosti a nju se ludo zapostavlja, on oduzima istu tu milost koju je dao te je udijeli onome tko već ima obilje milosti da je gorljivo i s ljubavlju čuva.

Čovjek: Ljubljeni, neka Ti je neprestana hvala što još ima nekoga tko čuva tvoje milosti i spreman ih je prihvatiti.

Odgovor: Znaj da je jako malo takvih, i kad bi svi oni odjedanput umrli, kršćanstva bi odmah nestalo.

Čovjek: Jedina Ljubavi moga srca, smiluj se! Kad bih mogao iz svojih očiju izljevati krv moga srca, rado bih to učinio!

Odgovor: Bila bi to dobra stvar kada bi čemu koristilo.

Carevi i kraljevi: *Odgovor:* A sada motri veliku i prepotentnu oholost careva i kraljeva i njihovih žena. Prije kad je trebalo nekoga izabrati, neki su se opirali tome na sve načine, smatrali su se nedostojnima vlasti zbog poniznosti i kad je netko bio izabran za cara Svetog Rimskog Carstva⁵, to je prihvaćao s poniznošću, ljubavlju i strahom te bi prikazao Bogu dušu i tijelo, dobra i časti, smatrao se slugom Gospodnjim, od Boga je očekivao pomoć, brinuo se za mir i slogu među kršćanima, hrabro se zauzimao za pravednost. Ljubili su Boga, njihovo ponašanje je bilo ponizno u svim djelima i propustima, muževi i žene su se Bogu sviđali kad je to vidio. A sada je sve to izokrenuto. Dobro shvaćáš kako se djeluje protiv svakoga zakona na sve načine, ali isto tako vidiš kako su ti putovi pusti, dekadentni i krivi.

Buržujji: *Odgovor:* Sada vidi kako žive buržujji i trgovci u gradovima, znaj da osobe u ovom vremenu žive za dušu jako opasnim životom jer se u njima ukorijenila najužasnjia škrtost i toliki su zasljepljeni da će se jedva pred smrću moći osloboditi ove uznemirujuće mane. A ta škrtost se rađa iz dna velike oholosti jer svatko želi nadići drugoga. I kako ova materijalna dobra budu ponekad zadobivena s dopuštanjem nekih ispovjednika, a to zna Onaj koji sve poznaje, njihova savjest postajuotvrđla i zamrla.

U prošlosti građani i trgovci su bili uglavnom ljudi koji su se bojali Boga, krjeposni, miroljubiva srca u svim djelima i propustima, bili su zadovoljni sa malo dobara, nisu bili škrti sa svojom pšenicom i vinom. Njihova srca nisu bila uništena škrtošću kao sada. Zbog toga je Bog u njima boravio. Znaj da oni koji umru u takvoj škrtosti nalaze se u velikoj opasnosti. Ljudi to znaju i dobro spoznaju pa ipak ne žele se primijeniti. Kada oni zarade toliko da imaju dovoljno za sebe i svoju djecu, što je njima dopušteno ako je zarađeno pravedno i po Božju, trebali bi prestati zgrtati novce i živjeti redovito i pobožno ne dopuštajući da ih škrtost savlada. A sada svatko želi bit kao drugi i biti bogatiji od njega i svojih predaka. Zbog toga su sitni pred Bogom i svojim prijateljima, te troše i troše protivno volji Božjoj za šepurenja i stave svijeta. Zbog toga su dan i noć u velikim brigama kako zadobiti sve veće bogatstvo.

Čovjek: Ljubljeni moj, zašto dopuštaš raznim ljudima da imaju velika vremenska dobra, kad se bojim da nisu za dobrobit njihove duše?

Odgovor: Znaj da je Bog tako dobar da ne želi nikoga ostaviti bez nagrade. Kada vidi da je srce i duh čovjeka potpuno okrenuto prolaznim stvarima, On ga obdaruje ovim ispraznim dobrima i udovoljava njihovoj želji za stvarima svijeta. Ali žive u jako opasnom stanju za vječno spasenje oni koji traže zadovoljstvo samo u vremenitom.

Čovjek: Ljubljeni moga srca, smiluj se kršćanstvu!

⁵ Upućujemo na povijesni uvod knjige i napominjemo da se radi o tadašnjem srednjovjekovnom njemačkom carstvu.

Zanatlije: *Odgovor:* Vidi kako opasno žive zanatlije, kako su puni škrtosti i pohlepe u ovom vremenu i kako traže što više mogu da se izjednače s onima kojima bi trebali biti podložni po Božjim odredbama. U prošlosti mnogi zanatlije su bili ponizni i jednostavni u duhu i ponašanju u svim svojim djelima tako da je Bog bio ljubazan prema njima. A sada se oholo uzdižu tako visoko da Bog ni na koji način ne može boraviti u njima. Bog ni na koji način ne boravi u oholima.

Čovjek: Ljubljani moj, smiluj se tome! Ja sam vjerovao da su to jednostavni ljudi.

Odgovor: Oni skupo naplaćuju svoj zanat, i jedan provocira drugoga kako bi dobili veću cijenu, pa ipak zavide jedni drugima, uzajamno se mrze i uvijek nastoje da potpuno ocrne djelo drugoga.

Čovjek: Ljubljani moga srca, smiluj se kršćanstvu!

Seljaci: *Odgovor:* Vidiš kako mnogi seljaci žive u selima u ovo opasno vrijeme bez ikakve svijesti o strahu Božjemu, kao živine, bez discipline i poštenja, postali su lukavi, napuhani, zločesti do dna srca i duha tako da ih je Neprijatelj Božji zaposjeo sa svom svojom moći. Znaj kad me ne bi bilo molitava Božjih prijatelja, Bog bi drugačije s njima činio zbog njihovih velikih poroka.

Čovjek: Ljubljani, ako je moja siromašna molitva korisna, htio bih Te moliti za njih da ih sačuvaš.

Odgovor: Bog to podnosi dok bude mogao podnositi, ali dan Suda je neizbježan. Prije su seljaci često bili dobre osobe, jednostavne i ponizne tako da je Bog bio milostiv i pun ljubavi prema njima.

Čovjek: Ljubljani moj, ne znam što drugo reći osim da se smiluješ kršćanstvu, djelu tvoje neusporedive dobrote.

Žene u svijetu: *Odgovor:* Sada gledaj dokuda su došle žene u svijetu. Gdje je ženska čednost? Promotri kako je iz njih nestao svaki strah Božji i ženstvena skromnost i znaj da su žene u ovim opasnim vremenima zbog svoga ponašanja puno nemarnije i spremnije griješiti od muškaraca. Ne mislim na dobre i časne žene, mnoge među njima još žive čedno i na dobru glasu, nego govorim o ženama predanima svijetu, predstavljale se one kao pobožne ili svjetovne, žele se dopasti ljudima riječima i djelima, oblačenjem i ponašanjem. Tome se više predaju negoli Bogu, stvorenjima daruju svoje vrijeme, srce i sjetila. Žene su postale razbojničke i paklene špilje, a Božja dobrota ih čeka, prikriva njihove grijehe, ali to ne pomaže. Žele da ih smatraju časnim ženama, a često su nedostojnije pred Bogom od javnih grješnica jer ove griješe sa strahom i nemirom, a ne sa nesmotrenošću kako to čine one. One su puno draže đavlu od javnih grješnica jer su mu korisnije.

Pogledaj kako besramno i drsko idu ispred ljudi. Kad su prije javne žene hodile tako premalo obučene, časne žene bi se sramile iz dna srca. Pogledaj kako odozgo dodolje idu nedovoljno obučene tako bezobrazno da bi se s pravom morale sramiti u srcu i duši pred svim ljudima. Pogledaj kako se pojavljuju pred ljudima sa svojom odjećom, korakom, gestama, riječima, djelima, cijelim ponašanjem, svojim očima i svim sjetilima! Gdje je sada ženska čednost i sram? Znaj da mnoge žene sa ovim svojim opasnim ponašanjem čine do 100 smrtnih grijeha dnevno pa ipak žele se pokazati kao časne žene, a o svim ovim grijesima kao ništa ne znaju, a uistinu su odgovorne za sve.

Znaj da kada neki čovjek vidi takvu ženu raspuštenu i razuzdanu kako nečedno obučena ide pred njim i pred svim ljudima, u njegovu srcu se javlja želja da je ima prema svojoj volji kako bi sagriješio. I koliko to često bude promišljeno i na to se pristaje, toliko se grijeha učini iako se nikada ne provedu u djelo. A žene sudjeluju u svim ovim grijesima jer su ih uzrokovale svojim zlim postupcima. To se događa u crkvama, na ulici, na bilo kojem mjestu. Ako se dogodi da muškarac potaknut od ovih žena ode javnoj grješnici i s njom sagriješi, one su uzrokom ovih grijeha i toliko se puta dogodi da svi ovi grijesi padnu na njih, iako se to ne želi priznati, jer su se grijesi dogodili zlim postupcima žena koje su se besramno pokazivale muškarcima bez Božjeg straha.

Sada pazi kako stoje stvari kada u zlu dođu do kraja. Pričešćuju se, pokazuju se dobro i misli se da je s njima sve u redu, a tada dođe đavao i predoči im njihovu grješnu ludost kako bi pale u očaj i vječnu smrt. To se često događa i one koje sve vrijeme svoga života provedu u razuzdanosti, a

ispovjednici koji se s njima rado zadržavaju i dopuštaju im da se tako ponašaju sami idu opasnim putem. Znaj da mnoge primaju Tijelo Kristovo u stanju 100 smrtnih grijeha, nakon što su se tijekom cijele godine raspušteno ponašale, dođe korizma, ne sjećaju se više tih skrivenih grijeha, a nakon Uskrsa potpuno svojevolarno će nastaviti kao prije, sačuvaju sve za to potrebno, odjeću, ukrase i sve drugo. Bilo bi bolje i korisnije za ove da u njih uđe 100 000 đavli nego da primaju Boga po pričesti u stanju smrtnog grijeha. Znaj ovo, da te netko odvede kući i stavi na nečisto i smrdljivo mjesto kako bi mu mogao na ovome zahvaliti, iako si jadno stvorenje?

Čovjek: Ljubljeni moj ,smiluj se kršćanstvu!

Bračni parovi: *Odgovor:* Sada promotri do čega je došla i što je postala sveta ženidba. Znaj da najveći broj osoba koje žive u ovom vremenu od svoga braka čine đubrište jer u njemu žive kao životinje sa svom požudom i razuzdanošću koju njihova životinjska narav može uzrokovati. Oni žive protivno svakoj zapovijedi i redu svetog braka i protivno svakom razumu. Bog nije ustanovio sveti brak s nakanom da se treba živjeti prema zahtjevima iskvarene naravi, nego da se u njemu provodi plodan i pobožan život, kako je to Bog odredio u pravom rasporedu stvari.

Tko živi sveti brak kako je to odredio Bog, ojačat će mu duša i tijelo jer Bog ne uništava narav, nego je vodi do savršenstva. A budući da se sada čini toliko protiv zakona i reda svetog braka jer je ljudska narav tako iskvarena i bolesna, najveći broj osoba je prepune blata i bluda u braku i izvan njega, pa i svećenici, svjetovnjaci, časne sestre, redovnici, tako da se još jedva tko nađe tko nije time zaprljan. Ako se prljanje i ne događa činima, događa se na drugi način bilo da je to ponašanje ili nutarnja i vanjska navika. Kada bi Bog htio potopiti svijet zbog njegovih grijeha kao što je to učinio u vrijeme Noe, trebao bi pustiti da svijet propadne svaki dan i svaki čas kao što se po nekim znakovima to može ubrzo i dogoditi za malo vremena. Bog je ljubazno upoznao narode u ovim zadnjim vremenima po mrtvima od kuge, i još više, ali to je malo koristilo jer su kršćani nezahvalni i na to su zaboravili kao da se to dogodilo prije tisuću godina. Postaju sve gori i gori iz dana u dan. Znaj da kada to izazove srdžbu Božju, On će dopustiti da svaki čovjek ubija drugog čovjeka. Uistinu svatko se trudi kako bi nadvladao drugoga i spreman je zadati smrtni udarac, oholost i uznositost su tako velike da se došlo do toga da se grijeh više ne smatra grijehom, i već više od nekoliko stoljeća ljudi nisu bili tako zli kao danas.

Oni bi trebali naučiti ljubiti Boga jer kad dođe smrt. đavao preko svake mjere upregne sve svoje sile kako bi zauvijek uništio čovjeka, predočava mu sav njegov bezumni život na tako užasan način da veliki broj ljudi padne u očaj, propadnu čak i neki ljudi koje se jako cijeni. Ima raznih ljudi prema kojima je Bog tako srdit da moraju trpjeti bez mjere sve do zadnjeg dana, a na kraju ne razlučuju jesu li u paklu ili u čistilištu. To su nemarni grješnici koji svoje obraćenje odgađaju sve do kraja, a tada su se tako malo kajali da je, Bog prema njima srdit i ne želi znati za njih niti ih se sjećati, ne želi da se njihovi bližnji za njih mole.

Znaj da stvari sa narodom u ovo vrijeme stoje još gore od onoga kako se smatra. Đavli se trude da na kraju života čovjek propadne zauvijek. Znaj da svaka moć koju đavao ima dolazi od grijeha. Želiš li znati što je upropastilo Židove?

Čovjek: Jedini moj, predraga Ljubavi, koji je bio uzrok tome?

Odgovor: Znaj da su to uzrokovali njihova škrtost i skriveni grijesi, to je bio uzrok propasti Židova. Znaj da kad bi Bog htio obarati kršćane za njihove skrivene grijeha i nakane, ne bi trebao činiti ništa drugo nego udarati kao što će se to i dogoditi za kratko vrijeme.

A gledaj sada koliko je teško i duboko pao narod pod strjelice nečistoće, oholosti i škrtosti koje Bog mrzi na poseban način jer su uzroci zavisti i mržnje i općenito svih drugih grijeha. Ovim grijesima su ispunjeni gradovi, samostani, redovnici, svjetovnjaci, svećenici, laici, nitko ne može optužiti druge, svatko je grješan. Da svatko marljivo pazi na sama sebe, primijetio bi da ima toliko posla u svojoj nutrini da bi zaboravio na druge. Znaj da je Otac trajno srdit jer su kršćani zaboravili Njegova Sina i sve kršćanske zapovijedi. Ako se ne poprave, ja očekujem da će Otac dopustiti svojoj pravednosti da nadvlada nad milosrđem. Tako da njegovi neprijatelji ne moraju zanijemiti dok se ne osveti za svoga Sina.

Čovjek: Ljubljani moj, prestravljen sam ovim govorom do dna svoga srca, izgleda mi da sam tako bolestan da trebam već umrijeti, to bi mi bilo drago ako je to tvoja volja.

Odgovor: Ne, ti trebaš vidjeti još i više.

Čovjek: Ljubljani moj, neka bude tvoja volja!

Odgovor: Sada želimo reći kako je ovom čovjeku bila pokazana velika gora sa devet visokih, širokih i strmih hridina, a one su bile jedna iznad druge sve do vrha gore, a na hridinama borave kršćani.

Nitko ne može doći do Boga a da ne boravi na ovih hridinama.⁶ Tko želi u ovom vremenu da mu bude dopušteno motrenje izvorišta i iskona iz kojega je stvorena duša, treba biti hrabra, odvažna i odlučna duha i mora se uspinjati preko svih ovih hridina sve dok ne dođe do najviše. Ondje će mu biti pokazano kuda treba ići.

Bit će plemenit čovjek onaj tko bude htio rizike i napore uspona na ovu goru visokih hridina, on će pobjeđivati u ovome životu sve svoje neprijatelje i postat će veliki svetac u vječnome životu.

DODATAK: 2. SMRT, SUD I MOGUĆNOST DA DUŠA PADNE U PAKAO

(Vidi uvodnu napomenu o značenju dodataka pojedinih odaja skripte: Ovaj dodatak uvodu donosimo iz razloga što sv. Terezija na početku Zamka opominje čitatelja da postoji mogućnost vječne propasti i to samo kao poticaj dušama da „ulaze u Zamak“ odnosno da započnu ostavljati grijeh i živjeti vjerodostojan kršćanski život. Na poseban način nam se čine zanimljiva iskustva sv. Katarine Sijenske o samospoznaji duše kod suda vječnog spasenja i vječne osude i to iz razloga što sv. Terezija toliko naglašava važnost samospoznaje u duhovnom životu i hodu duše kroz odaje sve do vrhunca svetosti, a evo sv. Katarina Sijenska to naglašava i u samo trenutku vječnog suda duše).

Terezija na početku knjige, to jest hoda duše ka vrhuncima svetosti, potiče da podsjeća na razmišljanje smrti i mogućnosti pada u Pakao, „*O duše otkupljene krvlju Isusa Krista! Priberite se i imajte samilosti za sebe! Kako je moguće da, shvaćajući to, ne nastojite skinuti paklinu s ovoga kristala? Pazite, jer ako vam se skonča život, nikada više nećete uživati ovu svjetlost. O Isuse, što znači vidjeti neku dušu daleko od ove svjetlosti!*“ (Z I, 2,4)

Sv. Terezija nakon što je naglasila ljepotu Zamka duše (dušu u kojoj je Bog i koja je u Bogu) potiče čitatelje na početku Zamka duše da razmišlja o trenutku smrti i mogućnosti da se Boga izgubi zauvijek i da duša padne u Pakao. Taj poziv treba shvatiti kao poticaj na odgovornost i odlučnu odlučnost da duša učini sve kako bi to izbjegla. U uvodu donosimo mistično iskustvo sv. Terezije o smrti nekih duša.

Videnja o smrti sv. Terezije Avilske: „*Drugi put vidjeh drugo viđenje koje me je jako zaprepastilo. Bila sam na mjestu gdje je umrla osoba koja je, kako sam saznala, živjela jako loše i to puno godina. Dvije je godine bolovala i čini mi se da se u nekim stvarima popravila. Umrla je bez ispovjedi, no uza sve to meni se činilo da se ne smije osuditi. Dok su oblačili mrtvo tijelo, vidjela sam mnoštvo nečastivih kako su pograbili to tijelo.*

Činilo se da se poigravaju s njime, ali mu i sude, što je meni zadalo veliki strah, jer su ga velikim kukama povlačili od jednoga do drugoga. Kada vidjeh kako to tijelo nose pokopati s počastima i obredima kao i sva ostala, mislila sam kako Božja dobrota nije htjela da ona duša bude osramoćena, nego da ostane skriveno kako je bila njegova neprijateljica.

⁶ Nakon što je blaženik opisao stanja duša u grijehu počinje opisivati razna stanja duša u milosti i duhovni rast što simbolički izražava sa slikom od 9 hridina.

Bila sam napola izluđena zbog onoga što sam vidjela. Tijekom cijelog obreda nisam vidjela nečastivoga. Kasnije, kad su tijelo spustili u grob, toliko je mnoštvo nečastivih bilo unutra da ga pograbi, te sam bila izvan sebe videći to, pa je trebalo puno srčanosti da to prikrijem. Razmišljala sam što li su radili s onom dušom da su onako zagospodarili jadnim tijelom. Dao Gospodin da ovu strahotu što sam je ja vidjela vide svi oni koji žive u grijehu. Činilo mi se da bi to jako potaklo da žive čestito.

Sve mi to pomaže da još više spoznam koliko dugujem Bogu i čega me je oslobodio. Bila sam jako zaprepaštena sve dok o tome nisam razgovarala sa svojim ispovjednikom. Razmišljala sam o tome da li je to bila varka nečastivoga zato da bi se osramotila ona duša, premda je nisu držali jako kršćanskom. Istina je pak sve, da nije varka, da me hvata strah uvijek kad se toga sjetim.

Budući da sam počela govorit o viđenjima pokojnika, reći ću još nekoliko stvari gdje je Gospodin dopustio da vidim neke duše. Reći ću ih malo, zato da skratim i zato što nije nužno, hoću reći da nije ni od kakve koristi. Bilo mi je rečeno da je umro jedan naš bivši provincijal, a kad je umro bio je provincijal u drugoj provinciji. S njim sam se družila u bila mu dužna zbog nekih dobrih djela. Bijaše vrlo krepostan čovjek. Čim sam saznala da je umro, uhvatio me veliki nemir zato što sam se pobojala za njegovo spasenje. Bio je naime dvadeset godina poglavar, a toga se ja jako bojim, jer mi se čini da je veoma opasno biti zadužen za duše. Teškom mukom sam otišla u kapelicu. Darovala sam sve ono dobro što sam ga napravila u životu. Kako je to bilo jako malo, rekla sam Gospodinu da nadopuni svojim zaslugama ono što je bilo potrebno toj duši kako bi izišla iz čistilišta. Dok sam to molila Gospodina kako sam najbolje mogla, činilo mi se da pokojnik izlazi iz dubine zemlje s moje desne strane. Vidjela sam ga kao je uzišao na Nebo s velikom radošću". (Terezija Avilska, Moj život, 38, 24. sl. Zagreb 1997, st.225.).

Neka svjedočanstva svetaca o ovoj temi:

Videnje sv. Antuna pustinjaka o prijelazu duša nakon smrti:

“Posjedovao je još i ovaj milosni dar. Kad se nalazio na gori pa je u sebi nešto premissljavao i bio nesiguran, pošto bi se pomolio, to bi mu Božja providnost razotkrila. Sveca je, kao što kaže sveto pismo, sam Bog poučavao. Jednom je zgodom vodio razgovor, s nekim koji dođoše k njemu, o stanju duše kao i o tome gdje joj je nakon ovog života dodijeljeno mjesto. Naredne ga je noći netko pozvao odozgor i rekao: “Antune, ustani, izidi van i gledaj”!

On je izišao jer je znao koga mora poslušati, pogledao je i vidio neku spodobu koja bijaše nakazna i užasna izgleda. Stajala je i sezala sve do oblaka. Vidio je neka bića koja su uzlazila kao da imaju krila. I taj je div raširio ruke. Jedne je zaustavljao, a drugi su preletjeli i pošto bi preko njega prešli, dalje su sigurno bili uznošeni. Div je na te škripao zubima, a onima koji su pali radovao se.

I odmah je Antunu bio upravljen glas: “Shvati ovo što gledaš”. Razum mu se tada otvorio, te je shvatio da se tu radi o prijelazu duša. Div koji je ondje stajao bio je neprijatelj davao, koji je prepun zavisti prema onima koji vjeruju. One koji mu pripadaše grabi i priječi im da prođu a one koji ga nisu slijedili ne može zaustaviti, jer prelaze preko njega. Kad je to ponovno vidio, imajući to na pameti, još se većima borio kako bi danomice postajao sve savršeniji. Iz vlastite pobude nije pripovijedao o tome slučaju, kad je međutim neko vrijeme proboravio u molitvi i zanosu, nekolicina ga je iz njegove okoline pitala i dodijavala mu, pa je tako bio prisiljen progovoriti jer kao otac nije mogao ništa pred svojom duhovnom djecom sakriti. Bio je uvjeren da mu je savjest čista od bilo kakve taštine.” (Sv. Atanazije, Život sv. Antuna pustinjaka, Zg. 1985, st.225)

Razlika kako umiru pravedni, a kako grešni i o smrti pravednika

*(Sv. Katarina Sijenska, piše kao da joj sam Bog govori
u obliku nagovora)*

«Pošto sam ti rekao kako ga svijet, zlodusi i njegova sjetilnost optužuju, tako ti sada hoću izložiti općenitije tu točku o ovim bijednicima zato da imaš za njih više suosjećanja. Veoma su različite

borbe, što ih vodi duša pravednika, od borbi što ih vodi duša grešnika, kao što je različita njihova smrt, i kao što je velik mir što ga uživa pravednik, više ili manje, već prema savršenosti duše.

Znaj da se sve muke što ih imaju stvorovi obdareni razumom sastoje u volji; jer ako bi volja bila uredna i slična s mojom, ne bi osjećali muke. Napori ne bi bili dignuti, ali oni ne bi uzrokovali muku onoj volji koja dragovoljno podnosi moju ljubav, jer pravednici podnose dobrovoljno, videći da je to moja volja. Po svetoj mržnji koju imaju prema sebi, navijestili su rat svijetu, zloduhu i svojoj sjetilnosti. Stoga, kad nadode smrtni čas, oni mirno umiru, jer su njihovi neprijatelji bili svladani u životu.

Svijet ne može optužiti pravednika, jer je on prepoznao njegove zamke, pa se je stoga odrekao svijeta i svih njegovih užitaka. Krhka sjetilnost njegova tijela ne optužuje ga, jer ju je on držao kao ropkinju pomoću kočnice razuma, trapeći tijelo pokorom, bdijenjima i poniznom neprekidnom molitvom. On je ubio sjetilnu volju mržnjom i žaljenjem prema opačini i ljubavlju prema kreposti, pošto je posve napustio nježnost prema svome tijelu. Ova nježnost i ova ljubav, što postoji između duše i tijela, čini da nam smrt izgleda neprijatna, i stoga se čovjek po naravi boji smrti.

Ali krepost savršenog pravednika nadilazi narav; jer sa svetom mržnjom i sa željom da se vrati svome početku, krepost guši i prevladava strah, koji joj je naravan, tako da se naravna nježnost ne može protiv nje boriti, a savjest stoji mirna nakon što je za života dobro čuvala stražu lajući kad su neprijatelji prolazili da osvoje grad duše.

Kao pas koji stoji na vratima videći neprijatelja laje i lajanjem budi straže, tako ovaj pas savjesti budio je stražu razuma a razum i slobodna volja upoznavali bi razumskim svjetlom da li je prijatelj ili neprijatelj. Prijatelju, a to su kreposti i svete misli srca, podavali su naklonost i osjećaj ljubavi što su ih gajili velikom brzinom; a neprijatelju, to jest opačini i pokvarenim mislima, pokazivali bi mržnju i odbojnost. Nožem mržnje i ljubavi, svjetlom razuma i rukom slobodne volje duša je udarala svoje neprijatelje; tako se zatim na času smrti, savjest nije u sebi grizla, jer je dobro čuvala stražu, pa zato stoji mirna.

Istina je da duša zbog poniznosti i stoga što na času smrti bolje pozna dragocjenost vremena i dragulje kreposti; kara samu sebe, jer joj se čini da je malo radila u ovo vrijeme; ali ovo nije mučna, nego plodna mučnina, jer čini da se duša sabere sva u sebe te se postavlja pred Krv poniznog i neokaljanog Jaganjca, moga Sina. I ne okreće se natrag da gleda na svoje negdašnje kreposti, jer neće i ne može se ufati u svoje kreposti, nego se ufa samo u Krv, u kojoj je našla moje milosrđe, i kao što je živjela sjećajući se te Krvi, tako se na smrti tom Krvlju opija i roni u nju.

Zašto je zlodusi ne mogu karati za grijeh? Jer je u životu mudrošću svladavala njihovu zlobu. Oni dolaze da vide mogu li što postignuti. Dolaze na strašan način da je prestraše najgadnijim izgledom i mnogim različitim maštovitim prikazima; ali, pošto u duši nema otrova grijeha, njihov joj izgled ne zadaje straha niti je plaši kako bi plašio drugoga koji bi bio živio nepravedno u svijetu. Kad zlodusi vide da je duša uronjena u Krv prežarkom ljubavlju, ne mogu podnijeti, nego stanu daleko da izdaljega bacaju svoje strijele.

Stoga njihova borba i njihovi povici ne škode onoj duši koja već počinje kušati vječni život, kako ti rekoh na drugom mjestu. Ona svojim razumskim okom, koje ima zjenicu svjetla svete vjere, vidi mene, svoje neizmjereno i vječno dobro, čekajući da me zaposjedne po milosti, ne po pravu, krepošću Isusa Krista, moga Sina.

Stoga širi ruke svoga ufanja, i rukama ljubavi stiće ovo svoje dobro, ulazeći u posjed prije negoli tamo dođe, kako sam ti objasnio na drugom mjestu. Pošto je prošla po nekim vratima, a ta su Riječ, i pošto je uronjena u Krv, dolazi k meni, mirnome moru, jer postaje jedno sa mnom, mirnim morem, kao i s vratima, mojom Istinom, Jedinorođenim mojim Sinom.

Koliku li radost prima duša, koja vidi da je tako ugodno došla do ovog koraka, jer osjeća dobrobit anđeoskih stvorova! Ovo se događa onima koji tako blago prelaze u drugi život; ali mnogo više mojim službenicima koji su živjeli kao anđeli, jer su na ovoj zemlji živjeli s većim poznavanjem i s većom glađu za mojom čašću i za spasom duša.

Ne govorim samo o svjetlu kreposti, što ga može svaki imati, nego govorim da su ovi nadnaravnom svjetlu kreposnog življenja, dodali svjetlo svetog znanja, po kojem su obilnije upoznali moju istinu. A koji više poznaje više ljubi; a koji više ljubi više prima. Vaša se zasluga

mjeri mjerom ljubavi i kad bi me ti pitala: »Može li netko koji nema znanja doći do ove ljubavi?« ja bih ti odgovorio: »Da, zaista je moguće da dođe; ali nijedna posebna stvar nije zakon za sve, a ja to sada govorim općenito«.

Oni primaju veće dostojanstvo također zbog svećeničkog staleža, jer je upravo njima dana služba da gutaju duše u moju čast. I premda je svakome dana zapovijed da ljubi bližnjega, njima je dana služba da dijele Krv i da upravljaju dušama; pa ako to čine revno i s kreposnim osjećanjem, primaju više nego drugi.

O kako li je blažena njihova duša kada dođu na smrtni čas, jer su bili navjestitelji i branitelji vjere svojim bližnjima! Oni su u srži one duše utjelovili vjeru kojom imaju u meni svoje mjesto, i ono ufanje kojim su živjeli ufajući se u moju providnost, ne u svoje znanje. Izgubivši ufanje u sebe, nisu postavili neuredan osjećaj u koje stvorenje, jer su živjeli u dragovoljnom siromaštvu; i stoga s velikom ugodnošću pružaju svoju nadu prema meni.

Njihovo je srce bilo posuda ljubavi, koja je pronosila moje ime s prežarkom ljubavlju, navješćujući ga primjerom sveta života i riječju pouke bližnjega. Njihovo se, dakle, srce podiže neizrecivom ljubavlju te s osjećajem ljubavi stišće mene koji sam njegova svrha, vraćajući mi biser pravednosti što ga nosi pred sobom dajući svakome svoje pravo i vršeći razboritim razlikovanjem svoje dužnosti. Stoga meni vraća pravednost s pravom poniznošću, te daje slavu i hvalu mojemu imenu, jer vraća milost koju je primio od mene. Samome sebi ne pripisuje dostojanstvo, smatrajući se nedostojnim što je primio i što prima toliku milost.

Njegova mi savjest dobro svjedoči i ja mu po pravdi dajem vijenac pravednosti ukrašen biserima kreposti, to jest plodom što ga je ljubav iznijela od kreposti. O zemaljski anđele! Blažen si što nisi bio nezahvalan za dobročinstva koja si od mene primio, nisi bio nemaran ni nezalica, nego si revno s pravim svjetlom držao otvoreno oko nad svojim podanicima i kao dobar i hrabar pastir, slijedio si nauk pravog dobrog pastira, slatkog Krista Isusa, jedinorođenoga mojeg Sina.

Stoga ti prelaziš iz ovog života istinski opran od njega i uronjen u njegovu Krv, sa stadom svojih ovaca, od kojih si mnoge svojim svetim naukom i životom priveo k životu vječnom a mnoge druge si tu ostavio u stanju milosti.

O predraga kćerkice, njima ne škodi što vide zloduhe, jer vide mene vjerom i posjeduju me ljubavlju, jer u njima nema otrova grijeha. Njima nije dosadna niti ih plaši njihova tama ni strahota, jer u sebi nemaju ropskoga straha. Stoga se ne boje njihovih zamki, jer nadnaravnim svjetlom i svjetlom Svetoga pisma poznaju njihove prevare, tako da ne trpe od tame i smetenosti duha. Tako prelaze slavno iz ovoga života, oprani u Krvi, gladni za spasenjem duša, posve ražareni ljubavlju prema bližnjemu, kroz vrata, koja su Riječ i ulaze k meni. I moja ih dobrotu smješta svakoga na svoje mjesto, već prema mjeri osjećaja ljubavi koju su gojili prema meni». (*Dijalog Božanske providnosti, Split 1988, str. 281- 285*).

Smrt grešnih i njihove muke na času smrti

*(Sv. Katarina Sijenska, piše kao da joj sam Bog govori
u obliku nagovora)*

O predraga kćerkice, uzvišenost pravednih nije tolika da ne bi bila još veća bijeda nesretnika o kojima sam ti govorio. Kako li je strašna i tamna njihova smrt! Na času smrti zlodusi ih optužuju takvom strahotom i tminama, te im se pokazuju u svojem liku za koji znaš da je tako strašan da bi čovjek izabrao svaku muku u ovom životu, radije negoli da vidi njihovu spodobu.

Nadalje se tom nesretniku osvježuje žalac savjesti koji ga nemilo grize u nutrini. Neuredni užici i sjetilnost koju je on sebi postavio gospodaricom, dok je razum učinio sluškinjom, optužuju ga na strašan način, jer onda spoznaje istinitost onoga što prije nije poznavao. Stoga dolazi do velike zbuđenosti zbog svoje zablude, što je život proživio kao nevjernik prema meni, pošto mu je sebeljublje zastrlo zjenicu svjetla presvete vjere. Zloduh ga napastuje da ga dovede u očaj.

O kako li mu je kruta ova borba koja ga snalazi razoružana, bez oružja osjećaja ljubavi. Ovi su grešnici, kao udovi zloduha, lišeni tog oružja. Nemaju nadnaravnog svjetla, ni svjetla znanja: nisu ga prihvatili, jer im rogovi oholosti nisu pustili da razumiju slatkoću moje srži, pa se sada u velikim

borbama znadu samo tako držati. Nisu se hranili nadom, jer se nisu ufali u mene ni u Krv, čijih sam ih službenicima učinio, nego su se pouzdavali samo u sebe i u časti i užitke svijeta.

Ovaj bijedni utjelovljeni zloduh nije vidio da je svaka stvar stavljena na kamate i da jednog dana mora meni polagati račun, i sad se nalazi gol bez ikakve kreposti: na koju se god stranu okrene čuje samo prijekore, na svoju veliku zbunjenost.

Nepravda, koju je provodio u životu, optužuje ga pred savješću, pa se stoga usuđuje pitati samo pravdu. A kažem ti da je to posramljenje i zbunjenost tolika, da bi oni najradije da ih već nema. No u ovome životu gajili su po svojim manjkavostima neku veliku preuzetnost: jer se može reći da je više preuzetnost negoli ufanje u milosrđe kod onoga koji vrijeđa sa samom rukom milosrđa koju mu pružam. Kada dakle dođe posljednji čas smrti, ako on prizna svoj grijeh i rastereti svoju savjest u svetoj ispovijedi, biva skinuta grešna preuzetnost i ostaje milosrđe.

S ovim se milosrđem mogu pridružiti ufanju, ako hoće. Jer da ne bi bilo ovoga, ne bi bilo nikoga koji ne bi očajavao i koji u očajanju ne bi sa zlodusima stigao u vječnu osudu. Moje milosrđe radi ovako: Za vrijeme života činim da se ufaju u milosrđe, premda im ga ne poklanjam zato da ga vrijeđaju, nego zato da se rašire u ljubavi i u poimanju moje dobrote.

No nažalost, oni se čitavim mojim milosrđem služe u protivnom smjeru, jer me vrijeđaju ufanjem u nj koje su začeli. Uza sve to ja ih podržavam u tom ufanju u moje milosrđe, zato da se na času smrti imaju za što uhvatiti, da se ne bi posve pokolebali u prijekoru koji će im biti dan i da tako ne dođu do očaja.

Ovaj posljednji grijeh očaja meni je mnogo zazorniji a njima pogubniji, od svih drugih grijeha što su ih počinili. Zaista, druge grijehe čine s nekim sjetilnim užitkom i koji put se kaju te po tom kajanju primaju oprostjenje. Ali na grijeh očajanja ne navodi ih njihova krhkost, jer ne nalaze nikakvog užitka nego samo nepodnosive muke.

U očajanju nesretnik prezire moje milosrđe smatrajući da je njegova manjkavost veća od mojega milosrđa i moje dobrote. A kad je upao u taj grijeh, ne kaje se i nije mu žao, kako bi moralo biti, što je mene uvrijedio; kaje se, da, i žali svoju štetu, ali ne uvredu meni nanesenu; i tako prima vječnu osudu.

Tako vidiš da ga samo ovaj grijeh dovodi u pakao a u paklu je mučen za ovu i za sve ostale manjkavosti koje je počinio. Da je žalio i da se je pokajao za uvredu koju mi je nanio i da se je pouzdao u milosrđe, bio bi ga dobio, jer je moje milosrđe, bez ikakve usporedbe, veće od svih grijeha što ih bilo koje stvorenje može počinuti. Stoga mi je veoma zazorno što oni smatraju da su njihovi grijesi veći. To je onaj grijeh koji se ne prašta ni ovdje ni ondje.

A pošto mi je očajanje veoma zazorno, htio bih da se oni na času smrti, nakon što su neuredno i naopako proveli svoj život, prihvate ufanja u moje milosrđe. Eto zašto u njihovu životu upotrebljavam onu slatku zamku, da se široko ufaju u moje milosrđe, zato da nahranjeni ovim ufanjem, kad dođu na čas smrti, ne budu navedeni da ga napuste zbog krutih prijekora koje čuju, kako bi učinili da nisu bili njime nahranjeni.

Sve im je ovo dano iz ognja i iz ponora moje neprocjenjive ljubavi, ali pošto su se oni služili milosrđem u tami sebeljublja, iz kojega je proizlazila sva njihova manjkavost, nisu ga upoznali po istini; pa su stoga smatrali velikom preuzetnošću ono što je bilo slatko milosrđe, ukoliko stoji do njihovog osjećaja i ovo je drugi prijekor što ga daje njihova savjest u prisutnosti zloduha, predbacujući im da su se vrijeme i širina milosrđa, u koje su se pouzdavali, morali proširiti u ljubav, u ljubav prema krepostima, te da su vrijeme, koje sam im poklonio iz ljubavi, morali kreposno utrošiti. Oni su me, naprotiv, nemilo vrijeđali samim vremenom i širokim ufanjem u milosrđe.

O slijepi i više nego slijepi! Ti si u zemlju zakopao biser i talenat što sam ti ga stavio u ruke da njime trguješ; a ti, preuzetan kakav jesi, nisi htio vršiti moju volju, nego si ih sakrio pod zemlju neurednog sebeljublja koja ti rađa plodom smrti. On jadan li si! O kako li je velika muka koju trpiš sada na smrtnom času!

Tvoje bijede nisu ti sakrivene, jer crv savjesti sada ne spava, nego grize. Zlodusi viču i vraćaju ti dug što ga oni običavaju vraćati svojim slugama: smetenost i prijekor. Oni hoće da padneš u očaj, zato da ti u času smrti ne pobjegneš njima iz ruku, pa ti zato daju smetenost; da ti zatim dadu ono što sami imaju.

O bijednice! Dostojanstvo u koje sam te postavio prikazuje ti se svijetlim kakvo jest. A na tvoju sramotu, znajući da si crkvena dobra držao i upotrebljavao u tolikoj tami grijeha, predstavlja te kao lupeža i dužnika, jer si morao vratiti što si dužan siromasima i svetoj Crkvi. Zato ti savjest stavlja pred oči ono što si potrošio i davao javnim bludnicama, ono čime si othranio djecu, obogatio rodbinu ili si stjerao sebi u grlo, pribavljao ukrase za kuću i mnoge srebrne vaze, dok si morao živjeti u dragovoljnom siromaštvu.

Tvoja ti savjest stavlja pred oči božanski časoslov koji si nemarno propuštao, premda si time upao u smrtni grijeh; ili, ako si ga govorio ustima, tvoje je srce bilo daleko od mene. Prema podložnicima si morao imati ljubavi i želju da ih hraniš krepostima, dajući im primjer života, udarajući ih milosrdnom rukom i šibom pravde; ali, pošto si ti radio protivno, savjest ti to predbacuje pred strašnim pogledom zlih duhova.

Pa ako si ti, kao prelat, nepravedno davao prelature ili dušobrižničku službu kojem podložniku ne pazeći komu i kako daješ te službe, tvojoj se savjesti predbacuje misao da si ih morao davati ne na laskave riječi, niti za volju pojedinaca, ni za darove, nego samo s obzirom na kreposti, na moju čast i na spasenje duša. A pošto to nisi činio, sada si za to pokaran; tako, na tvoju veću muku i smetenost, imaš sada pred svojom savješću i pred razumskim svjetlom, ono što si učinio a nisi smio učiniti, i ono što nisi učinio a morao si učiniti.

Znaj, predraga kćeri, da se bjelina pozna bolje, ako se postavi uz crninu, a crnina uz bjelinu, negoli kad su odijeljene jedna od druge. Tako se događa ovim bijednicima posebno, i svima drugima općenito, da vide predočen svoj opaki život na času smrti kad duša počinje da bolje vidi sve svoje nevolje a pravednik svoje blaženstvo.

Nije potrebno da itko bijednom grešniku predočuje njegov život, jer savjest sama od sebe stavlja pred oči počinjene grijeha i kreposti koje je morao vršiti. Zašto kreposti? Jer po kreposti poznaje bolje opačinu. Isto tako po manjkavosti poznaje bolje savršenost kreposti, i stoga više žali da je u svojem životu bio izvan kreposti, i moraš znati da u poznavanju kreposti i opačina oni pravo vide ono dobro koje kreposna čovjeka slijedi iz kreposti i muku koja slijedi onoga koji je ležao u tami smrtnoga grijeha.

Ovu mu spoznaju dajem da dođe ne do očaja, nego do savršene spoznaje samoga sebe i da se zaštititi od svoje manjkavosti skupa sa ufanjem, zato da posramljenjem i ovom spoznajom isplati svoje opačine i ublaži moju srdžbu, ponizno moleći milosrđe. Kreposnik raste u radosti i u spoznanju moje ljubavi, jer pripisuje meni, ne sebi, milost da je slijedio kreposti i da je išao putem nauka moje Istine; stoga se raduje u meni. S ovim pravim svjetlom i pravom spoznajom kuša i prima svoju slatku svrhu, na način kako sam ti rekao na drugom mjestu. Tako onaj koji je živio s prežarkom ljubavlju kliče od radosti, a tamni nepravednik tone u mukama.

Pravedniku ne škode tmine, ni pogled zloduha, niti se on boji, jer se samo grijeha boji i škodi mu samo grijeh. Ali oni koji su provodili svoj život raspušteno i uvelike bijedno, trpe štetu i strah na pogled zlih duhova. To nije šteta koja proizlazi iz očaja, osim da oni sami to hoće, nego šteta koja proizlazi iz muke prijekora, iz osvježenja savjesti, iz plašljivosti i straha na njihov strašan pogled.

Sad vidiš, predraga kćerkice, kako je različita muka i borba što je vode na smrti pravednik i grešnik i kako je različit njihov svršetak. Malen sam ti dijelak ispričovijedao i pokazao tvome razumskom oku i to je tako malen s obzirom na što uistinu jest, to jest s obzirom na muku što je prima jedan i na dobro što ga prima drugi, da je ono što sam ti pokazao kao ništa.

Vidiš kolika je čovječja sljepoća, a posebno sljepoća ovih bijednika, jer koliko su više primili od mene i koliko su više razumjeli Sveto pismo, toliko su mi više dužni i toliko im je nepodnošljivija muka koju primaju, i koliko su imali veće poznavanje Svetog pisma u svome životu, toliko bolje na smrti poznaju velike manjkavosti koje su počinili, te su postavljeni na veće muke negoli drugi, kao što su i dobri postavljeni na veću uzvišenost.

Njima se događa kao lošem kršćaninu, koji je u paklu smješten u veće muke negoli koji poganin, jer je on imao svjetlo vjere, dok ga ovaj drugi nije imao. Tako će ovi bijednici imati više muka za isti grijeh negoli drugi kršćani, zbog službe koju sam im povjerio dajući im da dijele Sunce

svetog Sakramenta, i zbog toga što su imali svjetlo znanja da mogu razlučiti istinu za sebe i za druge, kad bi to bili htjeli. Stoga pravedno primaju veće muke.

Ali oni, bijednici, to ne znaju; jer kad bi i najmanje razmotrili svoje stanje, ne bi bili došli u takvo zlo, nego bi bili ono što bi morali biti. Istina je: sav je svijet pokvaren, ali oni rade gore negoli svjetovnjaci na svome stupnju. Stoga svojom nečistoćom prljaju svoje duše, kvare svoje podložnike i sišu krv mojoj Zaručnici, a to je sveta Crkva. Svojim je manjkavostima čine blijedom, jer su naravnu ljubav i osjećaj božanske ljubavi postavili sami u sebe i ne mare za drugo nego da je muzu i da od nje dobiju prelature i velika primanja, dok bi morali tražiti duše. Tako zbog njihova loša života svjetovnjaci dolaze do nepoštivanja svete Crkve, premda to ne bi smjeli. Njihovo pomanjkanje nije opravdano pomanjkanjem službenika. (*Dijalog Božanske providnosti, Split 1988, str. 285-290*).

DODATAK: 3. SAŽETAK TROSTRUKE RAZVOJNE DINAMIKE DUHOVNOG RASTA ZA PRATITI HOD DUŠE KROZ ODAJE ZAMKA

Hod duša kroz odaje se može pratiti u trostrukoj razvojnoj dinamici. U sažetom prikazu se oslanjamo na o. Catellana.

- a. Rast ljubavi kojom duša odgovara na Božju ljubav
- b. Rast i razvojni put molitve
- c. Rast i razvojni put želje za Bogom
- d. Vrijeme koje duša provodi u pojedinoj odaji

IZVAN ZAMKA

Duše koje žive u stanju teškoga grijeha

PRVE ODAJE - Obraćanje

Stanje duše: Blizina grijehu

Poticaji milosti: Na obraćenje

Molitva: Usmena molitva

Želja: Odbaciti teški grijeh

Vrijeme koje duša provodi u ovoj odaj: Dugi period duhovnog života

DRUGE ODAJE - Napetost između ustrajanja i odustajanja

Stanje duše: Borba

Poticaji milosti: Na borbu

Molitva: Meditacija

Želja: služiti Bogu

Vrijeme koje duša provodi u ovoj odaj: Dugi period duhovnog života

TREĆE ODAJE - Za daljnji hod: poniznost, strpljivost, poslušnost

Stanje duše: Postojanost duhovnog života

Poticaji milosti: Na podnošenje kušnji

Molitva: Meditacija i molitva sabranosti

Želja: Ljubiti Boga

Vrijeme koje duša provodi u ovoj odaj: Dugi period duhovnog života s opasnošću potpunog stabiliziranja i prestanka dinamike duhovnog rasta.

U paralelizmu prikaza nauka o duhovnom putu sa sv. Ivanom od križa za daljnji duhovni rast duša treba proći tamnu noć sjetila.

ČETVRTE ODAJE - prijelaz u život mistike

Stanje duše: Kuša milost i besplatnost Božjeg dara
Poticaji milosti: Širenje nutrine
Molitva: ulivena sabranost i molitva smirenosti
Želja: Prva buđenja žarčih želja i prvih čežnja za Bogom.
Vrijeme koje duša provodi u ovoj odaj: Prolazno stanje

PETE ODAJE - »živim, ali ne više ja...«

Stanje duše: Obnova nutrine
Poticaji milosti: Iskustvo novosti života u Kristu
Molitva: Molitva Sjedinjenja
Želja: Čežnje za Bogom puno jače od bilo kakve ljudske želje
Vrijeme koje duša provodi u ovoj odaj: Postojana pozitivna situacija duhovnog života

ŠESTE ODAJE - zaruke duše

Stanje duše: Duhovne zaruke
Poticaji milosti: Motrenje čudesnih Božjih djela
Molitva: Mistične kontemplativne molitve zanosnog sjedinjenja i duhovne zaruke
Želja: Goruće čežnje i želje ali ne uvijek u sjetilnom dijelu duše
Vrijeme koje duša provodi u ovoj odaj: Duža priprava za sedme odaje

U paralelizmu prikaza nauka o duhovnom putu sa sv. Ivanom od križa za daljnji duhovni rast duša treba proći tamnu noć duha.

SEDME ODAJE - duhovna ženidba

Stanje duše: Duhovni brak
Poticaji milosti: Motrenje Krista i Trojstva
Molitva: Duhovni vjenčanje
Želja: Služiti Kristu u Crkvi
Vrijeme koje duša provodi u ovoj odaj: Do konca života na zemlji.

PRVE ODAJE - OBRAĆENJE

Prve odaje sadržavaju opis stanja duše koje žele autentičan kršćanski život ali su još zaokupljene svijetom, ne obaziru se na lake grijeha i sklone su moliti samo za svoje vremenite potrebe. Trebale bi bježati od prigoda za grijeha, ozbiljno se odlučiti za Krista i tražiti samoću i prilike da prodube svoju vjeru. Stanje ovih duša je sklono grijehu ako već nisu u grijehu, milost ih potiče na autentično obraćenje, a imaju prve molitvene stupnjeve koji se najčešće očituju u usmenoj molitvi.

„No nemojmo govoriti o ukočenim dušama koje, ako im Gospodin ne zapovjedi da ustanu kao onomu koji je trideset godina bio uz ribnjak — imaju preveliku nesreću i u velikoj su opasnosti, nego o drugim dušama koje, na kraju, ulaze u zamak. I premda su jako zaokupljene svijetom, imaju dobre želje i katkad se, makar tu i tamo, preporučuju našem Gospodinu i razmišljaju tko su, premda ne baš smireno; poneki put, tokom jednog mjeseca, mole zaokupljeni tisućama poslova misleći gotovo neprekidno na to, toliko povezani s njima — ta gdje im je blago, tu im je i srce i da katkad dođu k sebi oslobađajući se, a velika je stvar poznavanje sama sebe, i uvidjeti da ne idu dobro da bi pogodili vrata. Napokon, ulaze u prve od onih najnižih prostorija, ali s njima ulazi toliko gamadi koja ih ne pušta da vide ljepotu zamka, niti da se smire; puno učine i time što su ušli.“ (Z I 1,8)

Ovdje je prisutna druga kategorija osoba koje su, doduše kao i prethodne, zarobljene svjetskim stvarima, ali se ipak tu i tamo sjete i priznaju da put kojim idu nije dobar (Z I, 1, 8) pa se ponekad, makar na brzinu, preporuča Bogu i zamisle nad svojim stanjem (Z I, 1, 8). Napokon te duše ulaze u najprizemnije prostorije prvih odaja.

Njihova spoznaja Boga i samih sebe vrlo je oskudna, ali ipak u nekom rastu. Njihovo je stanje teško i delikatno jer prijeto stalna opasnost da odustanu od puta i izađu iz zamka. Tu je, prije svega, poteškoća molitve jer je vrlo izražena rastresenost i navezanost na prozirno te stoga nemogućnost sabiranja.

Duša prvih odaja još je uvijek iseljena iz sebe, nesređeno suživljena sa zemaljskim stvarnostima, okružena s bezbroj stečenih loših sklonosti, a bez dovoljno snage i odlučnosti da im se odupre, te stoga lako upada u grijeh i u opasnost da izgubi i ono malo što ima.

Ovu dušu Terezija uspoređuje s gluhonijemom osobom: gluha jer, iako donekle svjesna svojeg opasnog stanja, ne sluša neprestani Božji zov da napusti mnoge beskorisne poslove i da se preda Životu; nijema jer ti poslovi onemogućuju dijalog s Bogom u molitvi.

U najkraćem, moglo bi se reći: duša koja ulazi u prve odaje zamka kreće se u čudnom ritmu između tijela i duha, između instinkta i ideala, između anđela i zvijeri koje nosi u sebi: na neki način »ulazi i izlazi« iz zamka.

Zmije tijela, koje su ovdje naglašeno prisutne, nagrizzaju krila duha, i zato je normalno da će u lijenom duhu nadvladati niži instinkti. Međutim, duh sam u sebi ima snage da se odupre tim nartajima i da se uzdigne u nedostupnost otrovnim silama.

Prelazeći sa simbolizma direktnoj poruci, Svetičina se misao svodi na ovo: tko želi započeti kršćanski život, mora znati da ne ide u susret blaženom miru ugodna života, nego se mora naći u sukobu sa samim sobom i s naporom će morati praviti reda u sebi da bi se izgrađivao u nutрини. To znači, naći se mora u škarama: ili započeti borbu ili dopustiti da ga proguta neprijatelj kojeg nosi u sebi.

Glavni Terezijin savjet za osobe ovih odaja glasi: treba se vježbati u poniznosti i ljubavi prema Bogu i bližnjemu. Naime, po poniznosti se dolazi samospoznaji i spoznaji Boga, a ljubav postaje snaga i nosilac duše k Bogu.

Oni koji su van zamka, u biti, oni koji ne ulaze u svoju dušu, plivaju kao ribe u vodi, u duhu ovoga svijeta bez ikakvih problema, žive u teškom grijehu bez ikakvih problema, obaziranja. Usvojili su sve vrijednosti ovoga svijeta, laži, krađi, prevari, užitak. To je duh ovoga svijeta. "Snađi se! Ja sam glavni! Sve se mora oko mene vrtiti „ ... oholost, blud, mržnja, zavist, ogovaranje, podmetni nogu kome možeš. Mnogi to sve usvoje i istovremeno se još nazivaju i kršćanima. Neki čak i jako dobrim. Njima potpuno fali jedan nutarnji duh duhovnog života i usvajanja Evanđelja kao takvog. Znači može biti neka deklarirana vjera (i ovo i ono), ali im potpuno fali bilo kakvo usvajanje duha Evanđelja u svom srcu i kao posljedica toga ne spoznaju sami sebe. Idemo do onih koji ulaze u prve odaje. Prva odaja jednako prvi stupanj duhovnog života koji je autentičan duhovnom životu.

Ovako bi je opisali za te ljude... ovi vjernici su.. znači u odaju se ulazi po molitvi, oni se počeli malo ozbiljnije moliti, malo zahtjevnije moliti... iskreno je prožeto stanje te duše tih vjernika, iskreno su prožeti željom da žive kao kršćani, ponekad se brinu za svoje vječno spasenje ali nemaju nekih posebnih želja za duhovnim napretkom i savršenstvom. Obavljaju svoje pobožnosti, tu i tamo su privučene molitvi, ali mole za vremenite milosti (Bože daj posao, daj mi zdravlje, daj da moj ovaj bude...). To su njihove molitve. Mogu moliti devetnice raznorazne, pokazuju neku vrstu gorljivosti ali nema nutarnje sabranosti. Njihova nutarnja sabranost je gotovo nepostojeća. Ponekad razmišljaju o istinama naše vjere ali to se ne događa spontano kao prirodno duši.

Traže prilike i načina kako bi se duhovno obogatili i upoznali svoju vjeru. Neće ići na duhovne obnove, duhovne vježbe, pučke misije, na misu tu i tamo (ako odu neće slušati propovijed) itd.. ali tu i tamo se zamisle nad istinama vjere. Obično malo misle na Boga, kad donose odluke da mu služe to čine bez ikakva poleta i postojanosti. Njihovu kršćanskom životu nedostaje iskrene sebedarne ljubavi i motiviranog požrtvovnog mrtvljenja. Nema pravog darivanja sebe Bogu. Nema sebedarne ljubavi u njihovom srcu niti ima želje da služe Bogu cijelim bićem, niti ima želje da se trude na tome, da se mrtve na tim putevima.

Obično daju važnost vanjskim grešnim prigodama ali nimalo gotovo ne obraćaju pozornost na nutarnje zle pokrete koje nose sami u sebi. Znači čovjek može učiniti tisuću čina nutarnjih grijeha usred svoga srca svaki dan ako ne pazi na svoju nutrinu, na svoje misli. Ove duše to ne paze, njih to ne zanima. Oni čak i ne znaju što je to. Dođe misao mržnje na tu osobu, ja je mrzim. Dođe misao za blud, ja na blud pristanem. Dođe misao da tražim osobu da to radi, i pristanem kao da pijem čašu vode. Znači taj nutarnji svijet za njih je gotovo pa nepoznat. Uopće se ne obaziru na lake grijeha, niti se trude izbjegavati grešne prigode previše, tu i tamo se ispravljanja svojih nedostataka. Ne trude se ispraviti loše crte svoga karaktera, u opasnosti su velikoj da izgube duhovni život po padu u trajno stanje grijeha, ali tu nema prevelike želje da se iz toga izvuku.

„Nije mala šteta i pomutnja što, našom krivnjom, ne poznajemo sami sebe, niti znamo tko smo. Zar ne bi bilo veliko neznanje, kćeri moje, da nekoga upitaju tko je, a on da ne poznaje sebe, niti da znade tko su mu otac i majka, niti iz koje je zemlje? Pa ako bi to bilo veliko bezumlje, neusporedivo je veće ono koje je u nama kad se ne trudimo saznati što smo, nego se zadržavamo na ovim tijelima i onako otprilike, zato što smo čuli ili zato što nam to govori vjera, znamo da imamo dušu. Ali kakvih dobara može biti u toj duši, ili tko je u toj duši, ili o njezinoj velikoj vrijednosti, rijetko kad o tome razmišljamo, i tako se malo drži do toga da se sa svom pomnjom nastoji sačuvati njezina ljepota; sve potratimo na prosti optok ili bedem toga zamka, tj. na ova tijela .

Smatrajmo, dakle, da ovaj zamak ima — kako sam rekla — puno odaja, jedne gore, druge dolje, treće sa strane a u središtu i nasred svih njih jest najglavnija, gdje se zbivaju vrlo tajni događaji između Boga i duše.“ (ZI. 2, 3)

Znači svetica već na početku govori „nije mala šteta i pomutnja što našom krivnjom ne poznamo sebe.“ Tko ulazi u duhovni život, tko ulazi u molitveni život ima dvostruki hod duše. Jedan je spoznaja Boga, drugi je spoznaja samoga sebe. Tko ne ide u dublju spoznaju samoga sebe, taj nema autentičnu spoznaju Boga u svom životu. To je tako!

Ponovit ću... ako nekoga njegov duhovni život ne vodi da dublje upoznaje samoga sebe, ni spoznaja Boga koju misli da ima nije autentična. Imate u sv. Pismu onih koji su mislili da jako spoznaju Boga, a ništa od svega toga nije bilo. Farizej u hramu je mislio je on kod Boga najbolji, da je Bog pa on, nitko drugi nego on.

A Isus je kazao da se kući vratio opravdan onaj grešnik. To su te zamke. Zato sam rekao na početku ovog nagovora da jedna od tih dinamika „zamka duše“, trajni ulazak u spoznaju sebe. Terezija Avilska to stavlja na početak. Znači duša kad se počne ozbiljnije Bogu moliti ide dublje u vlastitu dušu.

Što još prijeći ove duše? Rekao sam da ću citirati i druge tekstove Z I. 2, 8, 10. Koje su stvari koje ulaze izvan zamka duše, odnosno koje su još stvari prisutne koje žive u duši i priječe duhovni rast. To je duh svijeta. Očituje se užiticima, ambicijama, častima. Duh svijeta koji se uvlači u nutrinu, a u duši se očituje u stvarima svijeta u kojima duša uživa, jako uživa. Osoba treba paziti u što veže afektivnu dimenziju svoga srca.

Kaže Terezija Avilska Z I. 2, 14 „u ovim odajama je jako malo svijetla, nema jasnoće duha ali ta tama u kojoj se duša nalazi nije mistična tama već tama grijeha i posljedica grijeha koje duša ne vidi. Đavao jako djeluje u ovim odajama i jako prijeći duše i lako ih pobjeđuje. Duša je u napastima smrtnog grijeha na ovom stupnju duhovnog života. Uistinu 2. poglavlje počinje upravo govorom Svetice o smrtnom grijehu i govori kako taj grijeh ima drastične posljedice.

„Prije nego što krenem dalje, želim vam reći da razmislite kako li će biti duši, kad padne u smrtni grijeh, vidjeti ovaj tako blistavi i lijepi zamak, ovaj istočnjački biser, ovo stablo života koje je zasađeno u samim živim vodama života, a to je Bog; nema tamnijih tmina ni tako mračne i crne stvari a da to ne bi bilo još puno više. Nemojte poželjeti saznati više unatoč tome što je ono isto sunce koje mu je davalo toliko blistavilo i ljepotu još u središtu njegove duše, negoli da izgleda kao da On nije ondje zato da ona bude Njegovim dionikom, uza sve to što je sposobna uživati Njegovo Veličanstvo, kao što je i kristal da na njemu bljeska sunce. Nikakva joj stvar ne koristi, pa otuda proizlazi da su sva dobra djela koja učini, dok je u smrtnome grijehu, bez ikakva ploda da bi dosegla slavu jer ne proistječe li iz onoga izvorišta koje je Bog, odakle naša krepost jest krepost, i odvajamo li se od Njega, ne može biti ugodno Njegovim očima. Jer, na koncu, namisao onoga tko učini koji smrtni grijeh nije zadovoljiti Njega nego ugoditi nečastivomu, koji je sama tmina, pa tako i jadna duša postane tmina.

Znam za jednu osobu kojoj je naš Gospodin htio pokazati kakva je postajala duša kad je smrtno grijeshila. Kaže ta osoba da joj se čini, kad bi svi to shvatili, da ne bi bilo moguće da itko sagriješi pa makar se podvrgao najvećim patnjama koje se mogu zamisliti zato da pobjegne od prigoda. Tako je jako obuzme želja da to svi shvate, pa neka obuzme i vas, kćeri, da puno molite Boga za one koji se nalaze u takvom stanju, potpuno pretvoreni u tamu, pa su im takva i djela“ (Z 2, 1-2).

Podsjeća na razmišljanje o okončanju života - smrti i mogućnost pada duše u Pakao:

„O duše otkupljene krvlju Isusa Krista! Priberite se i imajte samilosti za sebe! Kako je moguće da, shvaćajući to, ne nastojite skinuti paklinu s ovoga kristala? Pazite, jer ako vam se skonča život, nikada više nećete uživati ovu svjetlost. O Isuse, što znači vidjeti neku dušu daleko od ove svjetlosti!“ (Z I, 2,4)

Terezija Avilska opominje duše razmatranjem o smrtnom grijehu i posljedicama. To je velika tama u duši, i sve je nečisto što od njih (koji žive u teškom smrtnom grijehu) dolazi te pred Bogom njeni čini nemaju zaslužnu vrijednost, nemaju vrijednost. Srž problema je kad osoba (Terezija to govori dušama da se ne bi vraćale van zamka) svojevrijedno odbacuje poslušnost Bogu i ne želi mrtviti svoje strasti. Tada ne može biti usmjerena na Boga nego se daruje onome što je protivno Bogu. Osoba je kao vezana zatvorenih očiju, ne može čuti, ne može hodati usprkos naporu nema zasluga pred Bogom (zapisano u 2. poglavlju 1. odaje).

Lišenost svijetla je prvi učinak grijeha, lišenost Božjeg svijetla. Možete govoriti osobi nemoj ovo činiti, čini ovako, čini onako... osoba u sred svoga srca ne vidi posljedice svojih čini. Nema razabiranja, nema jasnoću duhovnog razabiranja, nema svjetla. To unutarnje svjetlo dolazi od Boga i čistoće savjesti. Za sebe reče da je plod viđenja tog stanja smrtnoga grijeha bio strah Božji „Bože ne daj da ja to činim!“ I jako mi je drago što i ovaj autor, kojeg sam ja konzultirao kad sam spremio ovaj nagovor, kada govori o prvim odajama zamka duše onda u Z I. 2, 4. Terezija Avilska priziva na pakao. *Nakon čitanja...* ovdje Terezija pravi jednu usporedbu, duša je kao jedan kristal i govori ako se taj kristal prekrije tamnom krpom nikakvo sunce ga ne može obasjat. I ovo što je sestra pročitala, ako duša umre u tom stanju nikada neće vidjeti tog svjetla. To je izravno prizivanje na pakao.

„Nakon puno vremena otkako mi je Gospodin već bio udijelio mnoge od onih milosti koje sam spomenula, i druge vrlo velike, dok sam jednoga dana bila u molitvi, najednom, ne znajući kako, pričinio mi se da sam bila sva strpana u pakao. Shvatila sam kako je Gospodin htio da vidim mjesto koje su mi nečastivi tamo bili pripravili, a ja pak zaslužila svojim grijesima. To se zbilo u jako kratkom roku, ali čak da poživim puno godina, čini mi se nemogućim da bih to zaboravila. Ulaz mi je bio nalik na neku jako dugu i usku ulicu, poput vrlo niske, mračne i uske peći. Pod mi je bio nalik na nekakvu vodu, više sličnu jako blatnjavu kalu, i smrdljivog zadaha, a po njemu mnoštvo odvratne gamadi. Na kraju je bila jedna udubina smještena u zidu, nalik na kakvu nišu, kamo su me ugurali u velikom tjesnacu. Sve je to ugodno za pogled u usporedbi s onim što sam osjetila. To što sam rekla slabo je naglašeno.

Ovo drugo čini mi se da se ne može shvatiti ni dovoljno istaknuti, čak ni početak ovoga, ali sam u duši osjetila neku vatru, da ne mogu ni dokučiti kako bi se moglo iskazati kakva je. Tjelesne su boli bile pak tako nepodnošljive, uza sve to što sam u svojem životu proživjela jako teške i, kako kažu liječnici, najveće što se ovdje mogu proživjeti (zato što su mi se grčili svi živci kad sam se ukočila, a imala sam i puno drugih, mnogovrsnih; neke je čak, kako sam rekla, izazvao nečastivi), ali je sve to ništa u usporedbi s onim što sam tamo osjetila, uviđajući da će biti vjekovječno i da neće prestati nikada. To pak nije ništa u usporedbi sa smrtničkom borbom duše, onom tjeskobom, onim gušenjem, onom tako bolnom tugom, uz tako beznadno i žalobno nezadovoljstvo, da ne znam kako bih to dosta naglasila. Jer malo je reći kako je to stalno čupanje duše, zato što se čini da vam drugi skončava život, a ovdje je sama duša ta koja se komada. Riječ je o tome da ne znam kako bih dolično naglasila onu unutarnju vatru i ono očajavanje, uz tako teške muke i boli. Nisam vidjela tko mi ih je zadavao, ali sam osjećala kako gorim i drobim se, kako mi se činilo, a ona unutarnja vatra i očajavanje najgori su od svega.

Našavši se na tako smradnom mjestu, u takvoj nemogućnosti očekivanja utjehe, nema ni sjedanja ni lijeganja, niti ima prostora, premda sam bila ugurana u ovo mjesto nalik na rupu izbušenu u stijeni. Te stijene, koje su zastrašujuće za pogled, same od sebe stežu i sve guše. Nema svjetla, nego su vrlo mračne tmine. Ne shvaćam kako može biti da se, premda nema svjetla, vidi sve ono što pogledu ima zadati muku.

Gospodin nije htio da tada vidim još više od cijeloga pakla. Kasnije sam imala drugo viđenje strašnih stvari, kaznu za neke poroke. Kad sam ih gledala, učinile su mi se puno strasnijima, ali kako nisam osjećala muke, nisu mi zadale toliko straha. A u onom viđenju Gospodin je htio da uistinu osjetim patnje i tjeskobu u duhu kao da tijelo to trpi. Ne znam kako je bilo, ali sam dobro shvatila kako je to bila velika milost i kako je Gospodin htio da vidim na vlastite oči odakle me je izbavilo njegovo milosrđe. Jer čuti kako o tome govore nije ništa, niti to što sam razmišljala o

različitim patnjama i drugda (premda rijetko kada, jer se zbog straha moja duša nije osjećala dobro), niti što nečastivi muče, niti razne patnje o kojima sam čitala, sve to nije ništa prema ovoj mucu, zato što je to nešto drugo. Ukratko: razlika je tu kao između slike i zbilje, a gorenje ovdje posve je neznatno u usporedbi s onom tamošnjom vatrom.

Ostala sam tako zaprepaštena, pa mi se čak i sad dok ovo pišem, premda ima tome gotovo šest godina, čini da mi od straha ponestaje prirodne topline. Kad se sjetim toga, čine mi se sitnicom sve tegobe i bolovi i sve ono što se ovdje može pretrpjeti, pa mi se čini da se dijelom žalimo bez razloga. Stoga ponovno kažem da je to bila jedna od najvećih milosti što mi ih je Gospodin udijelio, zato što mi je jako puno koristila da izgubim strah od nevolje i opreka ovoga života i da se trudim podnositi ih i zahvaljivati Gospodinu što me je izbavio, kako mi se sada čini, od tako strašnih i vječnih zala.

Ondam mi se, kako kažem, sve što bi trebalo pretrpjeti ovdje, čini lako u usporedbi s jednim časom muke što sam tamo propatila. Čudim se - budući da sam puno čitala knjige u kojima se ponešto govori o mukama u paklu - kako to da ih se nisam prije bojala niti ih smatrala onim što jesu. Gdje sam bila? Kako mi je moglo pružiti rasonodu išta od onoga što me je vodilo tome da pođem u ono zlokobno mjesto? Budite blagoslivljani, moj Bože, zavijete! I još kako se očitovalo da me Vi ljubite puno više nego što se ja ljubim! Koliko li ste me puta, Gospodine, izbavili iz tako tamne tamnice i kako sam se ja ponovno uvlačila u nju protiv Vaše volje!

Odatle potječe ona prevelika bol što mi je zadaje puno duša koje bivaju osuđene (zbog ovih luteranaca posebice, zato što su po krštenju već bili članovi Crkve) i velika želja da koristim dušama. Doista mi se čini da bih podnijela puno smrti jako drage volje zato da izbacim jednu jedinu dušu od tako velikih patnji. Ako ovdje vidimo u kakvoj nevolji ili boli neku osobu koju posebice jako volimo, čini se da nas sama naša narav potiče na sućut. I ako je velika bol, tišti i nas. A tek vidjeti neku dušu za vjekovječnost u najvećoj patnji među patnjama! Tko li će to podnijeti? Nema srca koje bi to podnosilo bez velike žalosti. Kad nas to ovdje - iako napokon znamo da će završiti sa životom i da ima kraj - potiče na toliku sućut, ne znam kako možemo mirovati na ovo drugo, koje nema kraja, i gledati toliko duša koje svakoga dana nečastivi odvodi sa sobom. To mi također potiče želju da se u tako važnoj stvari ne zadovoljimo čim manjim, već da učinimo sve što budemo mogli sa svoje strane.

Nemojmo propustiti ništa. I neka se Gospodin udostoji dati nam milosti za to. Kad razmišljam o sebi, vidim da sam bila tako jako zla, a ipak sam se brinula da služim Bogu i nisam činila neke stvari koje vidim da čine neki u svijetu kao da nisu ništa. Najzad, proživljavala sam teške bolesti, s puno strpljivosti koju mi je davao Gospodin. Nisam bila sklona mrmljanju, niti govoriti loše ni o kome, niti mi se čini da sam mogla poželjati zlo ikome, niti sam bila gramzljiva, niti se sjećam da sam ikada imala takve zavisti koja bi predstavljala veliku uvredu Boga, te neke druge stvari, jer sam se, iako sam bila tako nevaljala, stalno bojala Boga, a vidim kamo su me nečastivi već bili smjestili. Istina je da sam, prema svojim grijesima, bila zaslužila još veću kaznu. No, uza sve to, kažem da je patnja bila strašna te da je opasna stvar udovoljavati sebi, ili pak da ima spokoj i zadovoljstvo duša koja na svakom koraku pada u smrtni grijeh. Zato se, za ljubav Božju, klonimo prigoda, jer će nam Gospodin pomoći kao što je to učinio sa mnom. Neka se udostoji Njegovo Veličanstvo ne ispustiti me iz svoje ruke pa da ponovno padnem, jer sam već vidjela gdje ću završiti. Neka to ne dopusti Gospodin, kakvo Njegovo Veličanstvo jest. Amen.“ (Moj Život pog. 32.)

Inače ovaj autor uspoređuje, sada čitajte 32. poglavlje „Mog života“ Terezije Avilske u kojem ona opisuje svoje viđenje pakla. Ona je u cijeli Zamak duše utkala ono što je ona sama proživljavala i živjela. U tom opisu o viđenju pakla, za sebe kaže da je to jedna od najvećih milosti koje joj je Bog dao.

Drugo, učinci su bili da joj je sve postalo lako (u duhovnom životu) nakon što je vidjela pakao i treće , velika pobožnost i molitva Bogu za duše koje se gube. To su 3 velike milosti koje ona veže uz viđenje pakla. Neizravno opominje duše iz prvih odaja. Prvo opasnošću da se padne u

teški grijeh i da se vrati nazad i drugo da se padne u pakao. Iz druge tradicije... sv. Ignacije Lojolski kaže da za one koji žive u smrtnom stanju grijeha ništa im ne može tako pomoći kao razmatranje o paklu. Ako uzmete i djecu iz Fatime, što im je prvo Gospa pokazala – Pakao. A djeca su imala 7, 9 i 11 godina. Gospa se nije ustručavala pokazati im pakao, a poslije vidjelica Lucija piše da je to bio najveći poticaj djeci da čine velike pokore. Znači svetačka tradicija uči da razmatranje o paklu može biti silno veliki poticaj za dušu da ozbiljno shvati duhovni put. Zato se Terezija Avilska već u prvim odajama na to prizivala. Problem je što se o tome danas gotovo pa nikada ne govori. Takva razmatranja nikad ne bi trebala buditi užas u duši nego pobuditi dušu na Strah Božji.

Prva dva poglavlja prvih odaja prikazuju nam pozitivno viđenje koje je označeno pozivom milosti. I jedno negativno viđenje duhovnog života koje je karakterizirano stanjem grijeha u kršćanskom životu. S druge strane to podrazumijeva i postati svjestan otajstva ljudskog života. Osoba, dakle, treba ući u sebe samu, u svoju nutrinu po molitvi, prepoznati u sebi Božju prisutnost i poziv da živi svoj odnos s Bogom, iako se osoba u ovom prvom stupnju, u ovim prvim odajama, nalazi u takvom stanju da je rastrešena i raspršena u nutrini, zbog utjecaja stvorenja i grijeha okrenuta je prema vani. Terezija motreći s vrhunaca mistike motri i ruševinu ljudske osobe, duhovnu i psihološku, i ropstvo uzrokovano utjecajem đavla u ovom prvom stupnju kršćanskog života, ali Bog je još uvijek tu prisutan.

Napredak sastoji se u obraćenju i odlučnoj askezi kako bi se duša izvukla iz zlog i nesretnog utjecaja stvorenja i stvorenih stvari kojima robuje. Na tom putu joj pomaže molitva, i to na dva načina, tako da zaziva Boga i Njegovu pomoć, da shvaća dublje osobnu svoju stvarnost u istinskoj poniznosti. Svoje kćeri koje se ne nalaze u ovom početnom stanju nego su duhovno napredovale sveta Terezija želi kod njih potaći na jedno čuđenje i otajstvo pred ljudskom osobom, te jedno razumijevanje za grešnike i da shvate situaciju krhkosti u nutrini koja proizlazi od grijeha i označuje cijelu ljudsku osobu, da dublje shvate krepost poniznosti i potrebu za otkupljenjem. Ona potiče na povjerenje u Krista, kojemu se trebaju podići oči od samoga početka duhovnoga puta i podsjeća na ideal kršćanskoga života, tj. na ideal ljubavi prema Bogu i bližnjemu.

Prema Castellanu, na svakom stupnju duhovnoga života, dakle u svakoj odaji, imamo i određeni stupanj molitve. Za prvu odaju radi se o jako jednostavnoj molitvi i odnosa s Gospodinom, tj. o usmenim zazivima i usmenoj molitvi koja ako duša ustraje i duhom bude napredovala će se morati produbiti i ići prema meditaciji. Za svaku odaju, dakle, i za ovu prvu, treba razlikovati tri temeljne stvari u dinamici kršćanskoga života, jednu posebnu milost koja je darovana za taj stupanj duhovnoga života, način molitve i nutarnji stav duše i obveze koje duša treba poduzeti da bi napredovala, način molitve će se s vremenom hoda kroz odaje sve više produbljivati i postati će sve jednostavniji.

Kada se govori o zalaganju u kršćanskom životu duhovna dinamika rasta kako duša bude prolazila kroz stupnjeve duhovnoga života iliti odaje ići će prema tome da bude sve više odlučna i postojana u životu i malo pomalo nakon što bude proživljavala kršćanski život kao vlastiti napor duša će ići sve više prema tome da bude poučljiva da bi se zatim ušlo u stanja preobrazbe koje Bog čini u duši, a krhke i slabe kreposti malo pomalo će se učvršćivati i pod utjecajem Božje milosti i velikodušnosti u ljubavi prema Bogu i bližnjemu. Dinamizam milosti u Zamku duše ide putem duhovnog rasta prema Castellanu, sveta Terezija možda nije poznavala neke od klasičnih razdioba duhovnoga života kao što je put čišćenja, prosvjetljenja, sjedinjenja iliti na drugi način izraženo, početnici, napredni, savršeni, ali je poznavala i citira u četvrtim odajama razlikovanje u duhovnom rastu između naravnog i nadnaravnog, te asketskog i mističnog dijela puta. Dakle, vratimo se ponovno na prvu odaju. Stanje duše kod prvih odaja je označeno grijehom, milost koju Bog daje duši je obraćenje i poticaj na obraćenje, a molitva tipična za ovaj stupanj duhovnoga života je početna molitva, obično samo usmena molitva.

Prema Castellanu duša u prvim odajama je u stanju grijeha, milost je vodi prema obraćenju, a ima početni stupanj molitve, usmenu molitvu.

Terezija koristi terminologiju odaja, ona se nadahnjuje na Bibliji, Iv 14, 12 „ U kući Oca moga ima mnogo odaja, da nema zar bih vam rekao idem pripraviti vam mjesto?“ Sam pojam odaja u biti znači jedan poseban način kako duša živi pred Bogom, kako se duša postavlja pred Bogom, podrazumijeva u biti različita stanja ljubavi u kojima se nalazi pred Bogom, u biti sedam odaja znači sedam temeljnih načina ljubavi prema Bogu.

Inače i sv. Ivan od Križa govori, npr. u ŽPLJ 2, 29 „ da je potrebno sedam čišćenja da bi se došlo do mudrosti“ ili u DS 26, 3 „da postoji sedam stupnjeva ljubavi kod duhovnog puta duše“. Znači da je takav način govora o duhovnom rastu bio prisutan i kod drugih izvora, pa i onih koji nisu karmelski, ta je korist od ovako bogatog opisa duhovnoga života prije da rigidnost ili strogost podjela shema duhovnoga puta nije više tako naglašena nauštrb velikodušnosti Milosrđa Božje ljubavi i slobode Božje, ali i složenosti ljudskih odgovora. Odluka da se uđe u zamak, tko ulazi u zamak, on ulazi u zamak nakon što je dugo boravio van zamka kao neki prosjak i njegov ulazak u dušu je popraćen sa puno nepročišćenih stvari jer se bio navikao na stvari suprotnome evanđeoskome duhu, te duša koja ulazi u zamak ne primjećuje ljepota kršćanskoga života, ljepotu Boga, ali je ipak djelomično prosvjetljena i probuđena. Čovjek koji živi van zamka živi u stanju smrtnoga grijeha, njegova duša je prožeta tamom (I. 2,1).

Nutarnje sunce, a to je u biti Bog koji je u središtu duše ne može obasjavati dušu jer je odveć još na površini same sebe (I. 2,1). Situacija je tako mučna i ružna da kada bi Bog udijelio čovjeku istinsko viđenje što to grijeh uzrokuje u duši nitko to više ne bi mogao gledati, jer se radi o ljudima koji su preobraženi u samu tamu po svojim djelima (I. 2,2). Sunce, tj. Bog je tu, ali šine kristala, tj. duše još su pokrivenne crnim stvarima, tj. tamom i zamagljuju pogled duše (I. 2,3). Zamak, tj. duša je potpuno neuredna, a za to su odgovorni oni koji bi morali njome upravljati, tj. sama duša je odgovorna (I. 2,4). Kada duša polako ulazi u prve odaje dolazi uprave iz strašne situacije koje smo upravo opisali. Zamak, tj. duša je ponovno prosvjetljenja, ali ima osjećaj da je u polu svijetlu ili polu tami, da ima premalo svijetla, oči su još uvijek jako pokrivenne prljavštinom (I. 2,14). Duša sa sobom u zamak unosi još mnogo stvari, životinjske, kaže Terezija, u biti to su iskustva, navike, privlačnosti suprotne duhu evanđelja, đavolske napasti, pokvarenosti u duhu i volji, laži, i to nastoji dušu ponovno izvući van zamka, tj. da napusti kršćanski život. Dakle, u prvim odajama se bije bitka između svijeta grijeha, jer se tek napustio i svijeta Božje milosti i nutrine koje se tek počelo kušati u svome životu (I. 2, 11-18).

Ali koje je stvarno područje te duhovne bitke? „ Da mogu spoznati samoga sebe Gospodine i da mogu spoznati Tebe“ kliktao je sv. Augustin. Kada duša uđe u prve odaje, Terezija Avilska kaže da nema sedam odaja, nego milijune odaja u uvodu zamka (Uvod br.3), to znači da ima puno načina kako se duša ponaša prema Bogu, te da mora naučiti kako stupiti u kontakt s Bogom (I. 2,8), kako ostavlja dušu u slobodi da se kreće nutarnjim nemirima, duša treba naučiti nešto važno, kako bi mogla stabilno osvojiti stanje prvih odaja i poći dalje. Kršćanska tradicija to naziva poniznošću ili spoznajom samoga sebe. (I. 2,8) Tako je u biti svaki duhovni napredak povezan sa spoznajom samoga sebe. Spoznaja sebe i spoznaja Boga dvije su stvari koje se uzajamno podrazumijevaju i isprepliću „spoznaj samu sebe o uzvišena dušo, ti si slika Božja, spoznaj samoga sebe ti si slava Božja“, tako je kliktao sv. Ambrozije, ali isto tako govori „čovjek je jedan ponor bijede“. Zato je potrebna ravnoteža između ove dvije stvari. S jedne strane spoznaje divno djelo Boga Stvoritelja, a s druge strane žalosna posljedica grijeha koja je zahvatila i rušilački djelovala u duši.

To se u duši doživljava kao jedna nostalgija vlastitih izvora iliti počela, i istovremeno očiglednost svojih padova u grijeh, te to može dovesti do toga da se padne u očaj. Samo Isus Krist, Sin Božji koji je postao čovjekom, svijetlo osobno koje ulazi u tame svijeta i tame ljudske povijesti, tako da spoznati uistinu Boga i spoznati čovjeka u biti podrazumijeva spoznati Isusa Krista. U knjizi Moj Život Terezija govori da je cjelokupni duhovni život utemeljen u poniznosti (Ž 12,4). Koliko se

neka duša više utemelji u poniznosti On je više uzvisuje (Ž 22,11). U šestima odajama 10, 7 Terezija se pita zašto Bog tako ljubi poniznost, i dolazi do zaključka da je to zato što je Bog Istina.

Dakle, te dvije stvari koje smo prije spomenuli su istine o čovjeku. Sveta Terezija inzistira još za duše koje su u prvim odajama da treba paziti na jednu uravnoteženost te samospoznaje koja postaje uistinu kršćanska. Jer u toj samospoznaji i poniznosti postoji opasnost da se duša zatvori sama nad sobom sa rizicima psihološkim kao što može biti depresija, a istovremeno Terezija govori o važnosti samospoznaje pa makar duša došla do samih vrhunaca neba. (I. 2,9)

Samospoznaja može biti štetna ako dušu ne uzdiže u svojoj nutrini motriti Boga, Njegovu ljubav, Božju uzvišenost (I. 2,8). „Kao što se neka stvar bolje vidi bijela ako se uspoređi sa crnom.“ (I. 2, 10). Ako naša tama postaje još crnija u uspoređi sa Božjom čistoćom i Božjim svijetlom, ali Svetica kaže da će duša raditi još kreposnije s Božjom pomoći negoli ako ostaje navezana na svoje bijede. (I. 2, 8) Tako da nas naš razum i naša volja kada su usmjerena na Boga, a zatim na nas čini nas više plemenitima i više spremnima za dobro. (I. 2, 10)

U biti Terezija kaže da duša mora spoznavati do najdubljih dubina svoju bijedu, ali ne treba biti navezana na to, nego spoznaja treba biti poprečna sa spoznajom Boga i Njegove ljubavi. Tako da se duša može i ne okoristiti i tom spoznajom bijede ako na krivi način to čini i proživljava. Terezija ukazuje na opasnost da duša odustane od toga smatrajući da to nije za nju. (I. 2, 10) U Putu Savršenstva Terezija će opisivati istinsku spoznaju samoga sebe, istinsku poniznost, nasuprot đavolskih iskrivljavanja te iste samospoznaje.

„Dobro pogledajte, kćeri, ovo što ću vam sada reći, jer će poneki put možda to i biti poniznost i krepost, budete li se smatrala ništavnima, drugi puta pak vrlo velika napast. Poznajem je zato što sam je prošla. Poniznost ne uznemirava, niti uzbuđuje, niti zbunjuje dušu, koliko god velika bila; naprotiv, donosi mir, zadovoljstvo i spokoj. Iako čovjek, videći da je ništavan jasno spoznaje da zavređuje biti u paklu, pa se oneraspoloži i učini mu se da su ga s pravom svi trebali prezreti, te se gotovo i ne usuđuje tražiti milosrđe, ako je poniznost prava ova bol donosi sa sobom blagost i zadovoljstvo, tako da i ne bismo htjele biti bez nje. Ne uznemiruje, niti steže dušu; dapače, širi je i osposobljava da više služi Bogu. Ona druga bol sve zamućuje, sve zbunjuje, svu dušu uznemiri; jako je teška. Mislim da nečastivi hoće da pomislimo kako posjedujemo poniznost i, kada bi to mogao, za uzvrat, hoće da izgubimo pouzdanje u Boga.“ (Put 39, 2)

U Putu Savršenstva 39,2 Terezija to potanko opisuje tako da ta spoznaja može biti prava poniznost, a nekada jako teška napast. Jer prava poniznost nikada ne dovodi dušu do nutarnjih nemira, smetnji, nego je vođena sa mirom, blagošću, odmorom. Dok su ta svijetla nutarnje spoznaje tame i bijede kada ih sugerira đavao popraćena sa jakim nutarnjim poteškoćama, jako su mučna, sa nemirima, gubitkom nade, u biti u toj samospoznaji Terezija nikada ne veliča ljudsku bijedu kao takvu nego radije motri ljudsku dušu u svom dostojanstvu i ljepotu Božjeg stvorenja.

Spoznati Boga znači spoznati Njegovu ljubav i Njegovo beskrajno milosrđe, a to na bilo koji način ne znači umanjiti i poniziti stvorenje, nego ga dovesti do veće ljubavi, u biti to znači spoznavati Isusa Krista. Upoznajući Božju poniznost u Isusu Kristu čovjek motri istovremeno i ljepotu i niskost sjedinjenju, tj. veličinu i bijedu skupa sjedinjenu u ljubavi. To ne samo da prihvaća te dvije stvari ljudskoga života nego Jaganjac Božji uzima na sebe svu tu niskost ljudskih grijeha i svu bijedu čovječanstva. Tako da spoznati samoga sebe ne znači zatvoriti se u samoga sebe (I. 2, 11). Stoga Terezija potiče kćeri da podignu oči prema Kristu i tada će ljudski razum biti sposoban spoznati samoga sebe.(I. 2,11).

Terezija potiče duše u prvim odajama da često se sjete Gospodina, traže zagovor Majke Božje i svetaca, da se oni za njih bore (I. 2, 12). Zadatak duše u prvim odajama je da čim prije izide iz njih i da se uputi prema nutrini i otajstvenoj ljepoti zamka. Tako da prema Tereziji prve odaje su

bogate i dragocjene, ali su istovremeno opasne (I. 2, 11.14). Dok duša spoznaje samoga sebe i spoznaje Boga, đavao i njegovi pomoćnici, tj. sami razum i volja duše bude da su nepročišćeni, nisu slobodni, imaju još sklonosti prema zemaljskim stvarima i prema grijehu, oni rade sve da duša ponovno izađe iz zamka, i da se vrati u stanje kada duša postaje strankinja samoj sebi i strankinja Bogu, često pod isprikom ili napašću da živi kao i svi drugi.

Molitva duša iz prvih odaja, u prvim odajama različiti oblici molitve, usmena, liturgijska i mentalna molitva trebaju uskladiti sa poniznim stanjem u kojem se duša nalazi. Mora postati svjesna da je potrebno uložiti napor, prema istinskoj poniznosti istovremeno podrazumijeva i prihvatiti napor da se moli, podrazumijeva ne uspjeti u tome, molitva sa puno čestih rastresenosti, napast da se odustane od molitve, da se ne vidi jasno, da dušu zahvate brige ovoga svijeta i slične stvari. Zbog toga Terezija podrazumijeva odlučnu odlučnost da se ne vrati duša natrag.

Ali duša se mora jako paziti napasti i pogrešnog mišljenja da molitva počinje nakon što je pobijedila poteškoće početnika u molitvi, u biti molitva početnika u ovim prvim odajama je napor molitvenih početaka koje treba prikazivati Bogu s ljubavlju i u ustrajnosti. U usmenoj i liturgijskoj molitvi duša se treba truditi oko onih zaziva koji pomažu da dublje shvaća beskrajno Božje milosrđe i stoga koji se snizuje prema našem siromaštvu. Dobro je da često obavlja zazive, da ih ponavlja. Molitva u ovome stupnju je jedna borba između toga da duša spoznaje svoju bijedu često pod napastima da duša neće uspjeti ništa na njenom duhovnom molitvenom putu.

Treba se truditi oko spoznaje Božjega milosrđa koje nas usprkos svega želi zagrliti, dobro je da se motri Boga koji bez straha od naše niskosti i bijede nama približava i želi nas za sebe. Dakle, ne motriti toliko Boga kojemu se ja trebam uzdići nego Boga koji silazi duši i njenoj bijedi. Tako može pomoći duši ako shvati, ali u savjesti, da nije Bog samo onaj koji izvana dolazi nego iz nutrine njenog srca, iz nutrine zamka, tj. njene duše. Treba još naglasiti da ta spoznaja samoga sebe i spoznajom Boga treba biti uređeno jednim novim uređenjem vlastitoga života da bi duša ušla u druge odaje treba se osloboditi svega onoga što je suvišno, vezano u svim onim stvarima koji ima u ovome svijetu. (I. 2,14) Osloboditi se stvari, poslova i časti koje su nepotrebne, kada Gospodin Isus bude vidio da se Njegov učenik već dobro učvrstio u prvim odajama i da vjerno u njima boravi, onda mu upućuje poziv da ide dalje u zamak, tj. da ide prema drugim odajama.

Stanje duše, neke dinamike koje Svetica opisuje, i temeljni stavovi koje bi duša trebala usvojiti, pa da ide prema II. odajama.

Današnje vrijeme ima ovaj naglasak na duhovnost „lako, meko i polako, a što je najvažnije ne treba se sekirat“, zato jer Bog je ljubav. Mnogi kršćani nemaju to čvrsto uvjerenje da je Bog ljubav. Mnoge svetačke literature, pa tako i Zamak duše, počinje na drugom naglasku, a to je “ Bog koji je ljubav, želi da ja Njega u svom srcu ljubim čistom ljubavlju.“ Sva zahtjevanost duhovnog puta o kojem govorimo počinje kada počinjemo govoriti da ja Boga moram ljubiti čistom ljubavlju. Sva put duhovnoga rasta je put čišćenja ljubavi.

„Ono što ovdje hoće nečastivi nije malo, a to je ohladiti milosrđe i ljubav jednih prema drugima, što bi bila velika šteta. Shvatimo, kćeri moje, da je istinska savršenost ljubav prema Bogu i prema bližnjemu, i što savršenije budemo obdržavale ove dvije zapovijedi, bit ćemo savršenije. Cijelo naše Pravilo i Konstitucije ne služe ničem drugom nego kao sredstva da to savršenije obdržavamo. Ostavimo se nepromišljenih revnosti jer nam mogu nanijeti veliku štetu. Svaka pojedina neka gleda sebe“. (Z II 2,17)

Z I. 2, 17 - Svetica napominje važnost uzajamne ljubavi. Puno puta ona kaže da je bezvezan rad na duši, ako on nije poduprt sestrinskom ljubavlju. Kako ćeš znati da li ima Duha Svetoga u samostanu? (savjet prijatelja monaha) Ako nema uzajamne ljubavi (ogovaranje), to je znak da nema

D.S. u tom samostanu. Trajni napor onih koji s Kristom kroče treba biti ljubav prema bližnjemu. Inače ovaj drugi napor koji ulažu prema sebi, može biti besplodan i beskoristan.

Molitva prvih odaja: Usmena molitva

Prema nauku sv. Terezije duše koje žive stanje prvih odaja iznad svega imaju usmenu molitvu, no trebaju sve učiniti što je u njihovoj moći da nastoje duhom slijediti ono što ustima izgovaraju.

„Jer, koliko ja mogu shvatiti, ulaz u taj zamak jest molitva i razmatranje; ne kažem misaona više negoli usmena, jer čim bude molitve, pratit će je razmatranje; jer ako koja ne pazi na to s kime razgovara i što traži, te na to tko je onaj koji traži i od koga traži, ja to ne nazivam molitvom ma koliko micala usnama; jer, premda će to nekada biti molitva, makar joj ne pridavala napora, i to stoga što je napor ulagala prije. No onaj tko bi bio naviknut razgovarati s Božjim Veličanstvom onako kako bi razgovarao sa svojim robom, i da ne bi pazio da li govori loše nego da veli ono što mu prvo padne na pamet, i nauči to i inače činiti, ja to ne smatram molitvom, i ne dao Bog da kod ijednog kršćanina bude takva. Jer među vama, sestre, uzdam se u Njegovo Veličanstvo da je neće biti zbog običaja koji vlada da se govori o unutaršnjim stvarima, što je jako dobro zato da se ne poživotinji“. (Z I 1,7)

Sv. Toma Aquinski uči da usmena molitva po svojoj naravi treba poticati na nutarnju molitvu i treba koristiti riječi u mjeri u kojoj one potiču pobožnost a ne više, ako se okrenu u sredstvo rastresenost treba zašutjeti tijekom usmene molitve. treba se truditi da usmena molitva bude moljena sa pažnjom i pobožnošću. Kod usmene molitve svetac razlikuje svojevoljnu i ne svojevoljnu rastresenost. Ako je rastresenost u potpunosti svojevoljna ona je laki grijeh nepoštovanja prema Bogu a protiv druge se trebamo boriti usredotočujući svoju pažnju na ono što i kome govorimo. Usmena molitva treba trajati toliko vremena koliko potiče nutarnju usredotočenost na Boga.

DODCI ZA PRVE ODAJE

Vidi uvodnu napomenu o značenju dodataka pojedenih odaja skripte:

DODATAK: 1. Paralelizam sa nukom bl. Henrika Susona: prva i druga hridina

U paralelnom prikazu *Zamka duše* sv. Terezije i *Devet hridina* bl. Henrika Susona želimo samo napomenuti da je temeljna slika bl. Suzona za duhovni rast uspinjanje duše na gori po 9 hridina do vrha, do sjedinjenja s Bogom. Dakle duše koje prema sv. Tereziji ostaju izvan Zamka kod b. Henrika ostaju pod mrežom u moru u mreži đavla – smrtnoga grijeha.

Prva hridina i ljudi koji na njoj borave⁷

Odgovor: Kažem ti, da si morao vidjeti i slušati sve to dugo vremena, ne bi to mogao podnijeti.

Čovjek: Neka bude tvoja, a ne moja volja.

Odgovor: Sada otvori svoje nutarnje oči i vidi gdje si.

Čovjek: Ljubljani moj, vidim da sam ponovno na mjestu gdje sam prije bio, u podnožju visoke gore; i želim od tebe saznati značenje tih stvari.

Odgovor: Vidjet ćeš razlog zašto su duše ponovno pale u dolinu.

I u tom trenutku se oslobađalo veliko svjetlo i sjaj koji čovjek jedva da može podnijeti.

Čovjek: Je li to sjaji duša koja je još u svome izvorištu i iskonu?

Odgovor: Trebaš znati da kada bi ti Bog pokazao neku dušu kako je u svome izvorištu i iskonu oblikovana po Bogu, tvoja ljudska narav ne bi to mogla podnijeti, niti bi mogao shvatiti sa svim svojim ljudskim razumom što je ona. Ali Bog ti je pokazao plemenitu dušu kako bi mogao o tome govoriti i pisati kao pomoć i opomenu kršćanima.

Čovjek: Neka bude tvoja volja!

Odgovor: Otvori svoje nutarnje oči i gledaj iznad sebe.

A čovjek vidje da je gora bila tako strašno visoka kao da do neba dopire, tako široka da se nije mogao nazirati kraj. Bilo je devet velikih hridina, jedna iznad druge sve do visine gore, njihova velika širina bila je čudesna za gledanje.

Čovjek: Kaži mi, moj Ljubljani, što znači da sam u dva navrata vidio ovu tako veliku i visoku goru?

Odgovor: Gledaj kakav je izgled gore i koje osobe tu borave.

Čovjek: Neka bude tvoja volja!

Čovjek se odmah nađe na najnižoj hridini, a hridina je bila tako visoka da se otud vidjelo svu Zemlju i sav svijet istovremeno. I vidje da je užasna mreža bila bačena nad svim svijetom osim nad ovom visokom gorom. Čovjek se jako prepade i upita što to sve znači.

Odgovor: Bog ti je to pokazao u slikama da možeš vidjeti na koji je užasan i gorak način svijet danas zahvaćen svojim grijesima. Kad bi to otvoreno gledao sa svom grozotom, tvoja narav to uistinu ne bi mogla podnijeti.

Čovjek: Mislio sam da sam dovoljno gledao grijeha kršćana.

Odgovor: Da ti jasno spoznaješ brigu i muku u kojoj su trenutačno kršćani, u kojim su grijesima, u kojim su užasnim mukama i mučenjima, da vidiš poteškoće koje moraju zbog toga trpjeti, ne bi to mogao podnijeti.

Čovjek: Ljubljani moj, što znači da ova mreža ne dospjeva na ovu goru?

⁷ Prva hridina predstavlja stanje početne milosti u duši. I opisuje se stanje duše koja je u mlakosti.

Odgovor: Znači da ljudi koji borave na gori žive u strahu Božjemu i bez smrtnih grijeha. Sada promotri i prosuđuj one koji borave na ovoj gori i one koji su mrežom uhvaćeni u zamke, a ipak se smatraju kršćanima.

Čovjek: Ali, moj Ljubljeni, nema li na prvoj hridini puno više ljudi nego onih koji borave na višim hridinama?

Odgovor: Ima ih više nego na svim drugim hridinama koje su ipak veće i šire.

Čovjek: Koje su to osobe koje borave na najnižoj hridini?

Odgovor: To su mlaki ljudi, nehajni, nemarni, hladni i bez prakticiranja velikih pobožnih vježbi. Ne žele činiti velike teške grijeha i to im je dosta do smrti. Oni su u tako zvanoj prostosti i izgleda da ne znaju ništa bolje. Ali znaj da je stanje ovih duša jako zabrinjavajuće i treba ga se bojati jer borave jako blizu omći.

Čovjek: Ljubavi moja, hoće li se spasiti ovi ljudi?

Odgovor: Da, ako ostanu do smrti bez teškoga grijeha, spasit će se. Ali stvari su jako opasne i teške po njih jer misle da mogu istovremeno služiti i udovoljiti i naravi i Bogu, a to je jako teško i jedva da se može provesti u djelo. Ali tko ostane postojan, bit će spašen. Ali će morati trpjeti velike muke i bijede čistilišta bez mjere užasno, i ostati tako dugo u njemu koliko je Bog odredio dok od najmanjeg do najvećeg grijeha ne zadovolje, dok za sve ne bude dana zadovoljština, jer i najmanja stvar u kojoj su se dogodili nedostaci u vremenu treba biti plaćena. I kada čovjek nakon tih muka dođe u nebo, njegova će nagrada biti jako mala u odnosu na druge dobre ljude jer njegovi napori i njegove prakse i njegova ljubav prema Bogu su bili mali.

Čovjek vidje da mnogi od ljudi koji su boravili na prvoj hridini budu brzo odbačeni od hridine i padnu pod zamke te reče: Ljubavi moja, što znači da su ovi tako brzo odbijeni?

Odgovor: Pali su u teški, smrtni grijeh i ova hridina ih više ne može zadržati.

Čovjek vidje kako sa više strana mreže izlaze ljudi blijedi i sivi kao da su dugo vremena bili mrtvi pod zemljom te upita: Ljubavi moja, što znači ovo viđenje?

Odgovor: To su osobe koje su bile pod mrežom u rukama đavla zbog svojih smrtnih grijeha i sada su se pokajale. Đavao sada nema nad njima nikakvu vlast i mora ih pustiti izići iz mreže.

Čovjek: Zašto ovi ljudi imaju izgled mrtvacu?

Odgovor: Njihovo kajanje još nije bilo usavršeno ispovijeđu i pokorom. Kada se to dogodi, oni će postati kao drugi koji borave na ovoj hridini.

Čovjek tada vidje da su na ovoj hridini bile brojne osobe prijazne i krepke, djevojčice, adolescenti, ljudi, svećenici, laici, redovnici, časne sestre i kršćani svih vrsta bez izuzetka. Među ovim osobama, mladima i prijaznima, bilo je mnogo onih koji su bili krepki i radosni, ali koji su padali u mrežu. Tada čovjek upita: Što znači da ove osobe trče tako brzo pod mrežu?

Odgovor: Sjeti se usporedbe riba koje su padale iz svoga izvorišta s gore i brzo su se raširile posvuda svijetom i koliko ih se uhvatilo na zamke koje su im usput bile postavljene. Tom usporedbom Bog ukazuje na ove mlade koji padaju pod mrežu. To su adolescenti koji kada dolaze do doba razbora, trebali bi se usmjeriti prema svome izvorištu i iskonu, a ponašaju se kao one nerazumne ribe, slijede svoju narav i svojevolumno padaju pod mrežu ovog lažnog svijeta koji je neprijatelj ispunio perfidnim zamkama. A Božji neprijatelji sve čine kako bi ljudi pali u njihove zamke.

Čovjek: Vidim jako dobro da nitko ne može doći do spasenja osim onih koji se odlučna duha udavljaju od tih zamki.

Odgovor: To je uistinu tako. Sada vidiš kako adolescenti hotimice idu pod mrežu i sve dublje padaju u zamke i tako se nalaze u stanju sve opasnijem i štetnijem po njih. I što su više trčali dolje, to će im preko svake mjere biti teži izlazak iz mreže. Oni se ponašaju kao bezumne životinje i ne razmišljaju, nego ljube samo ono što im je sada prisutno. Gledaj sada.

Čovjek podiže oči i vidje na prvoj hridini mladu djevojku od 14 godina. Vodila je na jednom konopcu jednog uglednog crkvenog čovjeka, a blizu njemu je išao neki poštovani gospodin, pored njega ugledni čovjek i neka čašćena žena, svi vezani istim konopcem. Zatim su išle dvije žene i one vezane istim konopcem. Djevojka je hodila naprijed i pala u mrežu i sve ih povukla sa sobom. Čovjek upita: Ljubljeni moj, što sve ovo znači?

Odgovor: Onaj ugledni gospodin i žena su bili časnici ljudi i dugo vremena su živjeli u strahu Božjemu bez teškoga grijeha. Ona djevojka je njihova najstarija kći koja je došla do uporabe razuma i gledala je ispod mreže u privlačnost lažne radosti ovoga svijeta. Htjela je i ona tamo poći i reče svome ocu i majci da se želi ponašati kao druge djevojke njene dobi. Otac i majka su trebali odgajati još od djetinjstva svoju kćer usmjeravajući je na njeno izvorište i iskon, što nisu činili. Zatim su pošli svome ispovjedniku i kazali mu o toj stvari pitajući za savjet. On im je dopustio da sve prepuste slučaju s nakanom da sačuva prijateljstvo s tim bogatim osobama i rekao im je da je sada to uobičajeno te da su i njihovi prethodnici tako činili; te ih je uvjeravao da je ponositost njihove kćeri bezazlena. Nije mislio da su Lucifer i sve njegovo društvo bili protjerani od Boga zbog oholosti. To je razlog zašto djevojka ide naprijed a za sobom vuče ispovjednika te oca i majku pod mrežu. Druge dvije žene su slijedile njihov primjer te su ih slijedile i u padu pod mrežu.

Sada trebaš poći do ruba hridine.

Čovjek došao tamo i pogledao okolo. Njemu je izgledalo da je na kraju svijeta. Pogledao je ispod sebe i s puno gorčine i muke kazao: „Ah, Ljubavi moja jedina, pomoz mi jer ne mogu ovo podnositi, vidim užasnu i prestrašnu nakazu te mi izgleda da će mi srce puknuti zbog velike i gorke muke. Pomoz mi jako jer ne mogu podnijeti, vidio sam tako užasan i strašan lik da je to meni nepodnošljivo. Ova velika nakaza je vezala oko sebe veliki lanac, njegova snaga izgleda velika, užasna i moćna. Da nije tvoga beskrajnoga milosrđa kojim štitiš svijet, nakaza bi odvušla sav ovaj svijet u smrt i uništenje.

Odgovor: Znaj da ti je Bog dao da vidiš strahotu grijeha pod tim likom kako bi mogao pisati, jer da si morao vidjeti taj lik uistinu kakav jest sam u sebi, i da tvoje srce ima snagu tisuću srdaca, odmah bi se slomilo kada te ne bi Božja snaga podržavala.

Čovjek: Ah, Ljubljeni moj, što je taj lik?

Odgovor: Ova užasna prisudoba je Lucifer, i imao bi sigurno snagu da povuče za sobom onim lancem cijeli svijet da mu to ne priječe neki dobri ljudi koji žive u ovo naše vrijeme.

Čovjek: Jedini moj Ljubljeni, neka Ti je trajna hvala što takvi ljudi još žive zbog kojih opstoji kršćanstvo.

Odgovor: Trebaš ih još vidjeti, njihov boravak je na najvišoj hridini.

Čovjek: Ljubljeni moj, zar neprijatelj ima još uvijek veliku moć nad onima koji borave na najnižoj hridini?

Odgovor: Dok su bez smrtnoga grijeha u duši neprijatelj nema nikakve moći nad njima, osim onoliko koliko oni to žele. Ipak on se nada uspjehu kada vidi da se još bave ispraznim stvarima svijeta, da su njihove misli još višestruke, da su skloni častima i udobnostima svijeta. Pa iako ne žele teško sagriješiti, ipak su svojim djelima i ponašanjem jako blizu mreže, u velikoj su opasnosti, jer neprijatelj neprestano smišlja kako da ih uhvati u mrežu i privlači ih udicom koju im baca kako ne bi došli na pravi put koji ih vodi njihovu izvorištu i iskonu.

Čovjek: Pređragi moj, što je ta udica, kako razmišljaju ove osobe o kojima se radi?

Odgovor: To su bezumni kršćani jer vjeruju da mogu istovremeno služiti Bogu i paloj naravi, što je ipak jako opasno, žele biti čašćene i ugledne osobe, ne žele teško griješiti kako ne bi pali u Pakao. Misle da ih Bog jako ljubi jer se smatraju osobama od poštovanja. Njihov život i njihova ponašanja im se sviđaju tako da nemaju nikakvu težnju prema uzvišenijem životu, žele umrijeti u svojoj pravednosti jer ne čine teških grijeha. I ako im netko kaže da je njihov život opasan i želi ih podići naviše, oni ga ne slijede, nego slijede zlog duha koji ih drži udicom njihove pale naravi prema kojoj oni žele živjeti. Stavljaju povjerenje u svoju pravednost i izabrali su način života koji je po njima najsigurniji, a ipak je jako opasan jer oni žive blizu mreže.

Čovjek: Pređragi moj kada ove osobe umru idu li u Raj?

Odgovor: Da ako su na kraju svoga života bili bez smrtnoga grijeha? Ali moraju proći neizrecivo teško Čistilište za sve užitke bez potrebe koje su uživali u svojoj naravi. Da čovjek spoznaje koju muku mora trpjeti za najmanji užitak koji je u naravi uživao protivno Bogu, radije bi prihvatio da mu se odrubi glava i prihvaćao bi tešku smrt svaki dan nego da učini laki grijeh protiv

Gospodina. I ovi ljudi će biti lišeni velikih i vječnih nagrada za male i isprazne užitke kojima su bili blagonakloni u svojoj naravi.

Čovjek: Iznenadilo bi me kad svi ljudi koji ovo budu čuli ne bi počeli odricati se svoje pale naravi jer nema ni mira ni radosti osim u Bogu samome.

Odgovor: Nitko ne može imati mir i radost u Duhu Svetome osim čovjeka koji se do kraja predao Bogu. A da bi ljudi koji borave na ovoj hridini, kao što ti pitaš, mogli doći do te radosti, trebaju prije toga naučiti prema mudrom savjetu pobijediti svoju narav.

Ti sada znaš koje osobe borave na najnižoj hridini, a sada ti želim pokazati koje osobe borave na drugoj hridini i vježbe onih koji gore ostaju.

Druga hridina⁸

Odgovor: Otvori oči i gledaj iznad sebe.

Čovjek podiže pogled najbližoj hridini koja je bila iznad njega i vidje kako se neka grupa ljudi penje s prve hridine na drugu, i kako su dolazili gore, jedan dio njih je odmah ponovno padao niže, a drugi dio je ostajao gore. Osobe koje su ostajale gore bile su tako svijetle da ih se nije moglo gledati.

Čovjek: Ljubljeni duše moje, što znače ove stvari?

Odgovor: Svi ljudi koji prelaze od prve na drugu hridinu su oni koji su uvidjeli koliko je opasno boraviti na prvoj hridini. Osjetili su da trebaju ići dalje, slijedili su to nadahnuće, podigli se te su se odlučne i postojane duše popeli.

Čovjek: A što znači da je jedan dio njih ponovno pao dolje?

Odgovor: Ljudi koji borave na drugoj hridini prakticiraju puno strože pobožne vježbe od onih koji borave ispod. Ali njima taj život nije bio po volji i izgledao im je previše ozbiljan i opor. Tako su dopustili da ih pobijedi zli duh, sami sebi su govorili: „Ti si previše slab, ne možeš ovo podnositi“. Zbog toga su padali ponovno na prvu hridinu.

Čovjek: Ljubavi moja, koji ljudi borave na ovoj drugoj hridini?

Odgovor: Otvori oči i gledaj jer ih ti sam trebaš vidjeti.

Na ove riječi čovjek se nađe na drugoj hridini i vidje da ljudi imaju ponašanje puno prijaznije od onih s prve hridine. Ipak bilo ih je puno manje nego na prvoj, a hridina je bila jako prostrana i lijepa.

Čovjek: Moj Ljubljeni tko su ovi? Sviđaju mi se puno više nego oni prije.

Odgovor: To su oni koji pobjeđuju svoju palu narav⁹ i okreću se protiv svijeta odlučnim duhom, žele se odreći svoje vlastite volje, slijediti nekog Božjeg prijatelja čiji je put poznat. Ipak ovi ljudi su još jako daleko od svoga iskona i izvorišta, a neprijatelj jako pazi na njih jer se boji da mu žele pobjeći, i bacio im je udicu kojom ih drži da stoje i ne uspinju se naviše prema svome izvorištu i iskonu.

Čovjek: Preljubljeni moj, a koja je to udica?

⁸ Na drugoj hridini počinje put rasta. I radi se o prvom stupnju duhovnog života, početnicima, opisuje život vjernih duša. U usporedbi sa *Zamkom duše* sv. Terezije Avilske koja u toj knjizi također opisuje put duhovnoga rasta koristeći sliku 7 odaja, stanje duše koje bl. Henrik opisuje na prvoj i drugoj hridini odgovara prvim odajama „Zamka duše.“ Prema sv. Tereziji prve odaje sadržavaju opis stanja duše koje žele autentičan kršćanski život, ali su još zaokupljene svijetom, ne obaziru se na lake grijeha i sklone su moliti samo za svoje vremenite potrebe. Za daljnji rast trebale bi bježati od prigoda za grijeha, ozbiljno se odlučiti za Krista i tražiti samoću i prilike da prodube svoju vjeru. Stanje ovih duša je sklonu grijehu ako već nisu u grijehu, milost ih potiče na autentično obraćenje, a imaju prve molitvene stupnjeve koji se najčešće očituju u usmenoj molitvi.

⁹ Da bi se shvatio bit puta duhovnoga rasta, treba dobro shvatiti nauk sveca o ljudskoj naravi. Naime bl. Henrik redovito upućuje na savladavanje i borbu protiv naravi, a u biti radi se o onom dijelu našeg bića koji Biblija naziva starim čovjekom, čovjekom požude i egoizma, a ne o ljudskoj naravi kao takvoj koju Bog vodi do punine i ostvarenja. Blaženik to jasno izražava u ovoj knjizi u poglavlju 22. kada kaže: „Bog ne uništava narav, nego je vodi do savršenstva“.

Odgovor: Kada započnu ovaj novi način života i žele napredovati u njemu, neprijatelj njima sugerira da su odveć krhki i slabi i oni počnu padati u mlakost te se ne obaziru na lukavstva đavla koji je blizu njima i njihovoj naravi, koji im sugerira da trebaju imati veliko pouzdanje u Boga, da su se odrekli svijeta u kojem bi mogli uživati još dugi niz godina. Tako ih dovede do duhovne oholosti koju oni ne prepoznaju te se smatraju tako mudrima da im ne treba savjet ničija pomoć. Tako se neprijatelj pobrine da budu zadovoljni takvim svojim životom i oni u tom stanju žele umrijeti.

Čovjek: Ljubljeni moj, bili su se povjerali Božjim prijateljima. Zašto ih oni ne uče pravom putu?

Odgovor: Prijatelji Božji jako dobro prepoznaju udicu kojom neprijatelj ulovi ove ljude, ali se boje ako s njima postupaju previše strogo, da će pasti pod mrežu i postati gori negoli su prije bili. Ali ako ostanu postojano boraviti na ovoj hridini, puno su draži Bogu od onih koji borave na hridini niže od njih jer su uredili svoju narav ozbiljnom molitvom puno više nego oni prvi i zbog toga su puno bliži svome iskonu i izvorištu od njih.

Čovjek: Ljubljeni moj, i ovi ljudi će trebati trpjeti čistilište nakon svega?

Odgovor: Da, morat će trpjeti neizmerno čistilište, ipak manje od onih koji borave na prvoj hridini i bit će u vječnosti puno više nagrađeni od njih. I kažem ti, tko želi doći do svoga izvorišta i iskona, treba se popeti na sve hridine koje se dižu na ovoj gori dok ne dođe do vrha gore.

Čovjek: Ah, Ljubljeni moj, vidim Te tako dražesno dobroga i vjernoga! Ako čovjek uistinu ima potpuno povjerenje u tebe i odlučne duše odluči da se potpuno odvoji od stvorenja i samo Tebe uzme za prijatelja svoga srca i Tebi se obrati svim svojim snagama, ja vjerujem da bi u Tebi pronašao postojanu pomoć tako da bi lako savladao sve ove hridine.

Odgovor: To je istina. Ako netko ima odvažan i hrabar duh s postojanom i ustrajnom voljom, Bog bi mu sigurno priskočio u pomoć i učinio bi da napreduje. Ali takvih je malo u ovo naše vrijeme.

Čovjek: Smiluj se tome, o moj Ljubljeni!

DODATAK: 2. Askeza – napor duše za biti vjerna životu u milosti i Bogu

(Vidi uvodnu napomenu o značenju dodataka pojedenih odaja skripte: Ovaj dodatak donosimo jer duša da bi duhovno išla dalje mora početi ulagati napor za vjernost životu u milosti i Bogu a klasičan nauk o duhovnom životu izražava riječju askeza).

Bog nam se daruje i nudi svoj život. Potrebno je sagledati i posljedice za nas, ako se odlučimo prihvatiti Božju ponudu. Duhovni život uključuje stalnu napetost između sebičnih tjelesnih želja i vjernosti Duhu, između robovanja grijehu i djetinje ljubavi prema Bogu. O toj napetosti Isus je govorio u različitim zgodama i na različite načine. Na pitanje farizeja koja je najveća zapovijed, umjesto odgovora, izjednačio je ljubav prema Bogu s ljubavlju prema ljudima. A znamo iz života kako je to katkad teško uskladiti.

Iz ovakvoga Isusova naučavanja shvaćamo da duhovni život znači našu stalnu borbu protiv sebičnosti, stalnu brigu za potrebe drugih, znači također zabrinutost za sudbinu čovječanstva. Duhovni život za nas počinje kad dopustimo Isusu da uđe u naš život i da nas mijenja tako da postanemo sve manje sebični, a sve više slični njemu, Kristu, tj. sve manje egocentrični, a sve više kristocentrični.

Za jedan osobni odnos s Bogom zahtijeva se, kako sam samo nabacio, i jedan određeni stil života. S Bogom je posve nespojiv grijeh i sve ono što vodi grijehu. U analizama istočnoga grijeha i struktura svakoga osobnoga grijeha reći ćemo nešto detaljnije o tome što je srž grijeha i kako se ona očituje konkretno. Sad je dovoljno samo spomenuti da se ulaskom u jedan osobni odnos s Bogom mnoge stvari mijenjaju u životu, pa je potrebno neke stare navike i čine mijenjati, potrebno je razviti jedan posebni stil života koji nazivamo kreposti ili kreposni način življenja. Govor o krepostima nije danas posebno prihvatljiv ili primamljiv. K tome, potrebno je nešto reći i o samosvladavanju ili askezi, vježbama u odricanju i samopročišćenju i samokontroli. Čovjek je

naime ranjen istočnim grijehom i svaki se od nas rađa s jednom krivom optikom u kojoj sebe doživljavamo kao centar svijeta, te odnose s drugima uspostavljamo interesno i u kontekstu egoizma. Kao što postoje naravna ograničenja tijela ili duše (jer nismo neograničena i savršena bića, na primjer orlov naravni vid je bolji nego vid i u najzdravija čovjeka, i nećemo zdravo oko smatrati bolesnim ako ne vidi tako dobro kao što orao vidi. Sad su se počele proizvoditi kontaktne leće koje ispravljaju naravne nedostatke zdravog ljudskog oka i koje mu omogućuju oštrije i jasniji vid, percepciju boja, kontura i tome slično), tako isto postoje i naravna ograničenja stvorenoga duha koja se mogu nadvladati samo milošću, samo nekom vrstom božanske leće koja će korigirati nagnuća koja su optički moguća zbog ograničenosti stvorenja i njegove strukture i dinamike. Sad ne možemo dublje ulaziti u te probleme, o njima ćemo govoriti u antropološkom bloku naših predavanja.

I u braku i u prijateljstvu i u svakom drugom odnošenju prema bližnjemu, čovjek mora sebe na neki način poništiti i zatomiti da bi drugome dao mjesta u sebi i odnosu koji se upostavlja između te dvije osobe. Tako je i za odnos s Bogom potrebna askeza, samosvladavanje, kontrola, pročišćenje i tako redom. Već sama činjenica da ćemo Bogu posvetiti po pola sata ili sat vremena dnevno je neka vrsta odricanja jer izabiremo između Boga i komuniciranja s njim, te neke druge stvarnosti, upravo razmatranje, to jest molitvu. Odricanje od recimo vremena odmora ili rastresenja uz televizor, radio, neku fizičku aktivnost ili komuniciranje s nekim drugim čovjekom, posljedica je pozitivnog izbora druženja s Bogom koje smatramo superiornijim dobrom i vrijednim dotičnog odricanja. Tako, u mjeri u kojoj će nam Bog sve više i više značiti, bit ćemo sposobni i željni za to dobro i za tu vrednotu žrtvovati štošta. Ali isto tako, žrtvujući mnoge svoje veze, navike i stvari, stvorit ćemo u srcu mogućnost još jasnije i više uvidjeti kako je jedino prijateljstvo s Bogom i zajedništvo s njim najdragocjenija stvar na ovome svijetu, da smo na ovom svijetu samo da bismo upoznali ljubav koju Bog ima prema, da bismo joj povjerovali i da bismo na tu ljubav odgovorili konkretnim činima ljubavi, te tako jedni drugima postali svjedočanstvo te ljubavi. Samo to je smisao i svrha našega zemaljskoga proputovanja i sve naše aktivnosti usmjerene su neposredno ili posredno tome cilju. Ono što s tim ciljem nije povezano, nema smisla ili vrijednosti, nije otkupljeno ni spašeno. Tako nam askeza i odricanje pomažu razvoju molitvenog i osobnog odnosa s Bogom, kao što i odnos prijateljstva s Bogom pomaže u motiviranju pri odricanju koje može biti i posljedica jednog pozitivnog izbora nekog većeg dobra. Tako je to sa svime na ovome svijetu. Izbor jednog zanimanje povlači za sobom ostavljanje po stranih ostalih. Izbor bračnog života ima svoje prednosti ali i svoje nedostatke. Odluka za beženstvo ili bračni život donosi se na temelju niza čimbenika, ali kad je jednom donesena i ispravno življena, nosi sa sobom odricanje od onog drugog, neizabranog stanja, pa time donosi sa sobom i odricanje od svih pozitivnosti onoga drugoga neizabranoga stanja, kao što povlači za sobom i odgovorno prihvaćanje svih manjkavosti ili loših strana izabranog načina života, jer u ovom nesavršenom svijetu ranjenom grijehom nema raja, nema savršenog stanja bez problema ili poteškoća. Tako isto i duhovni život nužno sa sobom nosi askezu koja može biti tragično doživljavana ili proživljavana upravo zbog egoizma koji je u čovjeku prisutan. O tome ćemo još više reći kad to dođe na red.

Prelazak iz naravnog, svima i svakom kršćaninu dostupnom, dijela duhovnoga života u nadnaravni, mistični, posebni je i vrlo osjetljivi problem. Posvetit ćemo mu posebnu pozornost slijedeći nauk svetog Ivana od Križa i svete Terezije od Isusa.

Duhovni život, dakle, premda je djelo Duha Svetoga, zahtijeva ljudsku suradnju. Gledano s čovjekove strane, duhovni je život aktivnost, svjesno i razumsko djelovanje, a ne pasivnost. Ne može se reći: „Ja ću sada postati savršen!“ Nužno se javljaju protupitanja: „Kako ćeš to postići, kojim sredstvima, po čemu ćeš postati savršen?“

Složno djelovanje božanske milosti i ljudske suradnje nešto je tajanstveno. Za naša razmišljanja dovoljno je reći da je Bog izvor svake dobrote i začetnik svakoga duhovnog rasta. Dakle, gdje ima dobrote, tamo je Bog na djelu! Pozivamo se na sv. Pavla koji tvrdi: „Zato vam dajem do znanja da kao što nitko pod djelovanjem Duha Svetoga ne može reći 'proklet Isus', tako ne može priznati Isusa kao Gospodina nego pod djelovanjem Duha Svetoga“ (1 Kor 12, 3).

Bog nas zove i potiče, a mi odgovaramo. Takvo shvaćanje duhovnog života uključuje, dakle, dva činitelja: milosni (božanski) i djelatni (ljudski). Božanski ili milosni činitelj obuhvaća krštenje kao polazište i temelj svakog duhovnog života, prisutnost Duha Svetoga koji nas čini djecom Božjom, ulivene krijeposti vjere, ufanja i ljubavi koje su nam dane krštenjem, darove Duha Svetoga te ostale izvore milosti, kao što su sakramenti, molitva i dobra djela. Ljudski činitelj tiče se našeg čovjštva sa svim mogućnostima za rast. Uključuje također neke stavove koje moramo usvojiti, kao što su samokritičnost, iskrenost, samopoštovanje, suočenje sa samim sobom, zatim neke vještine koje se mogu uvježbati, kao što su sposobnost da prepoznamo događaje u vlastitu životu, da vidimo svoj dio odgovornosti u propustima, da započnemo neko djelovanje i da vrednujemo svoja djela. Tom se problematikom duhovnog života bavi asketika.

Riječ „askeza“ potječe od grčke riječi „askeo“, a znači raditi svojski, vježbati se, naprezati se u nekoj gimnastičkoj vještini ili u postizanju neke krijeposti. Već grčki filozofi riječi „askeza“ pridaju značenje duhovne vježbe koja je potrebna čovjeku da bi postao gospodar svojih misli i nagona, da bi mogao činiti dobro i kontrolirati svoje strasti. Kršćanska askeza može se jednostavno odrediti kao metodički pristup postizanju savršenosti, nadahnut Evanđeljem. Pri tome možemo razlikovati dva oblika: pozitivne i negativne vježbe. Svrha je pozitivnih vježbi da nas dižu prema svetosti, a negativnih da nas čiste od neurednih sklonosti. Ipak kršćanska askeza nije samo čisto ljudski napor, ona je plod i našeg sjedinjenja s Kristom po milosti te njegove djelatne prisutnosti u našem životu. Ipak u ovoj fazi sazrijevanja duša zapaža i živi duhovni život prvenstveno kao vlastiti napor potpomognut milošću.

U najopćenitijem smislu askezu možemo označiti kao čovjekovu svjesnu suradnju s milošću. Cilj i smisao joj je rast u ljubavi prema Bogu i Isusu. Sredstva su sve ono što može pojačati ljubav. Iz toga slijedi da sva sredstva nisu jednako vrijedna. Postoji vrijednosni redoslijed, hijerarhija asketskih vježbi. Mi obično najuspjelijim vježbama smatramo post, odricanje i druge tjelesne vježbe. Ipak, one po svojoj vrijednosti nisu na prvom mjestu. Molitva i razmatranje sigurno imaju važnije mjesto u tom redoslijedu.

DRUGE ODAJE - NAPETOST IZMEĐU USTRAJANJA I ODUSTAJANJA

Druge odaje predstavljaju duše koje već imaju neku odlučnost da žive u milosti, trude se oko molitve i ponekad oko mrtvljenja. Pa ipak, uz tolike napasti ne žele se potpuno odreći duha ovoga svijeta. Stanje ovih duša je označeno borbom, milost ih potiče i vodi prema ustrajnosti a razmatranje je molitva koja označava stupanj njihova duhovnog života.

Za ove bi se odaje moglo reći da su odaje borbe i ustrajnosti ili ustrajnosti u borbi. Stanje se, doduše, ovdje popravilo u odnosu na prethodno jer ima manje pogibli, ali zato ima više patnje. Prisutna je jaka napetost i borba između dva svijeta u sebi nespojiva: Bog - pretjerana i nesređena navezanost na stvoreno; nutrina - vanjština; vjera - narav...

Svetica to ovdje predstavlja kao smrtnu borbu između Sotone i duše: »Ovdje se radi o tome da nečastivog predstavljaju zmijske svjetovnih stvari i predočuju njegova zadovoljstva gotovo vječnima, te poštivanje što ga se ima u svijetu, prijatelje i rođake, zdravlje u stvarima pokore (zato što duša koja dolazi u ovu odaju uvijek to poželi činiti) i na tisuće drugih vrsta zapreka« (Z II, 3). Stanje postaje tim teže što duša ovdje nije gluha kao u prvim odajama. Ovdje ona sve jasnije čuje Boga koji je zove, ali u isto vrijeme primjećuje nešto što je vuče natrag (Z II, 2).

»Mnoštvo otrovnih životinja« koje su se s dušom provukle u druge odaje čine sve da ona ne odgovori Bogu. Iako ovdje taj unutarnji Božji zov nije istovjetan onomu koji sabire moći za ulivenu molitvu, nego su to vanjske milosti: zov preko duhovnog štiva, homilija, savjeta, susreta s duhovnim osobama, preko bolesti i drugih životnih događaja - ipak je taj glas sve sigurniji i uvjerljiviji.

Terezija se ovdje ne zaustavlja toliko na instinktima koje treba otkriti i pobijediti, nego na onome što je daleko važnije, a to je: spremnost na borbu, herojski stav, odlučnost i ustrajnost. A to nije drugo nego prihvaćanje i aktualizacija evanđeoskog načela: »Božje se kraljevstvo silom osvaja.«

Kršćanski život nameće tvrd program i herojski stav. Terezija to iznosi u terminima tako odlučnim da se ne može izbjeći alternativni: ili živjeti unutar zamka ili životariti u opkopu, ili biti heroj i odlučno ići naprijed ili saviti krila i predati se gamadi izvan zamka. Zato ona jasno i naglašeno podcrtava: »Nema boljeg oružja od križa« (Z II, 6), tj. od cjelovite žrtve. Terezijin savjet ovdje: ni pod koju cijenu ne treba odustati od puta. Ljubiti djelima i učvršćivati duh da bude sposoban da se herojski suoči sa životnim zaprekama; ustrajati u borbi jer te patnje nisu ništa u usporedbi s bogatstvom koje se stječe: »Ovo nisu odaje u kojima pada mana s neba; one su dalje« (Z II, 7).

Stanje duše: kušaju nešto od želje za duhovnim rastom i napretkom, ali to nije postojano u njima. Radi se o osobama koji se utječu u molitvi, ali nema kod njih ni velike želje ni velike gorljivosti u molitvi. Više traže materijalna dobra, a premalo paze na duhovna. Željeli bi ispraviti svoje pogreške, ali se oko toga ne trude postojano. Priznaju iskrenost kršćanskog mrtvljenja, ponekada se iskreno bore sa sobom, čine napore oko toga, ali premalo postojanosti. Nisu toliko navezani na svoje manjkavosti, paze na izbjegavanje lakih grijeha. Mnoge duše će trajno ostati u ovim odajama, kaže Svetica, jer malobrojne pobjede u duhovnom životu protiv grijeha kojih se bore, požuda, strasti i samoga sebe, pomažu im da ne padnu niže, ali nisu dovoljne da čine korak naprijed.

To je glavna zapreka II odaja – malobrojne pobjede u duhovnom životu, u duhovnom sazrijevanju, u čistoći ljubavi, da bi ušli u III odaje. Ove duše morale bi se ozbiljno potruditi oko

usvajanja temeljnih istina vjere putem molitve, meditacije, kršćanskog odricanja da bi se živjelo vjerodostojan kršćanski život. Znači glavna zapreka je nedovoljna odlučnost.

Ove duše imaju više posla nego one u prvim odajama, jer više raspoznaju opasnosti, znači osoba počinje više ponirati u molitvu i onda otkriva koliko toga ima u sebi. Duša koja se ozbiljno ne počinje boriti za čistoću srca, za rast u duhovnom životu ne zna što nosi u sebi. Osoba u prvim odajama prihvaća sve što joj dolazi, dok one u drugim odajama uviđaju već da ako žele biti dobri kršćani, časne sestre ne mogu tako. Počinju razumjeti pozive kojim im upućuje Gospodin.

Svjesni su duhovnih opasnosti, to su oni koji ih počinju razaznavati, duha svijeta od duha evanđelja. Osoba počinje paziti i bdjeti u sitnicama, počinje u svom srcu razaznavati što je, a što nije u skladu sa evanđeoskim duhom. Savjest u srcu počinje opominjati ozbiljnije. Svetica kaže da je samo čudo da ako osoba ne padne. Uza sve to Gospodin daje da Ga tražimo i želimo. U ovim odajama se uči iz dinamika vlastitih padova. Osobe koje žele ljubiti Gospodina Bog okreće sve na dobro.

„Ne kažem da su ovi glasovi i pozivi kao drugi koje ću navesti kasnije, već u riječima koje čujete od dobrih ljudi, propovijedima ili u onome što čitate u dobrim knjigama i mnogim stvarima koje ste čule, čime Bog zove, ili bolestima, tegobama, pa i u kakvoj istini koju ukazuje u onim trenucima koje provodimo u molitvi; bilo to slabo koliko god hoćeš, Bog do njih puno drži. A vi, sestre, nemojte držati malo do ove prve milosti, niti se ražalostiti pa makar odmah i ne odgovorile Gospodinu jer Njegovo Veličanstvo sigurno zna čekati danima i godinama, posebice kad vidi ustrajnost i dobre želje. Ta je ovdje najpotrebnija jer se nikada ne dogodi da se njome ne dobiva puno. No strašna je paljba kojom ovdje tuku nečastivi na tisuću načina i čak uz veću muku za dušu negoli u prethodnoj jer ondje je bila nijema i gluha, u najmanju ruku čula je jako malo i manje se odupirala, poput onoga tko je na stanovit način izgubio nadu da će pobijediti. Ovdje je razum žustriji i moći su okretnije; udarci i paljba jesu takvi da to duša ne može a da ne čuje. Jer ovdje se radi o tome da nečastivi predstavljaju ove zmijske svjetovnih stvari i predočuju njegova zadovoljstva gotovo vječnima, te poštovanje što ga ima u svijetu, prijatelje i rođake, zdravlje u stvarima pokore (zato što duša koja dolazi u ovu odaju uvijek nekakvu poželji činiti) i na tisuće drugih vrsta zapreka.“ (Z II, 3)

1. NAGLASAK: Strašna paljba i glavna napast: zli ili nečastivi prikazuje slasti ovoga svijeta kao vječne, kao da je raj na zemlji. Njima želi zli vratiti dušu u želje ovoga svijeta. Ako duša ne želi živjeti u ovome svijetu, barem da duh toga svijeta ostane živ u duši, što je brže bolje i što je duže može. To su jako, jako profinjene napasti. Ako duša ozbiljnije s Kristom kroči može ih lako kušati. Kako se duša brani pred time? Svetica nastavlja dalje o tome u broju 4: “Duša se trudi da razmišlja i da meditira da je cijeli svijet pun laži, a zadovoljstva što ih podmeće nečastivi jesu tegoba, briga i protivštine.“ Nitko nema za čime plakati u ovome svijetu sestre, to su petljanja i muljanja.

2. NAGLASAK: Svetica nastavlja dalje u broju 4 – izvan ovoga zamka, odnosno izvan ovoga duhovnog puta duša neće naći sigurnost i mir. Samo je u Bogu mir.

3. NAGLASAK: Potrebno je da u vlastitoj kući pazi da ima vlastitoga gosta, a to je Isus. Tko je onaj za koga se duša trudi, tko je onaj za koga se ja borim, činim sve ovo ili ono. Duša se trudi otklanjati one sugestije o kojima smo prije govorili. Naviknutost na isprazne stvari, i gledanje kako se cijeli svijet o tome bavi, to uništava. Koliko više duša ima navike u ispraznim stvarima, toliko su te borbe napornije. Znači kada svi to rade mogu i ja. To vrijedi i za samostan, nisam ja obećao dragom Bogu da ću slijediti svoga brata, nego dragog Isusa. To što svi rade ovo ili ono, niti je to evanđeoski, niti je savršeno. Svetica govori da tu počinje nutarnji boj duše na život ili smrt. U broju 6, kaže da duši pomaže da se odvoji od loših društava, da razgovara i druži se s onima koji su otišli dalje, odnosno dobro i zdravo druženje s onima koji Krista istinski ljube. Ako pazite na svoj

put, moći ćete i razaznavati ljude kojima se Bog poslužio da vas više vodi k sebi. Pomaže i da uvijek budu na oprezu da ne dopuste da ih se pobijedi. Još jedna velika zamka je da duše mogu željeti, kaže Svetica (iako imamo na tisuću nesavršenosti i kreposti koje su se tek počele rađati), htjeti užitke u molitvi i žaliti se na suhoću. Duša hoće nutarnjeg kušanja ovoga ili onoga. U Z II. 3, 8 (čitanje toga teksta), kaže Svetica, je dalekosežna pogreška koja ima dalekosežne posljedice, koje treba izbjegavati. Duše misle da imaju puno problema, jer Bog neće učiniti kako su one to zamislili. Ima puno vjernika, čak i Bogu posvećenih osoba, koji nisu uspjeli izbjeći ovu zamku. To je temeljena pogreška, koja ima dalekosežne posljedice, kaže Svetica. Pravi duhovni put, podlaže se u svemu dragome Bogu. To je molitva prošnje, ni Isusova molitva (Oče naš), ni Marijina molitva (Veliča), ne počinju sa daj, daj, daj....

Prvi je stav duše podložnost dragome Bogu. Ima i ta vrsta molitve, molitva prošnje, ali to je zadnja u nizu molitvenog reda. Više puta Bog hoće da nas progone zle misli, Bog hoće da se borimo sa ovime iznutra i izvana, i na takav način da duša uči. Zato nas prokuša da se poslije znamo bolje čuvati. Čak Bog dopusti da se padne, tako kaže Svetica, da vidi da li ti je žao ili ti nije žao. Kako su putevi autentičnog duha jako, jako zahtjevni! Zadnji poticaj u ovome nagovoru, uzeti ćemo iz broja 10, kako se sabranost duše ne smije postizati na silu, već vrlo blago, da biste mogle biti što trajnije sabrane. Duša ne podnosi silu. Duša mora prvo oslušivati dragoga Boga, onda oslušivati Njegovu Riječ, oslušivati samoga sebe, vrlo blago.

Danas ćemo se još zaustaviti na početnim fazama duhovnog života, opisujući još neke od tih temeljnih dinamika, koje ima u Zamku duše, a dodirnuti ćemo se i razvojnog puta molitve. Početi ćemo govoriti o početnim stadijima molitve koje sv. Terezija Avilska preporuča svima.

Nekoliko još misli o temeljnim duhovnim stavovima koje duša treba usvajati da bi kročila duhovnim putem: **I. naglasak** – truditi se da duša ide prema Bogu, željeti kročiti prema Bogu, tražiti Boga, želim gledati Boga, jedan krik duše sv. Terezije Avilske. Svetica je govorila o rugobi duše koja živi u stanju smrtnoga grijeha, (to smo vidjeli jučer) kao i o mogućnosti da se zauvijek izgubi duša, odnosno da duša nikada ne motri ono Svijetlo koje očarava dušu.

Prvi broj Zamka Duše govori o ljepoti, odnosno Svetica je uvjeren da je raj za koji je Bog stvorio dušu, nalazi negdje i u samoj dubini duši, odnosno duša sama mora postati raj Božji. (čitanje Z I. 1) Pravednikova je duša raj, to je jedna misao u prvom broju koja je jako, jako lijepa. Svetica znači, potiče na to traženje duše da u njoj bude ponovno ona izvorna, iskonska ljepota obnovljena po milosti Božjoj. Da bi duša kročila duhovnim putem to nužno vodi k tome da bi duša nužno ulazi dublje u samu sebe, i kada počinje kročiti u samu sebe otkriva puno toga. Misлити da će netko ući u nebo, a da ne uđe u sebe, to je ludost. Kada uđe u sebe upoznati će svoju bijedu i potrebu za Božjim milosrđem.

To je taj put koji je jako naglašen kod Svetice, i on će pratiti cijeli razvojni put bilo duhovnoga rasta, bilo razvojnog puta molitve samo sa drugim naglascima. Da bi duša kročila tim duhovnim pute, napredak se mjeri prema vjernosti duše u traženju Boga, prema sv. Tereziji Avilskoj. Duša se istinski trudi da traži Boga, i mora na tome putu jako ustrajati. Da bi na tom putu ustrajala, da bi rasla, naglasak je Svetice isto na distanciranju, odnosno duša mora naučiti da odbacuje sve ono što je nepotrebno i suvišno.

„A jako pogoduje tome, da bi se ušlo u druge odaje, da se uznastoji prestati se baviti nepotrebним stvarima i poslovima, svatko po svojem staležu jer ta mu je stvar toliko važna da stigne do glavne odaje da ako to ne počne raditi držim to nemogućim, pa čak biti bez velike opasnosti u onoj u kojoj se nalazi makar da je ušao u zamak, jer od tako otrovnih stvorova nije moguće da ga neki, katkad, ne ugrize“. (Z I. 2, 14)

Da bi duša kročila do II. odaje, kaže Svetica, mora se prestati baviti nepotrebним stvarima i poslovima. Duša mora razlučivati bitno od nebitnoga, bitno od sporednoga. Poglavitno mora u sebi

razlučiti što je to što je priječi. To su preduvjeti za duhovni rast i sazrijevanje. To je jedan trajni napor oko distanciranja, upravo zato Svetica, kao i svi drugi veliki autori pisala pravila. U pravila se točno nastoji napisati jedan ritam i slijed života koji će pomoći duši u toj temeljnoj dinamici, usredotočenost na traženje Boga. Prva napomena o molitvi, prema sv. Tereziji Avilskoj, imate u P 17, 3-4.

TRI temeljna raspoloženja koje duša treba usvojiti da bi duhovno rasla i sazrijevala u ovim početnim stupnjevima, a oni su na svoj način poslije prisutni u svim drugim odajama: (prema autoru koji komentira ZD)

1. jakost i odlučnost duše – Kakvu odlučnost traži Svetica? Ona traži „odlučnu odlučnost“. Duša ako želi kročiti putem duha, mora imati tu svijest u sebi. Ima danas mnogih koji olako obećavaju ovo i ono. To nikada nije bilo u skladu sa Svetačkom tradicijom, nego su izričito govorili o svim dinamikama i putevima. Sveci nisu na to upućivali duše, ni sebe ni druge. Osoba se mora pomiriti da na početku duhovnog života neće biti previše utjehe. Terezija ne laska, ne idealizira, ni dušu, ni njoj samoj, ni put koji je pred njom.

Nego je želi potaći da usvoji nutarnji stav koji je potreban, odnosno odlučnost i jakost. Bog daje milost da se duša bori, da se kuša u tom duhovnom boju. Inače to je još govorio sv. Leopold Mandić „ne prokušana krepost ne vrijedi ništa. Mogu ja govoriti Bogu da Ga jako ljubim, ali to ne vrijedi ništa dok to ne prođe kroz kušnje života. Duša se mora pripremiti za taj duhovni boj. Duhovni boj, često sa svojim zlim sklonostima, duhovni boj danas, često i sa vlastitim obiteljskim okruženjem i ozračjem. Mnogima su danas poteškoće i u vlastitim obiteljima, zbog ovih ili onih razloga. Jučer smo vidjeli tekst kako Bog ponekada sam dopusti duši da je ujedu životinje, kako kaže Terezija. Bog sam dopusti da uđeš u borbu.

Sv. Franjo Saleški je govorio, da one koje je Bog odredio za borbu ne želi da budu u miru. Odnosno iz te borbe duša uči evanđeosku mudrost.

- Ž 19, 15 „ Mnoge su duše nedorečene jer nisu prigrlile križ otpočetka“ Negdje imaju nedostatke u tom temeljnom stavu koji je preporučan od Svetice.

2. diskrecija i sloboda duha – vidjeli smo jučer, sabirati se u blagosti. Duša treba imati jednu nutarnju slobodu i fleksibilnost, jednu diskreciju u samoj sebi. Pod drugo, tu istu diskreciju dati prostor, sebi, Bogu, ritmovima duhovnog života, i u odnosu na druge, poglavito u odnosu na sestre. Poteškoće nastaju u samostanima zbog suživota među sestrama.

Danas je naglasak za diskrecijom i slobodom duša, gorljivosti duha. Sestra može imati veliku potrebu za savršenosti, i onda indiskretnost može dovesti do toga da počinje čeprkati po životu druge sestre zbog najmanje sitnice, odnosno nema tu nutarnju diskreciju i slobodu duha. Ona je neophodna za put duhovnoga rasta. Bez sestrinske ljubavi sve je uzalud. Ako netko želi biti svet mora ljubiti sestru koju ima pored sebe, ne zbog lažne gorljivosti, i upirati prstom kod druge sestre ili poglavara. To su puno puta fine zamke, na počecima duhovnog života i mogu se provlačiti kroz godine.

3. velike želje – treba gajiti velike želje još od početaka. Svetica se čudi koliko se može postići time kod Boga. Proroku Danijelu Bog je rekao da ga voli jer je čovjek želja. Ne smije nikada gasnuti želje sestre za Bogom, to je najvažnije od svega na duhovnom putu. II. Vat. Sabor uči da smo svi pozvani na svetost, odnosno duša treba gajiti velike želje.

Prekrasan tekst, Povijest jedne duše, 4. i 9. poglavlje, kako Mala Terezija govori o tim svojim željama za svetošću „i koliko su one bile važne na njenom osobnom duhovnom putu. Ovdje imamo jedan kamen kušnje, koji je to? Te velike želje, trebale bi biti redovite želje, recimo želim ljubiti Isusa, ako Ga i ne ljubim, mogu Mu govoriti ja Te želim ljubiti, usprkos svega, sebe, života, tijela i đavla. Odnosno, ta želja mora biti prisutna. Problem je ovaj, te velike želje, u njima može

biti prikrivena oholost. Ako te želje gasnu kod kušnje, to je oholost, znaš da je u njima prikrivena oholost.

Znači ja imam želju da budem svet, da budem Božji, da budem ovo, ono, dođu kušnje ,pa usprkos svega, ta želja ubije se, ugasi se. Prava želja koja je od Duha, ono autentično proživljena duhovna, ona ostaje usprkos kušnji, nutarnjih i vanjskih, usprkos čak i padova. Može se iz vlastitih padova, duša duhovno okoristiti, ali mora se truditi na Božjim putevima i mora silno ljubiti Boga. To su temeljni duhovni stavovi koje duša mora usvajati.

Stanje duše u ovim odajama je borba, milost na poseban način želi dušu voditi putem ustrajnosti i ona se mora pokazati vjernom na tome putu, a molitva koja je prikladna za druge odaje je meditacija ili razmatranje. Opis stanja drugih odaja, Terezija ukratko samo u jednom poglavlju opisuje ove odaje, stanje duša je naznačeno borbom za ustrajnost na putu kojim je duša započela. Terezija opisuje za one koji ulaze kako bi im to bilo pomoć na putu prema cilju, tj. prema sedmim odajama. Na počecima drugih odaja molitva je još bez nekog oblika, ali malo pomalo duša postaje sve više osjetljiva na trajne Božje pozive pomoću meditacije i razmatranja u što su upletene sve duševne moći.

Može jako u duši biti osjetljiv ili biti pažljiv prema Božjoj riječi i njenim trajnim nadahnućima, zov koji proizlazi iz središta zamka, tj, iz dubine duše bio je jači odo onoga zova privlačnosti koji dolazi izvana i koji zove dušu da se vrati van zamka. Duša mora poduzeti put sa odlučnom odlučnošću kako bi išla do kraja, do cilja bez da se obeshrabri, naročito treba se truditi oko usklađivanja svoje volje sa voljom Božjom, pomaže i društvo onih koji su Božji prijatelji, tj. druženja sa onima koji su u vjeri i ne obeshrabriti se u trenutcima kušnje ili padova. Duša treba postati svjesna da je put dug, naporan i težak, jer smo još uvijek u pustinji kušnje gdje ne pada mana s neba i gdje duša treba izabrati križ. Terezija završava ove odaje s pozivom da se gleda Krista kao uzor i da Ga se slijedi u molitvi i u djelima.

Prema Castellanu stanje duša drugih odaja je borba, milost vodi prema ustrajnosti a meditacija je molitva koja odgovara ovim dušama.

Nakon što je duša u prvim odajama počela u molitvi upoznavati sebe i Boga, gledati se u svjetlu Božjeg milosrđa koji se u ljubavi natkriljuje nad nama da bi nas spasio, duša ulazi u druge odaje. Terezija odmah opominje dušu da se ne obeshrabri zbog borbe i da se zbog toga ne vrati natrag. (II. 1, 9) Stanje duše nije jako različito od one koje smo prije opisali u prvim odajama. I u drugim odajama kruže opasne životinje, postavljaju zamke i napastuju na zlo, duša je još uvijek prožeta zaokupljenošću za stvarima ovoga svijeta, rastresenostima svjetskim i rasonodama, ali ipak razlika je u odnosu na prve odaje da duša već počinje doživljavati da čuje glas Božji. (II. 1, 2)

Kaže Terezija, budući da se duša više približila svojoj uzvišenosti počinje čuti pozive Božje. U duši ima određena želja za Bogom, iako se radi više o jednoj sjetilnoj stvarnosti, čovjek primjećuje Boga koji mu se približava i to u njemu uzrokuje jednu nutarnju muku i rastrganosti, jer duša doživljava da ne zna odgovoriti. Ako u prvim odajama čovjek doživljava da je gluhonijem, da ne čuje, ovdje već počinje čuti glas Božji, ali doživljava da ne zna odgovoriti i to je jako bolno za dušu, pa ipak Bog ne prestaje zvati da idemo k Njemu.

Ne znati odgovoriti znači u biti jedno proživljeno iskustvo kontrasta ili različitosti iz onoga što Bog traži i što mi osjećamo da trebamo uzvratiti i dati Bogu i nesposobnosti da pristanemo u to u svojem životu, da to provedemo u djelo. Na kraju krajeva to je normalno za početnike, s tom poteškoćom se duša može postaviti na dva načina, definirajući se konstatirati vlastitu nesposobnost, s osjećajima nepovjerenja, srdžbe, obeshrabrenja, osjećaja prenaplašenosti vlastite grješnosti, navala da odustane i slično, a drugo je zaustaviti se na slasti Božjih poziva i blagosti usprkos svoje nemoći. Terezije izričito kaže u II. 1, 2 da je i u tim odajama sladak Božji glas iako duša ne može odgovoriti, te se duša zbog toga grize. Znači čovjek može imati trajnu želju da odgovori Bogu i mora truditi oko toga, a ne gledati to kao na vlastite neuspjehe.

Dakle, u drugim odajama odlučujuće je da duša doživljava barem da čuje glas Božji, da nastoji da ne utihne taj glas po vlastitim nutarnjim nemirima i vlastitim frustracijama, one naime bi mogle ugušiti taj glas, ali treba dobro razumjeti na koji način to Bog govori. Taj slatki Božji poziv nije neka čudesna stvar, nego prema Tereziji Bog govori preko riječi dobrih osoba, preko propovijedi, preko čitanja dobrih knjiga i preko kušnji i bolesti, pa i u molitvi koju mi činimo u velikoj bezvoljnosti, često puta pokazuje da On tu molitvu jako cijeni.(II. 1, 3)

Ovaj naglasak je jako važan jer Bog nas ljubi, govori nam i služi se sa puno drugih stvari preko kojih to čini, a duša mora biti napastovana da to upravo prezre. I kao što kaže Svetica ma kako samoj duši molitva slabo izgledala Bog tu molitvu jako cijeni. Stoga proizlazi da u drugim odajama čovjek se treba truditi da ne prezre bilo što, ono čime se Bog služi da nas poziva, ako još nismo sposobni odgovoriti Božjem zovu, barem trebamo se truditi da budemo pažljivi da ne prezremo poruke i ona sredstva preko kojih nas Bog zove i poručuje nam. Terezija inzistira da se izbjegava pogreška da se sav duhovni put i napredak ne svodi i ne utemelji na analizi naše nedosljednosti .

Vidi citat II. 1,3, kaže Svetica ne smijemo se obeshrabriti ako odmah ne odgovorimo, jer Njegovo veličanstvo nas zna čekati dane, pa i godine, poglavito kada vidi ustrajnost u dobrim željama. Nikada se neće dovoljno naglašavati da u drugim odajama čovjek treba dokazati sebe Bogu i boriti se, čistiti se da bi postao sposoban odgovoriti Bogu, a u toj borbi jako je važno da osoba shvati da se mora boriti protiv vlastitih depresija, zabrinutosti i obeshrabrenja, paradoksalno jedna od prvih borbi je upravo protiv našeg nepovjerenja i obeshrabrenja koje uzrokuje naša nesposobnost da se borimo. Borba protiv naše nesposobnosti da odgovorimo Bogu treba biti vođena povjerenjem u Boga ljubavi. Na kojim se još područjima duša treba boriti?

Prvenstveno se treba boriti protiv užitaka ovozemaljskih i u dobrima ovoga svijeta koji je žele udaljiti od prijateljstva s Bogom. Duša prvi puta doživljava da je fascinirana Bogom (vidi II. 1, 4). Nutarnja rastrganost duše je da hodi putovima van očinske kuće kao izgubljeni sin, s druge strane da shvati da je taj nutarnji zamak prepun dobara i da izvan njega nema sigurnosti ni mira. (vidi II. 1, 4) Terezija je malo toga napisala o ovim stvarima u drugim odajama, zato ćemo se poslužiti tekstovima sv. Ivana od Križa iz Uspona na Goru Karmel i Tamne noći. U Ivanovoj terminologiji radi se o tome da duša mora poduzimati ozbiljne napore oko pročišćenja vlastitih žudnji i želja.

Siccari to svodi na četiri stvari:

1. Pročistiti našu navezanost na dobra ovoga svijeta, paziti i bdjeti nad željom da mi postane požuda za dobrima ovoga svijeta, da se pretvori u škrtost, da se ne postane zarobljenik ovih stvari
2. Duša se treba truditi da se oslobodi navezanosti na sjetilna naravna dobra, ti su izvor užitka
3. Duša se mora truditi da pročišćuje svoju navezanost na intelektualna, moralna i naravna dobra kojima smo obdareni, tj. da bježi od narcisoidnosti, samodopadnosti, egoističnosti, te da ih stavi u službu bližnjem
4. Duša se mora čistiti i od navezanosti na duhovna i nadnaravna dobra, da se stavi u službu Bogu i bližnjemu, a napast je da se zatvori u samodopadnost duhovne naravi nad sobom i svojim krepostima i svojim putovima.

Važno je naglasiti da se ne radi o tome da osoba potiskuje ili odbacuje, negira vlastite želje i vlastiti žudnje, nego da se dadne prava mjera svemu tome. Jedan rigidni asketizam, loše shvaćen bio bi samo štetan za dušu i duhovni put, naprotiv treba se mudro koristiti svim dobrima ovoga svijeta i sve ih usmjeravati prema onoj najvišoj ljudskoj želji, a to je dragi Bog, da svi budu usmjereni prema tome. U svakoj svojoj želji i zadovoljstvu čovjek htijući ili ne htijući ulaže jedan dio svoje sposobnosti da ljubi.

U drugim odajama na poseban način treba se truditi oko ustrajnosti, u Putu savršenstva 12, 2 sveta Terezija zapisa „Tko počimlje služiti uistinu Gospodinu najmanje što mu može dati je svoj život.“ Tako i duša u drugim odajama kada primjećuje da počinje služiti Bogu postaje joj jasno da Njemu mora dati sav svoj život ma kako on izgledao bijedno samoj duši, tako da već i na počecima duhovnog puta prima onaj horizont koji će se ispuniti na vrhuncu duhovnoga puta, u potpunosti ostvariti, tj. u potpunosti se dati Bogu. U životnoj situaciji to podrazumijeva jednu duhovnu borbu, što nas želi udaljiti od toga da Bogu dadnemo sve. Duši može pomoći druženje s onima, i ona prijateljstva duša koji idu duhovnim putem.(vidi II. 1, 6)

Tako bježati od lošega društva, družiti se s onima koji su Božji prijatelji, u biti duša postaje svjesna da se treba boriti i traži pomoć i potporu ponizno kako bi jednoga dana uspjela dati sve Bogu, odnosno samoga sebe potpuno Bogu. No, što je važno, nisu naše slabosti i pojedini rezultati niti dani koji naizgled provodimo kao da se ništa ne događa, kao da ih provodimo u potpunoj praznini. Važno je da pogled duše i želja budu usmjereni prema onome što je sve. Duša shvaća da je to njeno odredište, odnosno potpuno predanje sebe Bogu (usporedi II. 1, 9).

Terezija govori da ako se i padne ne treba se duša obeshrabriti da ide naprijed jer iz padova je Gospodin sposoban izvući dobro. Znači s jedne strane imamo Boga naše ljubljenoga, s druge strane naša poniženja zbog slabosti, krhkosti, nemoći, naša praznina. Duša se mora truditi da se više usmjeruje na Boga, želi i traži Boga, nego na svoje male i sebične interese bez da se skandalizira zbog ove disproporcije. Trajnost treba biti naša tajna, istinski dar koji mi prikazujemo našem Gospodinu. Srce našega Boga je takvo da mu je svako naše „savršenstvo“ drago, tj. svaki stupanj našega duhovnoga života, jer Bog je spreman čekati dugi niz dana, pa i godina ako vidi da u duši ima ustrajnost i dobrih želja (usporedi II. 1, 3).

Drugi veliki neprijatelj protiv koga se duša mora boriti je đavao (usporedi II. 1, 4). Đavao se trudi da duši pokazuje dobra ovoga svijeta kao da su vječna (II. 1, 3). Duša trpi teške muke pogotovo kada đavao primjećuje da ima sposobnosti da duhovno jako napreduje (usporedi II. 1, 5). Tako da veći problemi i poteškoće, veće muke i napasti na određeni način mogu biti znak većeg predodređenja i veće Božje ljubavi.

„Trebala sam reći i požaliti se zato što mi to nećemo, jer naša je sva krivnja što odmah ne uživamo tako veliku čast, budući da, čim uspijemo savršeno posjedovati ovu istinsku ljubav prema Bogu, donosi sa sobom sva dobra. Tako smo samoljubni i tako spori posve se predati Bogu da se - budući da Njegovo Veličanstvo neće da uživamo tako dragocjenu stvar bez velike naplate - ne uspijevamo odlučiti“. (Ž 11,1)

„Vrlo veliko milosrđe iskazuje onomu komu daje milost i srčanost da se odluči svim svojim snagama pribaviti ovo dobro. Jer ako ustraje, Bog nikomu ne zakazuje. Malo-pomalo on osposobljuje duh da se iznese ova pobjeda. Kažem i srčanost, zato što ima toliko stvari koje nečastivi podmeće u početku zato da ne započnu s tim putem, kao onaj koji zna štetu koja mu otuda dolazi, ne samo time što gubi tu dušu nego mnoge. Ako se onaj tko započne trudi da uz pomoć Božju stigne do vrhunca savršenosti, vjerujem da nikada ne ide sam u nebo. Uvijek vodi za sobom mnogo ljudi. Kao dobrom vojskovođi Bog mu daje tko će biti u njegovoj pratnji. Toliko opasnosti i zapreka im postavlja da nije potrebno malo srčanosti kako se ne bi vratili natrag, već jako puno i puno pomoći od Boga.“ (Ž 11,4)

To je velika tajna Božja. Terezija uvodi jednu veliku novost u duhovnom nauku, tradiciji duhovnoga rasta, jer kaže u Mojem životu (Ž 11, 4) „Početnik koji se trudi da dođe do vrhunca savršenstva ući će u nebo ne sam, nego vodeći sa sobom puno naroda, puno ljudi, zbog toga mu đavao stavlja preda nj velike poteškoće i napasti.“ Radi se dakle o misionarskoj poslanju i apostolatu koji bitno povezan sa kontemplativnim životom, još od samih početaka. To bi trebao biti

veliki poticaj da se shvate tolike đavolske borbe i njegovi napadaji, a duša bi ih trebala nadilaziti snagom predanja i velikodušnošću.

Mala Terezija je usvojila taj nauk, kaže da duša koja ljubi, koja se sve više privija svome Ljubljenome povući će sa sobom puno onih, odnosno sve one koje su njoj povjerene od vječnosti, odnosno povući će ih u Bogu. U tome smislu ustrajati na putu duhovnoga rasta, i u tim borbama znači nadati se za mnoge ne samo za sebe. Duša treba biti svjesna u drugim odajama da je potrebna borba, ustrajnost u malim stvarima, u biti pripravlja dušu na druge duhovne bitke, teže i potencijalno izložene većim rizicima. Istinska borba koja nas očekuje u drugim odajama, iskustvo napora vlastitog napora, odnosno mučna molitva.

Molitva drugih odaja: Razmatranje - Meditacija

Molitva je Terezijina karizma u Crkvi, specifičnost njezina naučavanja. To je potvrdio papa Pavao VI proglašivši je Naučiteljicom Crkve i motivirajući aktualnost njezine poruke ovim riječima: «Ukrašena ovim naučiteljskim naslovom (želimo da) trebala bi steći veći ugled u poslanju koje treba izvršiti, u svojoj religioznoj Obitelji i u postojećoj Crkvi i u svijetu, sa svojom neprolaznom i suvremenom porukom: porukom molitve».¹⁰

Reći da je molitva Terezijina karizma u Crkvi ne znači samo potvrditi da je to njezina specijalnost, već, štoviše, potvrditi da je to njezin milosni dar, njezino eklezijalno služenje, kako jučer tako i danas.

Valja, međutim, naglasiti da kršćanska molitva, kako je navlastito Terezija shvaća, jest ona osobna, šutljiva, kontemplativna, sposobna učiniti sintezu cjelokupnog odgovora Bogu u kršćanskom životu, sjecište posvemašnjeg (totaliteta) religioznog iskustva u Kristu. Hoće reći, za Tereziju Avilsku, molitva nije tek određeno odvojeno vrijeme, niti tek neka vanjska praksa (premda se ona ne isključuje), nego je izričaj teologalnog života vjere, nade i ljubavi, ukoliko ove kreposti „imaju samog Boga kao svoj 'formalni objekt'“ i „usmjeruju sav život vjernika prema Bogu i u neposredni odnos s njime“.¹¹ Budući pak da ona definira molitvu kao prijateljstvo s Bogom, što je to drugo nego postavljanje osobe u neposredni odnos i zajedništvo s Bogom, što je zapravo bit teologalnih kreposti.¹²

Od 22. do 25. poglavlja *Puti savršenstva* Terezija se usredotočuje na temu meditacije, pridajući posebnu pozornost usmenoj i misaonoj molitvi. *Nasuprot tolikima koji su tada odbacivali vrijednost usmene molitve*, Terezija neumorno želi pokazati istovjetnost tih dvaju načina molitve. Dostojanstvo usmene molitve otvoreno će iznijeti u komentaru molitve *Oče naš*, sažetoj sintezi stupnjeva molitve (usp. prva redakcija *Puti* 73,3) i odskočnu dasku za kontemplativnu molitvu koja ipak ostaje uvijek dar. Također zbog toga što svaka autentična usmena molitva završava misaonom molitvom, odnosno, u autentičnoj meditaciji: „Ako, dok, govorim, potpuno vidim i shvaćam da razgovaram s Bogom... , ja ću uvijek stavljati misaonu molitvu uz usmenu.“ (P 22,1; 22,3)

Terezija ustaje protiv pukog *mehaničkog recitiranja* molitvenih formula, kakvo god bilo, jer zajedno s usnama mora se otvarati i srce i čitav život. Za nju je autentična molitva prijateljski razgovor, razgovor koji nužno uključuje pažnju prema onome s kim razgovaramo (P 22,1; 24,2). Nije dovoljno jednostavno i prazno izvanjsko djelovanje, niti obično i formalno recitiranje molitava. Nalazimo se pred odlučnim pothvatom koji zovemo 'svjesna meditacija' (bilo da je usmena ili misaona).

¹⁰ *Insegnamenti di Paolo VI*, VIII (1970), Roma, 1971, p. 952.

¹¹ *Mali teološki leksikon*, Giacomo CANOBBIO (prir.), Zagreb, 2002., 253.

¹² Tako treba razumijevati i siromaštvo sv. Franje Asiškog ili svetu ravnodušnost sv. Ignacija Lojolskog.

Narav molitve

Poznata je u duhovnoj teologiji rečenica koja sadrži terezijansku definiciju molitve: Misaona molitva (oración mental) je »...*prijateljsko ophođenje (razgovor) često puta na samo s Onim za kojega znamo da nas ljubi*«. Sv. Terezija Avilska, *Moj život* 8, 5.

Ne radi se ovdje o nekakvoj tehničkoj definiciji, nego o tvrdnji više opisne naravi, ali sadrži u sebi niz elemenata koji je čine vrlo zanimljivom.

Značajan je *kontekst* u koji biva uvrštena definicija terezijanske molitve. U sedmom poglavlju autobiografije Terezija je, s dramatičnim naglascima, opisala svoju situaciju religiozne krize u samostanu Utjelovljenja. Krize, kojoj je uzrok i održavanje izvjesnog ljudskog prijateljstva, što Bog otvoreno prekorava. To štetno prijateljstvo opisala je pred kraj knjige *Moj život* kada ju je Bog jednim kontemplativnim iskustvom (zanosom) zauvijek oslobodio:

“Imala sam jedan veliki nedostatak, koji mi je prouzrokovao velike štete, a on se sastojao u ovome: čim bih počela uočavati da mi je neka osoba sklona i da mi je po volji, toliko bi me oduševila te bi me pamet uvelike silila na to da mislim na nju. Nije to bilo s namjerom da uvrijedim Boga, ali mi je bilo drago vidjeti je i misliti na nju i na dobre stvari koje sam kod nje vidjela. To mi je bilo toliko štetno da mi se duša jako gubila“ (Ž 37, 4).

Makar je godinu dana zavedena pod vidom lažne poniznosti odustala od molitve, sve ostale godine ustrajala je na molitvenoj praksi, praksi naučenoj još od mladih dana, i upravo u toj vjernosti molitvi, prijateljstvu s Bogom, stoji ključ uspjeha, shodnost obraćenja kao korisna milost samog Krista. (V. 9,1-2).

U tom preciznom kontekstu, koji uvodi u priču o njezinu obraćenju, Terezija uvodi jednu molitvenu obranu kojom obavezuje svoje osobno svjedočanstvo, upućuje žuran poziv, izražava definiciju i zahtjeve ove molitve prijateljstva, da bi je napokon proširila na molitvu upućenu Bogu. Evo teksta u najpoznatijem prijevodu ovog područja Svete Terezije:

Prijateljsko ophođenje savez: Glagol »*tratar*«: baratanje s nekom stvari; ugovaranja posla, ponašanja ili ophođenja prema nekome, pa sve do održavanja ljubavne veze s nekim. Sadržajno aludira na temeljnu biblijsku ideju *saveza*; koji ima u Bibliji izriče i u drugim slikama: zaručništva i braka (Hošea); što je Tereziji draga slika i koristi te slike da bi opisala mistička iskustva u molitvi i duhovnom životu.

Obilježavanjem tog ophođenja »prijateljskim« aludira *bliskost, intimnost* i familijarnost, prema onoj Ivanovoj: »Više vas ne zovem slugama... vas sam nazvao prijateljima jer vam priopćih sve što sam čuo od Oca svoga« (Iv 15, 15). Po vjeri u Krista, ulazimo u posebnu familijarnu vezu s njime i nebeskim Ocem (sinovi i kćeri u Sinu). Zaručništvo.

«*Tratar de amistad*». Terezija definira molitvu terminom koji je poprilično širok, kao što je to *ophođenje (tratar)*, prijateljstvo, ili još konkretnije, «biti prijatelji», biti u prijateljskom odnosu. Biti molitelj znači biti Božji prijatelj. Privilegira se situacija, globalno ponašanje života prije nego li se siđe u konkretno, u zadržavanje koje to prijateljstvo pretpostavlja. U ovom naglasku prisutna je želja da se govori više o *životu* nego li o trenutku, više jedno permanentno zajedništvo s Bogom nego li konkretan čin molitve ili njezina konkretna praksa ili vježba.

Molitva kao prijateljsko ophođenje ima svoj *razvojni proces* koji je vlastit svakom prijateljstvu: od jednog rijetkog i obazrivog pristupa, pa sve do dublje prisnosti, jednostavnijih odnosa, sve do sjedinjenja osoba. Terezija u tom vidu razvija *molitvene stupnjeve* prema sve dubljoj i intimnijoj vezi. To će se prijateljstvo u svom najvišem stupnju pretvoriti u zaručnički rječnik: ogleđi, zaruke, vjenčanje.

«*Estando (muchas veces) tratando*».

Terezija ponavlja termine koji se na hrvatski ne prevode, ali su značajni, jer žele reći da se ono opće prijateljstvo hrani konkretnim trenutcima u kojima se prijatelji susreću i razgovaraju. Ukoliko je istina da ne postoji istinsko prijateljstvo ukoliko ono nije jedno trajno ponašanje i stav, također je istina, kako istančano zapaža Terezija, da «također odnos među rodbinom i prijateljstvo gubi se s nedostatkom razgovora» (C. 26,10).

Govori o dva oblika prijateljstva da bi uspostavila dva oblika molitve: *molitva-život* što podrazumijeva stalno zajedništvo s Bogom; *molitva-vježba* koja zahtijeva prikladna vremena koja ćemo posvetiti iskustvu susreta, slušanja, razgovora.

Često puta (*muchas veces*) – *ustrajnost* – *nada*: Često puta ocrtava opetovanost susreta. Prijateljstvo se hladi i nestaje ako nema stalnog međusobnog susretanja. Tako i čovjek koji ne moli, ne može nikada postati ono što sakramentalno jest: u stanju *prijateljstva* s Bogom (ne mislimo pod tim nužno na tzv. »stanje milosti«; nego da osoba ima *sluganski* odnos prema Bogu: živi kršćanstvo kao teret).

Važnost *ustrajnosti* u molitvi Terezija izražava famoznom sintagmom: *determinada determinación*: »odlučna odlučnost«. Opisujući kontemplaciju (»živa voda«) kao ciljem molitvenog hoda, ona tvrdi da će samo ustrajne osobe stići do izvora žive vode: »... kažem da je od velike važnosti, velika i jako čvrsta odlučnost (*determinada determinación*) da se ne stane, dok se ne dođe do nje (žive vode)«. Put 21, 2.

Nasamo - tratando a solas (sabranost – vjera): Ovime izriče *ozračje* u kojem se treba događati to prijateljsko ophođenje. Zbiljski susret se ne događa ukoliko su sugovornici samo fizički blizu, a misao i pažnja im lutaju na stvari uokolo. Kako se neugodno osjećamo kada netko tako nama pristupa. No, upravo se to vrlo često događa kada u molitvi razgovaramo s Bogom. Razgovor prijatelja je intiman, dubok, misao i pažnja su usredotočeni na prijatelja.

To ozračje je *sabranost*; u tom smislu ona tumači izraz »nasamo« slijedećim riječima:

»...već znate da nas uči Njegovo Veličanstvo da to bude nasamo... Čim je to rečeno, jasno je da je nespojivo razgovarati s Bogom i sa svijetom. A to rade oni koji u jednu mole a u drugu prislušuju što govore drugi, ili pak koji moleći misle što im pade na pamet, a ne trude se tome stati na kraj« (24, 4).

U nastavku izuzima razna teža psihička i duhovna stanja, te bolest, kada za rastresenost osoba nije kriva. *s Onim za kojega znamo da nas ljubi - con quien sabemos nos ama* (Božja dobrohotnost – ljubav)

Prijateljstvo se rađa iz spoznaje da nas netko doista prihvaća i voli, tj. *želi naše istinsko dobro*. Za Boga možemo biti posvema sigurni da on jest takav Prijatelj, zato i nije sišao s križa. Bog nas prvi ljubi (usp. 1Iv 4, 10) i to ljubavlju do kraja (usp. Iv 13, 1), na koju čovjek odgovara djelatnom ljubavi slobodno i velikodušno se pokoravajući njegovu nalogu.

U svom nauku o molitvi, ona veći naglasak stavlja na *afektivni* nego li na *diskurzivni* (razumsko razglabanje) vidik. Posve je očevidna nakana da pojam molitve usmjeri prema ljubavi, štoviše, prema ljubavi koja je izišla iz prijateljske veze, u kojoj proizlazi kao jedina sigurna činjenica ljubav drugog Prijatelja. Molitva se »ne sastoji u mnogim mislima, nego u velikoj ljubavi«, ponoviti će u *Zamku duše* (4, 1, 7) te u *Osnucima* (5, 2). No, ljubav ne shvaća ponajprije kao afektivnost, nego kao življeni život i učinkovito konkretno djelovanje (»*obras*«, *Zamak duše* 5, 3, 11).

Rekli smo da ćemo početi govoriti o **razvojnem putu molitve**, na tim prvim stupnjevima duhovnog života.

1. Kada su apostoli u evanđelju vidjeli kako Isus moli, oni su barem naslućivali Njegov duh kada je On molio Oče naš, i onda mole oni Isusa, nauči nas moliti. A što Isus njih nauči? Nauči ih Oče naš, odnosno nauči ih **usmenu molitvu**. Terezija Avilska kaže isto da je početak molitve usmena molitva popraćena mišlju, odnosno razmišljanjem. Kako možemo zamisliti da nas dragi Bog sluša, ako mi i ne slušamo sami sebe? Molitveni put počinje kada duša nastoji umom slijediti ono što ustima izgovara. Tu počinje pravi molitveni put svake duše. Bilo koja usmena molitva znači, da ja nastojim slijediti duhom, ono što ustima izgovaram. Postaje uistinu to prava molitva. (Pročitajte P 24, 2. 5. 6)

Može se ta molitva uzdići do kontemplativne molitve, P 17, 3. Znamo da je glavna molitva liturgijska molitva. Imate iz iskustva sv. Terezije Avilske, važnost liturgijskih molitava na njenom osobnom putu. (P 33, 5)

Kako bi molitva bila plodna Terezija poučava svoj način molitve koji je uglavnom sažet u 26. poglavlju *Puti Savršenstva*. Molitva u prisutnosti Krista usmjerena pogleda na Njega skupa sa meditacijom događaja iz njegova života.

Sav smisao terezijanske molitve se izražava u ovom prijateljskom odnosu duše Učiteljem.

- tražiti njegovo društvo i navići se na njegovu prisutnost uvijek i posvuda (P 26,1-2)
- usredotočiti molitvu na pogled (P 26,3)
- navići se motriti njegovu radost u našoj radosti, razmatrati o Uskrslome (P 26,3)
- pronalaziti utjehe u njegovim mukama po proživljenom razmatanju njegove muke (P 26, 4-8)

A kako bi duša pobudila osjećaj Isusove prisutnosti Terezija savjetuje:

- tijekom molitve poslužiti se i Kristovom slikom koja kao da ga čini prisutnim i bliskom kako bi ga se gledalo u vlastitoj nutрини (P 26,9)
- pomoći si tijekom razmatranja i nekom dobrom knjigom kako bi se gajio duh molitve i sprječavale rastresenosti.

Važno je gajiti klimu prijateljstva s Isusom i kontakt s njime tijekom dana jer to olakšava povratak u molitvu meditacije i trajnu povezanost s njime.

1. **MEDITATIVNO ČITANJE** - oblik molitve koji sv. Terezija Avilska preporuča, poglavito na početnim stadijima duhovnog života. To je prvi stupanj molitve. Da se ne bi obeshrabrio na početku molitve, osoba može koristiti i knjigu za molitvu, Ž 4, 8. Knjiga pomaže da se duša sabere, nekada se duša mora zadovoljiti da njezina molitva bude samo u meditativnom čitanju.

Razlika između čitanja i meditativnog čitanja je u tome, da duša kada čita neki meditativni tekst u kontekstu molitve ne čita samo to kao puku informaciju, nego nastoji to pred dragim Bogom staviti sebe pred Boga, posredstvom te knjige ili onoga što knjiga govori. Imate iskustvo Svetice, P 17, ona govori da više od 14 godina nije mogla meditirati, osim uz pomoć neke knjige. To je jedan od sastavnog dijela molitve, naravno Terezija preporuča meditaciju. Dalje, Ž 4, 9 – čitanje knjige je nju tješilo i pomagalo.

Važnost meditativnog čitanja u razvojnem putu molitve

Prva molitva koju Terezija Avilska preporuča na početku duhovnog puta je **meditacija**. O čemu se radi? Pročitajte P 19, 1. Zašto Terezija toliko inzistira na meditaciji? Po meditaciji duša

usvaja temeljna evanđeoska uvjerenja, odnosno temeljna uvjerenja duhovnog života. Kaže sv. Franjo Saleški, da bi duša duhovno rasla i sazrijevala, ne mora imati puno nutarnjih temeljnih uvjerenja, ali onih koje ima mora ih čvrsto držati.

Koja su temeljna uvjerenja? *Prvo i najvažnije, Bog je ljubav, Bog mene ljubi.* To je najvažnije uvjerenje duhovnog života. Tisuću stvari iznutra i izvana dovoditi će u pitanje upravo to temeljno uvjerenje. Drugo temeljno uvjerenje je grijeh je rugoba. O svim tim temeljnim uvjerenjima trebalo bi razmišljati i razmatrati u molitvi i usvajati, u meditativnoj molitvi kao takvoj. Puno toga iznutra i izvana upravo stavlja u pitanje ta temeljna uvjerenja.

Mislim da mnoge duše nemaju to temeljno uvjerenje, Bog je ljubav, Bog mene ljubi. Na što se ja mogu osloniti kada mi dođu problemi iznutra i izvana, napasti, sugestije, padovi, u životu i suživotu. Na čemu mogu ja graditi ta uvjerenja? Jednostavno, uzmem Sv. Pismo pa čitam, imam Božju Riječ, pa o njoj razmišljam. Kada uzmem npr. Riječ „Bog je tako ljubio svijet ...“, pa mogu umjesto svijet staviti svoje ime, i reći Bog je tako ljubio mene da je dao Svoga Sina ... Ili uzmem Isusovu muku, Isus je umro za mene, Krv je za mene prolio.

Osoba pomalo meditirajući i razmatrajući trebala bi se truditi oko usvajanja tih temeljnih uvjerenja. Problem je slijedeći što mnogi, nažalost, ne vide gdje im škripi u životu. Duša koja bi trebala duhovno rasti i sazrijevati, trebala bi uviđati i sazrijevati, koji su joj od tih temeljnih uvjerenja problematični. Trebala bi se truditi i moliti. Truditi i moliti dragoga Boga da potakne dušu da raste u tome.

Npr. može biti nestrpljenje. Kako ćemo meditativno čitanje konkretno primijeniti na tu dimenziju? Uzmem Krista kojega bičuju, pa o tome čitam, razmišljam. Isus dok Ga bičuju, On je beskrajno strpljiv, onda gledam Krista i Njegovo strpljenje. Onda gledam sebe, kakvo je moje strpljenje? Onda molim Isusa, daj da moje strpljenje poraste. To su ta temeljna evanđeoska uvjerenja koja duša mora usvajati preko meditacije. Ona ovise kod svakoga o osobnom duhovnom putu koji osoba ima. Znači, meditativno čitanje nije samo umovanje, nego je taj odnos prema Bogu, tako da Terezija želi izbjeći meditaciju kao čistu intelektualnu aktivnost, odnosno nije učenje, nije samo znati. Nije da uzmem knjigu, pročitam 20 stranica i prođe tako moja meditacija.

Počeli smo govoriti i razvojnom putu molitve, jer Zamak duše kroči i tim putem, odnosno, govori se o tom razvojnom putu molitve koji prati duhovni rast. Vidjeli smo usmenu molitvu koja je popraćena mislenom molitvom. Onda je to pravi molitveni početak. Kada ja kažem Bogu, dragi Bože ja te ljubim, onda moram nastojati srcem i umom pratiti tu molitvu, onda tu počinje prava molitva za Tereziju Avilsku. Vidjeli smo i drugi oblik molitve, meditativnu čitanju i došli smo do trećeg oblika molitve, o kojem ćemo sada govoriti.

Ž 13, 22 – Terezija Avilska sama govori o odnosu razuma i volje u toj molitvi, kaže razum mora se truditi, mora se razmišljati, a onda sama kaže, razum mora i zašutjeti. To je taj jedan naglasak koji Svetica donosi. Kako doći do molitve sabranosti? Kako se truditi, pa da se dođe do nje? Treba se boriti za molitvu sabranosti, Z II. 9.

Duša mora iznaći, naći, mala umijeća duha. Mora naći male načine koji joj više odgovaraju na tom putu. Može se poslužiti nekom maštom, nekom knjigom, nekim tekstom, riječju, na bilo koji način. Cilj je jedini da se moći duše, volja, razum, osjećaji, da se sve usredotoči da duša ulazi u samu sebe. To je cilj ove molitve i vježbanje u ovoj molitvi, duša se navikava ulaziti u središte svoga bića, u samu sebe mora ulaziti. Terezija Avilska želi dovesti dušu do toga da duša sama u sebi susreće Gospodina.

Čitanje P 26, 3 - Svetica kaže „ne tražim ništa drugo od vas nego da Ga gledate ...“ U dubini duše ulaziti i tražiti nutarnji pogled na Isusa, u svim duševnim moćima.

Čitanje P 29, 8 - za sve ozbiljno u duhovnom životu treba puno napora i puno molitve i puno vremena, odnosno duša mora moliti. Apostoli su molili Isusa nauči nas moliti, i mi moramo moliti Isusa nauči nas moliti. Moramo vježbati, truditi se i moliti da moja molitva raste i razvija se. U duhovnom životu za najmanje pomake, bilo u duhovnom rastu bilo u razvojnom dijelu molitve, treba puno napora i puno vremena. Samo tako, nikako drugačije.

Cilj molitve sabranosti koju Terezija Avilska preporuča je traženje bliskosti s Isusom. Duša bi trebala postati bliska s Isusom, i Isus duši, paziti što se događa u duši, to je jako važno. Treća stvar je, znači bliskost. Duša treba naučiti motriti svoj nutarnji svijet, što se to u meni događa. To nije dobro ako osoba na to ne pazi. Malo će teže onda sazrijevati. Rekli smo da su za Sveticu bilo važne neke knjige na tom putu, smisao je u tome da se raste u ljubavi.

Tereziji su u jednom trenutku oduzeli sve knjige i što je ona rekla, ma možete mi uzeti sve knjige, ali mi ne možete uzeti Isusa. Isus je glavna knjiga. Knjiga može biti pomoćno sredstvo, ali Isus je glavna knjiga iz koje se uči. (Ž 26, 5)

Suhoće i rastresenosti

Klasičan nauk svetačke tradicije uči da postoje suhoće i rastresenosti za koje smo odgovorni i one za koje nismo odgovorni. Odgovorne su one koje se javljaju iz našeg nemara, mlakosti, propusta u ozbiljnosti oko nastojanja u našem nutarnjem životu te se trebamo truditi da izbjegnemo sve ono što nas udaljava od molitve. Ove vrste rastresenosti i suhoća priječe duhovni rast i sazrijevanje.

A rastresenosti i suhoće koje nisu plod naše volje i neozbiljnosti duhovnog života se javljaju same od sebe u našoj nutrini i one ne priječe put duhovnoga rasta.

One su neizbježne. Suhoće i rastresenosti povećavaju probleme molitelja. Z IV. 1, 9 – Svetica nabroja neke probleme koje duši stvaraju suhoće i rastresenosti. Kako nastaju te rastresenosti?

Nesabranost je bijeg duševnih moći, našeg usredotočenja. Duša želi se usredotočiti na Isusa, na Euharistiju, na Srce Isusovo, a duševne moći kao da bježe svojim putem. Iskustvo Svetice je da se dugo, dugo mučila zbog nestabilnosti nutarnjih misli koje je imala, ona će sama na kraju nazvati maštu „luđakinja u kući“. Možeš se s njom ganjati ovako i onako, ali je ne možeš uhvatiti.

U meditaciji imate jedan odnos razuma i volje, razlikovanje tih djela duševnih moći u djelovanju molitve meditacije sukladno je koliko duša više raste i napreduje. Kako podnositi ove poteškoće? Treba puno srčanosti, puno odlučnosti, puno važnosti. Svetica govori kako je njoj godinama bilo mučno, jedva je čekala da završi meditaciju (Ž 9, 10).

I ona se dugo mučila s time, godinama. Stanje nemoći može biti popraćeno dosadom i svim tim stvarima. Inače klasičan nauk o uzrocima suhoće i rastresenosti onih koji su svojevolsne ili manje-više odgovorne zbog lijenosti odbijanja napasti mogu se javljati suhoće i rastresenosti ili zbog naslada u predmetima koji su suprotni duhu Kristovu.

Kada osoba traži slasti u onome što je suprotno duhu Kristovu to se nužno odrazi na molitvu. Duša se ne smije vezati uz te stvari, posebno taj afektivni dio. Nepriprava, neumrtvljenost sjetila i požuda, to može uzrokovati rastresenosti kao takve. Nesvojevolsne rastresenosti koje ne priječe učinak koji Bog hoće učiniti u duši:

1. zbog istočnoga grijeha i nestabilnosti naših duševnih moći – mi smo ranjeni u samome sebi, i one imaju razum, volju, maštu, i one idu malo svaki svojim putem. Istovremeno, treba jedna nutarnja disciplina u sabiranju koja pomaže, ali nikada do kraja ne može dokinuti te rastresenosti. (Ž 15; P 24, 4).

Kako je Svetica trezvena i razborita! Mogu te rastresenosti doći do stanja tijela, osoba preumorna, bolesti, godišnjih doba, melankolija, depresija, slabosti glave, samoga đavla. Tekst 30, 11 – gdje Svetica kaže da joj đavao sugerira, kao da se poigrava, uštrcava u dušu sve te moguće

rastresenosti i nesabranosti i po Božjim dopuštenjima, Bog i to dopušta da se duša i s time nosi. Što može duša učiniti da se bori sa rastresenošću i suhoćama?

Prvo jedna diskrecija i jedna ozbiljnost duhovnoga vlastitoga puta dan za danom, ustrajno osoba se trudi, vježba, nastoji i malo pomalo u tome raste, kaže Svetica. Drugo ustrajnost, bez toga ne može. Treće, poniznost. Usprkos svega, duša ustraje u tome. Rastresenost ne priječi učinak koji Bog hoće učiniti u duši. (suhoća isto tako).

Čitanje riječi sv. Montforta koje je uputio svojoj sestri koja je postala kontemplativna časna sestra „koje li časti za tvoju dušu da obavlja na zemlji bez spoznaje, bez slasti, bez užitka u samoj tami vjere, ono što anđeli na nebu obavljaju s toliko svjetlosti... koliko li slavu pribavlja mome Bogu takva vjerna klanjateljica na zemlji, ali se tako rijetko susreće, jer svi, pa i najduhovniji hoće da uživaju i gledaju, inače se dosađuju i sustaju, pa ipak sama vjera je dovoljna.“

Bogu ne smetaju naše rastresenosti i suhoće. U ustrajnosti osobne molitve pred Isusom, osobito euharistijskim Isusom, tu se lome redovnički duhovi i posvećeni duhovi. Oni koji ustraju u ovoj molitvi meditacije doći će do jedne sigurnosti, velike sigurnosti. Nisam sam, u svemu nisam sam. To je plod jedne ustrajne molitve, traženja Boga na takav način u ozbiljnosti. Oni koji sustaju u tome neće imati unutarnju sigurnost, ne mogu do nje doći. Suhoće i rastresenosti mogu biti mučne za dušu, ali ne priječe Boga da čini u duši ono što On hoće činiti. Terezija Avilska preporuča za duhovni put, bilo za rast, iz odaje u odaju, bilo za molitveni rast – duhovno vodstvo.

Ona je razgovarala sa 4 sveca koji će kasnije biti kanonizirani: sv. Petar Alkantarski, sv. Luigi Bernard, dominikanac, sv. Franjo Borgia, iz Družbe Isusove, sv. Ivan od Križa. Terezija je sa kim je god stizala razgovarala sa svima, ne samo sa svima, nego i sa 4 sveca što je velika milost u životu. Najveća milost u duhovnom životu je susresti nekoga koji ti zna nešto pametno kazati u duhovnim stvarima. Ona sama govori o velikoj potrebi za duhovnikom, poglavito kada je duša u tami. Kada sam slušao jedan tečaj o duhovnom vodstvu na Gregorijani, isusovac o. Farisi, ga je držao, i on je rekao da je najveća kriza u Crkvi, kriza duhovnog vodstva. Problem je što duhovno vodstvo – duhovnik bi trebao biti svet, razborit, imati iskustvo i trebao bi imati znanje – pravi je problem gdje ću ja naći takvog duhovnika, to je pravi problem.

Osoba koja uzima ulogu duhovnika, vrlo često nije sama prošla put duhovnog sazrijevanja, rasta, nije iskustveno prošla puno toga, pa ni sama ne zna kuda kročiti i kako kročiti. Terezija Avilska govori kako treba kontaktirati one svećenike koji imaju znanje i da jako pomaže suočiti se. Danas se uči da duhovnik ne mora biti i ispovjednik, znači može biti i časna sestra, ali je nužno konfrontirati se, na taj način se može izbjeći jedna stvar koja može naići na duhovnom putu, a to je svojeglavost. Osoba koja misli da će samo svojom glavom sve postići kad tad dođe do zida, udariti će glavom o zid. Sa razmjerom koliko neka osoba više sluša i osluškuje, znači osoba mora ući u stav slušanja i osluškivanja i konfrontiranja sebe i svog puta sa jednim temeljnim načelima duhovnog puta koji kao takav može pomoći za duhovni rast.

Terezija sama kaže (II. 1, 1) da kratko govori o ovome stanju duše u drugim odajama, jer je o **tome na dugo pisala drugdje**. To se u biti odnosi na jedanaesto poglavlje njene knjige Moj život u kojoj svetica koristi simboliku kraljevskoga vrta.

„Za one koji počinju ulaziti u molitvu možemo reći da su oni koji izvlače vodu iz zdenca, što ih stoji velikoga truda, kako sam rekla, jer se moraju zamarati sabirući osjetila, što je, budući da su naviknuta biti rastresena, velik napor. Potrebno im je navikavati se da im ne bude nimalo stalo da vide ili čuju, i to, dakako, provoditi u djelo za satova molitve, već biti u samoći i, povučeni, misliti na svoj protekli život.

Premda to, i prvi i posljednji, svi trebaju činiti često puta, ima razlike u razmišljanju o tome, kako ću kasnije reći. U početku to još zadaje muku, jer ne uspijevaju razaznati da li se kaju za grijeha, a to i čine, jer se tako zbiljski odlučuju služiti Bogu. Moraju nastojati razmišljati o Kristovu životu, a time se zamori razum.

Dovde možemo doseći, razumije se uz pomoć Božju, jer se zna da bez nje ne možemo ni dobre misli imati. To znači početi izvlačiti vodu iz zdenca, i dao Bog da je ima. No barem to ne biva propušteno zbog nas, jer je već idemo izvlačiti i činimo ono što možemo kako bismo zalili ovo cvijeće. A Bog je tako dobar, pa htjedne li presušiti zdenac zbog onoga što Njegovo Veličanstvo zna - možda na našu veliku korist - radimo li ono što je do nas kao dobri vrtlari, on će i bez vode održati cvijeće i učiniti da rastu kreposti. Ovdje »vodom« nazivam suze te, makar ih ne bude, skrušenost i unutarjni osjećaj pobožnosti.

A što li će ovdje učiniti onaj tko uočava kako niz dana nema drugo doli suhoću, nelagodnost i bljutavost, te tako slabu volju da dođe izvlačiti vodu, da bi ostavio sve kada ne bi pomislio kako ugada i čini uslugu Gospodaru vrta i gledao da ne izgubi sve ono što je služio, pa i ono što se nada dobiti od velikoga truda što je puno puta bacao kotlić u zdenac i izvlačio ga bez vode? A mnogo puta dogodit će mu se čak da mu se radi toga neće ni ruke podignuti, niti će moći imati neku dobru misao. Ta jasno je da ovaj rad razumom znači izvlačiti vodu iz zdenca.

Pa, kako kažem, što će ovdje napraviti vrtlar? Radovati se, tješiti se i držati velikom milošću što radi u vrtu tako velikoga vladara. A budući da zna kako mu time udovoljava, i njegova namisao ne smije biti udovoljavati sebi, nego njemu. Neka ga puno hvali što se u njega pouzdaje, budući da vidi kako se jako brine o onome što mu je povjerio, a da mu ne plaća ništa. Neka mu pomaže nositi križ i neka pomisli da je On cijeli život proživio na njemu te ne poželi ovdje svoje kraljevstvo niti ikada napusti molitvu. Prema tome neka se odluči, makar mu cijeloga života potrajala ova i suhoća, ne pustiti Krista da padne s križem. Doći će vrijeme kada će mu to platiti sve skupa. Neka se ne boji da će biti izgubljen trud. Dobrom gospodaru služi. Gleda ga. Neka se ne obazire na zle misli. Neka se sjeti da ih je nečastivi i svetom Jeronimu predočavao u pustinji.

Imaju svoju cijenu ovi naponi, jer - kao ona koja ih je podnosila mnogo godina (jer sam mislila da mi Bog udjeljuje milost kada bih jednu kap vode izvukla iz ovoga blagoslovljenog zdenca) znam da su jako veliki i čini mi se da je potrebno više srčanosti negoli za mnoge druge napore ovoga svijeta. No vidjela sam jasno da Bog ne ostavlja bez velike nagrade, čak za ovoga života. Doista, za jedan sat od onih što mi je Gospodin dao s nasladom sebe, nakon ovoga čini mi se da su plaćene sve tjeskobe koje sam dugo vremena proživljavala potpomažući si u molitvi.

Držim da Gospodin puno puta želi dati na početku, a katkada na kraju, ova uznemirivanja i mnoge druge napasti koje naiđu zato da bi iskušao one koji ga ljube i spoznao hoće li moći piti kalež i pomoći mu nositi križ prije nego što uloži u njih ova velika blaga. I za naše dobro vjerujem da nas Njegovo Veličanstvo želi voditi ovuda zato da dobro shvatimo kako malo vrijedimo; jer kasnije su milosti toliko uzvišene, pa hoće da najprije iskustvom spoznamo svoju bijedu prije nego što nam ih dade, zato da nam se ne dogodi što i Luciferu.“ (Ž 11, 9-11)

U vrtu duše Bog je učinio glavni posao, On je iščupao loša i zla stabla, tj. grijeha, i posadio je dobra. Sada se radio o tome da se treba truditi da se dobra stabla ne osuše, treba ih zalijevati, to je rad duše u drugim odajama. Na raspolaganju duša ima samo jedan duboki bunar i malo vode, i treba bacati kantu i vaditi vodu. radi se o tome da duša nekada ima iskustvo kao da iz molitve ne izvlači nikakvu korist, nema nikakvog osjećaja, nema nikakvog nutarnjeg događanja, i izgleda da nema nikakvu vrijednost njena molitva (vidi Ž 11, 9).

Kaže Svetica „Bog zbog razloga koji samo On poznaje, zbog našeg većeg dobra može dopustiti da bunar bude suh.“ Velika napast je da kroz mnoge dane, duša kuša u molitvi samo suhoću, odbojnost, bezvoljnost, čak i da slikovito govoreći ide samo na bunar i vadi vodu iz bunara, tj. da se ide moliti, da ne misli da time raduje svoga Gospodina i Kralja i da neće izgubiti sva ona dobra koja je zadobila, da ne bi napustila zbog napora (vidi Ž 11, 10).

Kaže Terezija da se radi o tome da duša nekada ne može imati samo jednu dobru misao u molitvi. Nedostatak uspjeha ili rezultata u molitvi nije neki teški problem za duhovni rast (vidi II, 9), kaže da je Bog tako dobar da će i bez pomoći naše vode učiniti da rastu naše kreposti, odnosno On čini svoj dio. Ali ima se u duši osjećaj i doživljaj beskorisnosti i besmislenosti toga što radi. Postavlja pitanje koji smisao ima dijalog s Bogom u kojem se doživljava potpuna samoća, da nismo slušani od Boga, događaju nam se najčudnije mašte u nutrini, neizbježno se doživljava umor, izgleda da je sav naš napor isprazan? Kako bismo se vratili na simboliku zamka duše smisao je taj da u drugim odajama duša može doživjeti to da nikada neće uspjeti napredovati prema višim odajama, govor Terezije je taj da Bog to namjerno čini da nas ostavlja u našoj nemoći kako bismo mi iznutra kušali i doživjeli da smo sluge beskorisne.

Iliti On to čini zbog naše potrebe za čišćenjem. Taj osjećaj beskorisnosti je vezan uz naše rezultate u našoj molitvi, ali treba se dobro prisjetiti da cilj molitve nije da on zadovolji molitelja, nego da duša postane ugodna Bogu, odnosno da molitva zadovolji Boga. Vratimo se ponovno na simboliku kraljevskoga vrta iz Ž 11, 10. Što će dakle raditi vrtlar? Treba se radovati tome da može raditi u vrtu jednog takvog velikoga Kralja, u biti ovaj nauk Svetice je kao jeka biblijskoga teksta „Gospodar vinograda ne osjeća dug prema svojim slugama što su radili cijeli dan.“ Duša treba sebi posvjestiti i to je mora zadovoljiti da je samo raditi u vrtu vinogradara plemenita i uzvišena stvar, da molitelj koji ne doživljava nikakvu utjehu ima iskustvo slično Isusu koji vidi na Križu. Naprotiv, Bog dopušta ove kušnje i suhoće u molitvi da bi vidio da li je molitelj spreman i da li zna piti iz kaleža i da li prihvaća nositi križ. (vidi Ž 11, 11) U biti ne napustiti molitvu znači, ne dopustiti u biti da Isus pada pod Križem, makar to trebalo trajati cijeli život. (vidi Ž 11, 10) U drugim odajama događa se jedna čudesna stvar, čovjek počinje kušati jednu odbojnost prema molitvi, nemoć, samoću, napuštenost, ali treba ustrajati u borbi i već to stanje je visoki stupanj molitve, koje je u biti jedno sudjelovanje u otajstvu Kristove muke. Treba kazati samome sebi i Isusu da je to kazna za naše grijehе, ali istovremeno zadovoljština i okajanje, znak je naše udaljenosti od Boga, ali i naše krajnje blizine k Njemu.

Ovo je prvi trenutak kada Terezija sjedinjuje muku Isusovu i muku čovjeka koji ga želi slijediti, i to se upravo događa u molitvi, jer Terezija hoće da molitelj ima jednu svijest o veličini, važnosti, ljepoti, uzvišenosti Boga i duhovnoga puta. (vidi Ž 11, 11) Budući da je dobro ljubavi Božje toliko dragocjeno, Gospodin ne želi da ga se uživa, osim plaćajući ga jako skupo. To što treba jako skupo platiti uživanje u Božjoj ljubavi, to je u biti naš potrebnі napor koji trebamo uložiti u molitvi i na duhovnome putu u ustrajnosti. Na određeni način se ima paralelizam sa visokom cijenom koju je naš Gospodin platio za nas kod otkupljenja. Na taj način imamo povezanost Kristove muke i naše strpljenje, ali s vremenom se dobiva slast bez da se gubi na snazi. Terezija početnicima prije svega preporuča odlučnost, i to odlučnu odlučnost u molitvi i na duhovnome putu.

Molitva prikladna za druge odaje, to je naravno meditacija, ali Sicari naglašava neke posebne stvari vezane uz molitvu drugih odaja. Iznad svega duša treba sebi posvjestiti i rasti u tome da bez Boga ne može učiniti ništa (II, 2, 1, 6) i Svetica potiče molitelja da ne napušta zbog bilo kojega razloga molitvu.

Pod pet posebnih točaka Sicari sintetizira poticaj svete Terezije vezane uz molitvu drugih odaja: (5 stvari koje savjetuje sv. Terezija vezanih uz meditaciju)

1. Molitva je dijalog s Bogom, ali to treba shvatiti ne tako da se polazi iz vlastitog iskustva napora, suhoća, rastresenosti, problema, poteškoća, nego se polazi toga što znači za Boga naša molitva (usporedi II, 1,3). Cijeni našu molitvu, iako je ona za nas uz puno poteškoća i naizgled bez ikakvih rezultata. Osoba se može osjećati ostavljenom u molitvi, ali Svetica naglašava da ako se ne napusti molitva Bog sve okreće na naše dobro (II, 1, 10), iako nam nitko ne objašnjava na koji način.

2. Budući da se đavao jako trudi da navede dušu da napusti put koji je tek poduzela, u molitvi se treba duša truditi da se odupre tim napastima. Đavao nastoji prikazati dobra ovoga svijeta kao da su vječna, tako da Svetica preporuča razmatranje o prolaznostima stvari, ispraznostima stvari ovoga svijeta, pa čak i mučna i teška iskustva smrti, nesreće, bolesti. Sve nas to ne treba obeshrabriti na putevima duhovnoga rasta i u našoj molitvi. U meditaciji je dobro, upravo iz tih razloga razmatrati o čežnji ili nostalgijom duše za vječnim stvarima.

3. Vezana je uz lik izgubljenoga sina koji luta van očeve kuće, odnosno potiče se o tome da se razmišlja o lažima užitaka ovoga svijeta koji donose samo nemire, protivljenja i muke, dok je u zamku sigurnost mir i život (II. 1, 4). Čovjek je privučen užitkom, i u ovom stupnju duhovnoga života ne osjeća često da je privučen Bogom i vječnim stvarima, jer u njima ne primjećuje užitke. Znači dobro je razmatrati o privlačnostima prema Bogu, svetačke tekstove i molitve i sve drugo što nas na to potiče, i za to moliti u svome životu. Isto tako duša treba prepoznavati da je dobila puno od Boga darova, da je Bog pokazao već puno dokaza svoje ljubavi, sklonost da ljubi dušu, te da Bog ukazuje na to da je neće ostaviti. (II. 1, 4)

4. Duša se treba truditi da se nauči da se zaustavlja u svome motrenju ili gledanju u meditaciji na ljepoti Božjih darova. Ali budući da su druge odaje iskustvo borbe, na poseban način u meditaciji duša se treba usredotočiti na muku Isusovu. (II. 1, 7) Treba stvoriti jednu nutarnju naviku da motri Krista koji je strpljiv jer samoj duši treba strpljenje da bi duhovno rasla i napredovala i da bi ustrajala. (II. 1, 7; 1, 11) Promatranje muke Isusove je sve svece svih vremena jako poticalo i nisu se mogli miriti u sebi zbog muka svoga Ljubljenoga, često puta jer su vidjeli u tim mukama i to da Isus trpi zbog njihovih grijeha.

5. Ako bi se tražila neka molitvena formula onda je to svakako molitva Oče naša, na poseban način zaziv „budi volja tvoja kako na nebu tako i na zemlji“, odnosno pristajanje potpuno uz volju Božju. (vidi II. 1, 8)

Na kraju izlaganja drugih odaja Sicari naglašava jednu aktualizaciju vezanih uz bojeve koje se vode u drugim odajama. Dok je u vrijeme sv. Terezije Avilske bilo vrijeme vjerskih ratova, otkrivanja Amerike, konquistatoresa, poteškoća u monaškome svijetu, napasti i borbe u obiteljima, danas su druga vremena. U našem svijetu kao da je svijet organiziran da nam pokaže da je taj duhovni rast nemoguća stvar. Mnogima, poglavito laicima izgleda teško ući samo malo u zamak duše, odnosno ući samo u prve odaje, kao da se samoisključuju od same mogućnosti da bi duhovno napredovali i išli dalje zbog vlastitih slabosti, zbog stanja u svijetu ili još gore radi se do uvjerenja da ne postoje neke druge odaje ili neki drugi stupnjevi viši, uzvišeniji duhovnoga života i ljubavi. Ali ako i postoje, sigurno njih je nemoguće živjeti i prakticirati u ovome svijetu kao što je naš. Znači ovaj današnji svijet često puta je takav da i samu mogućnost duhovnoga rasta unaprijed kao proživljeno iskustvo negira zbog nemogućnosti ostvarenja toga osobnoga duhovnom iskustvu i u svijetu. Ovdje završava izlaganje drugih odaja.

Posebne značajke odgoja za meditativnu molitvu

Rekli bismo da Terezija obuhvaća četiri područja u svojoj pedagogiji molitve: psihofizičke uvjete, koncentraciju, hod prema poniranju, zajedništvo s Kristom.

a) Psihofizički uvjeti: ovo je područje bilo dosta zanemareno sa strane istraživača Terezije Avilske. U zadnje vrijeme Istok je sa svojim molitvenim i osobito metodološkim ponudama pobudio jače zanimanje za ove elemente kod katoličkih mistika općenito i kod Terezije i Ivana od Križa posebno. Izbijaju na vidjelo slijedeći uvjeti: fizičko zdravlje i duševna uravnoteženost. Pošto je Karmel mjesto događanja produžene osobne molitve, važno je biti zdrav u tijelu i duši. Molitva kod Terezije nije asketsko sredstvo mrtvljenja, nego okolnost posezanja za punijim životom. Za to je potreban napor, i diskrecija je važna: poštivati osobu i njezin karakter, ne forsirati dušu, ne uznemirivati se. Moliti kako se može; uloga tijela u molitvi: o tome Terezija ne govori mnogo, mada znamo da je i sama imala svoj molitveni položaj (sjedenje na petama). Preporučuje smirenost,

a od vanjskih znakova zahtijeva dva: učiniti znak križa i zatvoriti oči. Potreban je i vanjski ambijent: ozračje šutnje. Mjesto može biti vlastita soba, vrtna kapelica, negdje u prirodi. Uvjerena je ipak da se moliti može svugdje.

b) Koncentracija u molitvi to je hod prema nutrini, a ostvaruje se „pojačanom pažnjom“ na nutrinu. To se postiže kroz odgoj vanjskih i unutarnjih čovjekovih osjetila: učiti gledati (motriti), učiti slušati (čuti), učiti govoriti (i nijemom prisutnošću), učiti zamijetiti prisutnost i nazočnost Drugoga u sebi i usmjeriti se k nje-mu. Sredstva što nam ih Terezija savjetuje su knjige kao „prva pomoć“. Osobito mjesto ima Riječ objave, ponajviše Evanđelje kroz koje je i sama naučila slaviti otajstva Gospodinova⁴⁶; priroda je za nju kao otvorena knjiga koja govori o Bogu. Livada, voda, cvijet, reče, „bili su mi kao knjiga“, U stvorenjima vidi ucijepljene tajnosti Božje, a simbolima i znakovima u svojim djelima izriče dubinu tajnosti što ih stvorenja kriju⁴⁸; uloga slika jest odgajati molitelja za kontemplativni (zorni) pogled. Osobita je uloga slike u odgoju osjetila. I Terezija je od toga počela; koncentraciju pomažu i gotovi obrasci, ali moraju biti prihvaćeni u funkciji stvaranja odnosa. Oni su ponajčešće puni iskustva, života. To osobito vrijedi za biblijske riječi, Vjerovanje i molitvu Očenaša.

c) Hod prema poniranju; poniranje je stanje duboke sabranosti, a ujedno i jedan vid njezinog produbljenja. Ovoj tematici Terezija posvećuje četiri poglavlja svog djela Put savršenosti. Ona je uočava kao „gibanje nutrine prema kontemplaciji“, a u tom gibanju sudjeluju čovjekove moći i Božja snaga, U IV. odajama tumači zašto se to zove sabranost: „... jer duša sabire sve moći i ulazi u sebe, sa svojim Bogom“. Imamo, dakle, tri momenta: prisutnost duše sebi, ostvarenu nutrinu, osobni odnos. Tu u stvari nalazimo odgovor na pitanje; gdje susresti Boga tijekom molitve? Važna je ustrajnost, a Terezija će reći da Bog ne ostaje dužan.

Time Terezija jamačno upućuje čovjeka na svijest kako on nije praznina. Njegova se preobrazba vrši preko otkrivanja tajne njegove nutrine. On je zamak, hram, nebo i raj, jer gdje je Bog - tu je raj. Da bi se to uočilo, potrebno je, recimo tako, „pražnjenje duše“ - što opet nije drugo nego njezino postupno oslobađanje od onoga što nije Bog. Neposredni plodovi ovoga poniranja su mnogostruki: jednom se odnose na integritet bića, očvršćenje unutarnjeg čovjeka; drugi put na tijek molitve koja poprima sve jači oblik trajnijeg zajedništva s Bogom Ocem, bratom, prijateljem, učiteljem i zaručnikom.

d) K zajedništvu s Kristom

Biti u prisutnosti Kristovoj, slušati ga iznutra, govoriti mu, gledati ga s ljubavlju - to je domet molitve, a ujedno i najbolje sredstvo da se molitva ostvari. Poniranje o kojemu smo govorili nije cilj nego sredstvo za jaču doživljenost Boga. Da bi se postiglo zajedništvo s Kristom, to je pitanje milosti, ali i ljudske zauzetosti. Terezija daje neke savjete od kojih izdvajamo slijedeće: odgajati za prisutnost. Ovu će misao Terezija izreći ovako: „Ako ste same, tražite društvo“. To je prisutnost ostvarena po vjeri i ljubavi; odgajati za kontemplaciju (gledanje-motrenje-zrenje). Ovaj vid zajedništva ona će ovako ocrtati: „Gledajte tko vas gleda“. Molitva je za nju stvar srca, pogleda, gledanje; odgajati za slušanje; ovo se postiže i po jednostavnom „biti tu“, „ostati uz učitelja“, a on nikada nije tako daleko da bi morao po-dići glasa. Važno je biti odgojen za osluškivanje učiteljeve prisutnosti i uočavanje govora te prisutnosti; odgajati za razgovor: odnos je uspostavljen i slijedi življenje odnosa. Ono je prožeto pitanjima i odgovorima, očitovanjima radosti, ali i tegoba. Razgovor je osoban i živ isto onako kako je živ Bog i čovjek koji se vole i nalaze zajedno. Tu je prisutan sav čovjekov realizam. Tu se zbiva međusobno darivanje. Tu je mjesto najintenzivnijeg odnosa što ga molitelj uspostavlja kao sin s Ocem u Kristu, snagom Duha Svetoga. To je predigra dubinskih mističnih stanja u kojima Bog zaboravlja granice sebedarja.

Terezija počinje govoriti o mislenoj molitvi, o meditaciji, bez koje je teško uopće govoriti da je neka molitva prava molitva. Nije dovoljna samo usmena, čisto materijalna molitva. Ali opet ne zaboravlja naglasiti da je nema bez poniznosti. Piše: „Poniznost je božanskog Kralja donijela s neba

u utrobi djevice i njome ćemo ga mi dovesti samo jednom vlasi u naše duše“ (16,2). Naglasak da ga nije problem privući, jer rado dolazi. (Aluzija na Pjesmu nad Pjesmama 4,9: „Srce si mi ranila, sestro moja, nevjesto, srce si mi ranila jednim pogledom svojim, jednim samim biserom kolajne svoje“).

Terezija stavlja naglasak na važnost molitve i kada osoba fali u krepostima, jer će po molitvi lakše doći do kreposti: „Savjetovala bih svima da prakticiraju meditaciju, makar i ne imali kreposti. To je put za postizanje svih kreposti i stvar od životne važnosti da započnu s njome...“

Terezija je tu jako konkretna. Uzima kao primjer prvo sebe napominjući da godinama nije mogla razmatrati osim uz čitanje. A onda dodaje: „Bit će još mnogo osoba takvoga soja, a i onih koje čak ni uza štivo ne mogu razmatrati, već samo usmeno moliti i tu se najbolje zadrže. Ima osoba tako nestalnih misli da se ne mogu zadržati ni na jednoj stvari, već su uvijek nemirne do te mjere da, ako ih se hoće zadržati na tome da misle na Boga, razidu se na tisuću besmislica, skrupula i sumnji“ (17,3).

Zatim navodi primjer jedne redovnice koju je jako dobro poznavala: „Ja poznajem jednu dosta staru redovnicu – i dao Bog da moj život bude kao njezin – vrlo svetu i skrušenu, u svemu veliku redovnicu, koja već niz godina provodi mnogo sati u usmenoj molitvi, a u mislenoj nema joj pomoći. Najviše što može jest to da se malo-pomalo sabere u usmenim molitvama. A ima još mnogo takvih osoba“ (17,3).

Za Tereziju je jako važno dobro započeti put molitve, „to je najvažnije“ veli ona (20,3). Prvo stavlja naglasak na odlučnost, stvoriti odluku i ostati joj vjerni. Ona ne insistira da se naprave neka herojska djela, nego „jedan korak“ (20,3) koji će Gospodin jako dobro platiti. „Potrebna je velika i jako čvrsta odlučnost da se ne stane“ (21,2).

Terezija znade kako je važno biti dobro usmjeren na putu molitve, kako je važno imati dobre učitelje i dobre knjige u kojima se mogu naći prikladni savjeti u tom smislu, ali jednako tako znade da knjiga o molitvi nema, da su zabranjene. Ali je uvjerena da se i bez knjiga može postati prava molitvena duša. Stoga će lakonski ustvrditi: „Ako imate poniznosti, nije vam potrebno ništa drugo“. Ona potom usmjeruje na jednu knjigu koju nitko neće moći oduzeti, a to je Evanđelje. Iznosi svoje iskustvo: „Mene su uvijek više oduševljavale i više privlačile riječi Evanđelja nego vrlo dobro sastavljene knjige. Posebice ako pisac nije bio provjeren, nisam ih imala volju čitati“ (21,4).

Terezija znade da su na putu molitve uvijek moguća zastranjenja: bilo iz nekih strahova, nekih navezanosti na ugođe, nekih insistiranja na nekim darovima ili svojim željama, iskrivljenom traženju volje Božje, itd. Stoga je potrebno da se osoba stalno provjerava, bilo osobno kroz molitvu i ispit savjesti, a ako je moguće svakako i uz pomoć prikladnog učitelja.

Terezija se potom usmjeruje na jednu vrlo delikatnu temu njezina vremena, a to je mislena molitva. Znamo kakav je bio stav Inkvizicije u odnosu na mislenu molitvu i kontemplaciju. Usmena molitva je bila jedina dozvoljena.

Usprkos svim opasnostima Terezija tu nije popuštala. U prvoj verziji „Putu k Savršenosti“ njezini stavovi u odnosu na mislenu molitvu su bili križani, precrtavani, izbacivani, ali ih je ona ponovno vraćala u svoje tekstove. Ona ne prihvaća molitvu koja bi bila samo usmeno-materijalna molitva.

Ona stavlja naglasak da i usmena molitva mora istovremeno biti i mislena, inače ne vrijedi. „Htjela bih vikati i svađati se – kakva već jesam – s onima koji kažu da nije potrebna mislena molitva... Jeste li pri sebi? Zaista mislim da niste pri sebi, pa biste htjeli da se svi izbezumimo. Niti znate koja je to mislena molitva, niti kako se mora moliti usmena, niti pak što je kontemplacija, jer da to znate ne biste s jedne strane osuđivali ono što hvalite s druge strane.... Tko može reći da je loše, ako počnemo moliti Časoslov ili kronicu te promislimo s kime ćemo razgovarati i tko je onaj tko nam govori“ (22,2-3).

Molitva mora voditi spoznaji Boga. Ako ona nije mislena onda ne vodi tome cilju. Samo izgovarati formule molitve sa mislima negdje daleko, završimo tako da ne znamo niti što govorimo, niti kome govorimo, a još manje ćemo spoznati što nam Bog nudi ili što od nas traži u našem susretu s njim. Terezija neprestano ponavlja kako je Bog blizu onoga koji moli, ali je potrebno da osoba postane svjesna toga. Samo tako će osoba postati pozorna prema Božjoj prisutnosti i postat će svjesnija onoga što Bogu govori i što Bog govori njoj osobno. Bez ovoga molitva će biti, kako veli Terezija, samo „loša glazba“ (25,3).

Tereziji je posebno stalo odgojiti sestre da znaju dobro moliti molitvu Gospodnju, Očenaš, i molitvu „Zdravo Marije“, jer je to siguran put do kontemplacije.

Ona zatim predstavlja jednu svoju metodu molitve, vrlo jednostavnu, ali i vrlo učinkovitu.

Pokušat ću biti kratak jer sam o tome već govorio u drugim zgodama.

Prije svega sugerira **samoću** zbog lakše sabranosti. „Nastojmo biti nasamo zato da bolje shvatimo s kime smo i što nam odgovara Gospodin na naše molbe“ (24,5).

Terezija znade dobro da se i Isus često povlačio u samoću i u samoći molio: „Znate da nas uči Njegovo Veličanstvo da budemo nasamo u molitvi, jer tako je on uvijek činio kada je molio i to ne radi svoje potrebe, nego radi naše pouke“ (24,4). Poznata joj je i njegova uputa: „Ti kada moliš uđi u svoju sobu, zatvori vrata i pomoli se Ocu u tajnosti...“. Samoća daje bolju mogućnost koncentracije prema nevidljivoj Božjoj prisutnosti u sebi i na vani.

Samoća je najprikladnija, ali nije uvjet bez kojeg se ne može moliti. Terezija će na drugom mjestu reći: „Bilo bi loše kada bi se molitva mogla obavljati samo na skrovitim mjestima, jer pravi ljubitelj svagdje ljubi i misli na onoga koga voli“ (O 5,16).

Zatim je potrebno **prekrižiti se**, napraviti **Ispit savjesti** te izmoliti „**Ispovijedam se**“. Ovo je iznimno važno da si podsvijestimo da je molitva Božje vrijeme u našem životu i da pristupamo Bogu kao grešnici potrebiti njegova praštanja i milosrđa.

„Zatim se pobrinite, kćeri, da imate društvo... **Predočite sebi da je Gospodin uz vas** i gledajte s kakvom vas ljubavlju i poniznošću podučava... Ako se naviknete na to da ga dovodite k sebi i ako On vidi da to činite s ljubavlju... imat ćete ga posvuda... neće vas iznevjeriti nikada, pomagat će vam u svim vašim nedaćama“ (26,1).

Terezija govori iz svog iskustva: „Ovo je bio moj način molitve: u nemoći da razumski razlažem trudila sam se uprisutniti Krista u dubini moje duše“ (Ž 9,4). Ili: „Trudila sam se koliko sam mogla da uprisutnim u sebi Isus Krista našeg Gospodina“ (Ž 4,7).

Napor da uprisutni Krista u sebi bio je popraćen dubokim uvjerenjem obostranog traženja. Nije samo ona ta koja traži Isus, još je više Isus koji traži nju. Sa suptilnom ženskom psihologijom ona priziva u pomoć evanđeoske prizore u kojima je Gospodin sam, kao za patnje u Maslinskom vrtu, uvjeren da ju tu neće odbiti i da će mu njezina prisutnost tu biti draga (Ž 9,4).

Zatim oživljava u sebi neke evanđeoske scene u kojima onda zauzme mjesto nekih od Isusovih sugovornika (Samarijanka, Magdalena, Marija i Marta, itd) i pažljivo sluša što bi njoj, u tom slučaju, Isus rekao.

Terezijino iskustvo je ovo: dok je na početku ulagala poseban napor da uprisutni Isusa, da se približi k njemu, kasnije uviđa da je Isus taj koji ima inicijativu, da on prvi dolazi u susret. Ona ističe da nismo mi ti koji smo svojom umješnošću uspjeli pronaći Krista, nego smo samo dopustili da budemo pronađeni. Ona je duboko svjesna, kao i Pavao, da je ona nađena od Krista, zahvaćena od njega, i sve što čini jest samo odgovor na zov onoga koji ju je prvi ljubio.

Pozornost prema Isusu je prije svega napor vjere i ljubavi, više nego li šutnje i psihološke koncentracije. Psihološka koncentracija pomaže da budemo prisutni sami sebi, a samo vjera i ljubav idu preko osjećaja psihološke samoće.

Na ovo stavlja veliki naglasak ostavljajući to kao važan savjet svima: „Duša mora postati svjesna da je pred Kristom i na to se priviknuti, da svesrdno ljubi njegovo sveto Čovječstvo, da ga vazda vodi sa sobom, govori s njim, moli mu se u svojim potrebama, tuži mu se za svoje tegobe, veseli se s njim u svojim radostima, i nikada ga pri tome ne zaboravlja. Ne treba tu vješto sastavljenih molitava, već riječi prema njezinim željama i potrebama. To je izvrstan način da se napreduje u vrlo kratko vrijeme“ (Ž 12,2-3).

Terezija je u svojim naglascima u potpunoj podudarnosti sa prvim duhovnim učiteljima, monasima, pustinjacima prvih stoljeća kršćanstva. I oni stavljaju veliku važnost na samoću i unutarnju šutnju kao neophodne uvjete za postizanje molitve smirenosti po kojoj se u srcu osjećaju neizrecivi uzdasi Duha (Rim 8,26). Ova šutnje je, po njima, savršena usredotočenost na prisutnog Boga, duboko slušanje njegova glasa i strpljivo bdijenje u iščekivanju.

Neki od otaca su uspoređivali ovu sabranost sa vodom u jezercu. Sve dok vode na površini nisu smirene nema jasnog odsjaja u vodi. Ali kada se smiri u vodi se može vidjeti i promatrati nebo i drveće kao u stvarnosti. Osoba je tada uronjena u promatranju neizrecive ljepote, ali i pažljiva na glas koji joj dolazi iz nutrine dok moli. Taj glas nije njezin nego Božji, Glas Boga koji govori u dubini srca.

Ta molitva nije nešto što se događa na inicijativu osobe, nego nešto u čemu osoba samo sudjeluje. To nije nešto što čini osoba, nego što čini Bog u njoj, po onoj svetog Pavla: „Ne ja, nego Krist u meni“ (Gal 2,20).

Jedan od otaca piše: „Ti moraš šutjeti. Pusti neka molitva govori, tj. neka govori Bog. Istinska unutarnja molitva se sastoji u našem 'zašutjeti' i našem slušanju neopisivog Božjeg glasa u dubini srca. Mi trebamo prestati činiti bilo što po našem nahodanju, nego se samo pripustiti Božjem djelovanju“.

Kod Terezije nalazimo ovo bezbroj puta istaknuto. Napose kada se radi o nadnaravnoj molitvi. Isusova prisutnost, potom otvara sve druge ventile komunikacije. Tako je slijedeći naglasak njezine molitvene pedagogije: **gledati ga, odgoj za pogled.**

Nutarnji pogled ima središnje značenje u Terezijinoj pedagogiji. Ona molitvu definira kao ljubav i prijateljstvo s Bogom, a toga nema bez pogleda. Molitva je također i susret očiju: naših i Isusovih.

Piše Terezija: „Ono jedino što ja u molitvi hoću jest to da ga gledamo i budemo uz onoga s kim razgovaramo, da mu ne budemo okrenuti leđima... Zlo je u tome što se ne shvaća da je on blizu, tu, uz nas, već ga se zamišlja daleko, a imamo nebo u sebi... Pa zar je vaše lice, Gospodine, zato da ga ne gledamo?“ (29,5 bilješka).

Njezina je tvrdnja da nas Bog ne bi ni slušao kada nas ne bi gledao, pa stoga kako mi možemo slušati ako nećemo gledati.

„Shvatite da Gospodin ne očekuje ništa drugo, kako kaže Zaručnici (2,14), osim da ga pogledamo. Čim budete htjele, naći ćete ga. Toliko drži do toga da ga ponovno pogledamo da to neće propustiti... Ako ste vesele gledajte ga uskrsloga,... a ako ste u nevoljama ili tužne pogledajte ga na putu prema Vrtu“ (26,3.4.5).

Terezija očekuje moguće pitanje sestara kako gledati Isusa kada je njegova prisutnost nevidljiva: „Reći ćete, kćeri, kako će se to moći učiniti, jer kada biste ga vidjele tjelesnim očima u ono vrijeme kada je Njegovo Veličanstvo hodalo po zemlji, da biste to rado učinile i da biste ga uvijek gledale“. I odgovara: „Nemojte u to biti uvjerene. Jer onaj tko sada ne želi uložiti malko snage da barem primora pogled da u sebi gleda ovoga Gospodina, - kada to može učiniti bez opasnosti i sa malo pažnje – još manje bi stao pod križ sa Magdalenom koja je gledala smrti u oči. A koliko li su tek morale propatiti slavna Djevica i ova blagoslovljena Svetica... Prema tome, sestre, nemojte misliti da ste za tako velike napore, ako niste za sitne stvari. Vježbajući se u njima možete doći do drugih, još većih. I vjerujte da kažem istinu, jer sam kroz to prošla, da ćemo to moći učiniti (gledati ga)“ (26,8).

Ovo je za Tereziju odgoj za kontemplaciju, za motrenje Boga. Znati usredotočiti svoj pogled srca prema Gospodinu koji je prisutan.

Prvi kršćanski duhovni učitelji daju neka važna zapažanja s obzirom na kontemplaciju: „Kontemplirati prije svega znači biti prisutan tamo gdje se nalaziš: biti ovdje i sada. Često primijetimo kako nismo sposobni zadržati naš um od lutanja u vremenu i prostoru. Sjetimo se prošlosti, razmišljamo o budućnosti, programiramo što učiniti odmah poslije. Stalno nam kroz glavu prolaze osobe, događaji i mjesta gdje smo bili i gdje bi trebali biti. I tako, dok stojimo u Božjoj prisutnosti, mi smo negdje drugdje. Nesposobni smo da živimo u punini sadašnji trenutak i ono što nam on nudi. Ova unutarnja dezintegracija ili rastrojenost je jedna od najtragičnijih posljedica prvoga grijeha“.

Ovo gledati Gospodina proizlazi kao naš odgovor jer i on nas gleda. Zato je slijedeći Terezijin zahtjev: **dopustiti Gospodinu da nas gleda.**

Čovjek grešnik bježi ispred lica Jahvina (Kajin), dok pravednik moli da ga Gospodin obasja licem svojim. Isus će reći da je on svjetlo svijeta, ali onaj tko čini grijeh bježi od svjetla. Dopustiti Bogu da nas gleda je naša milost, jer Božji pogled nije za nas prijetnja nego blagoslov koji nas prati u našem životu. (Izraelac ulazi u Hram da bude viđen!).

Terezija stalno naglašava da nas Isus gleda i to treba biti naša neizmijerna radost. „Kćeri, nikada vaš Zaručnik ne skida očiju sa vas. Pretrpio je tisuću ružnih stvari i prezira protiv sebe, i to nije bilo dosta da vas prestane gledati, pa zar je onda mnogo da i vi kadikad pogledate njega? (26,3).

Za Tereziju pedagogija pogleda je od iznimne važnosti. Oni koji se ne gledaju znači da se ne vole. Ako jedna strana ne svraća pogled znak je da je ljubav ishlapila ili je nikada nije niti bilo. Koji se vole oni se i gledaju, i imaju potrebu da se vide.

Terezija je, bez sumnje, svjesna da je i sam njezin poziv, kao i njezinih sestara, došao iz Isusova pogleda. Kod svakog poziva u Evanđelju se ponavlja ono: „Isus vidi“ ili „opazi“, a potom zove. One koje je „vidio“ i pozvao, s njih ne skida svoj pogled, ili kako Terezija kaže „nikada ne skida očiju s vas“.

Piše u knjizi „Moj život“ 13,22: „Ako je moguće zabavimo razum da gleda u Njega koji gleda u nas. Pridružimo mu se, govorimo s njim, i sjećajmo se da nismo vrijedni da budemo s njim. Tko uzima tako raditi, pa bilo to i na početku molitve, naći će veliku korist. Da, ovaj način molitve donosi mnogo koristi. Barem ih je našla moja duša“.

Dati se gledati od Isusa znači biti transparentan, ništa mu ne skrivati, živjeti u istini pred njim. Veli: „Čim Gospodin vidi da kod nas nema dvoličnosti učinit će nas bogatima. Voli da budemo s njim istiniti. Ako postupamo jednostavno i otvoreno, da ne kažemo jedno i prešutimo drugo, uvijek daje više nego što tražimo“ (37,4).

Slijedeći važan element njezine molitvene pedagogije je: **odgoj za slušanje.**

U molitvi je slušanje Boga bitni element bez kojeg molitva ostaje nepotpuna i manjkava. U molitvi Bog uvijek znade što ćemo ga moliti i što trebamo, ali je važno da i onaj koji moli spozna ono što to Bog traži od njega. Bez ovoga molitva neće utjecati na promjenu života. Zato je važna samoća i sabranost koje daju bolju mogućnost za slušanje.

Stoga Terezija veli: „Nastojmo biti nasamo zato da shvatimo s kime smo i što nam odgovara Gospodin na naše molitve. Zar mislite da šuti? Premda ga ne čujemo, dobro odgovara srcu kada ga molimo od srca“ (24,5). „Njegovo Veličanstvo sluša onoga tko mu govori... i bez buke riječi ga podučava“ (25,1).

Kroz molitvu raste osjećaj i uvjerenje da smo voljeni od Boga, a s tim uvjerenjem i sve veće razumijevanje Boga. Jer čovjek najbolje razumije govor ljubavi koji ne treba buku riječi.

„Nikada učitelj nije tako daleko od učenika da bi bilo potrebno vikati, nego je posve uz njega. Ovo želim da shvatite: da vam priliči da dobro molite Očenaš. Ne odvajajte se od Učitelja koji vas ga je naučio“ (24,5). „Prema tome, okupite se oko ovog dobrog Učitelja posve odlučne da naučite ono što vas uči... Pazite na riječi koje izgovaraju ona Božanska usta, zato što ćete u prvoj odmah spoznati ljubav s kojom vas ljubi, jer nije mala dobrobit i zadovoljština za učenika vidjeti da ga učitelj ljubi“ (26,10).

Slušati Boga je glavni imperativ molitve. U našoj molitvi Bog dobro razumije što ga molimo i znade bolje od nas ono što trebamo, ali je važno da i mi postanemo svjesni ono što Bog treba od nas. Bez ovoga molitva će ostati nedorečena, neće puno koristiti. U molitvi ne molimo samo mi Boga, nego i Bog moli nas. U molitvi se uvijek dobiva neka uputa ili neko poslanje.

Poslije gledanja i slušanja potreban je odgovor: **odgoj za dijalog.**

Moliti znači odgovoriti. Kada postoji svijest da smo od Boga voljeni onda i dijalog s Bogom teče spontano, jednostavnim riječima, bez namještenosti i licemjerstva: „Ako ste u mucu možete mu govoriti, ne sačinjenim molitvama, već patnjom vašega srca“ (26,6).

U knjizi „Moj život“ 12,2 ovako piše: „Morate si podsvijestiti da ste pred Kristom i privikavati se na veliku ljubav prema njegovom Presvetom čovještvu, te imati ga stalno sa sobom i

razgovarati s njime, moliti ga za svoje potrebe i žaliti mu se na svoje tegobe, radovati se s njime u svojim zadovoljstvima i ne zaboraviti ga zbog njih, ne posežući za sastavljenim molitvama, već riječima u skladu sa svojim željama i potrebama“.

Ovo ima temelj u njezinom ljudskom iskustvu prijateljstva i ljubavi, i ona to diže na kategoriju molitve. I njezina definicija molitve je u tim kategorijama: „Po mom mišljenju, mislena molitva nije ništa drugo doli razgovarati prijateljski i često puta nasamo s Onim za koga znamo da nas ljubi“ (Ž 8,5).

U tom smislu Terezija savjetuje da se, nosi sa sobom kakva Isusova slika koja će pripomoći lakšem dijalogu s njim kada ga možemo gledati. Ona veli: „Ne da je nosite na grudima i ne pogledate je nikada, već zato da mnogo puta razgovarate s Njim, a on će vam udijeliti što ćete mu reći. Kako razgovarate s drugim osobama, zašto bi vam uzmanjkalo riječi da razgovarate s Bogom? Ne vjerujte to! Barem vam ja neću vjerovati ako običavate razgovarati s Bogom. Jer ako se ne vježbate nećete imati što s Bogom razgovarati. Jer ako se s nekim ne ophodimo, ostajemo mu tuđi i ne znamo kako razgovarati s njim. To svakako izaziva čuđenje jer se čini da ga i ne poznajemo, makar to bio rođak. Jer i rodbinstvo i prijateljstvo se gube sa pomanjkanjem ophođenja“ (26,9).

Molitva, po Tereziji, uvodi osobu u sve veće poznanstvo s Bogom i sve veću familijarnost s njim. Što veće poznanstvo to veće i prijateljstvo, a onda i spontanost ophođenja i druženja. Ljubav raste preko češćih susreta, ali se i hladi kada oni usfale. Što se osoba manje poznaje to je i komunikacija s njom obzirnija i teža. Teško je naći o čemu bi razgovarali. To isto vrijedi i u odnosu s Bogom.

Kako nije laka pozornost prema Bogu, sabranost da se bude „sada i ovdje“, nije lagan niti dijalog. Prvi duhovni učitelji svjesni toga savjetuju male kratke zazive Imena Isusova, koji se ponavljaju i teku tako spontano da ih nastavi ponavljati samo naše srce s nama ili bez nas.

U monaškim ambijentima, bilo Istoka bilo Zapada, bili su u praksi prisutni različiti zazivi s kojima su se pomagali na putu ustrajnosti u molitvi, ili dok su radili neke materijalne poslove. Poznata je ona molitva Ivana Kasijana, zapadnog monaha, koju i danas svakodnevno upotrebljavamo: „Bože u pomoć mi priteci, Gospodine pohiti da mi pomogneš“.

Ova i slične formule su se izgovarale i ponavljale. S njima su usklađivali disanje i otkucaje srca. Najčešće je ta molitva bila vezana uz Ime Isusovo, odnosno izgovaranjem imena „Isus“. Ili druge: „Isuse, sine Davidov, smiluj mi se“; Isuse, sine Boga živoga, smiluj se meni grešniku“, i slične. To se ponavljalo na način da je samo srce preuzelo ritam tih riječi i to je onda teklo spontano. Kako veli jedan od učitelja: „Imamo tada u sebi kao mali potočić koji stalno žubori i žamori“.

Napominju oni da se to „žuborenje“ nekada spontano pretvori u pjevušenje, u sebi ili na glas, ili neki drugi oblik klicanja, bez da je volja toga svjesna. Ovaj oblik molitve spontano dovede osobu u stanje potpunog mira, ili kako će Terezija reći, u „molitvu smirenosti“.

Ovo je povezano sa onim Pavlovim zazivom da se na „ime Isusovo prigne svako koljeno nebesnika, zemnika i podzemnika“ (Fil 2,10), pa se tako zazivanjem imena Isusova željelo u molitvu uključiti sve stvoreno na nebu i na zemlji. Osim toga smatrali su da s imenom Isusovim se najsigurnije brane od navala Zloga. Govorili su: „Frustriraj svoje neprijatelje imenom Isusovim jer nema moćnijeg oružja ni na nebu ni na zemlji“.

Jedan od otaca upozorava na smisao molitve imena Isusova: „Molitva spominjanja imena Isusova nije neko magijsko zazivanje. Kao i kod svih sakramenata, traži se da osoba surađuje s Bogom na planu vjere i asketske zauzetosti. Pozvani smo da zazivamo ime Isusovo sa velikom sabranošću i unutarnjim bdijenjem, usmjeravajući naš um na riječi molitve koju izgovaramo, svjesni tko je onaj kome se obraćamo i da nam on odgovara u našem srcu. Ova molitva kod početnika nije nimalo laka i s pravom su je oci nazvali 'skriveno mučeništvo'... Jer Krist je zabranio svojim učenicima da se u molitvi služe ispraznim riječima (Mt 6,7). Ali ponavljanje riječi u Isusovoj molitvi srca, kada se čini sa iskrenom nutrinom i pozornošću, nije nikako isprazna ili uzaludna molitva. Čin zazivanja imena Isusova ima dvostruki efekt: molitvu čini intimnijom i efikasnijom“.

Koliko sličnosti ovdje nalazimo i sa Terezijinom molitvenom pedagogijom: 'biti svjesni kome se obraćamo i da nam on odgovara u našem srcu'. I kod Terezije srce ima primarnu ulogu kod molitve.

Molitva je, za prve monaške učitelje duhovnosti, snaga koja s neizrecivom ljubavlju spaja srce čovjeka sa srcem Božjim, i ona je zato izvor svih utjeha. Molitva je za njih disanje srca. Sveti Antun pustinjač, prije smrti, ostavlja ovaj savjet svojoj subraći: „Dišite uvijek Krista i imajte pouzdanje u njega“.

Za prve monahe u pustinji molitva je disanje života. Dok čovjek živi on i diše, dok diše on je živ. Tako i u smislu molitve: dok moli on je živ, kad prestane moliti on je mrtav.

Nakon ovoga Terezija svoje tumačenje Očenaša, odnosno kako bi trebalo moliti tu najljepšu molitvu da bi to bila prava molitva.

Sažetak o temeljnim dinamaka molitve prema nauku sv. Terezije

POČETI ISPRAVNO – Vrlo je važno molitvu započeti s velikom odlučnošću, sa željom da sam razgovaraš s Bogom i s distancom prema izvanjskim stvarima. U molitvi se ne smije zastati nego treba uvijek koračati naprijed. Molitva i razmatranje su put koji vodi do Boga, a Bog će te zato obilato obdariti.

USMENA MOLITVA I MEDITACIJA – Prava molitva, usmena ili meditativna ili razmatranje, mora biti svjesna i brižna. Važno je ostati ponizan. Važno je ne zapostavljati vrijeme molitve! Prije molitve krunice ili časoslova (što je usmena molitva), treba se pripremiti meditacijom: tko govori, s kime govorimo, što govorimo, za koga molimo... To je pravi put! Ne daj se zbuniti!

MEDITACIJA – Usmena i meditativna molitva trebaju tvoriti jednu cjelinu. Riječ meditacija znači: misliti, razumjeti što govorimo, s kime razgovaramo, tko smo mi, što govorimo, za koga molimo... Meditacija ili unutarnja molitva je prijateljski susret nasamo s onim za koga znamo da nas ljubi.

VRT – Početnik u molitvi neka zamisli kako na tlu obraslom korovom počinje uređivati vrt u kojem se Gospodin treba ugodno osjećati. Gospodin sam čupa iz zemlje korov i sadi dobre biljke. Naša je zadaća samo biljke zalijevati da ne uvenu, da raskošno cvatu. Tada će Gospodin često posjećivati vrt i veseliti mu se. Važno je znati kako se vrt može natapati, što mi trebamo činiti. Vrt se može zalijevati: grabiti vodu iz bunara (napor); izvlačiti vodu kolutom kojeg vuče mazga (nije teško, a dobiva se više vode); provesti vodu iz rijeke ili potoka u vrt (manji napor, zemlja se bolje natapa); pada kiša, Gospodin kvasi sve, mi ne moramo činiti ništa. To je najbolja mogućnost. Ove četiri mogućnosti zalijevanja vrta možemo usporediti s četiri stupnja molitve. Tko se počinje vježbati u molitvi nalikuje onome koji grabi vodu iz bunara. Tko je do sad navikao živjeti rastreseno, sada mu je napor sabrati se. On neka polako pokušava biti sam, tražiti tišinu, usredotočiti misli na jednu temu. Svaki napor ima vrijednost. Vrtlar se treba radovati i biti počašćen što smije raditi u Gospodinovu vrtu. Ovdje dolazi do izražaja naša odlučnost. Ako težimo za slobodom duha, ako smo jednom odlučili početi tim putem povezanosti s Bogom, ne treba se plašiti ni žalostiti.

RASTRESENOST – Samo se treba navići na to da se razmišlja disciplinirano. To je moguće. Pokušaj ostati uz Gospodina u Njegovoj blizini i prisutnosti. Ne razbijaj glavu velikim mislima nego ga motri. Npr. nosi uvijek uza se neku Gospodinovu sliku. Češće je gledaj i razgovaraj s njim. Neće ti uzmanjkati riječi. Bez kontakta se gubi prijateljstvo. Ako ti riječi nedostaju, onda to nije rastresenost, nego otuđenje.

Evo dobrog savjeta: čitaj dobru meditativnu knjigu. Upravo čitanje može biti oslonac pri sabiranju. Bit istinske molitve ne sastoji se u tome da se mnogo razmišlja, nego da se mnogo ljubi. Ne mogu svi ljudi mnogo razmišljati, no svi mogu mnogo ljubiti. To je utjeha za svakoga, jer ne možete cijeli dan sjediti u crkvi ili moliti, no što god radili: Gospodin je posvuda.

DOPUSTITE VODSTVO – Željeli biste, a ne možete. Sabirete se, a doživljavate unutarnju prazninu i suhoću. Nemojte se obeshrabriti time. Imajte strpljenja s vašim već gotovo uspjelim koracima. Važno je da se družite s ljudima koji i sami traže takav molitveni život. Svaki od nas treba dobre prijatelje, osobito kad se radi o molitvi. Ljudi koji bi svjesno željeli živjeti kao vjernici

trebali bi se savjetovati sa svećenicima bogatog znanja. Duhovni vođe bez dovoljno znanja nisu naročito preporučljivi. Vrlo mnogo ovisi o tome da odlučno slijedite taj savjet.

KUŠNJA POD IZLIKOM DOBRA – Poteškoća je naći dobrog ispovjednika ili duhovnika. No, ipak ne odustajte. Osobe koje se posvećuju molitvi bezuvjetno trebaju dobrog i znanjem bogatog ispovjednika. Opasnost od obmanjivanja je velika. Često se događa da obmana izroni pod izlikom dobra. Svece treba nasljedovati. Pri tom se ne treba bojati problema sa zdravljem, treba paziti da se ne ostavlja dojam da želimo druge poučavati, najbolje je pred očima imati samo Boga i sebe. Ne baviti se toliko drugima. Potražite si dobra ispovjednika s kojim ćete moći o svemu otvoreno i iskreno razgovarati.

UNUTARNJA MOLITVA – ako je prava, nije nešto komplicirano. Kao što u tjednu imamo jednu nedjelju, tako je i kod molitve potrebno odmoriti se. Takvi trenuci nisu gubljenje vremena. Bit unutarnje molitve nije u tome da se puno misli, nego da se puno ljubi! Tu u prvom planu nije osjećaj, nego spremnost da činimo samo ono što se Bogu sviđa i izbjegnemo ono što njega vrijeđa. Ljubav se nadalje sastoji u molitvi za Božje proslavljenje i za razvoj njegove Crkve. Tu su pravi znakovi ljubavi. U molitvi je važno da Bogu sve bliže dolazimo i da ga sve više ljubimo. Nastojimo stoga činiti sve ono što nam pomaže jače ljubiti našega Gospodina. Kazujte sve ovo i svojim prijateljima.

VJERNOST U MOLITVI – *Ako ne uzoran molitveni život, onda bolje nikakav* – kušnja je upravo pobožnih ljudi. Nikad se ne upuštajte u takva razmišljanja. Bez obzira na svoje slabosti, ne odustajte od molitve, jer u njoj počinje put koji vodi do popravljanja. Bez molitve sve je još mnogo teže. Nije važno zakazati i pasti, tragično je odustati od molitve. Od trenutka odustajanja sve ide nizbrdo. U vrijeme suhoće, koja može potrajati godinama, čitajte duhovne knjige i to će vam donekle pomoći. Jedan dan ćete morati čitati više, drugi manje, važno je da vam to pomaže sabrati se i moliti. Činite tako! Nikad ne odustajte od molitve.

MOLITVA I ŽIVOT – Istinska molitva djeluje na svakodnevni život. Što je molitva istinskija, to su veći i njeni pozitivni učinci. U svojoj slabosti sam osjećala molitvu kao potporanj. Kad god sam se na nju oslanjala, mogla sam svladati sve poteškoće svagdašnjeg života. Molitva je velik oslonac u životu. Svakog dana uzimajte vrijeme za molitvu i sve ćete bolje spoznavati svoje pogreške i postat ćete skromni i ponizni. Ovo je najznačajnije iskustvo za one koji se vježbaju u molitvi. Posvješćenje vlastitih pogrešaka nije opterećenje već nutarnje oslobađanje. To je sloboda od laži i obmane. Što ste pobožniji i svetiji, to trebate biti normalniji u međuljudskim odnosima. Ljudi vam trebaju rado prilaziti, razgovarati s vama. Radosni ljudi, koji se posvećuju molitvi, najbolja su reklama za molitvu.

BOG U NAMA – Bog nam je posve blizu i čuje sve. On prebiva u nama, u našem srcu. Trebamo samo tišinu da bismo ga vidjeli. Razgovarajmo sasvim ponizno s njime, u posvemašnjoj jednostavnosti i otvorenosti. Pričajmo mu o svojim mukama i poslovima i molimo ga za pomoć. Takva molitva sabranosti prekrasan je put i tko ide njime za kratko će vrijeme mnogo postići. Dobro je znati da taj veliki Gospodin i Bog postaje malen, da stanuje u nama, da u našem srcu ima svoju palaču. Ali, On nam se ne daruje u potpunosti sve dok se mi njemu posve ne darujemo. Zato mu se nastojmo posve predati. U toku dana često možemo biti u društvu s njime, jer On jest u nama.

MOLITVA SABRANOSTI – Na ovom stupnju možemo mnogo postići. No ne smijemo se dati zasljepiti ovozemaljskim ispraznostima, niti odvratiti nevažnim stvarima. Važno je uvijek imati pred očima tko prebiva u našoj duši i ne ostavljati ga samoga. Jako je važno polagano se oslobađati svega da bismo se svjesnije i lakše približili Bogu. Uvijek iznova težite za samosavladavanjem i zadobivanjem vlasti nad samima sobom. Ako hoćete, možete uvijek ostati kod Njega. Kad jednom ovo iskusite, razumjet ćete što govorim. Molim Gospodina da vam On sve ovo pokaže, jer s pravom sam se radošću mogla moliti tek kad me Gospodin poučio ovom načinu. U molitvi sabranosti uvijek sam iskusila mnogo pozitivnog.

Stupnjevi molitve

Molitva treba biti podvrgnuta razvoju koji je vlastit svakom prijateljstvu: sve dublja prisnost, uzajamno poznavanje, prožimanje, sve jednostavniji odnosi, sve do sjedinjenja osoba. Ideja o razvoju unutar molitve kao odnos s Bogom, jedan je od postulata (pretpostavki) terezijine misli. Otuda proizlazi nauk o "stupnjevima". Tko živi molitveni život, započinje hod prema Bogu, čije etape su ipak bitno osobne: svako svodenje na zajedničku stupnjevitu ljestvicu je čisto tipološko; služi samo kao uporišna točka. U tom smislu svetica navodi različite "forme stupnjevite molitve".

U osnovi svih se može istaknuti jedna osnovna shema:

- postoji oblik instinktivne i spontane molitve koja za Tereziju ostaje formirajuća i temeljna;
- slijedi meditativna molitva, svjesna i više ili manje razrađena, premda zahtjeva trud i asketski napor,
- na vrhu, je kontemplativna molitva, jednostavna i intenzivna, jedina gdje se ostvaruje osmoza između Boga i čovjeka u molitvenom činu. U Terezijinoj nauci ova zadnja forma zauzima privilegirano mjesto. Zasebne podjele su prisutne sa različitim kriterijima u knjizi *Moj život* te u *Zamak duše*.

U knjizi *Moj život* meditativna molitva zauzima mali prostor, sa samo jednim stupnjem:

- "**prva voda**". To je molitva u kojoj se moraju koristiti asketski naponi (duhovno štivo, misao, čuvstva) da se obrati Bogu.
- **Iza nje slijede tri stupnjeva kontemplativne molitve: "druga voda"**, kada nas utjecaj Duha Svetoga dovodi do mira ili šutnje mnogostrukosti čovjekovih čina i napora, usredotočujući odnos s Bogom u jedan jednostavan pokret volje, koja je privučena od Dobra i od Ljubavi koji su joj uliveni.
- **Slijedi "treća voda"**, simbolizirana provalom potoka u vrt duha: djelovanje milosti ili Božji pohod obuzima jadne ljudske napore; ljubav od njega ulivena ispunjava volju te se izliva na razum, raširujući se na sav duh i određujući odnos s Bogom koji nadilazi sposobnosti ljudskih moći, "opijajući ih" ili "umirujući ih" ("borrachera", "sueno de potencias"), razbijajući i raširujući ih da bi ih uputio prema jednom uzvišenijem životu i dinamizmu: početak "ekstatičnih" molitava.
- **Na kraju, "četvrta voda"**, simbolizirana nježnom kišom s neba na vrt duše: dostiže se u čistu kontemplaciju u sjedinjenju s Bogom; jednostavni čini, intenzivni, neprestani, u bliskom odnosu slušanja i govora između Boga i čovjeka: viđenja, nagovori, objave... to su jednostavni oblici temeljne situacije: sjedinjenje.

U *Zamku duše* ova četiri stupnja postaju sedam:

- **prvom ("prvoj vodi") odgovaraju tri etape prvih triju odaja.**
- Drugi i treći stupanj su sjedinjeni u jednu samu etapu: četvrte odaje.
- Četvrti se stupanj ponovno trodijelno dijeli u tri završne odaje: sjedinjenje, pete odaje; ekstatička molitva, šeste odaje; savršena kontemplacija, sedme odaje.

Od tih dvaju sinteza se može konstatirati kako, u terezijanskoj stupnjevitosti, "stupnjevi" odgovaraju na dvostruki razvoj: čovjekova djelatnost i Božji utjecaj. Isključuje se tako ideja o molitvi kao unilateralnom događaju i uzlaznom usponu od čovjeka k Bogu.

„Tko se hoće mnogo okoristiti na ovom putu molitve, piše Terezija, ne treba mnogo misliti nego mnogo ljubiti"... jer pravi ljubitelj svuda ljubi i sjeća se ljubljenoga". „Htjela bih samo pokazati da duša nije misao. Zato napredak duše i nije u tom da mnogo misli, već da mnogo ljubi".

Ovih nekoliko Terezijinih navoda govori nam daje molitva, kakvu ona naučava, prvenstveno vježba ljubavi, dijalog dviju egzistencija: Božje i čovjekove. U skladu s ovom temeljnom postavkom slijedi i njezina definicija: „Molitva je prijateljsko drugovanje gdje se duša često sama' samcata razgovora s Onim za koga znade da je ljubi”.

Psihološki vrednovana, Terezijina je molitva više afektivna nego misaona; a gledana teološki, ona je duboki izričaj vjere u Isusove riječi: „K njemu ćemo doći i kod njega se nastaniti”.

Ako samo letimično analiziramo Terezijinu definiciju molitve, primijetit ćemo slijedeće sadržaje: „Prijateljsko drugovanje dakle, odnos ljubavi među osobama koje se uvažavaju gradeći nešto zajedno. Bez obzira na temeljnu nejednakost između Boga i ljudi, odnos Boga prema čovjeku je odnos jednakih što se ljube i uvažavaju. U stvari: Bog čovjeka uzdiže do svoje jednakosti. Ovo „prijateljsko drugovanje” pretače se u suodgovornost čovjeka s Bogom u upravljanju stvarima i događajima ovoga vremena.

„ Često molitva shvaćena kao privilegirani trenutak dana, tjedna ili nekog vremena. Odnos, naime, zasnovan na prijateljstvu sili na učestalost susreta. Odatle važnost izriječka: „često”.

„Sama samcata čovjek istinski može biti prisutan drugome tek onda ako je posve prisutan sebi. Ovo nije moguće bez duboke šutnje koju mora pratiti paralelni hod u dubinu vlastitog bića gdje čovjek otkriva sebe. U toj istoj dubini nalazi se i Bog koji čovjeku govori na njemu svojstven način. Ovo nikako ne ide na uštrb kršćanskog zajedništva u molitvi, ovo ga produbljuje.

s Onim za koga znamo da nas ljubi”: odvažnost kojom se kreće u molitvenu avanturu, kao i odgovor i angažman molitelja, temelji se na vjeri i povjerenju u Božje čovjekoljublje. Činjenica da je čovjek uzljubljen od Boga osposobljuje ga za uzvratnu ljubav.

Uočavamo, dakle, da se Terezijina molitva odlikuje osobnošću, bliskošću i paritetom. Susret se uvijek zbiva s povijesnim Kristom kroz njegovo čovječstvo. Stoga je ona kristocentrična. Njezin proces u čovjeku odgaja ga za suodgovornost za „poslove Božje”, kako reče Terezija. Stoga joj je molitva duboko apostolska i eklezijalna.

Kad govorimo o stupnjevima molitve kod Terezije Avilske, onda mislimo na neke, recimo, postaje dugog hoda u nutrinu u kojoj se gradi čovjek kroz prijateljsko drugovanje s Bogom. Prema Tereziji taj hod počinje tzv. „misaonom” molitvom, koja čini jedinstvenu cjelinu s „usmenom” molitvom, ide prema molitvi „poniranja”, da bi završio molitvom „motrenja” ili kontemplacije.

Imamo, dakle, bitno tri molitvena stupnja: misaono-usmeni, dubinski (poniranje), kontemplativni.

Mada Terezija govori o „misaonoj i „usmenoj” molitvi kao o dva različita oblika, ipak je vrlo jasno da oni općenito idu zajedno. U 22. pogl. Puta savršenosti govori kako ne postoji čisto usmena molitva, nego je ona prožeta misaonom molitvom. Istovremeno u pogl. 24- 25. kaže i razlaže da osobe koje ne mogu misaono moliti trebaju moliti naizust. Zahvaljujući integraciji usmene i misaone molitve u jedinstvenu cjelinu, Terezija će ustvrditi da se takvom molitvom može ući i u kontemplaciju:

„Koliko razumijem, vrata kojima se ulazi u ovaj zamak (duše) su molitva (oracion) i meditacija. Ne tvrdim da je vrednija misaona od usmene, jer tamo gdje postoji molitva (oracion) treba da bude i meditacija”. Važno je pripomenuti da ova misaono-usmena molitva lako podliježe napasti mehaničkog obavljanja, a prvenstvena joj je svrha da se učini prvi korak prema samome sebi i Bogu u sebi. Da bi se ono izbjeglo i ovo postiglo, Terezija savjetuje učiniti neke predradnje: posvjestiti si da je to čas molitve, pribirati duševne sile, angažirati se u religioznom smislu, napustiti načas normalne aktivnosti duševnih moći (sjećanja, navezanosti, maštanja), predati se Bogu cjelovito (ili barem „kap po kap”).

Teme ove misaono-usmene molitve su raznolike: Krist, život i smrt, objavljene istine, vlastiti grijesi, poteškoće svakidašnjice, kreposti, itd. Molitelj se suočava i s poteškoćama koje proizlaze ili iz temperamenta (nedostatak kreativne imaginacije, sporo i neposlušno razmišljanje, nestalnost karaktera), ili iz nedostatka molitvenog užitka (suša, neprivlačnost, itd.).

Ono što mi se čini osobito važno za Tereziju s obzirom na ovaj molitveni oblik, to je inzistiranje na potrebi pounutrašnjenja ove molitve. Začuđuje oštrina njezinog nastupa:

„Razumijete li vi koji govorite da nije potrebna unutarnja molitva? Doista, ja mislim da ne razumijete, pa stoga hoćete da svi budemo ludi (kao i vi). Vi ne znate ni kakva je unutarnja molitva, ni kako treba moliti naizust..., jer kad biste to znali, ne biste u jednu kudili što u drugu hvalite“.

Istovremeno će svojim sestrama dati vrlo jednostavno pravilo po kojemu će prepoznati radi li se o istinskoj molitvi: „Ako izgovarajući potpuno razumijem i vidim da govorim s Bogom, i više pazim na to nego na riječi što ih izgovaram, molitva je ujedno i unutarnja i usmena“.

Molitvu poniranja možemo smatrati odlučujućim korakom prema istinskoj molitvi. Terezija joj posvećuje 28. i 29. poglavlje Puta savršenosti. Teološki promatrana, ova je molitva prvi pravi dodir Božjega i ljudskoga bića u zamku duše. Molitva poniranja temelji se na saznanju i vjeri u prebivanje Boga kao Stvoritelja i Prijatelja u duši vjernika. O tome govori Ivan u svom Evandjelju, osobito 13-17. pogl., a Terezija u Putu u 28. pogl.

Ono što je najprimjetljivije u ovoj postaji molitvenog hoda, svakako je smiraj i poniranje naše vanjske i unutarnje sjetilnosti: zatvaraju se oči tijela, da bi gledale oči duha i zamijetile prisutnoga Boga. Razum se umiruje u svojim prebiranjima i traženjima te se jednostavnim činom, združen s voljom, klanja prisutnom Bogu i ljubi ga. Bog se daje bez riječi, a osoba ojačava u životu vjere. Dok se na psihološko-antropološkoj razini zbiva objedinjenje bića, dotle se na duhovnoj razini događa postupno sjedinjenje Boga s moliteljem, Ova bliskost Boga i čovjeka očitovat će se po afektivnoj izmjeni znakova ljubavi, jer se radi o susretu osoba koje se vrlo vole.

Uvjeti što ih Terezija postavlja za ovu molitvu vrlo su jednostavni, iako vrlo zahtjevni: ući u samoću, ući u sebe, u sebi promatrati Krista. Kontemplativna molitvena postaja uključuje, prema Tereziji Avilskoj, nekoliko molitvenih „stupnjeva“: molitvu „mira“, molitvu „sna duševnih moći“ i molitvu „sjedinjenja“ (koje ima opet tri stupnja: „jednostavno ujedinjenje, puno ujedinjenje ili duhovne zaruke i preobražavajuće ujedinjenje ili duhovni brak“).

Dok se molitvom „poniranja“ (aktivno i pasivno poniranje), dosegao predokus nazočnosti Božje, što je čisti Božji dar, dotle se u kontemplativnoj molitvenoj postaji duša nadilazi i ulazi u svijet nadnaravnoga, nečega, dakle, što joj po prirodi nije svojstveno niti joj pripada. Ovo vlastito nadilaženje posve je djelo Božje i duguje se isključivo njegovoj svetoj nazočnosti koja je vrlo duboka i jako zamjetljiva. Radi se o potpunom uranjanju duše u prisutnog Trojedinog Boga koji ju obitava. Tu se ljubav sjedinjuje s ljubavlju. Trajni brak saveza je nastupio. Radi se o djelomičnoj, ali sigurnoj anticipaciji vječnosti. Ivan od Križa reći će da je osoba ovdje „potvrđena u milosti“. Duša obuzeta Bogom pjeva svoj spjev i žari živim plamenom ljubavi.

DODATCI ZA DRUGE ODAJE

DODATAK 1. OPĆENITI NAUK U DUHOVNOM ŽIVOTU O RAZMATRANJU

(Vidi uvodnu napomenu o značenju dodataka pojedinih odaja skripte: U prikazu drugih odaja iznijeli smo nauk sv. Terezije o meditaciji ili razmatranju. Ovaj dodatak donosimo iz razloga da se prema općenitom nauku bolje shvati narav, važnost i duhovna dinamika razmatranja, te temeljne kršćanske molitve za sve škole duhovnog života)

Narav razmatranja ili meditacije

Temelj molitvi i svemu duhovnom životu jest razmatranje, meditacija. Bez njega se suši i vene molitveni i kreposni život. Razmatranje je ona osnovna snaga što stavlja u pokret čitav duhovni život.

Pojam. Kršćansko razmatranje ima trostruku svrhu: da preko njega bolje upoznamo Boga i vjerske istine, da ih više zavolimo i spremnije vršimo. Time su nam dana i tri osnovna elementa mislene molitve. Razmatranje je:

1. Metodičko razmišljanje o Bogu i o istinama koje nas spašavaju i posvećuju. Nije mu svrha teoretska spoznaja niti teološki studij. Cilj mu je stjecanje jakih, živih kršćanskih uvjerenja po kojima se živi i za koja se umire. Razmatranje je razumsko ukorjenjivanje naše vjere u svrhu sjedinjenja s Bogom.

2. Ono što razmatranje čini molitvom i pretvara ga u radnu energiju jest afektivno usvajanje razmatranih istina. *Ono što je um spoznao, srce treba da uzljubi.* Um i srce skupa grade i čovjeka i vjernika. Preko čuvstva divljenja, čežnje i ljubavi, katoličke istine postaju sastavni dio našega bića. Meditacija obuhvaća i racionalne i dubinske (intuitivne) slojeve ljudske osobnosti. Vjernik razmatrajući ne ostaje samo mislilac, on postaje goruća vatra.

3. Razmatranje se ne zaustavlja na afektivnoj sferi, ono ide do kraja, do čina, do ostvarenja. Tu volja preuzima svoju, ulogu i donosi praktične odluke. *Razmatranje nije ni studij ni poezija, već iskrena borba za savršenstvo.* Meditacija je sabiranje i koncentriranje duhovnih snaga, akumulacija novih energija za akciju. Ona molitvu čini pobožnošću, a pobožnost životom kršćanina.

Razmatranje je dakle umno razmišljanje, čuvstveno prihvaćanje i voljno ostvarivanje kršćanskih istina. Ono je doista uzdignuće duše k Bogu, opajanje vječnim vrednotama, promatranje svijeta i života božanskim očima, jedinstveni pogled na svijet, orijentacija za život, nadnaravno vrednovanje svega spoznatoga i doživljenoga. Nije isto što i profano razmišljanje o prirodi i njenim pojavama, kao ni obična vjerska meditacija o odnosima Boga i svijeta kakvu poznaju i mnoge razvijene naravne religije (joga, zen, budizam, antroposofija i si.).

Početak kršćanskom razmatranju je bio u razmišljanju o sv. Pismu, najprije privatnom pa onda skupnom (monasi). U srednjem vijeku su se uobičajila razmatranja o Isusovu životu. Razmatranje je polako ušlo u sva redovnička pravila (počevši od benediktinaca). Crkva ga je stavila u dnevnu dužnost svim redovnicima, svećenicima i sjemeništarcima a II Vatikanski ga preporučuje i laicima. Danas je postalo opće prihvaćena asketska vježba.

Duhovni život je život koji se sastoji od svih trenutaka i čina koji se odnose neposredno i izravno na Boga, na njegov vječni život u nama i na naše prijateljstvo s njim. On započinje Božjom inicijativom. U slučaju onih koji su kršteni kao mala djeca, u njima je već prisutna objektivna, o njima neovisna, milost posinjenja, milost vjere, nade i ljubavi, triju ulivenih teologalnih kreposti. U njima je već milost vječnoga života i u njima je Bog već počeo ostvarivati svoju sliku i oproštenje grijeha te im dao klicu mogućnosti da ga spoznaju. U krštenju čovjek prima u se nestvorenu milost, nastanjuje se u njemu Presveto Trojstvo.

Kad u jednom času osobnog razvoja i svijesti čovjek postane sposoban za osobnu komunikaciju s Bogom, kad mu se razvije svijest i volja, Bog mu se može na razne načine približiti i pozvati ga na prijateljevanje sa sobom, na jedan poseban i sasvim osoban odnos sa sobom. Tako otpočinje meditativna molitva, to jest razmatranje. To je prvi stupanj duhovnoga puta.

Naime, čovjek u sebi ima sposobnost razumskog, redovitog spoznavanja, razglabanja. Kategorijalna spoznaja je ona koja se ostvaruje u kategorijama, to jest po nekim kao kalupima, a to su odgovori na pitanja: tko? što? kada? gdje? kako? zašto? koliko? i tome slično. To je diskurzivna spoznaja, to jest ona koja prelazi od pojma na pojam, od misli na misao, od kategorije na kategoriju, od slike na sliku. Ta je spoznaja vrlo jasna, razumljiva. Nastaje tako da se iz konkretnih stvari apstrahiraju, izvlače općeniti pojmovi kojima se onda operira i koji se slažu po nekim zakonitostima logike i gramatike u nizove koje zovemo rečenicama i to nam služi za prenošenje podataka, misli, želja, osjećaja, sjećanja, maštanja, obavijesti i tako redom. To je redoviti put spoznavanja kojim čovjek na svojoj naravnoj razini raspolaze i kako dolazi do znanja. Potrebne su mu dakle, slike, predodžbe, pojedine misli i pojmovi. Do njih dolazi apstrakcijom i smislenim nizanjem po logičkim i gramatičkim pravilima. Napokon, na kraju jednog takvog procesa spoznavanja, rađa se spoznaja, to jest konačni čin kojim razum u posljednji čas apstrahiranja i nizanja, slaganja pojmova u smislenu cjelinu, napokon s-hvati s-misao onoga što se tom spoznajom daje spoznati.

Primjer meditativne molitve

Što je meditacija ili razmatranje? To je misaona molitva osobnog tipa koja traje otprilike 20 minuta do jednog sata, kad je molitelj pred svojim Bogom i sa svojim Bogom nasamo u Crkvi, kapeli, sobi ili na kojem samotnom mjestu koje omogućuje sabranost i izvanjsko tjelesno stanje šutnje, mira, povučenosti tako da se duh može usmjeriti na razgovor s Gospodinom. Meditacija može otpočeti na temelju Svetog Pisma, nekog odlomka koji se u susljednom kontinuiranom ili semikontinuiranom pročitava kao riječ Božja upućena meni u dotičnoj konkretnoj životnoj situaciji. Veli sveti Ivan od Križa daje razmatranje "čin razglabanja upravo pomoću slika i likova što ih oni oblikuju: tako, na primjer, predočiti Krista, Našega Gospodina, raspeta, ili vezana za stup, ili na koji drugi način; ili Boga gdje sjedi na prijestolju svoga Veličanstva; ili predočiti slavu kao sjajno svjetlo i druge slične stvari, sad ljudske, sad božanske, koje spadaju na predodžbenu moć" (2 US 12,3).

Nadalje, na temelju Pisma može se razviti razgovor s Bogom, na primjer: uzmimo odlomak iz desetog poglavlja, o dobrom Pastiru. Isus za se veli: Ja sam Pastir dobri. Pastir dobri polaže svoj život za ovce. Najamnik, koji nije pastir i nije vlasnik ovaca, kad vidi vuka gdje dolazi, ostavlja ovce i bježi, a vuk ih razgoni: najamnik je i nije mu do ovaca. Ja sam Pastir dobri i poznajem svoje i mene poznaju moje.

Ponajprije, u meditaciji se čovjek može obradovati tim riječima, i zahvaliti Gospodinu za tako utješnu riječ koju mu upućuje. Možemo mu reći: „Da, Gospodine, ti si Pastir dobri. Ti si moj Gospodin, Gospodar, moj vlasnik. Tebi pripadam, Tebi moram iskazivati čast i hvalu, tebi se klanjati i prema tebi kao prema svome Bogu, moram osjećati strahopoštovanje. Ali, ti si Pastir dobri. Tvoja se dobrota očituje u tome da me kao vlasnik ljubiš i više od vlastitog života, jer vlastiti život polažeš za me. Koji bi to vlasnik tvornice, banke ili neke zadruge bio spreman za svoje namještenike, sluge ili podložnike žrtvovati štogod od svojega, da ne velim sebe? Ti jesi moj Bog, moj Gospodin, moj Pastir, onaj kojem pripadam, ali nisi bezdušni vlasnik, daleki i veličanstveni Bog pred kojim mogu jedino drhtati i klanjati se. Ti si dobar, ti si onaj kojem je stalo do mene. Ti nisi kao najamnik. Najamniku nije stalo do ovaca. A tebi, jer nisi najamnik, tebi je stalo do mene. Tebi, Stvoritelju i Svedržitelju, veličanstvenom i vječnom, Preuzvišenom i Presjajnom, Bogu i Gospodaru, Upravitelju svijeta i svega stvorenja, tebi je stalo mene, tebi sam važan ja, moja osoba. O, Gospodine, koliko sam malo ljudi upoznao u svom životu kojima je stvarno stalo do mene, do mojih planova i želja, nadanja i stremljenja. Kolikima je u stvari stalo do toga što ja želim, mislim, osjećam, čemu se nadam, od čega strahujem, što ne želim, zbog čega tugujem? A tebi je stalo do mene, baš do mene. Tebi je važno kako sam.

O, moj Gospodine, a kako je meni slabo stalo do tebe, do toga što ti osjećaš, što ti želiš ili misliš, što ti planiraš i čemu se ti nadaš ili žalostiš. Pa, nisam se do sada puno bavio ni time što TI osjećaš prema meni, što TI misliš o meni, što TI želiš sa mnom. Kao što je tebi stalo do mene, i meni bi trebalo stati do tebe. Pošalji mi svoga Duha Svetoga, da me on prosvijetli i dade mi osjetljivost kako bih upoznao tvoje osjećaje prema meni. Meni mora biti važno što ti osjećaš prema meni, koliko je tebi stalo do mene, koliko me u stvari poštuješ i voliš. Da, tebi je jako stalo mene. Ljubio si me do kraja, do smrti, i to do smrti na križu. Ti se jedini, kako mi reče pjesma prije evanđelja u Velikom tjednu, sažali nad mojim lutanjima. Kome je još, osim mojim roditeljima, ili kojem od mojih najbližih rođaka i prijatelja stalo stvarno do mene? I što meni ta njihova podrška i interes znači? Koliko može stvarno doprijeti do mene? A ti si se sažalio nad mojom bijedom, tebi nije svejedno, tebi sam značajan. Tebi je stalo do toga da li sam dobro ili loše raspoložen, trpim li ili sam sretan, ti me stvarno uzimaš u obzir kao osobu, a ne kao izvršitelja nekih planova i onoga od kojega se očekuje samo neka korist. Znam Gospodine da je istina da kad netko ljubi i čini dobro drugome, čini mu dobro i ljubi ga po svojem stanju i vlastitostima.

Tako i ti, Pastiru i Prijatelju duše moje, koji si u meni kao onaj kojem je stalo do mene i koji me ljubi, budući da si svemoguć, činiš mi dobro i ljubiš me svemoćno; budući da si mudar, osjećam da mi činiš dobro i da me ljubiš mudro; kako si neizmjerljivo dobar, osjećam da me ljubiš s dobrotom; svet si, i znam da me ljubiš i iskazuješ mi milosrđa u svetosti; i budući da si pravedan, osjećam da me ljubiš i činiš mi milosti pravedno; milosrdan si, milostiv i blag, te osjećam tvoje milosrđe, milostivost i blagost; a kako si jak, uzvišenog i profinjenog bića, ćutim da me ljubiš snažno, uzvišeno i profinjeno; kako si čist i bistar, osjećam da me ljubiš čistoćom i bistrinom; kako si istinit, osjećam da me istinski ljubiš; i kako si velikodušan, znam da me ljubiš i iskazuješ mi dobročinstva širokogrudno i bez nekog interesa, samo da mi učiniš dobro; i kako si ti krepost vrhunke poniznosti, vrhunskom dobrotom i vrhunskim poštovanjem me ljubiš, izjednačujući me sa sobom, i pokazujući mi se radosno na putovima spoznaje tvoje ljubavi onim svojim licem punim milosti govoreći mi u ovom sjedinjenju sa sobom, ne bez velikog klicanja i oduševljenja mojega.

Sastoji se i u osobnom porastu u svetosti jer veli Isus: Ako me tko ljubi, čuvat će moju riječ (Iv 14,23) to jest poštivat će moje zakone, živjet će u skladu s mojom voljom. Upoznajući u meditaciji Boga i njegovu ljubav ne može čovjek istovremeno i ne uskladiti svoj život s Bogom. Trud oko odbacivanja i izbjegavanja mana, te napor oko stjecanja kreposti, stega koja je potrebna da bi se ukrotio vlastiti egoizam i iskrivljena slika o sebi kao centru svijeta koja nam je nanijete istočnim grijehom, sve je to askeza, i sve to čovjek mora i može vršiti svojim moćima potpomognut svjetlom i snagom Duha Svetoga, milošću, dakle, i motiviran ljubavlju koju isto tako Duh Sveti ulijeva u čovjeka u molitvi razmatranja i kroz sakramente.

1. POTREBA RAZMATRANJA

1. 1. Razmatranje je potrebno za našu ustrajnost

Poput svih drugih svetaca, i sveti je Vinko Paulski pridavao razmatranju vrlo veliku važnost i svojim praktičnim duhom - to ovako obrazlaže.

"Dajmo se svi dobro na tu vježbu jer nam po njoj dolaze sva dobra. Ustrajemo li u zvanju, imamo to zahvaliti razmatranju. Uspijemo li u poslovima, imamo to zahvaliti razmatranju. Ne padnemo li u grijeh i to je milost razmatranja. Ustrajemo li u ljubavi, spasimo li se, sve to imamo zahvaliti Bogu i razmatranju".

Ustrajemo li u zvanju imamo to zahvaliti razmatranju. Ustrajati, kažem. Posvetiti se. Velikodušno i posve odgovoriti na Božje želje. Eto to je naša najveća želja. Bojimo se administrativnog i ukočenog svećeničkog života. I za svećenika je opasnost da izgubi ili napusti svoje zvanje radi umora, klonulosti i hladnoće u službi radi svjetovnoga duha.

1. 2. Zbog umora, klonulosti i hladnoće u službi

Svaki se vjernik pa i svećenik susreće s poteškoćama u svojoj službi. Sam je sveti Pavao osjećao kako mu žalost izjeda srce kada je primao tolike zle vijesti o svojoj mladoj kršćanskoj zajednici. Ali onaj tko vjerno obavlja razmatranje, nalazi u njemu snagu, da se "odupre". I kao što je govorio apostol: «U svim smo tim nevoljama pobjednici radi onoga koji nas ljubi" (Rim 8,37).

Naprotiv, bez razmatranja kaže Papa Pijo XI - najsvetije vježbe, najuzvišenije obrede ćemo obavljati mehanički i rutinski. Nedostajat će im duh, pomazanje i život. Čovjek nužno pada u klonulost i više ne uživa u obredima kad ih više ne oživljuje vjera. Ako nema više istinitog, srdačnog i osobnog dodira s Isusom, težina službe, koja ne rađa nikakvim plodovima i težina ceremonija koje više ništa ne govore srcu, postaje nesnosna. Onda se čovjek svega toga otrese.

1. 3. Zbog nesporazuma s poglavarima

Kad nas vjerski poglavar ukori, možda strogo, možda grubo, tada dolazimo u napast da se bunimo. Ako nam odbiju kakvu molbu dolazimo u napast da klonemo. Ako nam osujete kakvu inicijativu, koja je bila puna obećanja, tada opet dolazimo u napast da sve ostavimo. Onaj tko vjerno razmatra o poslušnosti Našeg Spasitelja, o njegovoj poniznosti, o njegovu trpljenju, vjernik ili svećenik koji svaki dan nastoji imati za vrijeme razmatranja Isusa pred svojim očima, koji nastoji da ga ima u srcu, pa na rukama; koji ima običaj, da se zapitkuje svaki dan: «Što bi Isus učinio na mojem mjestu?» ili; «Što bi učinio taj i taj Svetac, što bi u tom slučaju radio moj duhovni otac, Osnivač moje Družbe, kongregacije ili Reda? - taj će se tada pomiriti sa sudbinom, poniziti i pun ljubavi sjediniti se s Božanskim Učiteljem Isusom, koji je bio poslušan, ponižen, razapet.

Tada to neće više biti podložnost i poslušnost na silu i protiv volje koja je zapravo izvor nutarnjeg neraspoloženja i može besplodnim učiniti cijeli jedan život. Naprotiv biti srdačni i iskreni pristanak koji će opet biti polazna točka za nove milosti, koje će donijeti još obilnije plodove u službi.

1. 4. Zbog svjetovnog duha

Vjernik, pa i posvećena osoba koji više ne voli svoje službe; koji izbjegava subraću i koji više nema ljubavi prema svojim Poglavarima; svećenik koji više ne nalazi svijetla, snage ni veselje pred Križem i Svetohraništem, takav siromah ima jako prazno i nesretno srce. On nešto traži. On nekoga traži. Budući da ne traži Boga, duša, traži nužno stvorenja radi utjehe koja mu treba. Više o tome ne polaže nikakva računa ni sebi. Pod maskom duhovnog dobra još traži da oboji svoje krive putove izlikama gorljivosti i žara. Posjete prima i uzvraća pa ti posjeti kao i njegova pisma više ne pokazuju niti ih nadahnjuje ljubav prema dušama a niti razboritost. Svađa se sa župnikom ili svojim Poglavarima. Traži stvorenje. Nalazi ga. Ali gubi Boga. Moguć je veliki i opasni pad. "Počinjući s Duhom, sad s tijelom završujete" (Gal 3,3).

U predgovoru "Svagdanje molitve"; o. Plus piše: «Svećenik vrijedi onoliko koliko vrijedi njegova molitva. U svećeniku koji ne moli, svećeništvo je doista izbljedilo. On je što više u opasnosti da ga žalosno iskustvo praktički pouči kako je nemoguće, da netko bude čovjek Božji, ako ne stoji u uskoj i osobnoj vezi s Bogom».

Svi moramo biti sretni. Ako je netko svećenik ili redovnik ima pravo na jedan izvor sreće; a to je Srce Isusovo i Srce Marijino. Svako traženje sreće gdje drugdje predstavlja smrtnu pogibao. Svaka druga delektacija je profanacija.

Zaključak: Molitva, odnosno razmatranje je potrebnije za svećenika i redovnika da bi ustrajao, negoli sv. Misa i sveta Pričest. O. Mateo je to uporno tvrdio! Možemo zamisliti svećenika, koji vjerno i točno prikazuje svetu Misu a da bude u srcu izdajica. Ne možemo zamisliti svećenika, redovnika, koji bi točno obavljao svoje razmatranje - vjerno i točno, to jest, koji dolazi na svoje razmatranje i koji ga doista obavlja - a koji bi pao u grijeh.

Ako i padne, pad će biti kratak. Ima u njemu dosta jakih sila da ga dignu! Upravo zato crkveni zakonik naređuje "biskupima da bdiju i paze; da njihovi svećenici «svaki dan kroz neko vrijeme razmatraju».

Sveti Pio X izjavljuje: «Vrlo je važno da svaki dan imamo jedno točno određeno vrijeme za razmatranje vjerskih istina. Nijedan svećenik ne može tu obvezu zanemariti a da time ne pokaže veliku nemarnost i ne načini veliku štetu za svoju dušu».

Tanquerey uči: «Stalno obavljanje razmatranja u određeno vrijeme je moralno potrebno za svećeničku ustrajnost i posvećenje. Oni imaju istina brojnih dužnosti, koje ih obvezuju pod teški grijeh, ali su isto tako katkada izloženi velikim napastima u vršenju svoje svećeničke službe. Prema tome, da se odupru napastima i da vjerno nadnaravnim duhom ispune svoje dužnosti, moraju imati čvrsta uvjerenja i posebnih milosti, koje će poticati njihovu volju da ne posrnu. A izvor svega toga je u dnevnom razmatranju, po kojem postižemo jedno i drugo (uvjerenja i potrebne milosti).

Neka nitko ne kaže da svećenici mogu naći u svetoj Misi i u Brevijaru kao neki nadomjestak razmatranju. Sveta Misa i Brevijar su bez sumnje, izvrsna sredstva za ustrajnost i napredak ako ih čovjek sabrano obavlja. Ali iskustvo pokazuje, da svećenik zaposlen poslovima svoje službe ne ispunja kako treba ove svoje dvije tako važne dužnosti, ako u stalnom razmatranju ne crpi duh sabranosti i molitve. Zanemaruje li ovu svoju vježbu, kako će naći – (usred svojih poslova i briga, koje ga zaokupljaju)- vremena da se ozbiljno sabere i da se obnovi u nadnaravnom, duhu? I ako on to ne čini začas se rastrese, pa i onda kad je zaokupljen najsvetijim poslovima; njegova uvjerenja slabe; snaga popušta, mlakost spopada. I kad nadodje duga, mučna i jaka napast, on nema u duši više jakog uvjerenja koje mu je potrebno da odbije neprijatelja i nalazi se u opasnosti da padne".

Svećenik koji je u dodiru sa svijetom ima birati: ili razmatranje ili velika opasnost da propadne - izjavio je bez ustezanja pobožni, razboriti i učeni o. Desurmout, jedan od najjačih davalaca svećeničkih duhovnih obnova. «Za apostola nema sredine između svetosti - ako ne već stečene a ono barem koju želi i koju pomalo ostvaruje: svojim svakidašnjem razmatranjem - i polagane propasti, veli kardinal Lavigerie. Zapamtite dobro, da sam posve uvjeren u njezinu neusporedivu posvetnu moć u župničkoj službi»

Ne možemo propovijedati, ispovijedati, posvećivati bolesnike, ako neprestano ne primamo milosti sjedinjenja s Onim, za koga radimo. Uz taj uvjet možemo posve slijediti svoj Božanski Uzor. Isus više ne pripada sam Sebi. On više nema vremena ni jesti ni spavati. Mnoštvo ga je rastrgalo. On je čovjek koji je "pojedena".

Da. Ali - "*Ode opet sam u goru*" (Iv 6,15).

Poput Isusa dajmo se i mi dušama, predajmo se siromasima. Njima i pripadamo. Ali poput Isusa, izvucimo se katkada iz te sredine da se uspnemo na goru i da se nađemo na miru, u tišini sami sa svojim Bogom. Priznajemo, da bi taj kreposni "bijeg" mogao katkada biti izdaja ili licemjerstvo.

Izdaja; kad bi se svećenik oglušio na poziv duše koja ga neposredno treba. Nema molitve, nema dužnosti koja bi ga u tom smjela spriječiti; mora se odazvati. Licemjerstvo; kad čovjek ode na razmatranje ... a tamo spava. To nije novi čovjek, koji traži Boga,-nego stari čovjek koji se je sjajno namjestio u svojem pobožnom ljenčarenju. Neka nas Isus rasvijetli i dade nam svoga žara i prema svome Ocu i prema narodu. Ne žrtvujmo ni jedno ni drugo. Ljubav prema Bogu i prema dušama koju podržava i pročišćava razmatranje, učinit će od nas svece.

1. 5. Razmatranje je potrebno za plodnost naše službe i kršćanskog apostolata

«Uspijemo li u svojim poslovima imamo to zahvaliti razmatranju. Što je potrebno apostolu, da uspije? Znanje? Suradnici? Mjesto? Praktična i moderna organizacija? Novac? Zdravlje? Poduzetnost? Sigurno ništa od toga ne treba odbiti. Ali niste li već vidjeli mnoge vjernike pa i svećenike koji raspolažu svim time, ili gotovo svim, a plodovi njihova rada su bijedni i slabi? Dok drugi, možda srednje nadareni, privlače, drže duše uz a se i odgajaju ih. Prvi su ljudi rada. Drugi su ljudi razmatranja». (sv. Ivan Vianney).

Jasno je, da ne ćemo iz toga zaključiti da se ljudski rad može zanemariti. Ali ti ljudi rada mogu izvesti samo one učinke, koji su u omjeru s tim radom, i to su samo nazovi poslovi. Da bismo izveli

nešto nadnaravno, potrebno je i nadnaravno. U Božjim rukama smo sposobni za sve, kao što i blato ozdravlja slijepca kad mu Isus daje tu snagu da liječi.

Ah, kako bi bilo korisno da dobro pročitate ovu stranicu sv. Ivana od Križa svi vi koje izjeda žar za dušama i koji biste katkada mogli upasti u napast da ostavite Boga poradi duša, pod lažnom izlikom, da služeći dušama služite Bogu:

"Neki svećenici daju prednost vanjskoj djelatnosti, umišljajući si da će osvojiti svijet svojim propovijedanjem i svojim vanjskim poslovima. Ah, kad bi pomislili na to s mnogo veće usluge bi napravili Crkvi i sami bi postali mnogo draži Bogu, kad bi samo polovicu toga vremena posvetili razmatranju. Tada bi naime s manje rada sigurno napravili više. I više bi učinili s jednim poslom, nego s tisuću drugih, radi svoje molitve i radi duhovnih koristi koje bi im ona donijela. Raditi drugačije znači hodati uvijek na istom mjestu, raditi više nego ništa katkada baš ništa a nekada čak i zlo. Izvana će izgledati da oni svojom djelatnošću nešto i rade, ali u stvari, to nije ništa. Jer ostaje istina da ni jedno dobro djelo nije dobro ako ga ne obavljamo u ime Božje."

Moramo li se bojati da se pod plašt "čovjeka nutarnjeg života" ne uvuče kakva prikrivena sebičnost, kakva uvijena lijenost, kakva žmirkava ljubav prema dušama, da radije ostajemo mirno u crkvi ili na svojem klecalu, negoli da trčimo ulicama i penjemo se po katovima, da lovimo duše?

Svećeniku, koji "dolazi" na molitvu, to se može dogoditi. Da, da, to je prava nesreća. Svećeniku, naprotiv koji "obavlja" svoje razmatranje to se sigurno ne može dogoditi. Molitvena duša je puna svijetla koje posjeduje po Duhu, koji je šalje naviještati Evanđelje siromasima". Molitvena duša je poslušna i poučljiva. Molitvena je duša nužno apostolska duša, odlučna da se sva žrtvuje i istroši do kraja.

Možda smatrate da je sveti Ivan od Križa strog, da nije suvremen, da nije čovjek iz dušobrižničke službe? Poslušajte onda sv. Papu Pia X koji je bio mudar i apostolski usmjeren u svijet, kako upozorava svećenike o čemu ovisi svaki uspjeh u apostolatu: "Među onima kojima je razmatranje teško i koji ga zanemaruju ima ih mnogo, koji se ispričavaju da su jako zauzeti svojom službom i da u tom slučaju ne bi mogli iskazivati svojih usluga bližnjemu.

Žalosna zabluda! Budući da nisu navikli razgovarati s Bogom, njihove riječi nemaju kad razgovaraju s ljudima, božanskog duha, tako da u njihovim ustima evanđeoske riječi izgledahu kao mrtve. Njihov glas - ma kako bio tašt i govornički dotjeran - ne djeluje tako kao glas dobrog pastira, kojeg ovce s korišću slušaju. Tako je isto s drugim područjima njihove djelatnosti".

Neka ne misli onaj, kaže o. Plus, koji propušta molitve da će dobiti na vremenu. On gubi vrijeme što imaš više posla to budnije pazi da ne propuštaš molitvu. Sveci su radili pametnije, oni bi u takvim slučajevima svojim uobičajenim molitvama još i dodavali. Kad bi na o. Ravnana navalili poslovi sa svih strana, on bi svoju molitvu mirno produljio još za pola sata. Malo plodova beremo, jer malo molimo.

Mnoge se duše tuže da ima jako malo pravih duhovnih vođa. Je li to čudno? - pita kardinal Mercier. Kako će ispovjednik imati neprestanu brigu da privodi duše k Bogu, kako će ih bodriti da žive u sve tiješnijem prijateljstvu s Njime, kad je on sam postao dalek i stran tajnama nutarnjeg života? Svećenik koji se razumije u te stvari je svećenik molitve.

Uz ova svjedočanstva dobro će biti dodati i izjave dvojice vjernika laika koji se tuže na djelovanje svojih svećenika: "Čini nam se da se je poremetila ravnoteža između službe prema dušama i službe prema Bogu. Za župljane koji su članovi raznih društava - za one, koji bi upravo u tim društvima i po njima morali se približiti otajstvenom životu župe, koja se moli preko svojih svećenika - događa se da su za njih; svećenici organizatori s kojima mogu surađivati, i raspravljati u danoj zgodu, i ljudi koji provode svoje vrijeme u mnogostrukom djelovanju, ali nisu u njihovim očima Božji ljudi, čija bi sama prisutnost donosila mir i tišinu». (dr. Pier Stagnara, internist bolnice u Lyonu)

"Manje su nam potrebni svećenici vođe, a više svećenici Božji ljudi. Svećenici, koji su prije svega ljudi molitve. Odatle će istom nastati za nas privlačna moć naših župa, koja će nas privlačiti».

Zaključimo s o. Plusom: "Ako svećenik razmatra, njegovo je svećeništvo plodno. Pogledajte samo jalova apostolska nastojanja, koja su često naoko tako sjajna. Nedostajalo im je bitno; ili bolje nedostajalo im je samo bitno; žarka molitva na klecalu. A na dnu svakog plodnog apostolata, pa

izgledao on ma kako jadan, iskače jasno izvor i razlog njegova uspjeha, njegov pokretač je čovjek molitve. Molitva jamči svećeniku- vjernost prema Bogu. Ona tu vjernost očituje i pokazuje više nego išta drugo. Svećenik mora moliti. O tom skoro ovisi život ili- smrt njegove duše. Pitanje o kojem ovisi jalovost ili plodnost našeg života svakako je važno pitanje. A koji se svećenik dao rediti da postane samo osrednje svet i da samo nešto, malo učini za Boga?» Dakle, tko je od vas postao svećenik ili redovnik da provodi jedan osrednji život i da mu životni rad završi s deficitom?

2. POTEŠKOĆE KOD RAZMATRANJA

Nikada ne ističite pred onima koje vodite, lakoću razmatranja. To bi vjerojatno bio najsigurniji način da izgube hrabrost, jer je razmatranje za sve škola strpljivosti, ustrajnosti, muke. Razmatranje je teško, jer je blagotvorno. Đavao će vam došaptavati tisuće drugih tobože važnijih poslova, uznemirivat će vas s tisuću misli koje ili uopće ne spadaju na stvar, ili su zle.

Razmatranje je blagotvorno jer je teško. Duša se kuje, prekaljuje u toj teškoj vježbi, Bog blagoslivlja i svojim milostima prati onoga, koji iz ljubavi prema Njemu odvažno i velikodušno nastoji oko razmatranja cijeli svoj život. *Glavne poteškoće u razmatranju su: pospanost, rastresenost i suhoća.*

2. 1. Pospanost

Ovdje razlikujemo jedne koji – (u sjemeništima ili u redovničkim zajednicama) -dolaze na razmatranje jer ih na to sili dnevni red i glas zvona, i druge, svjetovne svećenike koji se manje više ustaju po, svojoj volji. Prvima ću reći s ne smijemo se glupo smesti, kad nas iznenada spopadne pospanost za vrijeme razmatranja; ne smijemo se time hvaliti; ali ne smijemo radi toga ni očajavati.

Treba se opirati pospanosti. Znajmo kleknuti ili ustati ako je potrebno. Ne oslanjajmo se na naslon stolice ili klupe. Ne zamotavajmo se kao "smrzlo" u kaput. Kad gledamo neke kako su se smjestili dobivamo dojam da gledamo jednog putnika koji se namjestio u kutu vagona da ugodno spava a ne vjernika, bogoslova ili svećenika, koji je došao da obavi jednu svoju tako važnu duhovnu vježbu.

Drugima, svjetovnim svećenicima, reći ću zajedno s paterom Courtoisom: "Makar kako izgledalo na prvi pogled čudno, najvažnija točka u pravilima mladog svećenika, koja dominira svim ostalima, jeste neosporno točno i dosta rano lijevanje, da bi se osiguralo dovoljno vrijeme za san.

To je vrijeme različito prema temperamentima, no kako danas stoji zdravlje, sedam sati sačinjavaju minimum, a osam su sati zlatna sredina. Ne radi se o tome da se ne morite, nego da se ne premorite. Koliko je svećenika u koje su polagane najljepše nade a koji nisu ispunili ono što se od njih s pravom 'očekivalo, 'samo zato? što su se, zaneseni nepromišljenom revnošću, doslovce "ispraznili" fizički, intelektualno a ponekad i moralno..."

"Neka vam ne bude teško ustati prije zore" - poziva nas pozivnik u Korizmi - "jer je obećao Gospodin krunu onima, koji bdiju".

2. 2. Rastresenost

Postoji: rastresenost za koju nismo odgovorni i rastresenost za koju smo odgovorni.

Rastresenost za koju nismo odgovorni

To su rastresenosti koje nam dolaze radi asocijacije misli. Sličica koju možda imam u svojoj knjizi ili bilježnici za razmatranje, budi uspomenu na kojeg prijatelja, a ta uspomena opet sjećanje na neki kraj, obitelj, itd. I tu nije potrebno ništa drugo, nego otkloniti nezgodnu misao i let duha usmjeriti na predmet razmatranja. Ima i takvih rastresanosti koje dolaze u vezi s redovitim poslovima pa i poslovima u apostolatu.

Najviše vremena treba tjerati te nezgodne misli. Tjerati? Nezgodne misli? - pitat ćete. Naprotiv, zašto ih ne bismo iskoristili, i doveli ih u vezu s Bogom? Ne bi li to bio sjajni način da nam

razmatranje bude povezano sa stvarnim djelovanjem? Nije li to najbolji lijek protiv rastresenosti pospanosti, koji često mute naša razmatranja.

To je dosta zamamno. Ali mislim da je to napast kojoj se moramo oduprijeti da nam razmatranje ne bi postalo proračunato sanjarenje. Je li to put koji nas vodi k pojednostavljenoj afektivnoj meditaciji i savršenijoj molitvi? Ne mislim!

Ne smije, se zavesti ni onim: "Drugima predati ono, što je čovjek kontemplaciji - razmatranju prokuhao". Te nas riječi svetog Tome ne ovlašćuju, da za vrijeme razmatranja spremamo propovijedi ili pravimo nacrt, za svoju službu. Naše će propovijedi i svi naši poslovi imati toliko više uspjeha, pomazanja i života koliko više u našim molitvama, bude ispravnog dodira s Isusom, a manje, neposrednog, osobnog interesa, koji bismo htjeli postići.

Kao što svako pravilo ima iznimaka, tako ih može biti i ovdje. Ne bi nam bilo zabranjeno razmišljati o svojem djelovanju, ako bi nam se ono toliko nametalo da bismo bili nesposobni odbaciti od sebe te i takve misli. Tada ćemo moliti za bolesnika kojeg ćemo pohoditi, za djecu iz naših organizacija, za mladog kapelana da bude vedriji, svetom Josipu da nam izmoli ljubav i čvrsto "upravljanje". To će zaista, biti samo iznimno. Ta će napast, uostalom biti i znatno manja ako čovjek obavi svoju pripravu za razmatranje prema metodi, kako ćemo malo dalje iznijeti.

Postoje, konačno, i opasne rastresenosti. Ne moram spominjati, da Bog pripušta đavlu da nas smeta i za vrijeme razmatranja. Najrazličitije uspomene i slike, najdublje pohranjene u našoj duši, iznenada iskrsavaju i posve zorno se redaju pred našim očima. Radi li se tu o nečistim mislima, koje nam nadahnjuje đavao?

Da, ima sigurno i takovih koje su opasne i nije rijetko da su časovi razmatranja zatrovani i takvim mislima. Od toga nisu bili izuzeti ni sveci. Ali to nije sve. Svojom posebnom brigom, posve opravdanom, da se skrupulozno zaštitimo od svih nečistih misli izloženi smo opasnosti s druge strane, da si lako opraštamo druge misli i druge loše poticaje koji nam se bude u duši.

Zle misli, opasne rastresenosti, osjećaji protiv ljubavi, poslušnosti, poniznosti. Opasno je raspoloženje, ako se čovjek u razmatranju bavi sam sobom, tuži se sam sebi. "preživa" sve moguće uvrede i sprema u razmatranju, strelice, koje će odapeti čim mu se za to pruži zgodna prilika. Budimo budni da istjeramo svaku nečistu misao, ali isto tako ne oklijevajmo obračunati i sa svakom drugom vrstom nečistoće koja prlja ljudsko srce, kao što je zavist, srdžba, želja za osvetom, za gospodstvom, itd.

Sv. Ljudevi Montforski je toga svjestan te nas upozorava: „Pazite, nemojte propustiti meditaciju pod izgovorom da ste rastreseni, uznemireni, da vam je dosadno, ili jer vam se čini beskorisnom, da ste odveć obične osobe kako biste je razumjele, da se ne osjećate pozvani na nju i da imate poziv za ručni rad i aktivnost, a sigurno ne za kontemplaciju i meditaciju. To su napasti zloga duha“ (*Pravila kćeri Mudrosti* 135).

O rastresenosti tijekom molitve krunice sv. Ljudevit nenadmašivo poručuje: „Da bismo dobro molili, nije dovoljno iznijeti svoje prošnje moleći krunicu, najljepšu među molitvama. Naime, potrebna je i velika usredotočenost, jer Bog više sluša glas srca nego glas koji dolazi s usana. Kada bismo molili svojevoljno rastreseni time bismo iskazivali veliko nepoštovanje prema Bogu, što bi učinilo neplodonosnim molitvu naše krunice, a nas ispunilo grijesima. Možemo li očekivati od Boga da nas sluša, ako mi sami sebe ne slušamo?

Zar dok molimo, strahopoštovanja dostojno Božje Veličanstvo, koje promatra zemlju i na njoj pobuđuje strepnju, da se namjerno bavljamo trčkarajući za leptirom? To bi značilo da želimo udaljiti od sebe blagoslov ovog velikog Gospodina, te tako riskirati da padnemo u prokletstvo kojim on prijete onima koji nemarno čine djela Božja. Proklet bio tko nemarno obavlja djela Božja (usp. Jr 48, 10).

Istina, nije ti moguće moliti krunicu bez makar jedne nenamjerne rastresenosti. Naprotiv, jako je teško izmoliti i samo jednu *Zdravomariju*, bez da nam, uvijek nemirna mašta, ne oduzme mrvicu naše pažnje. Ali je ipak možeš moliti bez namjernih rastresenosti, te moraš unaprijed

poduzeti sve potrebno za očuvanje pažnje i smanjivanje nenamjerne rastresenosti. Da bi to postigao, uđi u Božju prisutnost, zamisli da te promatraju Bog i njegova sveta majka, da anđeo čuvar, koji je tebi s desna, prikuplja tvoje *Zdravomarije*, ako su dobro izmoljene, kao jednako toliko ruža kojima će načiniti krunu Isusu i Mariji. Potom zamisli da tebi s lijeva obilazi đavao, tražeći da proždere tvoje *Zdravomarije*, ako su izmoljene bez pažnje, pobožnosti i čednosti, te da ih zabilježi u knjigu smrti. Pogotovo, nemoj zaboraviti prikazati pojedine desetice na čast otajstava, niti tijekom kontemplacije nemoj zaboraviti sebi predočiti našega Gospodina i njegovu svetu majku u otajstvu kojeg kaniš častiti. Nijedna molitva ne donosi toliko zasluga duši, niti više slavi Isusa i Mariju kao dobro izmoljena krunica.

Ali ipak, teško ju je moliti onako kako bi trebalo i potrebno je mnogo truda da se u tome ustraje, upravo zbog posebnih rastresenosti koje se skoro prirodno javljaju uslijed neprestanog ponavljanja iste molitve. Kada se moli mala služba Marijina ili sedam psalama, ili druge molitve, raznolikost izraza i različitost riječi zaustavljaju maštu i preporučaju duh tako pomažu duši dobro moliti te molitve. Ali u krunici koja zahtjeva neprestano ponavljanje *Očenaša* i *Zdravomarije* uvijek u istom obliku, vrlo je teško ne dosađivati se ili čak i ne uspavati se ili ne napustiti molitvu svete krunice i potražiti kakvu drugu ugodniju i manje dosadnu molitvu. Stoga, ako želimo ustrajno moliti krunicu moramo imati neusporedivo dublju pobožnost od one koju zahtjeva bilo koja druga molitva, pa i sam Davidov psaltir.

Povećanju poteškoća pridonose bilo naša prevrtljiva mašta koja gotovo nikad ne miruje, bilo zloba đavla koji neumorno pokušava odvući našu pažnju i spriječiti nas u molitvi. Što sve zlobni duh nije spreman učiniti protiv nas kada vidi kako smo odlučni moliti krunicu s nakanom da predusretremo njegove zamke? Uvećava našu urođenu slabost i našu lijenost prije nego li i započnemo moliti, povećava dosadu, rastresenost i umor. Ukratko, tijekom molitve nas opsjeda sa svih strana kako bi mogao nakon što izmolimo krunicu s mnogo napora i rastresenosti izrugivati nam se i govoriti: „Tvoja molitva ništa ne vrijedi; tvoja krunica nema nikakvu vrijednost, bilo bi ti bolje da si radio, bavio se svojim obvezama. Ne uočavaš li da gubiš vrijeme rastreseno brbljajući usmene molitve, dok bi s pola sata provedenih u meditaciji ili čitajući kakvu dobru knjigu postigao mnogo više koristi? Sutra kada budeš manje pospan, molit ćeš pažljivije.

Ostatak krunice ostavi za sutra!” Na taj način đavao uspijeva svojom lukavošću nagovoriti te da zapostaviš cijelu krunicu ili jedan njen dio, da zamijeniš krunicu drugom molitvom ili da je barem odgodiš. Ne vjeruj mu, dragi subrate krunice, i ohrabri se ako je tijekom cijele krunice tvoja mašta bila ispunjena rastresenošću i čudnim mislima koje si, čim si ih uočio, pokušavao odagnati što si bolje mogao. Tvoja je krunica toliko bolja koliko je zaslužnija; ona je toliko zaslužnija koliko je teža; toliko je teža koliko je manje prirodno duši ugodna, i više uznemirivana dosadnim mravima i mušicama koje lutaju bez reda i protivno tvojoj volji vrte se u mašti te ne dopuštaju duši da uživa u onom što govori niti da se odmori u miru. Čak i onda kad se moraš boriti protiv rastresenosti tijekom cijele krunice, bori se hrabro s oružjem u ruci, to jest nastavi je moliti iako bez ikakve slasti ili osjetne utjehe. Bit će to strašna, ali i spasonosna bitka za vjernu dušu. Naprotiv, ako položiš oružje, to jest ostaviš svoju krunicu, biti ćeš pobijeđen.

I tada će te đavao koji je trijumfirao nad tvojom voljom, ostaviti na miru, ali na sudnji dan spočitavat će ti tvoju malodušnost i nevjernost. Onaj koji je vjeran u malim stvarima, vjeran je i u velikim (Lk 16, 10). Onaj koji vjerno potiskuje male rastresenosti tijekom vrlo kratke molitve, taj će biti vjeran u velikim stvarima. Ništa nije sigurnije od ovoga: to su riječi Duha Svetoga! Hrabro, dakle, vi dobri slugi i vjerne sluškinje Isusa i njegove svete majke koji ste odlučili svakog dana moliti krunicu! Neka vas nikada mnogobrojne mušice, nazovimo tako rastresenost koja vas muči tijekom molitve, ne uspiju podlo navesti na to da napustite druženje s Isusom i Marijom u kojem se nalazite dok molite krunicu. Malo kasnije ću vam predložiti nekoliko načina kojima možete umanjiti rastresenost“ (*Čudesna tajna svete krunice za obratiti se i spasiti se* 119-125).

Rastresenosti za koje smo odgovorni.

Obično gledamo na rastresenosti kao na jedno neizbježno zlo, kao na slabost koja je nužno vezana uz našu ljudsku narav. Skloni smo da si sve u toj stvari lako oprostimo i da jednostavno kažemo: «Tu se ništa ne može učiniti».

No za rastresenosti smo izravno odgovorni ako ih prihvatimo svojom voljom. Neizravno smo odgovorni za svoje rastresenosti; ako ne pazimo na sabranost, ako ne obavljamo bližu pripravu, ako ne obavljamo neposrednu pripravu, ako nemamo pred sobom teksta.

a) Ako ne pazimo na sabranost pa zanemarujemo svoje vježbe, obavljamo ih manjkavo, ako na njih dolazimo prekasno ili ih ne obavljamo kako treba, ako dopustimo da nam mašta luta bez uzda, bez duha mrtvljenja i bez molitve, ako ne pazimo na šutnju u svim njezinim oblicima, ako ne provodimo aktivni nego grozničavi život, i ako mirno i pobožno ne završimo svoj dan. Nemojmo se čuditi ako u tom slučaju opazimo, da nam duševne moći bježe u času kad bismo ih htjeli usmjeriti na Boga.

b) Ako ne obavljamo bližu pripravu. Poslije će biti govora o pripravi, o toj važnoj točki dobrog razmatranja. Recimo sada samo toliko, da je to vrlo teško, i da je to vježba volje, koja ima veliku posvetnu ulogu. Nije lako posvetiti pet ili deset minuta pripravi za razmatranje, kada se navečer vratimo u sobu umorni i iscrpljeni dnevnim poslovima. Velika je napast da legnemo, da malo "prelistamo" novine ili kakvu zanimljivu knjigu. Oprijeti se toj napasti i svaki dan dati pred tim prednost pripravi za razmatranje zaslužila bi nam dragocjenih milosti u duhovnom životu.

c) Ako ne obavljamo neposrednu pripravu. Po kojoj god metodi obavljali svoje razmatranje, uvijek se moramo na početku staviti u Božju prisutnost. Moje će razmatranje ponajčešće vrijediti toliko, koliko bude vrijedio čin kojim se stavljam u Božju prisutnost, koji treba obaviti odmah na početku.

Ako imam temu za razgovor s Bogom, dobro. Ako imam pri ruci tekst ili knjigu koja će držati na uzdi moje misli, jer inače postoji opasnost, da odlutaju, još bolje! Ali sve to, kao i različite metode, samo su sporedne stvari. Bitno je da se stavimo u prisutnost Nekoga, pred jednu Osobu.

Nije li molitva časoslova najljepša priprema za razmatranje? Kad bi se ona sastojala samo iz onog "Bože, u pomoć mi priteci", kojim privlačimo na se pogled Božji, već bi time bila najljepša priprema. Nadodamo li još i Antifonu Blaženoj Djevici, pa čin kajanja i ljubavi, pa jedan bratski Dođi Duše Presveti, bratski jer bih želio, da ga ne molite samo za sebe, nego i za svu svoju braću pa koja Zdravo Marija, onda možemo prijeći na razmatranje.

d) Ako nemamo pred sobom teksta. Doći na razmatranje bez knjige, bez bilježnice, znači već unaprijed pristati na rastresenost. Razmatranje nije studij, nije ni pobožno štivo. Ali kako nitko ne zna kamo ga može odvesti njegova mašta, osnovna razboritost traži da čovjek ima u rukama tekst koji će mu pomoći u težim časovima. To će biti i razboritije i poniznije.

"To mora biti velika briga za vas preuzvišeni, što ima tako malo zvanja" - rekao sam biskupu jedne biskupije, koja je imala malo svećenika». «Ne, odgovori on, to nije briga; to je misao koja me opsjeda».

Draga braćo! Ako vas za vrijeme razmatranja spopadne misao na duše koje vam izmiču, uzdišite kao sveti Dominik "Grešnici, grešnici!" Ako osjetite da vas zaokuplja misao kao Našeg Spasitelja; «Imam i drugih ovaca koje moram dovesti treba, treba ovo ili ono... blagoslivljajte Gospodina, koji vam je dao, da sudjelujete u njegovu trpljenju, njegovoj žeđi, u nemiru Apostola i Svetaca.

2. 3. Suhoća

Kad bi nam razmatranje redovito donosilo slatke utjehe mogli bismo se začuditi kad vidimo, da toliki svećenici tako nevjerno obavljaju tu svoju duhovnu vježbu koju tako toplo preporučuju svi duhovni pisci a propisuje i crkveni zakonik.

Jedan od razloga zbog kojeg je čovjek napušta, je u tome i što je razmatranje za mnoge duše željne svijetla i prijateljstva s Bogom, često puta vrijeme suše i tame. Naše nam iskustvo kao duhovnih vođa potvrđuje, da je to iskušenje vrlo često. Studirajući asketiku, učili smo, kako bismo

je uklonili. Znamo, kako ćemo ohrabriti, kako poučiti one, koji trpe, jer osjećaju, da ih je Bog ostavio. Ne će biti na odmet, da se za svoje osobno dobro držanje sjetimo, da je suhoća iskušenje, koje su imali i sveci, da je moramo prihvatiti sa sinovskim predanjem, da nije uvijek sasvim po volji Božjoj.

O tome sv. Ljudevit Montforsi tako poticajno kontemplativnoj redovnici, vlastitoj sestri Luzi, piše: „Draga žrtvo u Isusu Kristu, čista Božja ljubav neka vlada u našim srcima. Veoma sam zahvalan našem dobrom Bogu na milosti koju ti je udijelio da te je učinio savršenom žrtvom Isusa Krista, ljubimicom Presvetoga Sakramenta i nadoknadom za tolike zle kršćane i nevjerne svećenike. Koje li časti za tvoje tijelo da bude žrtvovano na nadnaravni način za vrijeme jednog sata klanjanja pred Presvetim. Koje li časti za tvoju dušu da obavlja na zemlji, bez užitka, bez spoznaje, bez svijetla, bez slave, u samoj tami vjere, ono što na nebu anđeli i sveti obavljaju s toliko užitka i svjetlosti. Koliku li slavu pribavlja mojemu Bogu vjerna klanjateljica na zemlji, ali se tako rijetko susreće, jer svi pa i najduhovniji, hoće da uživaju i gledaju, inače se dosađuju i sustaju. Pa ipak, sama vjera je dovoljna“ (Pismo 19).

a) Suhoće su imali i sveci

Ako su sveci u svom duhovnom životu doživljavali neiskazanih radosti, oni su poznavali i vrlo duge i vrlo teške kušnje. Želite li primjera? Sveta Terezija Avilska priznaje: «Kroz, nekoliko sam godina vrlo često umjesto da obavljam razmatranje, čekala na udarac sata koji najavljuje da je kraj razmatranja. I sigurno je, da su đavao i moje zle navike stavljali mi na put prepreku, da obavljam svoje razmatranje i osjećala sam takvu žalost dok sam išla u kapelicu, da sam se morala siliti i naprezati... Konačno mi je Bog pomogao. Od dvadeset i osam godina, koje sam proživjela otkako sam počela razmatrati, osamnaest sam ili provela u toj bitci.»

Ni sveta Terezija od Djeteta Isusa nije uvijek osjećala utjehe u svojoj duši: "Isus kao i uvijek, spava u mom malom čamcu, govorila je ona. I sasvim pred smrt je izjavila: "Nebo mi je sve više i više zatvoreno. Postoji neki zid između neba i mene".

Poslušajmo sv. Julijana Eymardsa: "Moje srce zaokupljaju ljudske utjehe ... Ah! kad ga je ispunjao Isus nije dolazilo ni na pomisao da kaže svoje muke, ništa nije utjecalo na nj. U njemu je bilo mjesta samo za Isusa. Kad su dolazile napasti izvana ili iznutra, četvrt sata pred Presvetim me je ojačalo osvježilo a danas satovi klanjanja ostavljaju slomljenim moje srce. Osjećam se kao bolesnik koji govori samo o svojim bolima i o svojim razočarenjima. sasvim sam negativan. I nutarnji je osjećaj zamro u mojim klanjanjima. Duša mi je zaleđena, Isus više ne sjaji svojim lijepim svijetlom. Osjećam se kao robijaš! Dubina moga srca očekuje Gospodina. "Iz dubine vapijem k Tebi Gospodine. O Marijo, koja si me dovela i dala Isusu treba da me opet dovedeš i opet dadeš Isusu, kojeg sam izgubio".

A o. Anizan veli: «Bože moj, tužim se na te i to već dosta dugo. Moj preopterećeni život me rastresa i umiruje, ali čim se nađem sam sa sobom, zlo se opet javlja i osjeća. O Bože moj, gdje si?»

b) Sinovsko predanje

Pusti kćeri da ja djelujem u tebi, govorio je Spasitelj svetoj Margareti-Mariji. Ja znam što tebi odgovara. Da, budimo posve uvjereni da nam je Isus - ako se i čini da spava, da nas je ostavio, i da smo daleko od njega - posve blizu i da pazi na sve naše pokrete i na sve potrebe naših duša.

Prepustimo se njemu i ustrajmo u molitvi. "U svakoj noći, u svim poteškoćama i u svakoj nemoći govorila je sveta Elizabeta od Presvetog Trojstva - uvijek želim gledati u Tebe". I ona je proživljavala. časove suhoća. Recimo sa žarom svom Učitelju koji se otima našem zagrljaju, kao sveta mala Terezija: «Ti ćeš se, Gospodine prije umoriti skrivajući se, nego ja tražeći Te».

«Tražiš one, koji bježe od Tebe, i bježiš od onih koji te traže», rekao je sveti Augustin. Ali doći će čas, kad ćemo naći Onoga, koga smo željeli. Prihvatimo i te časove razmatranja, kada nam je duša slična komadu leda, kao zadovoljštinu za svoje bezbrojne uvrede i nemarnosti. Okoristimo se poviješću jednog modernog obraćenja:

"Felix Leseur osjećao je prazninu i suhoću, nakon svete Pričesti koju je primio poslije svoje obraćeničke ispovijedi. Izgubio je snagu i odvažnost. Na stanici Marbeuf čuo je glas, koji je on pripisivao svetoj Elizabeti: "Pa to bi bilo prekomotno, da ti koji si zaniijekao Boga, i uživao sve ljudske slasti i borio se protiv Isusa Krista, sada, - nakon što si se ispovjedio i pričestio, sve odmah jasno vidiš i utjehu osjećaš u srcu. To bi bilo skoro nemoralno!"

Mi sigurno ne niječemo Krista, niti se borimo protiv njega ali mislimo na one koji su ga zaniijekali, koji su se protiv njega borili, pa pružajmo zadovoljštinu mjesto njih. Pružajmo naknadu za te grešnike i zaslužujmo svojom vjernom molitvom u ledenoj noći, da im se vrati blago njihove vjere.

Prikazujmo zadovoljštinu za svoju braću u svećeništvu. To je velika nakana koja ispunja dobre duše u svijetu koja podržava duh mrtvljenja i molitve kod Kristovih Zaručnica i koja nam nikada ne bi smjela biti strana. "Onaj je svećenik zastranio i pao jer je napustio svoje razmatranje; ti ćeš ga dignuti, mučeći se i razapinjujući se, u svojem razmatranju".

Kad je Isus Krist, sav u nutarnjim i vanjskim mukama na križu, kao žrtva ljudskih strasti i Božje pravde, govorio i molio. "Oče moj, Oče moj, zašto si me ostavio?"; da li ga je njegov Otac stvarno ostavio? Naprotiv. Nikada ga nije toliko ljubio kao tada, kada mu je pružio najveći dokaz svoje ljubavi. Budimo prema tome uvjereni, da je naša molitva Bogu ugodnija, odličnija i za dušu korisnija, koliko ima u njoj više suhoće i koliko je nezapaženija.

"Treba dragovoljno prihvatiti činjenicu, da ne možemo letjeti kad još nemamo krila", veli sv. Franjo Saleški.

c. Suhoća nije uvijek posve providonosna

Moramo li se prepustiti duhovnoj suhoći? Da i ne. Da, ako smo vrlo velikodušni u Božjoj službi i ako ta suhoća u razmatranju nije znak nezadovoljstva našeg Učitelja. Ne, ako nas naše nevjernosti dovode do toga da se bojimo, da se naš Božanski Zaručnik ne može ili ne će sjediniti s nama tako dugo, dok hotimice podržavamo veze koje se njemu ne mile. Još nigdje nisam naišao na tako savršenu analizu suhoće, kao kod o. Grandmaisona, koji kaže, da ima tri vrste suhoće:

Tjelesna suhoća: Ova dolazi isključivo odatle što nam je život mlak, neumrtvljen, privezan na svjetske stvari, uz sjetilne užitke, uz neuredna čuvstva. Ukratko uz tjelesne strasti. Takav se čovjek slobodno odnosi prema dnevnom redu, šutnji, ljubavi, sabranosti, staleškim dužnostima, poslušnosti i prema samomu Bogu. Naravno da mu je teško u Božjoj prisutnosti, jer mu se čini da ne može disati u jednom tako čistom zraku, u jednom presvetom društvu, u kojem smo bez duha sinovske ljubavi smeteni i plašljivi. Lijek protiv toga je mrtviti svoje strasti, vježbati se gorljivije u nutarnjem životu, odricati se svojih čuvstava i uporno i s puno nade prenositi ta čuvstva od tijela na duh, od svijeta na Gospodina, našega Boga. *Dakle lijek je: ispit savjesti, molitva, mrtvenje i pouzdanje.*

Duhovna suhoća: Ova dolazi isključivo odatle što nas Bog želi iskušati poniziti, očistiti. Čovjek mora iskreno činiti, što može. Ne smijemo imati svojevoljnog laganog grijeha. Niti ikakvih svojevoljnih navezanosti uz osjetilna dobra, radi kojih bi se otimali Bogu. Nema više ni neurednih želja i osjećaja, koji se podržavaju vidom. Nema ni žalosti što čovjek osjeća samoljublje. Brižno sprema svoje razmatranje, sabire se, ali to je uvijek ili ponajčešće uzalud. Ipak čovjek čuva iskrenu želju da služi Bogu i žrtvuje se u njegovoj službi.

Ali nema volje za molitvu u određeno vrijeme. Vrijeme za razmatranje smatra dugim i osjeća mlitavost i dosadu teško govori sam, Bog ne odgovara.

Lijek je strpljivost povezana s nadom i ljubavlju volje, duhovnom ljubavlju; čistoća srca, održavanje uzvišenih misli, vjernost vježbama duhovnog života, molitva i pokora. Ova suhoća je škola Božjih prijatelja, apostola.

Mješovita suhoća: Ovamo spada sve što ne možemo uvrstiti u dvije naprijed navedene kategorije a dolazi uslijed različitih uzroka, djelom tjelesnih, dijelom duhovnih, dijelom svojevoljnih i nesvojevoljnih, slabost, bolest, teške obiteljske prilike, sredina. Ova suhoća, osobito sporadično i kroz neko vrijeme vrlo je česta kod osoba, čija velikodušnost u službi Božjoj nije još stvarna dobra volja i još ne dopire do dubokih žrtava, ustrajnosti, čistoća savjesti i pogleda, i radikalnog odricanja, koje bi nam pomoglo da brzo napredujemo u duhovnom životu. '

Uslijed ovakvog nepotpunog obraćenja čovjek ostaje u nekom nejasnom stanju, pola čovjek pola riba, prije polužarki nego li mlitavac.

Ne zadovoljava se time, da odlučno odstrani neuredne privezanosti, nego ih mrtvi površno a da ih ne čupa, ne kida, i spali. Takav osjeća iskrenu želju da služi Bogu i da ga ljubi, ali nikako da zareže u živo meso i da se odrekne svakog užitka, osobito kad vidi da to sigurno ili očito nije grijeh.

Radi, ali uvijek jako ljudski. Ostaje u magli s nikakvim ili vrlo površnim ispitima savjesti, Ispunja redovito ili gotovo redovito osrednji program duhovnog života. Lebdi između poziva na sjedinjenje s Bogom i interesa našeg sebeljublja i naših malih strasti. Ne zaboravlja na se, lako klone i padne u očaj. Ostaje ili se oslanja na samog sebe.

U tom stanju naše je razmatranje rijetko protkano utjehama, iako ga obavljamo redovito iako ga pripravljamo, iako ga započinjemo činom sabranosti, iako ne prihvaćamo posve rastresanosti.

Lijek je ozbiljni i potpuni preobražaj, na uistinu plemenit i duhovni život, na virtualno razmatranje i apostolski napor, utemeljen na vjeri i ljubavi.

Recite mi, dragi prijatelji, jeste li ovo dobro pročitali? Onaj koji po svojoj volji drži dnevni red ljubav, sabranost, bratsku ljubav, staleške dužnosti, poslušnost, pa, i samoga Boga. Pa ipak se dosađuje u Božjoj prisutnosti... Da, dobro ste pročitali! ... Ustrajmo u razmatranju...

A Isus kao da govori: "Ako tko želi da me ima u svojoj duši, ja mu se neću otimati. Želi li tko, da Me vidi, pokazat ću mu lice svoje. Želi li tko razgovarati sa Mnom, razgovarat ćemo zajedno s velikom radošću».

3. ELEMENTI ZA USPJEH RAZMATRANJA

Da bismo dobro i uspješno razmatrali, moramo imati na pameti barem tri slijedeća uvjeta: upotrijebiti dobru metodu, obaviti ozbiljno pripravu, ustrajati u odluci i posebnom ispitivanju savjesti.

3. 1. Metoda razmatranja

Jednaka je obmana ne držati ništa do metode, kao i biti rob metode. Početnici koji nemaju iskustva trebaju vođu, koji će ih voditi za ruku. A kad postanemo vještiji tom razgovoru, naše će srce poželjeti, da se slobodnije razgovara i izražava. Tada bi ga metoda sputavala. Ona bi smetala i jednostavno razmatranje a pogotovo mističnu kontemplaciju. Treba dakle biti smion da se čovjek njome i okoristi, ukoliko mu služi na dobro i da je ostavi kad mu postane zaprekom.

Jeste li možda okovani lancima kakve metode koje ste se već davno morali otresti? Ne vjerujem, jer je sadašnja težnja da je čovjek podcjenjuje i da se je otrese prerano. To biva iz više razloga? Radi lošeg shvaćanja duha djetinjstva, nedostatka poniznosti i snage... I iz neznanja. Razmatranje je bez sumnje prijateljsko općenje s Bogom, jednostavni razgovor djeteta sa svojim ocem. Treba da naša duša misli na toga Oca i da mu govori za vrijeme razmatranja;

O. Petitot u svojem lijepom djelu; "Duhovna renesansa" ima nekoliko zgodnih redaka za tendenciozno tumačenje: «Sveta Terezija od Djeteta Isusa nije uzela niti je sama stvorila kakvu vlastitu metodu razmatranja u strogom smislu riječi. Pročitajmo njezin životopis što ga je sama napisala njezina pisma, pjesme, pa ne ćemo naći ni jedne stranice, gdje bi bila bilo kakva natuknica na metodu razmatranja, I to je jedna najkarakterističnija, oznaka duhovnosti naše svetice, da ne govori niti o tehnici, niti o kakvim pravilima za razmatranje.

To je pojednostavnjeni način razmatranja, povratak spontanosti slobodi djece Božje. Za mnoge duše koje su mislile da se kod razmatranja moraju držati bilo kakve metode, kanonizacija sv. Terezije predstavlja neko olakšanje, jedan važni čas u razvitku povijesti kršćanske duhovnosti".

Znači li to, piše o. Anizan, komentirajući taj odlomak, da se ne moramo pripravljati za razmatranje i da ne moramo unaprijed spremati predmet svoga razgovora s Bogom? – Ne. To bi značilo kušati ga. Znači li to, nadalje, da nije dobro držati se nekog reda ili pripremiti više točaka razmatranja? Ne, jer možemo pa i u tim intimnim razgovorima, predvidjeti, o čemu ćemo razgovarati. Sve to nije štetno samo ako ne smota poletu srca i ako naše razmatranje ne postane radi

toga kao neka dužnost ili zadaća. Istini za volju moram reći da se o. Anizan - ovom zadnjom rečenicom: "sve to nije štetno" - slaže s o. Petitotom u pogledu olakšanja i oslobođenja od ukočenosti metode, koje je sveta Terezija donijela dušama koje su bile previše vezane metodom.

O. Anizan je pripadao jednoj generaciji koja je više držala do metode i pravila negoli naša, koju tako jako smeta svako pa i najmanje ograničavanje. Moguće je, da su njegova braća trpjela u svojem poletu prema Bogu zbog pravila kojih se nisu usudili osloboditi. To je doista oslobođenje, sloboda za duše, koje su vrlo disciplinirane, pročišćene strogom askezom, sposobne za pojednostavnjenu molitvu, za mističnu molitvu.

Ali mi! Smijemo li se usuditi reći da smo proučili razmatranje i da smo se iscrpli u metodama? Zar nije istina da nismo imali snage i poniznosti da se skućimo - kroz jedno određeno vrijeme - metodama koje nam odgovaraju kako su to radili sveci? Eto, već sam dvadeset godina svećenik ili redovnik i još sam uvijek u razmatranju početnik! - reći ćete mi.

Je li to sasvim sigurno? Napredovanje u duhovnom životu ne ide usporedo s napredovanjem u dobi. Protekle, možda već brojne godine ostavile su nas možda još uvijek novacima u umijeću molitve. U tom slučaju, ponizno i odvažno, vratimo se metodi! Dobivamo li utisak da je naše razmatranje bez života, da se gubi u pijesku, vratimo se metodi pa makar i za nekoliko dana.

Ako ste još u sjemeništu ili na početku svoje svećeničke službe ne oklijevajte, vratite se metodi, ili joj ostanite vjerni i dalje.

O metodi pametno shvaćenoj don Vital Lehodey, kaže ovo: "Nije potrebno u jednom razmatranju izvesti sve čine koje predviđa stanovita, metoda. A još je manje nužno, izvoditi ih onim redom kako metoda predviđa. Metoda nam mora samo pametno pomoći a ne smije sputavati našu slobodu".

Dobro zapamtite da je najbolja metoda razmatranja ona vaša, koju ste vi sami malo pomalo, stvorili na temeljima klasičnih metoda svetačke tradicije. Ona će biti dobra, izvrsna, ako ste se prije toga dugo držali temeljnih metoda; ako vam ta vaša, osobna metoda donosi koristi. Ne možemo s trnja brati grožđe; ako ste se posavjetovali u toj stvari sa svojim duhovnim vođom.

A konačno, govorite li vi katkada o svojem razmatranju, o svojoj metodi razmatranja sa svojim duhovnim vođom? A vi, duhovnici i vođe duša, da li se zanimete, da saznate, kako duše koje vodite obavljaju svoje razmatranje?

3. 2. Priprava za razmatranje

Potreba priprave: Ako smo čvrsto uvjereni da razmatranje nije stvar razuma nego volje i srca, shvatit ćemo svu važnost ozbiljne priprave koja će nam omogućiti žarka i jaka čuvstva koja izbijaju iz srca koje dublje uđe u stvar.

Kada duša prilazi razmatranju ne zna ili barem ako ne zna točno o čemu će razgovarati s Bogom, mora najprije svladati poteškoće prilaženja k Bogu, da bi iza toga mogla prijeći na srdačni razgovor s Učiteljem u nakani da se taj razgovor i nastavi.

Evo što misli o. Grandmaison o pripravi na razmatranje: "Treba uvijek obaviti pripravu, barem u glavnim crtama. To je i zgodno i pametno pa i onda kada ne osjećamo nikakve posebne poteškoće za razgovor s Bogom, ako nam razmatranje teče lagano i ugodno, zgodno je i pametno napraviti kratku pripravu barem čustvima, čitajući na primjer, neki odlomak iz Sv. Pisma ili koje poglavlje iz Nasljeduj Krista...

A to je još potrebnije u vrijeme "gladnih godina", u vrijeme suhoće, mlitavosti i dosade. Može se dogoditi da nam ono što smo pripravili, ničemu ne posluži, bilo zato jer se Bog udostojao da nam dade nešto bolje, kad nam On daje birana jela bilo bi ludo, kad bismo iz svoje košarice jeli suhi kruh, bilo da nam sama naša priprava ništa ne daje, da nas ostavlja hladnima i rastresenima i tako nemoćnima kao da nismo ništa pripravili. Ali ovo posljednje je samo iznimno i neredovito, ali je i tada i bolje i zaslužnije što smo se pripravili.

Da bismo se pripravili za razmatranje, čitamo redom, sve dok ne nađemo nešto za svoj život, to znači jednu, dvije ili tri misli, osjećaja ili riječi za koje nam se čini da mogu poslužiti kao hrana za našu dušu. Kad smo jednom pronašli tekstove, onda treba nastojati da ih raširimo i sredimo; da ih

pomalo upijemo u sebe, da ih ukorijenimo u mašti, da ih se bez poteškoća sjetimo za vrijeme razmatranja. Kad ih čovjek stavlja u maštu, onda ih sije.

Koliko vremena treba posvetiti pripravi? Jasno je da je to različito. Izgleda da je pet do deset minuta dosta dugo, osobito ako podrazumijevamo pripravu u širem smislu, uključivši tu i čine ljubavi prema Bogu i malo pobožnog štiva. Čini se, da se nikada ne smije izostaviti tako shvaćena priprava. To traži poštovanje prema Bogu, a i razboritost".

Treba se uvijek spremirati, pa makar i onako u glavnim crtama, pa i onda kada se čovjek kasno vrati kući umoran. Kakve li zasluge! Kakve li milosti za sutrašnje razmatranje! Katkada će biti pametno ne čekati zadnjega časa za taj posao. U tom će slučaju biti dobro posvetiti pripravi desetak minuta prije ili poslije večere. To je zgodno i prikladno. Tri puta se o. Grandmaison vraća na istu misao.

To je zgodno, to traži poštovanje. Želimo razgovarati s Bogom, svojim Učiteljem i svojim Gospodinom. Zgodno je, da se barem u glavnim crtama spremimo za taj razgovor. Pouzdanje, srdačnost i jednostavnost našeg razgovara sa svojim nebeskim Ocem neće time ništa izgubiti. To je i pametno, jer dobro znamo na kakav niski stupanj se spusti razmatranje, koje nismo uopće, ili smo ga nemarno pripravili. Kad ga i pripravimo, ne ide baš sjajno! Što bi istom bilo, ako bismo se prepustili improvizaciji na licu mjesta!

b) Koji ćemo predmet uzeti za razmatranje? Zgodno je i pametno napraviti malu pripravu čitanjem kojeg odlomka iz Evanđelja, ili Poslanica svetog Pavla, ili kojeg poglavlja iz Nasljeduj Krista. Ne smijemo odbacivati ni knjiga za razmatranje. Ipak priznajemo, da je teško naći nešto, što nam posve odgovara. U ovom su razmatranja dugačka, u onom previše literarno obrađena, itd...

Evanđelje je, veli o. Anizan, prva knjiga duhovnosti. O, kada razmišljajmo o Evanđelju, razmišljajmo o Isusu Kristu. Poslije samog Evanđelja najbolja je svetačka literatura. Sveci su napisali nenadmašiva razmatranja o Isusu Kristu, kao i o drugim korisnim temama. Oduševimo se za njegovu svetu Osobu. Poslušajmo i prihvatimo savjet koji daje o. Longhaye svojem učeniku o. Grandmaisonu;

"Ljubite Isusa Krista! Idite sve do posljednjeg uzdisaja oduševljavajući se svaki dan sve više za njegovu Božansku Osobu! Proučavajte, ispitujte, listajte, istražujte neumorno za se i za druge neistraživo bogatstvo. Gledajte ga ustrajno, sve dok ga ne naučite na pamet. Neka On bude uvijek i sve više središte vaših misli i spoznaja, praktični cilj svakog vašeg učenja. Učinite ga jednim moralnim predmetom, vrhovnim dokazom, pobjednim oružjem svoga apostolata! Bili nepoznati ili slavni, zauzeti velikim poslovima ili zadnjim i najponiznijim, budite uvijek poznat kao čovjek, koji je ispunjen Isusom Kristom, koji - kad je god moguće - bez odmora govori o Isusu Kristu i to govori o njemu iz punine i preobilja svoga srca".

Isto tako naglašuje i o. Anizans: «Neka Naš Gospodin, Svetac nad svecima, dobri Pastir i Apostol siromaha, bude najdraži i najčešći predmet vaših razmatranja, kontemplacija, našeg učenja i čitanja, osobito našeg nasljedovanja, da svaki od nas postane, koliko je to moguće, drugi On».

Naša lijenost, pa ljudska čežnja za što manjim naprezanjem, potaknut će nas, da posegnemo za kakvom knjigom, u kojoj su obrađena razmatranja, i koje bi nam htjele nadahnuti neke osjećaje i odluke. Vrijeme razmatranja tada ne izgleda tako dugo, jer je čovjek zabavljen izvjesno vrijeme čitanjem tuđih misli. Ali budući da korist donosi samo osobno sudjelovanje u vježbi razmatranja, jasno je, da se s "knjigom razmatranja" jako izlažemo opasnosti, da ne napravimo baš sjajni posao.

Ako se ne bojite monotonije; ako ste nakon stečenog iskustva osjetili da imate koristi od niza razmatranja o poniznosti, ljubavi, Presvetom Sakramentu, razmatrajte tako, služeći se pri tom Evanđeljem. Nije li ono u stanju da nam pruži dovoljno hrane za čitav niz razmatranja o jednoj stvari? Očito je, da si moramo dati truda da ga proučavamo.

- Nećete skakutati s predmeta na predmet ako je vaš ispit savjesti posebno povezan s vašim razmatranjem, kako ćemo to reći na kraju.

- Izbjeći ćete opasnost monotonije uslijed niza razmatranja o istoj istini, i moći ćete primjenjivati um i srce pod istim predmetom ako se naviknete da različite dane razmatrate o nekom o određenom

predmetu. Tako na primjer. Nedjeljom liturgijske molitve. Ponedjeljkom, utorkom i srijedom; slobodni i različiti izbor temeljnih istina, kreposti i riječi Našega Gospodina; Četvrtkom; Presveti Oltarski Sakrament, sv. Misa, Petkom; Muka; Subotom; Presveta Djevica.

Što moramo uzeti za ispit savjesti, što za predmet razmatranja, koju ćemo metodu primijeniti, i što moramo učiniti za što veće dobro vlastite duše, pokazat će nam osobno iskustvo i duhovni vođa. Za svakoga je piše sveti Ignacije Loyola svetom Franji Borgia, ona vrsta razmatranja najbolja, u kojoj mu se Bog više daje. Budući da Bog i vidi i zna što mi više odgovara i budući da zna sve. On sam mi pokazuje put kojim moram ići. Ali, da bismo taj put pronašli, valja koji puta tapkati i pipati. Treba tražiti. To moramo imati na pameti. To nas mora mučiti. To je bitno za naš život.

c) Pisana priprava: Da bismo pripravili svoje razmatranje, čitamo redom sve dok ne napipamo nešto što je za naš život ... Nakon što smo jednom pronašli i izabrali tekstove, treba ih nastojati srediti, razviti, primiti u maštu da ih u času razmatranja uzmognemo bez poteškoće pronaći.

Pamtimo ih. Zasijavamo ih u se. Dopustite mi - kakve li smionosti - da ovdje malo ispravim metodu Grandmasona. Neke duše imaju posebni smisao za računicu. Jedne su opet nesposobne da riješe i najmanji problem, ako im brojke nisu pred očima, na papiru.

Isto tako ima pojedinaca kod kojih će se ideje iz uvečer pripremljenog razmatranja teško vratiti u svijest u vrijeme razmatranja. Naporno im je da se toga sjete i nalaze se prema tome a opasnosti da se ne sjete predmeta svoga razmatranja.

I zato mislim da tu građu radije treba zapisati. Bolje je pismeno pripremiti svoje razmatranje, nego li ga povjeriti nevjernom pamćenju koje je k tome združeno s ludom maštom. Uopće se ne radi o tome da pazim na lijepe rečenice, da razvijam misli i čuvstva, nego samo o tome da natuknem glavne crte, da započnem čuvstva, osvrt i odluke. To će biti posao u kojem nema nikakvih literarnih ili mističkih pretenzija, posve osobni, tako da se nitko s njime ne bi ni mogao poslužiti, osim pisca koji ga je napisao.

Započeti i osvrt na samoga sebe, rekoh, kad čovjek obavlja razmatranje, mora zaboraviti na sebe i promatrati samo Boga, staviti čete prigovor. To je istina! Ali i sveti Augustin veli: «Da spoznam Tebe, da spoznam sebe!» Razmatranje nam mora pružiti jednu življu, ljepšu ideju o Bogu, o njegovoj veličini i o njegovim savršenostima. Ono mora biti i polazna točka za obnovu duše, za njezinu preobrazbu i utvrđenje. Poznate su vam formule u duhovnim vježbama: *unakaženo obnoviti, obnovljeno uskladiti, usklađeno učvrstiti, učvršćeno preobraziti.*

Taj posao nećemo obavljati na slijepo. Prvi je uvjet svijetlo; u Nj treba gledati, Njega treba promatrati. Isus Krist je Uzor. Promatram Ga. Moja je duša napeto platno, moram i na nju gledati, da na njemu naslikam crte Isusova lika. Ne osjećamo li da će nam razmatranje biti sredstvo za preobraženje, sredstvo po kojem ćemo poistovjetiti svoju dušu sa svim pokretima njezina Prijatelja, da budemo doista nadopuna i nadgradnja njegova čovječstva, ako si svakoga jutra postavim pitanje Isusu. A ja? Razmatram o poslušnom Isusu. A ja? ... Razmatram o Isusovu praštanju. A ja? ... Razmišljam o Isusovoj ljubavi prema Mariji? A moja? ... Je li u tom sva priprava? Može li se smatrati dostatnim, ako tome poslu posvetimo pet do deset minuta? Sigurno ne! Ostatak će uvijek nenadomjestivo stalno stanje duše koja traži Boga u svemu kao daljnja priprava, koju smo već prije spomenuli, ali nije nepotrebno da je spomenemo i ovdje.

A ako nikako ne možemo obavljati pismene pripreme? Onda se nikako ne možemo osloboditi od toga, da se pripravimo nutarnjom šutnjom i pokorom, srcem i dušom.

3. 3. Odluke i posebni ispit savjesti

Neki će smatrati da ta priprava nije u skladu o onim što smo savjetovali, pazite na izraz "savjetovali" - i s onim, što traže duhovni učitelji razmatranja, da na razmatranje treba doći s praznim duhom. Kad sam pisao ovu brošuru, mislio sam prvenstveno na mlađe svećenike, koji nisu tolikoiskusni u razmatranju; na sve one vjernike koji pri tom nailaze na poteškoće. Neka se oni koji su već u tome napredovali ne daju smetati poteškoćama kojih se još mnogi ne mogu osloboditi.

Nije li čudno, kada vidimo tolike svećenike i redovnike koji točno obavljaju svoje razmatranje, da upadaju još u tako brojne pogreške i nesavršenosti? Don Lehodey to ovako obrazlaže!

"Htjeli bi ali neće. Nakon što su probudili nekoliko čuvstava bez duše, bez uvjerenja, nekoliko ispraznih odluka koje nisu u stanju ispraviti nijedno zlo, ne pridonose vježbanju ni u jednoj kreposti, brzo sve zaborave i čim završe razmatranje u napornom radu zaborave na stvorene odluke. I to zovemo razmatranjem. Žalosna nam majka! Koliko bi mu još trebalo da bude takvo da obraća dušu! Ili da se izrazimo još jasnije: Što više razmatramo, postajemo mlitaviji. Lijenost stilizira molitvu, i preokreće najbolji lijek na opasni otrov".

Budimo ponizni i priznajmo da nam je razmatranje često mlitavo, besplodno; da nije usmjereno u pravcu našeg rada, junačnog rada na sebi i protiv sebi. Priznajmo da su nam odluke redovito vrlo neodređene i općenite, a zato su i beskorisne. U času žara obećajemo sve. Ali kako ne obećajemo ništa posebno, niti da ćemo nastojati čuvati se nesavršenosti, niti steći koje kreposti, to je onda isto kao da nismo ni obećali ništa.

Dobro ste obavili svoje razmatranje, ako ga završite plemenitim i konkretnim odlukama, odlučniji, da danas potpunije živite svojim vjerničkim, svećeničkim ili redovničkim životom, u tom i tom slučaju, prema ovoj ili onoj osobi, strpljiviji s djecom kod vjeronaučne pouke, od ove večeri točniji kod lijeganja, ljubazniji kod zajedničkog stola s tom i tom osobom, gorljiviji u posjećivanju bolesnika. Razlikujemo čvrsto, stalne odluke i promjenjive odluke.

a) Stalne odluke

«Posebni ispit savjesti je sredstvo koje je odredio sv. Ignacije, da bi se po njemu popravljali od svojih pogrešaka i da bismo napredovali u krepostima. On prije svega pretpostavlja da imamo jasan program koji želimo ostvariti, da znamo što hoćemo, cilj koji treba postići i sredstva koja treba upotrijebiti. O svemu tome ovisi uspjeh naših nastojanja i napora....

Taj se posao redovito mora obavljati u duhovnim vježbama. Glavni je cilj duhovnih vježbi sv. Ignacija da onaj, koji ih obavlja, uredi svoj život. Budimo uvjereni, da mnoge duhovne vježbe ne donose ploda radi nemarnosti, s kojom je postavljen taj plan oko duhovne obnove. Zadovoljavaju se ljudi samo površnim pogledom».

Površnost je rana za duše - govorio je o. Foche. O čemu se radi? - govorio je njegov brat, Marchal. Da, pitam vas. O čemu se ovdje radi? O vašem posvećenju. Ali još i o tome koje pogreške činite? Koje kreposti trebate? Kojim sredstvima to postići ?

A poslije toga? Što mogu učiniti duhovne obnove, na kojima se moli Brevijar i razgovara sa drugima o različitim organizacijskim problemima? Što dobra mogu donijeti oni jalovi ispiti savjesti za vrijeme kojih se obavlja neka rastresena posjeta Presvetom Sakramentu, da čovjek ne zijeva čekajući ručak.

U pretpostavci, da mjesečnu duhovnu obnovu ne obavljamo kako treba, kao i posebni ispit savjesti, neka se nitko ne nada da će se iza toga penjati u savršenosti. Dakle, vrlo je važno ozbiljno obavljati svoj ispit savjesti, ako o tome govorim u brošuri koja raspravlja o razmatranju, činim to zato što jedno bez drugoga ne ide! Razmatranje bez ispita savjesti nema koristi. Ispit savjesti bez razmatranja je težak i mrzak.

O. Gibert kori one koji se zadovoljavaju kakvom odlukom koja se odnosi samo na koji čas u danu, ili samo na koju od brojnih dužnosti od kojih se sastoji nas dnevni život. Vrlo je važno ustati na vrijeme, na prvi znak, za neke je ovaj napor volje najzaslužnija vježba. Priznajmo i to da onaj koji bi stvorio samo po koju odluku koja se odnosi samo na njegov posebni ispit savjesti, ne bi imao baš preveliku kontrolu nad sobom ostali dio dana i ne bi neprestano bio u poslu.

I zato će biti vrlo dobro stvoriti dvije ili tri odluke za posebni ispit savjesti. Na primjer: ustati na prvi znak, ... uslužno se vladati prema braći, a posebno prema tome i tome. Izmoliti kronicu, pa što bilo da bilo, ... leći na točno određeno vrijeme. Neka vaš dan bude stavljen u neke ograde i pod nadzor ograničen točnim lijeganjem i ustajanjem, oživljen aktivnom ljubavlju i marijanskom pobožnošću.

Svako jutro, ma kakav god bio predmet razmatranja ponovit ćete svoje četiri stvorene odluke. Molit ćete, da budete vjerni u njihovu ispunjavanju. Ne molimo dosta u razmatranju. Moramo biti,

govorio je o. Anizan, kao prosjaci koji na mostovima pružaju svoj šešir moleći milostinju. U podne se obavlja posebni ispit savjesti u pravom smislu riječi. Kako ćete ga obaviti? Ja vam savjetujem, da ga pišete. Sveti Ignacije tako savjetuje onima koji obavljaju duhovne vježbe. Znao da je godine 1918. o. Lenoir nađen mrtav u Makedoniji s bilježnicom za posebni ispit savjesti koji je pismeno vodio sve do posljednjeg dana. Po volji! Savjetujem vam, da svaki dan pročitate tekst svojih odluka kod ispita savjesti.

Ako iza pripravnih čina uzmete u ruku svoju bilježnicu, obaviti ćete ispit savjesti bolje i točnije. Taj će vam mali papirić pomoći da se molite, ako ste ga napisali malo dulje, ako rasvijetlite i oživite drugu i treću odluku kojom molitvom. Na primjer; ljubezna susretljivost, molitvom; Isuse blaga i ponizna Srca ... Odluku, Moja krunica ... molitvom Utočište grešnika, itd... Majko, Kristova ... Majko Prečista ... ili kojom, drugom Mariji u čast.

Budete li ga tako obavljali, onda će vaš ispit savjesti biti i potrebna kontrola i vrlo dobra molitva. Te odluke koje ćete držati kroz tri mjeseca, ako treba i više godina, moći ćete svaki mjesec na različiti način izraziti, mijenjajući molitvu prema liturgijskom vremenu i časovitom nadahnuću. Vaše će odluke biti određene i točne, moći ćete ih imati neprestano pod nadzorom, oživljavat će ih molitva i tako ćete izbjeći jednoličnost.

a) Promjenjive odluke

Vaše će odluke biti još manje jednolične budete li uz njih nadodali još koju odluku u skladu s predmetom razmatranja. Kakav god bio predmet vašeg ispita savjesti, ponoviti ćete najprije odluke i njega. To je glavno. Ali danas, jer ste na primjer razmatrali o Muci Isusovoj stvoriti ćete i odluku, da se zahvaljujete Raspetomu Isusu ili da Mu se poklonite ili da uskladite svoj život s njegovim. Sutra, nakon što ste na primjer, obavili razmatranje o prečistom Srcu Marijinu donijeti ćete i neke odluke vezane uz pobožnost Mariji. Kao raditi s Marijom, za Mariju ili kao Marija itd. ...

Zaključak

Neki vam se nemir javlja u duši? Drago mi je to. Doista to je spasonosni nemir svećenika ili redovnika, vjernika koji gleda već iza sebe protekle tolike godine, pa uviđa, da je još početnik u umijeću molitve.

Spasonosni je to nemir župnika, poglavara jedne zajednice koji priznaje pred Bogom, da nije dosta nadzirao razmatranje svojih podložnih, svojih kapelana. Spasonosni nemir svećeničkih i redovničkih duhovnika i ispovjednika, koji nisu s dosta upornosti ponavljali "Marta, Marta, brineš se i uznemiruješ za mnoge stvari".

Da, spasonosni, jer odsada - uz Božju milost - možete to činiti bolje. Rekoh i sada počinjem! Možda vas obuzima jedan drugi nemir? Možda vam izgleda, da preveliko naglašavanje metode predstavlja opasnost za one koji teže za najuzvišenijim stanovima? Navest ćete mi riječi Suarezove; "Zadovoljan je Sv. Ignacije što stavlja mudre na put, a ostalo spada više na učiteljstvo Duha Svetoga, negoli čovjeka".

Ponavljam što sam već rekao, ovi se savjeti odnose na mlade i na sve one koji imaju poteškoća kod razmatranja. Još ću nadodati u vodstvu duša i u pouci o razmatranju postoje dvije opasnosti; suviše dugo držati ljude privezane uz jednu metodu, ili ih od nje prerano osloboditi. Mislim da mogu ustvrditi, ova druga opasnost je mnogo veća. Mi se svećenici susrećemo s ovom drugom opasnosti.

Duša koja se je prerano otresla klasičnih oblika razmatranja, nikada ne će stići do afektivne molitve, niti one pojednostavljene (mistične). Naprotiv, duša koja se je pročistila i posvetila dugom i velikodušnom vježbom u diskurzivnom i metodičkom razmatranju, popet će se brzo do najuzvišenijeg oblika molitve.

I zato vam ja, dragi moji prijatelji znajući koliko već aktivni život po sebi utječe na to, da se ne pripravljate i imajući mnogo razloga da se bojim, da mnogi časovi vaših razmatranja ostanu

razmjerno bez ploda ponavljam s najvećim uvjerenjem poštujujte svoje razmatranje, dajte se na njega dušom i tijelom i držite se pri tom jedne pametne metode!

Razmatranje (*još jedan sažetak izrečen na drugi način*)

Pojam i sastavni elementi. Rekli smo, da ima dvije vrste molitve, usmena, koja je izražena riječima ili gestama mislena molitva, koja se obavlja u dubini duše. Ovoj je ovakva definicija: uzdigle naše duše Bogu, da mu predamo sebe svoje poslove i da u njima postanemo bolji na njegovu slavu.

Ona dakle sadržava 5. glavnih elemenata:

1. vjerske dužnosti, koje iskazujemo i prikazujemo Bogu, Našemu Spasitelju Isusu Kristu.
2. Promatranje Boga i našeg odnosa prema Njemu, da ojačamo i utvrdimo svoja uvjerenja o kršćanskim krepostima.
3. Pogled na samoga sebe, da ustanovimo gdje se nalazimo, u vršenju kreposti.
4. Molitvu u pravom smislu, da zamolimo potrebnu milosti, da bolje vršimo ovu ili onu krepost.
5. Odluku činiti bolje u buduće.

Nije potrebno da se ti čini redaju onako, kako smo ih nabrojili, a niti to, da se u istoj molitvi svi nađu. Ali, da molitva zbilja zavrijedi ime razmatranja treba da potraje neko vrijeme i tako se razlikuje od kratkih, strelovitih molitava.

Kada duše uznapreduju u savršenosti i kada su došle do takvih uvjerenja koja im je dosta na brzinu samo obnoviti, njihova se molitva pojednostavnjuje i postaje katkada jedan obični čustveni pogled, kako ćemo to kasnije izložiti.

Izvor. Treba dobro razlikovati između same molitve i metoda molitve. Razmatranje, ove ili one vrste, postojalo je oduvijek. Proročke knjige, Psalmi, Knjige Mudrosti su pune razmatranja, koje gaje pobožnost Izraela. I Naš Spasitelj inzistirajući na štovanju Boga u duhu i istini, provodeći noći u molitvi i dugo se moleći u maslinskom vrtu i na Kalvariji, pripremljao je put ovim nutarnjim dušama, koje se moraju bez obzira na dob, povući u sobicu svoga srca i tu moliti Boga u skrovitosti. Knjige Kasijanove i sv. Ivana Klimaka, da ne govorimo o djelima Otaca, izričito raspravljaju o meditaciji ili molitvi, što više o njezinim najvišim formama, kao što je kontemplacija.

Može se reći da je rasprava sv. Bernarda *De Consideratione* zapravo rasprava o potrebi razmišljanja i meditacije. Škola sv. Viktora inzistira mnogo na vježbanju u meditaciji, da se po tom dođe do kontemplacije. Vrlo je dobro poznato da sv. Toma preporučuje meditaciju kao sredstvo, da rastemo i napredujemo u ljubavi prema Bogu i da Mu se dadnemo.

Što se tiče meditacije ili metodičke molitve, ona datira od XV. stoljeća. Nalazi se izložena u *Rosetum* Ivana Mauburnusa i u benediktinskim piscima toga doba. Sv. Ignacije daje u svojim *Duhovnim vježbama* više metoda meditacije, koje su vrlo precizne i vrlo različite. Sveta Terezija Avilska opisuje bolje od ikoga rasne vrste molitve. Njezini učenici razrađuju pravila metodičke molitve (52). Sv. Franjo Saleški nije propustio da u svojoj *Filotei* iznese metodu molitve, a francuska škola XVII. vijeka će uskoro imati i svoju, koju će dotjerati Olier i Tronson i koja se danas zove metoda sv. Sulpicija.

Razlike između meditacije i molitve. Riječi meditacija i molitva uzimaju se često jedna mjesto druge. Kad ih razlikujemo, onda prvo ime (meditacija) znači takvu mislenu molitvu, gdje dominira promatranje i razmišljanje i koja se iz tog razloga zove diskurzivna meditacija. Drugi, naziv se uzima osobito za one vrste molitve, gdje dominiraju pobožna čuvstva ili voljni čini. Ali i diskurzivna meditacija sadrži također u sebi već pobožnih čuvstava, a afektivna molitva općenito počinje ili je popraćena s nekim razmišljanjem, osim kad je duša obuzeta svijetlom kontemplacije.

Način mislene molitve, koji općenito odgovara početnicima je diskurzivna meditacija, koja im je potrebna da steknu i učvrste svoja uvjerenja. Ipak ima i čustvenih duša, koje odmah već iz

početka - daju široko polje čuvstvima. I svi moraju biti upozoreni, da se najljepši dio mislene molitve odnosi i sastoji u voljnim činima.

Korist: Meditacija, takva kako smo je opisali, vrlo je korisna za spas i za savršenstvo. Ona nas otkida od grijeha i njegovih uzroka. Ako naime griješimo, to je radi toga što ne mislimo ili iz slabosti volje. A meditacija upravo popravlja ovu dvostruku pogrešku.

Ona nas doista rasvijetljuje da upoznamo zloću grijeha i njihove užasne posljedice, pokazujući nam ih u svijetlu Boga, vječnosti i onoga, što je učinio Isus da zadovolji za grijeh. Meditacija nas, kaže p. Crasset, vodi pa mislima u one svete predjele gdje se nalazi sam Bog u miru, odmoru, tišini i sabranosti. Ona nas duhovno vodi i u pakao, da tu pogledamo svoje mjesto ako Boga odbacimo, na groblje, da si vidimo gdje ćemo završiti. Na nebo, da si tu opet vidimo prijestolje pripravljeno i za nas ako ustrajemo u milosti, na Jozafatsku dolinu da tamo prisustvujemo svojem sudu, u Betlehem, da tamo vidimo svoga Spasitelja; na Tabor da tamo vidimo svoju ljubav, na Kalvariju da tamo vidimo svoj primjer.

Ona nas otkida i od svijeta i njegovog lažnog duha svijeta i veselja. Podsjeća nas na prolaznost zemaljskih dobara, na brige, koje nam duh svijeta zadaje, na prazninu i pustoš, koju ostavlja u duši. Štiti nas od zlobe i pokvarenosti svijeta i daje nam razumjeti, da jedini Bog može biti naša sreća.

Ona nas posebno oslobađa od nas samih, naše oholosti, naše sjetilnosti, stavljajući nas pred Boga, koji je punina bitka, i pred naše ništavilo, pokazujući nam da nas i senzualna veselja i naslade ponižavaju ispod životinja, dok nas božanske naslade i evanđeoska radost oplemenjuje i diže do Boga.

Ona krijepi i jača našu volju ne samo pružajući nam čvrsta uvjerenja, kako ćemo to reći malo poslije, nego liječeći malo po malo našu lijenost, strašljivost i nepostojanost: jer jedino milost Božja, s kojom i mi surađujemo, može izliječiti ove slabosti. A mislena molitva potiče u nama tu milost toliko jače, koliko smo razmišljajući više osjetili svoju nemoć. I čini žalosti, pokajanje i čvrste odluke, koje budimo za vrijeme molitve, zajedno s odlukama, koje smo u njoj stvorili, već znače neko aktivno sudjelovanje s milošću. Ona nam također pomaže, da se vježbamo u svim velikim kršćanskim krepostima.

Rasvijetljuje našu vjeru, stavljajući nam pred oči vječne istine, učvršćuje nam pred oči vječne istine, učvršćuje nam nadu omogućujući nam pristup k Bogu, da postignemo njegovu pomoć, i usavršava našu ljubav, pokazujući nam ljepotu i dobrotu Božju.

Čini nas mudrima, po razmišljanju koje nam ona sugerira prije posla; pravednima, usađujući našu volju s voljom Božjom; jakima, dajući nam mogućnost da participiramo na Božjoj moći umjerenima, smirujući žestinu naših želja i naših napasti i strasti. Nema dakle kršćanske kreposti, koju ne bismo mogli postići s dnevnom molitvom razmatranja i odlučnošću u borbi protiv grijeha i napasti. Po njoj se priklanjamo istini, a istina opet - oslobađajući nas samih, od pogriješaka omogućava da djelujemo kreposno: *...i upoznat ćete istinu i istina će vas osloboditi*

Tako razmatranje pripravlja naše sjedinjenje i samo naše preobraženje u Bogu. To je doista razgovor s Bogom, koji postoji iz dana u dan sve intimniji, čuvstveniji i dulji. Jer on se nastavlja i tijekom dnevnih poslova. I tako, uslijed po molitvi ustrajnog pohođenja Boga, začetnika svih kreposti; čovjek se njima napunja i u njih prodire, kao što se spužva napunja tekućinom u koju je nakvašena, i kao što željezo stavljeno u vatru se ugrije, savija i prima sva svojstva vatre.

Potreba mislene molitve ili razmatranja. Za obične kršćane. Metodička meditacija je odlično sredstvo posvećenja. Potrebno je samo to, da molimo i da tako iskazujemo svoje štovanje Bogu i da od Njega zadobijemo milost. To se pak očito ne može činiti bez neke pažnje i sabranosti duha i želje srca. Bez sumnje treba pridodati molitvi neka razmišljanja o glavnim istinama i glavnim kršćanskim dužnostima i to popratiti promatranjem sama sebe. No, sve je to moguće napraviti i bez metodičke meditacije, slušajući poticaje, čitajući dobro štivo i ispitujući svoju savjest.

Meditacija je ipak vrlo korisna i spasonosna za sve, koji žele napredovati i spasiti svoju dušu, početnicima, kao i onima koji su već uznapredovali. Što više, može se reći, da je to

najefikasnije sredstvo, da si osiguramo spas. To je nauka svetog Alfonza, koju on ovako obrazlaže: S drugim pobožnim vježbama, kao što je Krunica ili Mali Oficij u čast Majke Božje, post može čovjek na nesreću i da nastavi živjeti u velikom grijehu. Ali s mislenom molitvom ne može dugo ostati u smrtnom grijehu, jer će se ili odreći grijeha ili zapustiti meditaciju.

Pa zbilja, kako ću se pokazati svaki dan pred Bogom, izvorom svake svetosti, sa jasnom sviješću, da sam u teškomu grijehu, a da ne stvorim uz pomoć milosti, čvrstu odluku da ću okajati grijeh, i da ću se ispovjediti, da postignem oprostjenje, koje mi je, vidim, apsolutna potrebno. Ako naprotiv čovjek nema određeno vrijeme i određenu metodu za razmišljanje o velikim i glavnim istinama, on se prepušta rastresenosti, da ga povuku svjetski primjeri i da se neprimjetno nađe u grijehu.

Moralna potreba mislene molitve za svjetovne svećenike. Ne govorimo tu o svećenicima, koji kao redovnici, moleći polako i pobožno brevijar, mogu naći u tom molenju, duhovnom štivu i drugim molitvama neki ekvivalent razmatranju. Ipak napominjemo, da i u Redovničkim zajednicama, gdje se zajednički moli časoslov, pravila propisuju barem pola sata razmatranja, upravo radi uvjerenja, da je mislena molitva duša usmenih molitava i da ona pruža garanciju za njihovu čestitu recitaciju.

Naglašujemo, da Kongregacije, koje su osnovane iza XVI. vijeka još više inzistiraju na razmatranju i da Kodeks crkvenoga prava propisuje Poglavarima, da bdiju da svi redovnici, koji nisu opravdano spriječeni, svaki dan posvete izvjesno vrijeme razmatranju.

Ovdje mi naprotiv govorimo o svjetovnim svećenicima, koji su zauzeti svojim apostolskim poslovima i tvrdimo, da je stalno obavljanje razmatranja i određeno vrijeme za to moralno potrebno za njihovu ustrajnost i za njihovo posvećenje. Oni imaju - istina - brojnih dužnosti, koje su dužni, ispuniti, ali su isto tako katkada izloženi velikim napastima u vršenju svoje službe.

Dakle, da se opru napastima i da vjerno i nadnaravno ispune sve svoje dužnosti, treba da imaju čvrsta uvjerenja i idu na izbor milosti, koje podržavaju njihovu volju, koja posrće. A izvor svega je Bog kojega motrimo u dnevnom razmatranju po kojem se postiže i jedno i drugo. Neka nitko ne kaže, da i oni mogu naći u sv. Misi i u Brevijaru imaju isto neki ekvivalent razmatranju. Bez sumnje su sveta Misa i Brevijar, sabrano i pobožno izvršeni, odlična sredstva za ustrajnost i napredak. Ali iskustvo pokazuje, da jedan svećenik, koji je zabavljen poslovima svoje službe, ne ispunja dobro ove dvije tako važne dužnosti, ako ne crpi u stalnom razmatranju duh sabranosti i molitve.

Ako zanemaruje ovu svoju vježbu, kako će naći, usred svojih poslova i briga, koje ga zaokupljaju, vremena da se ozbiljno sabere i da se obnovi u nadnaravnom duhu? I ako to ne čini, začas se rastrese, pa i onda, kad je zaokupljen najsvetijim poslovima, njegova uvjerenja slabe, njegova energija popušta, mlakost ga spopada. I kad se pojavi jaka, duga i mučna napast, on nema više u duši jakog uvjerenja, koje mu je potrebno, da odbije neprijatelja i izložen je opasnosti da padne.

Ako razmatram, kaže Chautard, tada kao da sam oklopljen čeličnim oklopom i neprobojan udarcima neprijatelja. Bez razmatranja njegove će me strijele zahvatiti sigurno... Misena molitva (razmatranje) ili vrlo ozbiljna opasnost propasti za svećenika jer u doticaju sa svijetom zahvaća ga duh svijeta, izjavio je bez ustručavanja pobožni, učeni i mudri P. Desurmont. Za svećenika, kaže sa svoje strane kardinal Lavigerie, nema druge nego svetost, koju, ako ju nije postigao, barem želi ističe (osobito svagdanjim razmatranjem) ili polagana propast.

Što smo rekli za svećenike, ne može li se to u nekoj mjeri primijeniti i na laike, koji posvećuju dio svog vremena apostolu? Žele li da taj apostol bude plodonosan, treba da bude prožet nutarnjim životom i razmatranjem.

Bitne oznake početničke meditacije

Već smo rekli, da je meditacija početnika posebno diskurzivna i da u njoj dominira razmišljanje, ostavljajući neko mjesto i čuvstvima volje.

Predmeti o kojima razmatraju početnici. Oni moraju razmatrati, općenito uzevši o svemu onomu, što može izazvati u njima sve veći strah od grijeha, o uzrocima grijeha, o mrtvenju, koje ih liječi, o svojim glavnim staleškim dužnostima, o upotrebi i zloupotrebi milosti, o Isusu uzoru pokornika.

Da osjeti i očute sve veću grozotu nad grijehom, razmatrat će: o svrsi čovjeka i kršćanina, dosljedno o stvaranju i uzdignuću čovjeka u nadnaravni red, o padu i otkupljenju. O pravima Boga Stvoritelja, Otkupitelja i Posvetitelja, o nekim Božjim svojstvima, koja ih mogu odvratiti od grijeha, kao na primjer o njegovoj neizmjernosti, po kojoj je On prisutan u svakom stvoru i svakoj duši, koja je u stanju milosti, o njegovoj svetosti, koja Ga primorava da mrzi na grijeh, o njegovoj pravdi, koja grijeh kažnjava, o njegovom milosrđu, koje je sklono na opraštanje. Sve ove istine doista idu za tim, da nas potaknu, da bježimo od grijeha, koji predstavlja jedinu zapreku k našem cilju, neprijatelja Božjeg, rušitelja nadnaravnog života, koji nam je Bog dao, kao veliki zalog svoje ljubavi i koji nam je Spasitelj obnovio uz cijenu svoje Krvi.

Razmišljat će nadalje o samom grijehu: njegovom izvoru, kazni, zloći i strašnim posljedicama, o uzrocima, koji nas navlače na grijeh, o požudi, svijetu i đavlu.

Razmišljat će o načinima i sredstvima, kako da čovjek okaje i predusretne grijeh, o pokori i mrtvenju raznih naših sposobnosti, opasnih težnju, a napose o 7 glavnih grijeha, izvodeći iz toga praktični zaključak, da čovjek nije siguran dok nije iskorijenio ili barem ukrotio sva svoja pogubna nagnuća.

Treba, također razmišljati o svim pozitivnim kršćanskim dužnostima i to postepeno: općenitim vjerskim dužnostima prema Bogu, o ljubavi prema bližnjemu, o pravom nepouzdanju u sama sebe zbog naše nemoći i naših bijeda; početnike će zanimati vanjska strana ovih kreposti, ali će to biti priprava za solidnije kreposti, koje će prakticirati na putu sjedinjenja.

Nadalje, o posebnim dužnostima s obzirom na dob, položaj, spol i zvanje; praktično vršenje ovih dužnosti je doista najbolja od pokora.

Budući da je uloga milosti glavna u kršćanskom životu, bit će potrebno upućivati početnike malo po malo u ono, što je osnovno u našem kršćanskom životu, izlažući im ono što smo rekli o stanovanju Duha Svetoga u našoj duši, o našem ucjepljenju u Krista, o posvetnoj milosti, o krepostima i o darovima Duha Svetoga. Bez sumnje oni će shvaćati samo osnovne elemente ovih velikih istina. Ali i ono malo što će shvaćati, bit će od velikog značenja za njihovo oblikovanje i njihov duhovni napredak. Tako, kad čovjek razmišlja što je Bog učinio i što neprestano čini za nas, nužno osjeća potrebu da Mu vjernije služi. Ne zaboravimo, da su te istine izlagali sv. Pavao i sv. Ivan obraćenim poganima, koji nisu bili drugo nego pravi početnici u duhovnom životu.

A tada će im se na koncu lakše moći prikazati Isusa, kao Model pravih pokornika, Isusa, koji je prihvatio siromaštvo, poslušnost i rad, da nam dadne primjer u ovim krepostima, Isusa, koji je činio pokoru za nas u pustinji, u maslinskom vrtu, u svojoj gorkoj mucu. Isusa, koji je umro za nas na Križu, Ovaj niz meditacija, koji nam Crkva prikazuje svake godine u svojoj liturgiji, urodit će plodom da se i mi vježbamo u pokori u jedinstvu s Isusom Kristom s više odvažnosti i ljubavi, a po tome i s više uspjeha i koristi.

Poteškoće na koje nailaze početnici. Posebne poteškoće, na koje nailaze početnici kod razmatranja, dolaze od njihova neiskustva, pomanjkanja odvažnosti, a posebno od njihove velike ne sabranosti, kojoj su sami krivi.

Zbog svog neiskustva nalaze se u opasnosti da pretvore svoju meditaciju u neku filozofsku ili teološku tezu ili u neku vrstu govora, koji drže sami sebi. Bez sumnje, nije ni to izgubljeno vrijeme, jer i kraj ove vrste meditacije oni misle na osnovne kršćanske istine i učvršćuju svoja uvjerenja. Pa ipak, crpili bi iz nje znatno više koristi, kad bi se poslužili kojom više praktičnom metodom i koja je više stavljena na nadnaravnu bazu.

To će ih poučiti njihov dobri duhovni vođa: on će ih poučiti, da opažanja budu praktična, moraju biti više osobna, da se moraju primjenjivati na njih same, da moraju biti popraćena nekim ispitom savjesti, da vide gdje se oni nalaze u vježbanju u tim krepostima i što mogu učiniti, da po njima žive tokom dana, da su važniji u meditaciji voljni čini, čini klanjanja, hvale i ljubavi

promatrajući Boga, čini poniznosti, pokajanja i dobrih odluka osvrtnjem na sebe i svoje grijeh, čini prošnje da postignemo milost, da se promijenimo i konačno čvrste - često ponovljene - odluke, da će nastajati preko dana bolje činiti.

Manjak odvažnosti biva razlog da izgube odlučnost i hrabrost, kad ih više ne prate osjetljive Božje utjehe, koje im je Bog blagonaklono davao, da ih u početku privuče k sebi. Poteškoće i prve suhoće ih ozlojeđuju, i misleći da ih je Bog napustio, oni dopuštaju da njima ovlada mlakost. Treba im dakle pokazati, da Bog od njih traži napor, a ne uspjeh i da čovjek ima više zasluge od molitve, ako u njoj ustraje unatoč poteškoća, koje tu doživljava, i da bi bio kukavičluk uzmaknuti pred naporom, pred Bogom, koji je u našim očima tako velik. Ove istine im treba izložiti s mnogo takta i nježnosti, potičući ih vrlo očinski.

Ali, najveća zapreka dolazi od rastresenosti. Kako iz početka mašta, osjećajnost, navezanosti još uopće nisu ukroćeni, zaokupljaju dušu u vrijeme meditacije vanjske slike, nekada i opasne, bespotrebne misli i različita čuvstva srca. Ovdje je isto uloga duhovnog vođe od velikog značenja.

On će podsjetiti u prvom redu na razliku između svojevoljne rastresenosti i nesvojevoljne, i pozvat će svoga podložnika, da se zabavi s prvom, da je tako bude manje, da se u tom uspije treba: odbijati odmah, energično i stalno rastresenost, čim je toga čovjek svjestan. Kad bi one bile i brojne i opasne, nije čovjek za njih odgovoran, osim ako se svojevoljno u tom zadržava. Nastojati odbiti te rastresenosti vrlo je zaslužni čin. Ako nas rastresenost dvadeset puta spopadne i dvadeset je puta odbijemo, to će biti sjajna molitva; mnogo zaslužnija od one, kod koje je rastresenosti bilo malo uslijed pomoći milosti Božje.

Da je bolje odbijemo rastresenost važno je prihvatiti svoju nemoć, pozitivno se sjediniti s Našim Spasiteljem i prikazati Bogu svoj poklon i molitve. Po potrebi će se upotrijebiti i knjiga, da se bolje skoncentrira pažnja.

No nije dosta samo odbijati rastresenost, nego da je bude manje, važno, je boriti se i protiv njenih uzroka. Mnogo rastresenosti dolazi radi manjka priprave ili stalne nepažnje.

Pozvat će ih se dakle da bolje pripreme svoje razmatranje uvečer, da se ne zadovolje samo običnim čitanjem, nego da u nj umetnu koji osobni element, gledajući kako se vježbaju u toj stvari i misleći na tu stvar i predmet prije nego zaspu, mjesto da se zabave beskorisnim i štetnim sanjarijama. A napose će im pokazati ova sredstva kojima će disciplinirati svoju maštu i pamćenje. Što više duša napreduje u vježbanju u sabranosti i svetoj ravnodušnosti, više će se i rastresenost umanjivati. A to ćemo još bolje razumjeti studirajući metode meditacije.

DODATAK 2. Metode razmatranja

(Vidi uvodnu napomenu o značenju dodataka pojedenih odaja skripte: Ovaj dodatak donosimo jer je i sv. Terezija bila svjesna važnosti metode kod razmatranja te je i sama sažela jednu metodu za to. Način na koji netko meditira malo po malo oblikuje njegovu nutrinu. Donosimo još jednu metodu za razmatranje kakao bi se mogle usporediti i bolje shvatiti molitvene dinamike koje se potiču u duši kad se nastoji metodički razmatrati)

Još iz vremena crkvenih otaca nastojalo se pomoći moliteljima u produbljivanju nutarnjeg duha molitve pomoću metoda za razmatranje. U svetačka i pobožnoj tradiciji nalazimo slijedeći autori su razrađivali metode razmatranja: Cassin, sv. Bernard, Hugo od sv. Viktora, Guido kartuzijanac, Luis od Granade, sv. Petar Alknatarski, sv. Ignacije Loyolski, sv. Franjo Saleški, sv. Alfon Liguori te metode pojedinih škola duhovnosti, dominikanska metoda, karmelska metoda, metoda francuske škole duhovnosti sv. Sulpicija. Svaka metoda uz zajedničke stvari ima i posebne naglaske koji odgovaraju posjednoj duhovnosti. U ovom dodatku donosimo prikaz dvaju gore zadnjih spomenutih metoda.

KARMELSKA METODA RAZMATRANJA

Duša surađuje u oblikovanju svoje nutrine i usvajanja pojedine duhovnosti i nastojeći kod razmatranja usvajati stil duhovnog života i nutrine sukladan pojedinoj školi duhovnog života.

Još od početaka karmelski autori¹³ su u praksi iskušavali i poučavali jednu među razmatranja koja je prikladna za njihovu školu duhovnosti, poglavito za početnike. U toj metodi, kao i svima drugima imamo različite djelovne razmatranja na kojima se zadržavati slijedeći taj raspored a poglavito su naglašavali da se treba duže zadržati u uvodnom dijelu, (sabiranje u Božjoj prisutnosti) i središnjem (samo razmatranje).

Kako bi molitva bila plodna Terezija poučava svoj način molitve koji je uglavnom sažet u 26. poglavlju *Puti Savršenstva*. Molitva u prisutnosti Krista usmjerena pogleda na Njega skupa sa meditacijom događaja iz njegovog života.

Sav smisao terezijanske molitve se izražava u ovom prijateljskom odnosu duše Učiteljem.

- tražiti njegovo društvo i navići se na njegovu prisutnost uvijek i posvuda (P 26,1-2)
- usredotočiti molitvu na pogled (P 26,3)
- navići se motriti njegovu radost u našoj radosti, razmatrati o Uskrsnome (P 26,3)
- pronalaziti utjehe u njegovim mukama po proživljenom razmatranju njegove muke (P 26, 4-8)

A kako bi duša pobudila osjećaj Isusove prisutnosti Terezija savjetuje:

- tijekom molitve poslužiti se i Kristovom slikom koja kao da ga čini prisutnim i bliskom kako bi ga se gledalo u vlastitoj nutрини (P 26,9)
- pomoći si tijekom razmatranja i nekom dobrom knjigom kako bi se gajio duh molitve i sprječavale rastresenosti.

Važno je gajiti klimu prijateljstva s Isusom i kontakt s njime tijekom dana jer to olakšava povratak u molitvu meditacije i trajnu povezanost s njime.

1. Priprava za razmatranje

Ne može se duša staviti u kontakt s Bogom praveći nagle prijelaze iz rastresenosti na razgovor s Bogom. Treba se pripremiti za molitvu. Daljnja priprava za razmatranje je u biti trajni napor da uskladimo svoj život s Evanđeljem po mrtvljenju, obraćenju, sabranosti, poniznosti itd. Ne dopustiti da zle i beskorisne misli zaokupljaju dušu i tajno živjeti u želji za postizanje svetosti.

Neposredna priprava za razmatranje sastoji se u tome da se duša počne sabirati u miru stavljajući se u Božju prisutnost klanjajući mu se, prikazujući svoje siromaštvo, grijeh, ništavilo svjesni da beskrajne Božje ljubavi, na primjer govoreći: *Gospodine vjerujem da si ovdje i da želiš razgovarati sa mnom.*

2. Čitanje

Osoba treba naći neku knjigu ili poglavlje, predmet koji pomaže moliti. Najbolje je za to koristiti Bibliju ili neki drugi tekst koji pomaže moliti. U nekim slučajevima to može biti i neka slika koja priziva otajstvo koje se želi razmatrati ili predstavlja Isusa i Mariju.

Čitanje može biti potpomognuto i sjećanjem na neke istina vjere o kojima se želi razmatrati. Dobo je za predmet razmatranja izabrati neki predmet koji odgovara našoj duhovnoj situaciji (stanju duše, iskustvu koje proživljavamo, liturgijskome vremenu u godini, posebnim događajima u koje smo upleteni...).

¹³ Ovaj sažetak karmelske metode razmatranja preuzimamo do A.Sicari, *cit. dj.* str. 153 – 157 i G. Lercaro, *Metodi di orazione mentale*, Editrice Massimo, Milano 1947, str 195 – 218.

Čitanje, ili drugi poticaj na razmatranje koje smo spomenuli, treba polagano obavljati u ozračju Božje prisutnosti nastojeći shvatiti što nam Bog želi reći kako bismo ga bolje upoznali i uzljubili. Čitanje ne treba voditi radoznalost nego treba trajati toliko dugo do kada je molitelj dobio dovoljno materijala za molitvu koji mu u srcu upalu neku iskrnu pobožnosti ili ljubavi prema svome Bogu i njegovim darovima. Čitanju se može ponovno vratiti tijekom razmatranja kada duša primijeti da je rastresena kako bi si osvijestila predmet svoga razgovora s Bogom.

Umjesto čitanja može se moliti i neka usmena molitva *Oče naš, Zdravo Marijo* koje treba polagano moliti razmišljajući o riječima koje se izgovaraju.

3. Samo razmatanje

Gotovo sve vrijeme molitve treba provesti u ovom trećem dijelu metode. Samo o bi mogao biti dostatan i u sebi bi mogao sadržavati sve druge dijelove, a to će se i dogoditi s vremenom kad duša poraste u bliskosti s Gospodinom i stekne molitvenu naviku razmatranja. Evo opisa ovog glavnog dijela molitve.

Počinje se s maštom kako bi se u sebi predstavilo otajstvo o kome se želi razmatrati, na primjer neki događaj iz evanđelja, usredotočiti se na Isusovu osobu. Ova vježba može poslužiti duši da zaustavi maštu koja luta. Ne treba se dugo na ovome zadržavati niti pasti u maštarenja. Važno je da si duša predstavi Isusa u sebi i da budemo u njegovoj prisutnosti, (on gleda mene ja gledam njega, slušam njega koji mi govori i uživimo se u događaj koji sam sada pročitao).

Zatim se treba zadržati na razmišljanju o otajstvu koje želimo razmatrati i to toliko vremena da se shvati Božja ljubav posvjedočena i ono što On želi od mene.

Na kraju se dugo duša zadržava u „ljubaznom razgovoru“ s Bogom koji je samo srce molitve. Treba oslušivati Gospodina, dopustiti mu da nam govori i njegu govoriti. Ne treba pustiti mašti da radi nego se truditi shvatiti što On želi na temelju njegovih riječi koje razmatramo. Treba nastojati čuti te riječi s njegovih usta kao nama rečene, držati Gospodina pred sobom u vjeri da je uistinu prisutan te da On vodi razgovor s nama. S naše strane trebamo mu kazati na sve načine da ga ljubimo i želimo kušati njegovu ljubav. Malo po malo ovo što nam na početku može izgledati kao naše umišljanje će se pročistiti, a u razgovoru neće trebati puno riječi, pojednostaviti će se u ljubeznoj pažnji duše koja ima dva pokreta, ljubiti i biti ljubljen.

4. Zahvala

Od ovog trenutka pa dalje razlikovanje dijelova razmatranja je samo formalno u smislu da sve što još slijedi tijekom razmatranja je još dio ljubeznog razgovora s Bogom. Ipak razlikujemo ove dijelove da si posvijestimo što ne treba nikada zaboraviti u razgovoru ljubavi s Bogom. U prvom redu to je zahvalnost za sve njegove darove koje nam je darovao i daruje, te mu zahvaljujemo i na vremenu koje smo mogli s njime provesti. A zahvalnost sama po sebi ako je uistinu proživljena prerasta u slavu i pohvalu Boga za ono što On jest i što čini.

5. Prikazanje

Razgovor ljubavi po svojoj naravi teži samo darivanju. Bogu je najdraži dar samih sebe koji mu prikazujemo, zbog toga je to vrhunac molitve. Prikazanje prvenstveno se sastoji od toga da odlučimo uvijek i u svemu vršiti njegovu volju, birajući u našem životu ono što je njemu po volji. Biti će uvijek jako korisno povezati ovo prikazanje s nečim posebnim činom ili djelom što svjedoči istinu našeg prikazanja, neka odluka da ćemo Bogu nešto dati, učiniti, što će naš život u svakodnevnicu više usmjeriti na njega samoga. A i svaki puta kad se duša bude vraćala na molitvu, izvršila ili ne svoju odluku to će biti dio novog razgovora s Gospodinom.

6. Prošnja

Ljubezni razgovor sa Gospodinom ne može završiti prije nego li molimo Gospodina za ono što nam je na srcu. A treba paziti da nam njegovi interesi budu važniji od naših i u molitvi prošnje. Bog želi da ga molimo za milosti koje su nam potrebne u predanju u volju Božju da će nam dati ono što nam je korisno ako odmah i ne udjeli ono što tražimo.

Ostaju još dva problema koja treba naglasiti

1. Nastojati zadržati ozračje molitve tijekom cijeloga dana, gledati očima vjere na ono što nam se događa u danu, može biti korisno prozivati u duhu neku misao iz meditacije i uzdizati duh Bogu.
2. Shvatiti da svaki čin molitve nužno teži prema tome da sav naš život postane molitva.

METODA FRANCUSKE ŠKOLE RAZMATRANJA SV. SULPICIJA

Francuska škola duhovnosti

Kardinal de Berulle je utemeljitelj francuske škole duhovnosti iz koje će izići veliki sveti kao sv. Vinko Paulski, sv. Ivan Eudes, sv. Ivan Batista de la Sale, sv. Ljudevit Marija Grignon Montforski, sv. Margareta Marija Alacoque.

Teolozi i povjesničari duhovnosti nazvaše tu školu trojstveno teocentričnom s idejom vodiljom našeg ucjepljenja i pristajanja uz Utjelovljenu Riječ, kako bi se Bogu iskazalo dostojno klanjanje. Ove ideje će prožimati teologiju i duhovnost francuske škole sve do razrađivanja praktične metode meditacije kojoj je cilj da oblikuje takav stil življenja duhovnosti u svakodnevnici.

Sam De Bérulle polazi od uzvišene ideje o svetosti i veličine Boga Stvoritelja kojemu čovjek treba iskazati kult i klanjanje iz ljubavi sve do potpunog predanja i žrtvovanja samoga sebe. To treba biti istovremeno vjernički stav ljubavi, predanja u poslušnosti kao i poštovanja Boga i njegove uzvišenosti. Temeljni stav stvorenja pred Bogom treba biti ljubezno klanjanje. De Bérulle je taj stav pred Bogom usvojio kao reakciju na određeni pravac humanističke duhovnosti koja je bila izložena riziku zaborava veličine, uzvišenosti i svetosti Boga samoga.

Griehom je čovjek izgubio svoju iskonsku nevinost i stanje prijateljstva s Bogom, no on ostaje stvoren na sliku Božju s naglašenom prirodnom željom za Bogom. Isus Krist, Sin Božji, Utjelovljena Riječ otkupio nas je, spasio i obnovio u nama sliku Božju. Tako da samo milost koju Krist daruje može pozitivno riješiti čovjekov nutarnji konflikt između vlastite bijede i želje za posjedovanjem Boga. Zbog toga u posvećenju duše imamo dvostruko djelovanje: Božje djelovanje usmjereno prema duši naziva se milost, a djelovanje same duše prema Bogu krjepost. Milost Božja je najuže povezana s Kristom ne samo kao jedinim posrednikom milosti nego i kao njenim izvorom. Od tuda proizlazi temeljni princip francuske škole duhovnosti: vjernik se treba potpuno isprazniti od starog i obući novog čovjeka u Kristu. Način da se to postigne je pristajanje uz Krista i suobličenje njemu.

Kardinal se na poseban način usredotočuje na otajstvo Utjelovljenja i promatra ljudsku narav Isusa Krista koja se pri Utjelovljenju prikazuje Ocu i "poništava". Božanska osoba Sina Božjega uzima ljudsku narav. Radi se o kristocentrizmu francuske škole duhovnosti. Može se prigovoriti da je cjelokupno kršćanstvo kao takvo kristocentrično, što je i točno, ali svaka škola duhovnosti na sebi svojstven način motri Isusa Krista. De Bérulle i njegovi učenici su bili privučeni kontemplacijom Isusa kao utjelovljene Riječi Božje koji u svojoj ljudskoj pobožanstvenjenoj naravi iskazuje Ocu savršenu čast i slavu.

U konkretnom povijesnom životu Isus se potpuno predaje, posvećuje i iz ljubavi poništava u služenju Ocu i ljudima. Isus Krist u svojoj ljudskoj naravi u Duhu Svetome je iznad svega prvi pravi klanjatelj Ocu kojemu iskazuje čast i slavu. On vjernike u Duhu Svetom posvećene uvodi u vječni Božanski, Trojstveni život klanjanja i slave. Isus je sluga Očev jer je njegova ljudska narav potpuno podložna volji Očevoj u Duhu Svetome, a kao Otkupitelj je za nas izvor milosti, spasenja i dara Duha Svetoga. Da bismo i mi vjernici iskazali kult, klanjanje i slavu Ocu, moramo biti ucijepljeni u Isusa i posvećeni Duhom Svetim, povezani s Isusom i potpuno mu pripadati kao sluge koje iz ljubavi vrše njegovu riječ.

Na posebno dubok način De Berulle razrađuje teologiju otajstava života Isusa Krista, posebno naglašavajući utjelovljenje i muku. U otajstvima života Isusa Krista on razlučuje povijesne

prolazne činjenice i trajno nutarnje stanje milosti tako da kardinal može reći: ta otajstva “kao događaj pripadaju prošlosti, ali su sada prisutna po krjepostima sadržanima u otajstvu” (De Berulle, *Opuscule de piété*, 77, 1052.).¹⁴

Taj kardinalov nauk usvojio je i Katekizam Katoličke Crkve u broju 521, citirajući sv. Ivana Eudesa, koji i sam pripada istoj francuskoj školi duhovnosti: “Moramo u sebi nastavljati i dopunjavati stanja i otajstva Isusova i često ga moliti da ih sam dovrši i ostvari u nama i u svoj svojoj Crkvi (...) jer Sin Božji je naumio uspostaviti stanovito zajedništvo te svoja otajstva u nama i u svoj svojoj Crkvi nekako proširiti i nastaviti po milostima koje nam želi priopćiti i plodovima što ih tim otajstvima želi u nama izvesti. Time želi da ih u nama dovrši.”

Tako da cijela francuska škola duhovnosti, osim motrenja događaja iz Isusova života u molitvi, želi ući u kontemplaciju nutarnjih duhovnih čina Isusove duše koja komunicira sa svojim nebeskim Ocem i u njih se na određeni način ucijepiti i zaživjeti u osobnom iskustvu. Sudjelovati u Isusovim stanjima znači razmatrati pojedina otajstva Isusova života kako bismo mislili, osjećali kao on i usvajali njegove nutarnje stavove. Na taj način berulijansko klanjanje se pretvara u želju, ljubav i zajedništvo s Kristom. Kršćanski život ima u nama za cilj Krista i Kristov život. Tako da izreka sv. Pavla: „Ne živim više ja nego Krist živi u meni“ (Gal 2, 20) postaje središnji moto francuske škole duhovnosti. To ucjepljenje u Krista, Kristov dolazak i život, u duši treba potpuno preobraziti kršćanski život. Za francusku školu duhovnosti to je središte i vrhunac kršćanskog života prema kojemu treba voditi duše.

Na tim teološkim osnovama, u vremenu kada je prevladavalo jurisdikcijsko i centralističko viđenje Crkve, francuska škola duhovnosti je stavila naglasak na mističnu dimenziju viđenja Crkve svojstvenu otačkoj teologiji prvih stoljeća kršćanstva po kome je Crkva Otajstveno Tijelo Kristovo koje kao takvo treba izgrađivati.

1. Priprava za razmatranje: Kod razmatranja ili meditacije uvijek imamo pripravu i to daljnju, bližu i neposrednu. Daljnja priprava za razmatranje je u biti trajni napor da uskladimo svoj život s Evanđeljem po mrtvljenju, obraćenju, sabranosti, poniznosti itd. To su preduvjeti za dobro obavljeno razmatranje koje je na početku nesavršeno, a zatim se krjeposti sve više ukorjenjuju u duši kako napreduje u meditaciji.

Bliža priprava se sastoji u tome da prije razmatranja čitamo ili slušamo o predmetu o kojemu želimo razmatrati. Na tu temu treba misliti, buditi u srcu čuvstva i osjećaje koji su s time u skladu. Potruditi se oko razmatranja gorljivo, pouzdano, ponizno, želeći ljubiti Boga, slaviti ga i postati bolji kršćanin. Tako duša postaje spremna da razgovara s Bogom.

Neposredna priprava koja je početak razmatranja, sastoji se u tome da se stavimo u Božju prisutnost, da postanemo svjesni Božje prisutnosti koju nalazimo posvuda, a na poseban način u našem srcu, i u Presvetom oltarskom sakramentu. Dobro je učiniti čin poniznosti pred Bogom, zazvati Duha Svetoga imajući svijest da sami ne možemo moliti kako treba, tražiti zagovor Majke Božje, sv. Josipa ili kojeg drugog sveca.

2. Korpus (glavni dio) razmatranja: Ideja vodilja je naša privrženost, naše ucjepljenje u osobu Isusa Krista da tako Bogu dostojno iskažemo dužne čine štovanja, klanjanja i slave. Tri su bitna čina u ovoj metodi razmatranja:

a) Klanjanje (Isus pred očima)

- razmatranjem promatramo neko Božje savršenstvo (mudrost, ljubav, pravednost, sveprisutnost) ili neku krjepost Isusa Krista (uzimajući za meditaciju tekstove Evanđelja promatramo, na primjer, Isusovu ljubav prema siromasima, milosrđe kod opraštanja grijeha, mudrost i blagost u odnosu s ljudima, predanje u volju Božju u Getsemanskom vrtu, strpljenje i ljubav na križu);

¹⁴ R. Deville, *La scuola francese di spiritualità*, Milano, 1990., str. 112 – 136.

- iskazujemo čine klanjanja, divljenja, zahvaljivanja, radosti i žalosti.

b) Sjedinjenje (Isus u srcu)

- trebamo postati svjesni da su i nama potrebne i korisne Isusove krjeposti o kojima razmatramo;

- u svjetlu razmatrane krjeposti promotrimo svoj život s osjećajem kajanja za prošlost, nedostojnosti u sadašnjem trenutku i želji da u buduću budemo što suobličeniji Isusu Kristu;

- moliti Boga za krjepost o kojoj smo razmišljali. Posebno da postanemo dionici krjeposti Isusa Krista o kojoj razmišljamo. Ako razmatramo o Isusu u Getsemanskom vrtu i o krjeposti poniznosti i predanja u volju Božju molimo zazivom: *Neka milost otajstva muke Isusove u Getsemanskom vrtu siđe u moju dušu i učini je doista poniznom, dionicom Isusove poniznosti;*

- nakon toga treba moliti i za druge potrebe Crkve te za osobe za koje smo dužni moliti.

c) Sudjelovanje (Isus u našem djelovanju) i odluke

- pod utjecajem milosti odlučimo se vježbati u krjeposti o kojoj razmišljamo donoseći barem jednu konkretnu odluku vezanu uz to koju ćemo nastojati provesti u djelo tijekom dana (na primjer, biti strpljiv prema nekoj osobi ili u nekoj situaciji);

- obnoviti odluku kod ispitivanja savjesti i vidjeti jesmo li je ostvarili;

d) Molitva prošnje

- treba s pouzdanjem moliti Boga za pojedine stvari, osobe ili za velike potrebe Crkve (misije, obraćenje grješnika, umiruće, duše u čistilištu).

3. Zaključak: Zahvaliti Bogu za tolike primljene milosti, zamoliti ga oprostjenje za pogreške i nemarnosti u ovoj vježbi, moliti ga da blagoslovi naše odluke za danas, čitav život i naš smrtni čas, napraviti kratku duhovnu misao – kiticu za taj dan, tj. izabrati neke misli koje su nas jače zaokupile i sjetiti ih se tijekom dana, sve povjeriti Majci Božjoj moleći: *Pod tvoju se obranu utječemo...*

Značajke i duhovna korist od ove metode razmatranja: sam rast, napor i napredak u duhovnom životu prema ovoj metodi razmatranja nije prvenstveno traženje moralnih i evanđeoskih krjeposti, nago se sažimlje u ucjepljenje u osobu i krjeposti Isusa Krista. Tako na primjer, naglasak nije toliko na traženju i naporu rasta u poniznosti koliko traženje i nastojanje da se bude sudionik Kristove poniznosti. Isto tako vidimo da ova metoda meditacije vodi osobu do distanciranja od samoga sebe u duhovnom životu, jer su sve osobne potrebe i molitve za dobro Crkve i svijeta u drugom planu u odnosu na suobličenje Isusu Kristu.

Druge škole duhovnosti i načini meditacije više naglašavaju i opisuju duhovno-psihološki doživljaj u molitvi, ili stanje u vlastitoj duši na putu duhovnog rasta, ili općenito vrijednost pojedinih kreposti za duhovni život i rast.

Razmatrajući po ovoj metodi evanđeoske tekstove ili svetu kronicu, dinamika molitve se usredotočuje na motrenje Isusa i Marije, njihovih krjeposti i nutarnja stanja te na određeni način pomaže osobi koja moli distancirati se od sebe, svojih poteškoća i problema koji često u meditaciji izbiju u prvi plan te tako priječe da molitva donese svoje plodove i da osoba bolje vidi svoj nutarnji život. Meditirati na ovaj način ima još jednu prednost. Vjernik dok meditira, istovremeno moli i za rast u krjepostima i pristajanje uz Krista što trajno ostaje sama bit duhovnoga puta. Jedan od razloga zbog kojih se blokira duhovni rast jest i taj što vjernici ne mole za one krjeposti koje su im najpotrebnije.

U ovoj metodi najprije dolaze do izražaja čini štovanja i ljubavi prema Bogu, a molitva prošnje za osobne potrebe je tek u drugom planu. Ona naglašava važnost i ulogu milosti, ali traži i od ljudske volje energičan napor i stalan trud jer se donose odluke koje treba obnavljati, provoditi u djelo i navečer vidjeti njihovo ostvarenje u ispitu savjesti.

Ova metoda je afektivna, budi i potiče vjeru nadu, ljubav i osjećaje u srcu prema Bogu, i potiče vjernika na ustrajno promatranje svoje nutrine jer treba gledati sebe u svjetlu Isusa Krista i njegovih krjeposti, s osjećajem kajanja za prošlost, nedostatnosti u sadašnjosti te čvrste odluke i odlučnosti za nasljedovanje Isusa u budućnosti.

Odluke koje donosimo trebaju biti popraćene ne toliko pouzdanjem u samoga sebe, nego pouzdanjem u Isusa Krista i Marijin zagovor. Zaključak same meditacije je čin zahvalnosti Bogu. Ova metoda priprema dušu i za pojednostavljenu molitvu, jer se naglašava da nije nužno izražavati uvijek ovim izloženim redom sve naše dužnosti u molitvi prema Bogu, nego da je dobro prepustiti se i osjećajima koja nam Bog daruje i često obnavljati one koje u nama pobuđuje Duh Sveti. Početnici u meditaciji će bez sumnje trebati posvetiti više vremena razmišljanjima nego drugim činima, ali ih ova metoda vodi i do toga da su osjećaji u molitvi (kada srce gori) pozitivno vrednovani.

DODATAK 3. Paralelizam s naukom sv. Ivana od križa o aktivnom dijelu duhovnoga puta i nastojanjima koja duša mora uložiti da uredi svoje duševne moći

(Vidi uvodnu napomenu o značenju dodataka pojedinih odaja skripte: Ovaj dodatak donosimo zbog paralelizma između nauka sv. Terezije i sv. Ivana od Križa. Naime stanje drugih odaja sv. Terezije je stanje borbe duše za ustrajnost na putu duhovnoga rasta i života u milosti. Da bi duša ušla u 3 odaje koje sv. Terezija naziva dobrim kršćanskim životom i istovremenu 3 odaje predstavljaju vrhunac rasta koji duša može postići svoji asketskim naporom treba se truditi urediti svoju nutrinu što sv. Ivan naziva uređenje aktivnim duševnih moći a upravo taj nauk iznosimo o ovom dodatku. Sv. Terezija za prijelaz iz drugih u treće odaje kaže Duše koje su pomoću Božjom i ustrajnošću uspjele nadvladati prethodne tegobe ulaze u treće odaje: duhovno stanje koje Terezija već naziva blaženim. (Z III, 1, 1) Dakle ovdje imamo nauk sv. Ivana o uputama za duhovni boj kako bi duša uredila svoju nutrinu, to jest da dođe do stanja trećih odaja)

Postoje naime prema sv. Ivanu od Križa četiri noći odnosno četiri pročišćenja. Aktivna noć osjeta i aktivna noć duha, koje pripadaju prvom dijelu duhovnoga puta i pasivna noć osjeta i pasivna noć duha koje pripadaju mistici.

Osjeti su za Ivana od Križa pet osjetila i one moći duše koje s njima imaju najviše posla, da tako kažem, to jest pamćenje i mašta, te osjećaji. Duša mora biti slobodna od traženja sebe, to jest samodovršenja i traženja svojega blaženstva kroz užitke, gledanja, slike, slušanja, brbljanja, mirise, okuse, prejedanja ili napijanja, te kroz traženje ugodnosti i zadovoljavanja svih svojih potreba za toplinom, rashlađenošću, mekoćom u odijevanju i tome slično. Čovjek mora ići za tim da bude umjeren i u odijevanju, trošenju na zadovoljenje svojih strasti, posebnosti, onoga što u njegovom simboličkom psihičkom svijetu ima neko osobito mjesto.

Osjetno je za Ivana od Križa i ono naravno u čovjeku, na primjer: razmatranje, u kojem razum mora prelaziti preko raznih slika i pojmova. Isto tako i volja može biti usmjerena na osjetne stvari i tražiti njihovo zadovoljenje, te preko toga zadovoljenje cijelog čovjeka. Kako ništa osjetno, što je ograničeno i ne duhovno, nebožansko, ne može ispuniti i zadovoljiti čovjeka jer je čovjek neizmijerna sposobnost primanja stvorena po mjeri Božjoj koji se želi priopćiti (usp. ŽP 3,18), i budući da se čovjek ne može zadovoljiti s manjim od neizmjernoga, onda je za dobro čovjekovo da se odrekne iluzornog traženja sebe kroz užitke, posjed, moć, vlast i tome slične vremenite i stvorene, osjetne stvari.

Duh je ono što spada na viši dio čovjeka, ali je to ujedno i nadnaravni način djelovanja čovjeka. Tako razum i volja spadaju kao moći u duhovnu sferu čovjeka. Ivan od Križa to zove i viši dio čovjeka, unutarnji dio koji se razlikuje od vanjskog. I pamćenje se ubraja u duhovnu moć budući da odgovara augustinovskoj antropologiji. No razum se mora pročistiti i prestati nastojati da pronikne Boga i tako dosegne statički neograničenost. Volja isto tako mora biti pokretana samo čistom ljubavlju prema Bogu, oslobođena svih motivacija, pa i najsuptilnije skrivenih, oko

zadovoljavanja čovjekovih motiva oko samodovršanja, samospašavanja i proslave, uživanja ili čega tome slična.

Budući da nas Bog tretira kao slobodna i odgovorna bića s vlastitim dostojanstvom, poziva nas da odgovorimo na njegovu ponudu ljubavi. Tko pozitivno izabere njega odbacuje sve što mu je protivno, dakle svaki grijeh, ali i sve što ne vodi k Bogu nego rastresa čovjeka, rasipa ga u provizornom, privremenom, stvorenom, od Boga različitom. Ako hoću biti slikar, moram žrtvovati štošta u životu da bih to ostvario. Talenat i volja nisu dosta. Koječega se čovjek mora odreći. Da bi postigao sjedinjenje s Bogom, mora se odreći kojekakvih stvari koje u sebi nisu grijeh, ali nas ne privode k Bogu nego priječe pripadnost Njemu i samo Njemu. Čovjek mora izraziti svoju spremnost da se radi Boga svega odrekne, da se od svega oslobodi. Što bude slobodniji, to će više uviđati kako je vrijedilo i kako je potrebno svega se lišiti da steknemo ono najizvrsnije. Čovjek kuša kako u svijetu ima samo patnju, a u Kristu mir.

No pročišćenje osjeta, to jest askeza, odricanje, mrtvenje i ne hodanje za tim da se svemu zadovolji nije dostatno i duša nije sigurna da je stvarno sebe u svemu umrtvila. K tome, ne samo da ne zna ima li još nešto za pročistiti, duša nije sama ni kadra, preobraziti svoju nutrinu i prestati tražiti sebe kroz osjete. To što u podrumu nema svjetla i što vrata od podruma ne otvaramo, ne znači da u njemu nema miševa. Kad bismo naglo otvorili vrata i upalili svjetlo, možda bismo i kojega vidjeli ili bar čuli kako negdje šuška. Tako je to s navezаноšću u osjetnom i duhovnom dijelu čovjeka: kad smo postavljeni u određene situacije možemo po reakcijama primjetiti jesmo li ili nismo slobodni od svojih navezanosti. Dok netko od nas svjesno ili nesvjesno ne zatraži žrtvu, i ne znamo koliko smo navezani na neku stvar, osobu, situaciju, mjesto, službu, položaj i tako redom. Potrebna je aktivna noć odnosno pročišćenje osjeta s naše strane, a tako i duha, to jest odricanje od presizanja da svojim razumom ili voljom dosegneмо spasenje, no to nije dovoljno. Poput djeteta smo koje se nije spremno posve umiti jer se boji hladne vode ili jer je lijeno. Dok ga mama ne uzme u ruke i ne opere, ma koliko se ono tome opiralo, nema ništa od čistoće. Tako i dok Bog ne uzme stvar u svoje ruke, ne možemo biti posve slobodni od traženja sebe i svojega spasenja po osjetima ili duhu.

Udio čovjeka: Otajstvo sjedinjenja s Bogom zbiva se u nama inicijativom Boga samoga, ali ono raste i postiže svoje savršenstvo samo vježbajući se u bogoslovnim krepostima što je jedini naš udio.

Prema sv. Ivanu od Križa, u bogoslovnim krepostima treba se vježbati u dva smjera koja se razvijaju usporedno čišćenjem i molitvom.

Postupnost hoda

Sva umjetnost u napredovanju je u riječi zaljubljenost odnosno u riječi ljubav. Kao bazu za rekonstrukciju cijelog afektivnog područja, Ivan se, polazeći od svog iskustva, ne poziva na autoritet prve Božje zapovijedi, jer – svjestan je – zapovijed može zahtijevati ljubav, ali je ne može pokrenuti i ostvariti u svoj njezinoj dubini i punini. Samo ljubav rađa ljubav. Stoga on polazi od prvotne i besplatne ljubavi koju Bog ima prema nama. Tako započinje zanosna povijest *Duhovnog spjeva*, duša shativši da ju je Bog stvorio i otkupio iz ljubavi i ispunio bezbrojnim dobročinstvima prije nego li se još rodila, daje se na traženje Ljubljenoga (DS 1,1).

Traženje¹⁵ je uvjet da bi uopće otpočeo duhovni proces (proces preoblikovanja čovjeka) (DS 3,2). U tom traženju osim cilja pred očima (*sjedinjenje s Bogom*) dobro je na pameti imati dvoje: 1) Bog nikada neće zakazati: «*Bog se nikad ne udaljuje od duše, pa bila ona i u smrtnom grijehu*» (DS 1,8); 2) «*Ako duša traži Boga još mnogo više njezin Ljubljeni Gospodin traži nju*» (ŽP 3,28).

¹⁵ Prema DS, traženje je nemoguće bez slijedećih spoznaja: 1) svijest provizornosti svega (poziva se na Sv. Pismo: Job 14,5; Prop 1,2; 2Sam 14,4; Mt 7,14; 1Pt 4,18); 2) svijest o potrebi zahvalnosti (spoznaja o dugu što ga imaš pred Bogom); 3) spoznaja o polaganju računa (Mt 5,26; 20,6).

Ivan veli da je Krist bitno s Ocem i Duhom Svetim prisutan, ali skriven u duši (u unutarnjoj biti duše). Potrebno je sići u sebe da bi ga našao (DS 1, 6-8).

Ne nalazimo ga i ne čujemo velikim dijelom zato što nismo tamo gdje je On. Stoga dva su pravca u kojem treba djelovati:

hod prema nutrini (duši)

odnos prema stvorovima.

Uđi u sebe i zatvori za sobom vrata, tj. svoje moći bilo kojem stvoru (usp. Mt 6,6). U tom traženju pored odlučnosti potrebna je i čežnja (žudnja). Ne možeš ga naći ako ne žudiš za Njim. Žuditi znači pretvoriti se u tražitelja. Žudi ga vjerom i ljubavlju (vjera su noge kojima duša hoda, a ljubav – pratnja koja vodi dušu). Po vjeri i ljubavi ćeš ga susresti ali i onda ostaje skriven... Odavde proizlazi savjet: ne zadovoljiti se nikada o onome što o Bogu razumiješ niti se o tome naslađuj. Nikada ne misliti da ga se konačno razumije (usp. 2U 2-4; DS 1,12).

Tjeskoba, nemoć, posrtaji nam govore da još uvijek pripadamo sebi. Potrebni su izlasci, tj. otcjepljenja od stvari i samih sebe (DS 1,20). Važno je voditi računa o čistoći duha i raspoloživosti prema Bogu. Uvjet da ga se čuje je čistoća, tj. da srce nije zatrpano.

Stoga potrebna je *distanciranost od svega*. Riječ je o prioritetu i potrebi odricanja («odreknuća») od svih stvari. Nije naglasak na – ne imati, nego o oslobođenju od emotivnog (afektivnog) naboja koji nas vezuje na stvari. Radi se o potrebi nutarnje slobode kako u materijalnim tako i duhovnim dobrima:

Odricanja su odgovor i suradnja sa besplatnim interventom ljubavi Božje. Na prvom mjestu i ispred svake askeze i «mrtvljenja» je ljubav. Izvor i temelj odricanja treba tražiti u ljubavi Kristovoj¹⁶. «*Da nadvlada silu osjetnih požuda*» nije dostatna bilo kakva ljubav prema Bogu, nego – kaže Ivan – *duša treba biti «uspaljena živim žarom ljubavnih čežnji» (Con ansias, en amores inflamada)*¹⁷ U tom smislu učinkovito je i efikasno pedagoško usmjerenje: birati ono «što je teže» kako bi se postigla sloboda i raspoloživost za služenje u ljubavi.

Ivan veoma dobro znade da se čovjek ne može odreći prije nego li se zaljubi, jer bez tako duboke ljubavi odricanje nije moguće. Ili ako je i moguće tada rađa psihičkom neuravnoteženošću. «Žalosna je pobjeda duše koja se odriče, ako to odricanje nije osmišljeno jednom novom ljubavlju» (J. Baruzi). Kod odricanja dakle nije riječ o «osakaćenju nas samih», nego «o restauraciji naših moćiju, osobito na planu afektivnosti» (L. Marie). «Cilj svih odreknuća je povratak u stanje sličnom stanju rajске nevinosti. U tom stanju osjetni dio sa svim svojim moćima i snagama podložan je duhu» (J. Baruzi).

Čišćenje Vjera, ufanje i ljubav pokazuju nam Boga kao najveće Dobro, beskrajno poželjno i beskrajno ljubezno. Tako nam i Isus zapovijeda: "Ljubi Gospodina (Boga svoga) svim srcem svojim, svom pameti svojom, svom snagom svojom". (Mk 12,30)

Jao, ova ljubav sva za Boga u nama se suprotstavlja ljubavi za stvoreno, koje jer je sjetilno, snažno nas privlači k sebi.

Odatle opasnost (a iskustvo svakog dana to potvrđuje) da ljubimo stvorove neovisno od Boga kao dobra koja postoje sama po sebi, skrećući na njih dio one ljubavi koju bismo morali imati jedino za Boga.

Nered se ne sastoji u tome što se ljube stvorenja (ova jer su djelo Božje, sva su dobra), već što ih ljubimo neovisno od Boga, tražeći neposredno u njima našu sreću. Stvorenja moramo ljubiti - kao što smo to prije rekli - samo "u Bogu".

¹⁶ Usp. Mt 16, 24-28; Mk 8, 34-9, 1; Lk 9, 23-25; Iv 12, 25-26; 2 U 5, 8.

¹⁷ 1U 14,2: «Jer redovito biva da je osjetna strana čovjeka pokrenuta i nagnana prema osjetnim stvarima takvom silom da, ako duhovna strana nije uspaljena žarčim čežnjama prema duhovnim stvarima, neće moći pobijediti naravni jarma i ući u *Noć osjeta*».

Da izbjegnemo taj nered, ovu sklonost (navezanost na) našega srca za stvorenja, neophodno je potrebno da se odupremo njihovoj privlačnosti koju vrše na nas. Točno u tome sastoji se čišćenje koje je progresivno odvajanje od naše ljubavi za stvorene stvari.

Dokle god čišćenje našega srca ne bude dovršeno, tj. dokle god će jedan pače najmanji dio naše volje ljubiti neki stvor na neuredan način (dakle neovisno o Bogu), naša će ljubav biti kao "okaljana", "nečista" i zbog toga nedostojna da se okrene prema Bogu.

Dokle god je neka ptica, govori nam, naš Svetac, vezana koncem za zemlju, neće moći poletjeti prema nebu, pače i ako je konac koji ju drži vrlo tanak (1 US 11,4). Isto tako, tko svoje srce ima privezano za stvoreno neće se moći vinuti prema Bogu, dok ne prekine tu nit ma kako tanka bila.

Ali, ponovimo, konac koji treba prerezati nije 'ljubav za stvorenja', već vrlo "neuredna ljubav za stvorenja", što će reći ona ljubav koja ih hoće za sebe a ne za Boga.

Neka dakle ne mislimo da duša koja je usmjerena k svome čišćenju ne treba ljubiti svoje, svoj vlastiti posao i predmete korisne za njen život. Naprotiv, tko ljubi Boga svim svojim srcem ljubiti će ih s puno većom savršenošću nego li da ih ljubi neposredno ne računajući na njega.

Promotrimo na primjer bračnu ljubav. Muž može ljubiti svoju ženu na dva načina:

- isključujući (ne obazirući se na Boga) Boga te prema tome na planu čisto ljudskom. Prema ovoj dimenziji motiv koji će odlučiti o tom da muž ljubi svoju ženu bit će žena sama, koja, ma kako bila savršena, ostaje uvijek stvorenje. Takva ljubav bit će dakle neizbježno vezana za ljudske kvalitete njegove žene te će se ograničiti dakle na stvorenu sreću;

- ako naprotiv muž ljubi Boga svim svojim srcem, on će u ženi vidjeti 'Boga koga treba ljubiti u njoj' pa će se ljubiti istom ljubavlju kojom ljubi Boga. Tada njegova ljubav za njegovu ženu neće biti uvjetovana njenim ljudskim kvalitetama, i neće težiti za tim da postigne sreću čisto zemaljsku, već će biti vezana za ljubav koja nosi k Bogu samom i koja ide za njegovim vječnim sjedinjenjem s njime.

Tko ne vidi koliko je ova ljubav odličnija od prve!

Na isti način, naš vlastiti posao nećemo voljeti (ili podnositi) zbog zadovoljstva (ili muke) koju nam on pribavlja, već jer je Bog onaj koji od nas traži da ga izvršimo i jer znademo da izvršavajući ga mi ljubimo njega.

I na radost i na patnju, kao i na uspjeh i na neuspjeh, zdravlje ili bolest, pa i na samu smrt gledat ćemo s vedrom ravnodušnošću i primati ih s dubokim mirom, jer je Bog onaj koji ih hoće za nas.

A najrazličitije stvari, kao materijalne predmete koje posjedujemo, kuću, hranu, novac... koristit ćemo a da ne privežemo svoje srce za njih, tj. da ne stavljamo u njih našu sreću, već kao sredstva nužna ili korisna za izvršavanje volje Božje, tj. da ga ljubimo.

U glavnom, čistiti našu volju ne želi reći odreći se ljubiti sve, već je to naprotiv nužni uvjet za maksimalno razvijanje ljubavi. Ovaj zahtjeva totalnu ravnodušnost volje u pogledu stvorenih stvari s jedinom svrhom da koncentriramo svu našu ljubavnu moć u jedinom Bogu, da bi zatim sišli k stvorenjima sa savršenošću (perfekcijom) i snagom jednakom božanskoj Ljubavi.

Molitva: Čišćenje volje nužni je uvjet za realizaciju našega sjedinjenja s Bogom, ali ono nije dostatno ako nije dopunjeno molitvom.

Da bi se ptica mogla uzdići u nebo, nije dovoljno da se prereže konac koji ju je vezao za zemlju, već ona mora pokretati svoja krila i poletjeti u visinu.

Molitva je točno ovaj let duše prema Bogu, adhezija (privlačnost, prijanje) čovjekove volje Božjoj volji koja se izražava u svom intimnom razgovoru s njime.

Za vrijeme molitve maksimalno vježbamo bogoslovne kreposti, a osobito ljubav.

U duši koja moli s vjerom, malo po malo rastu spoznaja i štovanje Boga, dok nestaje štovanje sebe i stvorova; tada ufanje, otkrivajući daje Bog jedini koji zavrjeđuje biti posjedovan, upravlja prema njemu jedinomu sve želje duše; a ljubav prijanja uvijek savršenije k Bogu, dok ne bude više htjela drugo do li njega i ono što on hoće.

Na taj način, bogoslovna (teološka) molitva (tj. ona koju hrane tri bogoslovne kreposti) vodi dušu u stanje sjedinjenja s Bogom gdje "više ne postoje dvije volje, već samo jedna, ona Božja, koja je postala i voljom duše".

Dok se čišćenje, tj. odricanje volje od svih stvorenih stvari vrši kod svake akcije u tijeku dna, za molitvu moramo sačuvati (rezervirati) trenutke i mjesta koja joj odgovaraju. Evanđelje nam govori da se Isus "povlačio na samotna mjesta da moli" (Lk 5,16) i da je "provodio cijelu noć moleći". (Lk 6,12)

Vrijeme koje posvećujemo molitvi treba svatko odabrati prema svojim mogućnostima i svojim potrebama. Pače laiku s njegovim radom i obiteljskim obvezama ne bi trebalo biti teško da svakog dana nađe pola ili četvrt sata za posvećivanje molitvi na nekom skrovitom mjestu. Isus nam to sugerira: "A ti kad moliš, uđi u svoju sobu, zatvori vrata te se pomoli Ocu svom u tajnosti". (Mt 6,6)

Što da radi duša kod ovih susreta s Bogom? Čine vjere, ufanja i ljubavi. Vidjet ćemo kasnije kako molitva postepeno uzima savršenije oblike, ali jezgra (supstanca) svake molitve je vježbanje bogoslovnih kreposti, kao što smo to rekli ranije.

Ako duša ostaje vjerna ovim susretima s Bogom, sjedinjenje njezine volje s božanskom voljom postat će malo po malo uobičajeno, protežući se također na sve akcije (djelatnosti) u danu, ostvarujući na taj način Isusovu zapovijed: "Treba uvijek moliti" (Lk 18,1), što znači "u svim okolnostima života htjeti ono što Bog želi od mene".

Na shemi čitavom njenom dužinom dominira riječ "NOĆ". Sv. Ivan od Križa doista nam govori da se "put duše, da dopre k sjedinjenju s Bogom, zove "noć"... radi točke polazišta, koja je lišavanje od svakog užitka (okusa) za stvorene stvari To za čovjekova osjetila predstavlja pravu noć... a i radi puta koji duša mora prevaliti, a koji je vjera, koja je za razum tamna kao noć... napokon radi cilja prema kojemu je duša usmjerena, koji je Bog, koji je jednako tamna noć za dušu dokle ona ostaje na ovom svijetu". (1 US 2,1)

Ovoj riječi "noć" odgovara dakle jedna realnost. Duša u stvari koraca prema susretu s Bogom uronjena u tamu sva kao slijepac, vođen za ruku po vjeri koja postaje jedini vođa ovog noćnog putovanja.

Aktivno i pasivno Uvijek vođena vjerom, na početku svoga puta, duša se mora posvetiti na aktivni način čišćenja u molitvi, ustrajati u tom poslu s vjernošću i stalnošću kao da sve ovisi o njoj.

U stanovitom trenutku, kada je volja dovoljno odijeljena i ispražnjena od svih stvorenih stvari, Bog dolazi ispuniti ovu prazninu samim sobom čisteći dušu temeljito i privlačeći je snažno k sebi. Duši ne preostaje drugo nego da se pasivno prepusti krajnjom poniznošću dajući se voditi uvijek i jedino bogoslovnom krepošću vjere.

Isto tako "noć" ima kao dva stupnja: "aktivni" u kojem je težište na aktivnosti duše i "pasivni" gdje je težište na Božjem djelu.

Ova dva stupnja ipak nisu odijeljena kako se to čini po nacrtu već oni izmjenjuju jedan drugoga kada i kako Bog smatra svrsishodnim, premda treba reći da aktivni stupanj zaokuplja prije svega prvi dio noćnog puta a pasivni prevladava u njegovom konačnom dijelu.

No promotrimo svaku od etapa.

Polazna točka: Polazna točka za uspon na Goru svetosti je volja već odijeljena od grijeha čak lakoga i odlučna da dovede do dobrog svršetka, stajalo to koliko mu drago, veliki pothvat svoga preobražaja u Boga.

Time se ne želi reći da ova duša više ne bi mogla pasti u grijeh. Ono što se traži jest volja odlučno odijeljena od grijeha i odlučno okrenuta prema Bogu.

Kao što već znamo, 'koraci duše' da bi napredovala na tom putu, jesu čišćenje i molitva. Oboje ima zajedničke osobitosti. Navedimo im ovdje glavne:

- napreduju usporedno na način, kako ćemo vidjeti, da jednom određenom "stupnju" čišćenja odgovara izvjestan "uzorak" molitve;

- utječu jedno na drugo: povećano (ili smanjeno) čišćenje neizbježno proizvodi povećanje (ili opadanje) u molitvi i obrnuto;
- jedno i drugo je, kako smo kazali aktivno kada pretežna aktivnost pripada duši, a pasivno kada pretežna aktivnost dolazi od Boga, dok duša ostaje pasivna.

Međutim pasivnost duše nije sinonim za "dokolicu", već za "poučljivost" u božanskoj akciji, što dopušta duhovnu aktivnost nošenu prema njenom vrhuncu premda se sastoji jedino u primanju.

Aktivno čišćenje osjetila: Cilj koji treba postići u ovoj etapi jest "odbijanje svakog sjetilnog užitka i svakog zadovoljstva u sebi"; doista, "nisu to stvari od ovoga svijeta koje prouzrokuju štetu i zaustavljaju dušu...već više težnja za stvorenim dobrima i uživanju u njima". (1 US 1,4)

Početni stupanj: Da se olakša odricanje od uživanja materijalnih i zemaljskih stvari, naš Svetac savjetuje ponajprije usmjeravanje naše sklonosti i naših osjetila na zadovoljavanje s duhovnim stvarima: "na taj način duše, zahvaljujući užitku koji nalaze u svetim stvarima, lakše napuštaju sve druge užitke, kako to činimo s djecom, kojoj, kad želimo oduzeti jednu stvar, dajemo drugu, kako ne bi ostala plakati praznih ruku". (3 US 29,1)

Stoga onaj koji još traži svoje zadovoljstvo u tome da dobro jede, da živi u dobro, da svoje vrijeme provodi s prijateljima, u baru ili pred TV ekranom, ili još gore u osjećajnim nasladama, trebat će ponajprije čistiti svoju naklonost, podići ju na duhovnicu i čovjeka dostojniju razinu, razinu koja proizlazi iz izvršavanja svojih dužnosti, djela milosrdne ljubavi prema bližnjemu ili molitve, razmatranja, čitanja duhovne literature a također i pokoje pokore koja zadovoljava njegovu žeđu za velikodušnošću.

Tada će iskusiti da postoje sjetilne radosti uzvišenije od onih kojima se naslađivao do tada a i vrijeme koje je upotrebljavao na traženje zemaljskih zadovoljstava, činit će mu se izgubljenim vremenom.

Čišćenje u istinskom smislu i značenju riječi: Ali na onaj prvi rezultat, koji se nesavršenoj duši čini već velikom pobjedom treba brzo slijediti drugi korak daleko odvažniji: potpuno poništavanje sjetilne naklonosti na svim područjima, podrazumijevajući i duhovno.

Na toj točki započinje aktivna noć osjetila.

Jao, vrlo brojne duše, pače redovničke, ne usuđuju se podvrgnuti ovoj vježbi koja bi ih očistila te završavaju tako da vode život čestitih i dobrih osoba, ali koje se, u stanju očekivanja, nikada ne odlučuju poduzimati božansku pustolovinu svoga sjedinjenja s Bogom.

Velikodušna duša naprotiv govori sama sebi: 'Moja osjetila su sredstva vrlo gruba i materijalna pa prema tome neprikladna da preko njih dosegnem Boga koji je čisti Duh. Ona mi mogu olakšati put najviše u tome da se približim njemu, ali ga preko njih nikada neću moći susresti... Dakle, služit ću se njima, ali da se ne oslonim na njih, ne želeći ih uživati. Nadići ću ih dakle ravnodušnošću, kako se prelazi preko mosta koji se ostavlja za sobom, srca naklonjena jedino prema beskonačnoj ljubavi koja me čeka na kraju puta.'

Konkretne mjere čišćenja Ovim velikodušnim dušama predlaže sveti Doktor 'hrome čišćenja' koje, "ako ih se prigri svim srcem... i velikodušno vrši, uvest će dušu u noć osjetila". (1 US 13,7-8)

Sažet ćemo ih u četiri točke:

- Nasljedovanje Isusa
- Čišćenje osjetila
- Čišćenje strasti
- Čišćenje od sebeljublja

Pogledajmo ih redom:

Nasljedovanje Isusa Krista: "Ponajprije neka duša ima stalnu želju da nasljeduje Krista... neka razmatra njegov život kako bi se u svemu ponašala onako kako bi se Krist ponašao". (1 US 13,3)

Ove su Svečeve riječi od osnovnog značenja. Doista, ako Isusova ljubav i želja da mu budemo slični ne uđu u našu dušu, sva mjerila izložena u slijedećim točkama, postat će nepodnosiv i potpuno nerazumljiv teret. Ali ako u našoj duši gori plamen naše ljubavi za njega, tada će i najteža žrtva postati "lakom" a odricanje, najbolnije za narav, postat će "ugodno" (Mt 11,30)

Imajmo na umu da sveti Doktor traži da želja za nasljedovanjem Isusa Krista bude "stalna" i prisutna u svemu što duša čini. Ono što se zove "dnevnim prikazivanjem", ili jednostavno "svakodnevnom nakanom" nije dovoljno. Tek "zbiljska", ljubav, obnavljana od časa do časa čini odricanje mogućim i daje mu pravu vrijednost.

Čišćenje osjetila: Ljubav za Isusa prije svega mora usmjeravati našu volju na odricanje od svake sjetilne naslade.

"Na drugom mjestu neka se duša okani svake osjetne naslade koja ne bi bila na slavu i čast Božju, i to iz ljubavi prema Isusu Kristu koji, u ovom životu nije imao niti htio imati druge naslade nego da ispunjava volju Očevu". (1 US 13,4)

Ovdje nam Svetac daje dva mudra i praktična savjeta:

a) "Ako se pruži neka prilika da čuješ nešto ugodno, da vidiš ili posjeduješ stvari koje nemaju važnost za službu i slavu Božju ili koje ne služe tomu da mu se približimo, izbjegni koliko ti je moguće, da ih čuješ, vidiš, posjeduješ ili da ih činiš". (1 US 13,4)

b) "Ako to nije moguće, dovoljno je da ne uživaš u stvarima koje ne možeš izbjeći". (1 US 13,4)

Postupajući tako, duša će "u kratko vrijeme napredovati u kreposti". (1 US 13,4)

Ivan govori o periodima kriza. Govori uvijek o osobi punoj entuzijazma sa osobom koja se nađe u nekoj zbunjenosti. Tada upućuje na to da se ne žuri i ne traže neka brza rješenja. Ivan naglašava da je svaka osoba originalna, toliko je putova k Bogu koliko je duša, a kršćanin treba ići onome na koji ga Duh usmjeruje u njemu. To je stalni put čišćenja osjetila i duha.

U čovjeku se nalazi sposobnost spoznaje stvari. Strasti su to u čovjeku koje ga privlače ili gone. Osim vanjskih postoje i nutarnja osjetila. Predodžbena moć ili mašta. Strasti se otvaraju posredstvom izvanjskih osjetila (strasti mogu biti i pozitivne). Moći duše su razum, pamćenje i volja. Preko razuma i pamćenja duša spoznaje. Razum spoznaje konkretne oblike, a pamćenje zadržava spoznaju. Volja je sposobnost koja teži zadržavanju onog što smo spoznali. Tek kada nešto prođe kroz osjetila to se kao na ploči oslika na razumu. Ništa se ne može poželjeti ako se nešto nije spoznalo.

Volja može odlučiti da li da se spozna neka stvar ili ne, hoće li nešto ili ne. Razum zavisi od volje, on se može nametnuti volji. Apetiti utječu na volju i razum. Strasti mogu biti nadzirane od volje tako da ona može blokirati strasti. Volja se predstavlja kao najvažnija moć, zato se kaže da se ima puno više snage nego volje. Preko osjetila se primaju spoznaje. Važno je izgraditi osjetila da primaju spoznaju ili informacije tako da ih se pročisti. Zato Ivan govori o potrebi čišćenja osjetila. Čistiti ne znači ubiti, to je pogrešna interpretacija Ivana. On zna da su osjetila i te kako važna u duhovnom životu. Osjećaji su ti koji daju ljepotu duhu. Ako nisu osjetila pročišćena onda su opasnost duhu. Ne postoji ambijent u kojem ne možeš biti svet. I neuspjesi i porazi pa i grijesi mogu djelovati izgrađujuće.

Čišćenje strasti: Nakon čišćenja osjetila, duša će morati nastaviti čišćenjem strasti pozitivno usmjeravajući svoju volju prema onom što se najmanje dopada naravi.

Strasti nas zaista tjeraju da prianjamo uz ono što se dopada našim osjetilima. Da bi ih onemogućili, nije dovoljno onemogućiti njihove zahtjeve, već je potrebno preći u protunapad želeći upravo suprotno. Zato naš Svetac izjavljuje:

"Da bismo trapili strast...
neka se duša uvijek prikloni:
ne lakšemu, već težemu;
ne slasnijem, već bljutavijem;
ne onom što joj se više sviđa,
već onom što joj se manje sviđa;
ne k odmoru, već k umoru;
ne onom što je tješi,
već što je rastužuje;
ne k onom više, već onom manje;
ne za onim višim i više traženim,
već za onim nižim i prezrenijim;
ne za traženjem nečega,
već za ne-traženjem ičega;
ne za traženjem boljega u stvarima,
već gorega,
i da se teži ući u potpuno ogoljenje,
lišenje i siromaštvo od svega što postoji na svijetu,
radi Ljubavi Kristove".
(1 US 13)

Čišćenje od sebeljublja: Naš Svetac traži napokon uništenje "sebeljublja", tj. onog suptilnog zadovoljstva sa samim sobom koje prodire u sve pore duše i koje, ako nije uklonjeno, čini nemogućim sjedinjenje s Bogom.

Da postignemo ovu pobjedu, on savjetuje tri pravila:

Neka ponajprije nastoji da bude prezren te neka želi da ga drugi prezru.

Neka se zatim trudi da govori sa omalovažavanjem o sebi te neka želi da drugi govore loše o njemu.

Neka napokon traži da ima slabo mišljenje o sebi te neka želi da bi svi u tom pogledu isto činili". (1 US 13)

Na kraju čišćenja osjetila, duša će se naći, na vlastito čudo i na svoju najveću radost, ravnodušnom spram svih užitaka i spram svega stvorenoga. Tada kao što su prije osjetne navezanosti, poput po tlu razlivena smole, sprečavale da ide ususret Bogu, sada kada su te sklonosti uništene, duša slobodno trči, što više "leti prema pravoj slobodi da uživa u sjedinjenju s Ljubljenim". (1 US 15)

Aktivno čišćenje duha: Ljubav za Isusa prikupljena u razmatranju i početak motrenja, brzo tjeraju dušu da učini prvi korak naprijed na putu sjedinjenja s Bogom. Sada kako je čišćenje osjetila proizvelo u njoj osjećajno odcjepljenje od stvorenih stvari, vrijeme je da prijeđe na pozitivan rad, da duhovno prione uz Boga, što sv. Ivan od Križa zove "čišćenje ili aktivna noć duha".

Kao što znamo, čovječja duša posjeduje tri moći po kojima djeluje: razum, pamćenje i volju.

Njihovo čišćenje sastoji se u tome da primoraju ove tri moći da traže Boga jedino preko tri bogoslovne kreposti:

- razum natjerati da spoznaje Boga jedino pomoću vjere;
- pamćenje natjerati da Boga želi jedino pomoću ufanja;
- volju natjerati da ljubi Boga jedino pomoću ljubavi.

Pojasnimo:

Naše duhovne moći temeljito su nesposobne da dopru do Boga onakvog kakav je u sebi samom. Zaista, one uzimaju svoj vlastiti predmet osjetne stvarnosti izvlačeći ga iz stvorenoga (vidi

Dodatak I.), dok se Bog, koji je beskrajni i nestvoreni Duh, nalazi u sasvim drugom pravcu i beskrajno iznad stvorenja, razlikujući se potpuno od njih.

"Stoga je, govori nam sv. Ivan od Križa, nemoguće da bi razum mogao shvatiti Boga pomoću stvorenja, bila ona nebeska ili zemaljska, jer između njih i Stvoritelja nema nikakvog omjera sličnosti." (2 US 8,5)

I nastavlja: "Razum sa svojim predodžbama ne može spoznati stvar sličnu Bogu, ni volja kušati neki užitak ili nasladu koji nalikuju onima koji su u njemu, niti pamćenje staviti u svoju maštu spoznaje ili slike kadre da ga predoče". (2 US 8,5)

"Ipak je istina, nastavlja naš Svetac, da sva stvorena bića imaju stanoviti odnos s Bogom i poneki trag od njega... ali razlika između njihove biti i božanskog bića ostaje beskonačna". (2 US 8,3)

Načinimo usporedbu: ako na pijesku vidimo otisak čovječje noge, izvodimo iz toga da je ovuda prošao neki čovjek, ali ga nećemo moći upoznati, ukoliko ga nismo osobno susreli.

Jednako, zahvaljujući našim osjetilima, naš se razum otvara stvorenom i tu otkriva Božji trag, kazuje o njegovu postojanju, njegovoj nazočnosti u svijetu i o nekim njegovim svojstvima (ljepoti, dobroti, mudrosti itd.) čije odraze vidi u stvorenjima; ali on ne susreće Njega !

Lijepo smo mogli tražiti njegove tragove na pijesku, ali tako nećemo sresti njegovo lice!

Jedino sredstvo koje imamo ovdje na zemlji za susret s Bogom onakvim kakav jest u samom sebi, jesu bogoslovne kreposti vjera, ufanje i ljubav, jer one same, budući da su kreposti ne ljudske već božanske, ne traže Boga u stvorenjima, već nas vode k njemu samom sjedinjujući nas stvarno i bez posrednika s Presvetim Trojstvom.

Duša koja se hoće sjediniti s Bogom i preobraziti se u njega, govori nam sv. Ivan od Križa, mora dakle "uvesti svoje tri moći (razum, pamćenje i volju) u bogoslovne kreposti (vjeru, ufanje i ljubav)... lišavajući ih i stavljajući tamu od svega što ne pripada u domenu ovih kreposti. U tome se sastoji "noć" (ili čišćenje) duha, koje sam nazvao "aktivno", jer duša čini sve što može da onamo uđe". (2 US 6,6)

Zaključimo iz ovoga da u svom traženju Boga, duša treba računati samo na bogoslovne kreposti, napuštajući potpuno sva sredstva koja joj nudi narav, tj. čisteći se od njih.

Sada ćemo vidjeti kako da to radimo promatrajući detaljno posao svake od tih kreposti.

NOĆ RAZUMA započinje u nama vježbanjem bogoslovne kreposti vjere i treba se protegnuti jednako na spoznavanje Boga kao i spoznaju stvorova.

Mora se biti gospodar osjetila da tobom ne ovladaju neke zemaljske zamamljivosti. Razum se čisti na razini vjere. Razum može spoznati u stvorenjima Boga, ali ne i kakav je On (to je kao naši tragovi u pijesku.)

a) Da bi spoznala Boga i božanske stvari, duša mora nastojati da stavi na stranu sve što je naučila o njemu pomoću razuma i koncentrirati se jedino na ono što nam vjera govori o njemu. Doista, jedina nam vjera pokazuje Boga onakvog kakav je u samom sebi: 'Boga jer je neizmjeran predlaže nam ga kao takvog, jer je jedan i Trojstven, predočuje nam ga pod tim vidom...' i tako dalje. (2 US 9)

Jedina vjera pokazuje nam Boga na način potpun i konačan. Zaista, "Otac dajući nam svoga Sina koji je Riječ koju on izgovara, sve nam je rekao ujedanput i nema nam dakle ništa više očitovati". (2 US 22)

Jedina vjera pokazuje nam Boga na način siguran i pristupačan svima, da bi svatko mogao spoznati i vjerovati "tajne i božanske istine s jednostavnošću i sigurnošću s kojima nam ih Crkva predlaže". (2 US 27)

Tako se na dušu prostire koprena noći na sve njezine umne spoznaje o Bogu (koje su, kako smo to vidjeli, nužno djelomične) a razvija se jedino spoznaja (istinita i vrlo sigurna) o Bogu koju nam vjera predlaže.

Ovaj rast vjere događa se osobito za molitve razmatranja i motrenja, koja od sada treba postati činom vrlo čiste vjere i ljubavi.

b) Osim toga duša se mora naviknuti da na sve stvorenje gleda u svjetlu vjere.

U ljepotama stvorenoga ona otkriva ljubav i prisutnost Božju: poljsko cvijeće, "sađeno rukom Ljubljenoga" (DS 4) njegovo je djelo, njegov dar, i to je razlog zašto je tako drago duši, neovisno o njegovoj ljepoti.

I nastavlja:

"Moj Ljubljeni je gorje,
On samotne i hlada pune drage,
On otoci daleki
On brdske šumne rijeke,
I šapat vedar zaljubljenog vjetra..."
(DS 14)

Vjera ga potiče na motrenje stvorenog u novom svjetlu koje se ne zaustavlja na površini stvari već prodire u njihovo najistinskije značenje i najvjerodostojniju vrijednost koja jest da otkriva čovjeku njegovog Stvoritelja:

"O bistra izvor-vodo,
Kad na tom licu svome srebrnastom,
Odjednom stvorila bi
Priželjkivane oči
Što u sebi nosim nacrtane!" (DS 12)

Potraga za Bogom, uvijek u svjetlu vjere, tjera je da jednostavno zaposjedne stvorenja na koja gleda kao na poklon Očev njegovoj vlastitoj djeci:

"Moja su nebesa i moja je zemlja,
moji su ljudi,
pravednici su moji i moji su grešnici,
Anđeli su moji i majka Božja,
i sve su stvari moje.
I Bog je moj i sav za mene
jer je Krist moj i sav za mene!"
(Molitva zaljubljene duše,
Ivan od Križa, Kraći spisi, str. 25-26)

U svjetlu vjere, čak i na patnje života i smrti, "teškoće, napasti, bolesti i poslova svake vrste" gleda se kao da ih želi Otac i prema tome se primaju uz odricanje i sinovsko povjerenje: "Bog ih zaista šalje onima koje želi uzdići na visoku savršenost". (DS 3)

NOĆ PAMĆENJA započinje u duši posredstvom bogoslovne kreposti ufanja.

Pamćenje – mora se sjetiti što je Bog učinio meni, narodu u povijesti spasenja, na temelju toga se javlja NADA da Bog može činiti svoje u konkretnom elementu.

Ova u nama upaljuje goruću želju za Bogom, prazneći pamćenje od svake druge spoznaje i ispunjavajući ga iznova sjećanjem na toga Boga beskrajno ljubeznog i blaženog.

a) Praznina pamćenja mora biti potpuna. Međutim dobro poslušajmo. Ima stvari koje ne možemo, a i ne trebamo zaboraviti, jer tvore dio naših dužnosti i naših obveza. No kada neka duša odluči baviti se Bogom, kako se događa na primjer za molitve, "neka ne sačuva spomen ni na koju stvar koju je čula, vidjela, osjetila, kušala i dodirnula, već ju treba zaboraviti odmah... kao da ove stvari ne postoje na ovom svijetu... jer u Božjim stvarima ono što je naravno umjesto da bude pomoć, zapreka je". (3 US 2)

b) U ovoj šutnji, u ovoj "noći" od svih stvorenih stvari razvija se božansko ufanje, što je sigurnost da ćemo se jednog dana priključiti Predragome.

Stoga za vrijeme molitve, nastavlja sveti Učitelj, "neka duša postupa tako da pamćenje ušuti i bude nijemo, a i sam sluh duha neka šuti, nagnut k Bogu, govoreći s prorokom Samuelom: "Govori, Gospodine, jer sluga tvoj sluša". A onaj koji je tijelom ušao među svoje učenike, kroz zatvorena vrata, i koji im je dao mir... ući će na duhovni način u dušu a da ona neće znati kako, niti će u tom sudjelovati... i on će je ispuniti mirom... i osloboditi je svih strahova da jest ili da će biti izgubljena". (3 US 3)

NOĆ VOLJE započinje u duši vježbanjem teološke kreposti ljubavi i osposobljuje nas:

- a) da ljubimo Boga Jedinoga i Trojstvenoga koji živi u nama i u našoj braći;
- b) da ga ljubimo istom ljubavlju kojom nas je on prvi ljubio te nas uvijek ljubi;
- c) da ga ljubimo ne zbog koristi i užitka koji iz toga proizlazi, već jer je Bog i zaslužuje svu našu ljubav;
- d) ga ljubimo primajući i izvršavajući u svemu njegovu svetu volju.

U ovoj ljubavnoj vježbi, duša treba pripaziti:

-da ne zaustavlja svoju ljubav na stvorovima koji će kao sirene svojim čarima nastojati da se uhvate u potpunosti ili djelomično za ovu ljubav koju bi ona trebala posvetiti isključivo Bogu.

Međutim, mi već znamo (vidi pogl. IV.) da stvorenja ne treba ljubiti do li "u Bogu", tj. na način i u mjeri u kojoj Bog želi da ih mi ljubimo.

-da ne ograničimo velikodušnost, zanos, žar koji moraju pratiti svaki čin ljubavi pred onim koji nas je ljubio bez pridržaja i bez granica.

Onaj koji će vođen vjerom, ufanjem i ljubavlju u svim svojim mislima, riječima i djelima, ma bila ona i vrlo neznatna, tražiti radost od Boga i Božju slavu, osjećat će da u tami duhovne noći malo po malo nestaje varave ljubavi koju je imao za stvorenja i za sebe samoga. U isto će vrijeme iskusiti prvi istinski susret s Predragim svoje duše.

"O noći! Što bi vođom!
O noći ljupkija od zore rane!
O noći koja spoji
Miljenicu s Dragim,
Miljenicu u Dragog pretvorenu!"
(Pjesma V, TN)

Time što poduzima sve što može da se očisti od neurednih navezanosti na stvorenja i što čini sve moguće da na djelatni način razvija svoj teološki život, duša se čini raspoloživom da primi u sebe najmoćnije očišćavajuće i posvećujuće djelo koje Bog želi izvršiti u njoj.

Volja – čistiti ju da se ne zanosi „sirenama“ koje bi nas odvukle od Boga. Ova čišćenja treba činiti čovjek.

DODATAK 4. Duševne moći i savjeti svetačke tradicije kako ih urediti pa da duša napreduje na putu duhovnoga rasta

(Vidi uvodnu napomenu o značenju dodataka pojedenih odaja skripte: Ovaj dodatak donosimo jer u njemu imamo prikaz djelovanja duševnih moći prema nuku sv.Ivana od križa i klasični savjeti katoličke svetačke i asketske tradicije za neke od njih kako bi duše uređivala svoju nutrinu to jest duhovno rasla do stanja 3 odaja što predstavlja vrhunac duhovnog rasta koji se može postići na asketskom dijelu puta. Sv. Terezija za prijelaz iz drugih u treće odaje kaže Duše koje su pomoću Božjom i ustrajnošću uspjele nadvladati prethodne tegobe ulaze u treće odaje: duhovno stanje koje Terezija već naziva blaženim. (Z III, 1, 1) Dakle ovdje imamo neke važne savjete klasične svetačke asketske tradicije o uputama za duhovni boj kako bi duša uredila svoju nutrinu, to jest da dođe do stanja trećih odaja)

Po svojoj naravnoj biti čovjek je sastavljen od dvije bitnosti međusobno bitno sjedinjene: od tijela koje je njegov materijalni dio i od duše, duhovnog dijela.

Tijelo: U našem tijelu kao uostalom u tijelu mnogih životinja susrećemo sposobnost "spoznavanja" izvanjskog svijeta (da ga vidimo, da ga dodirujemo, itd.) i sposobnost "sklonosti" prema spoznatoj stvari.

"Spoznaja" se vrši osjetilima, a "sklonost" strastima.

a) OSJETILA su moći sposobne spoznavati konkretne kvalitete stvari, kao boju, oblik, itd., te mogu biti izvanjska ili unutarnja prema tome da li se osjetni predmet spoznat preko njih nalazi izvan nas ili u nama.

Postoji pet izvanjskih osjetila:

- vid koji, pomoću očiju vidi boje (i dakle također oblike i pokret) stvari koje se nalaze izvan nas;

- sluh koji, pomoću ušiju, čuje zvukove;

- njuh koji, pomoću nosa, osjeća mirise;

- okus koji, pomoću jezika, kuša ukusnost;

- opip koji, pomoću kože, osjeća toplinu (također i oblike) stvari koje su izvan nas.

Nutarnja osjetila osjećaju pomoću mozga "osjete" izazvane u nama kroz izvanjska osjetila.

Sv. Ivan od Križa, u svojim se djelima, zaustavlja samo na dva nutarnja osjetila, na 'imaginativnoj memoriji' (maštovito predodžbenom pamćenju) i na 'imaginaciji' (mašti ili fantaziji) jer ova dva služe njegovu cilju te ih smatra predstavnicima svih ostalih nutarnjih osjetila.

- "maštovito-predodžbeno pamćenje" (memorija) dozvoljava nam da unutar nas "ponovno vidimo" boje, da "ponovno čujemo" muziku, da "ponovno osjećamo" mirise itd. Dok ih oko (tj. organ vanjskog osjetila vida) više ne vidi, uho više ne čuje, itd.

- "mašta" (ili fantazija) nam dozvoljava da unutar nas "sastavljamo" izvjesne slike. Tako, vidjevši prije čovjeka i konja, pomoću mašte možemo ponovno vidjeti ove dvije slike "sastavljene" na način da oblikuju čovjeka s tijelom konja.

b) STRASTI su čini "osjetnih sklonosti" (nazvanih također i "apetitima, 'čeznućima") pomoću kojih smo tjerani prema onom što se dopada osjetilima (kao dobar miris, lijepa muzika, itd.) i odbijani po onome što se ne dopada našim osjetilima (kao loš miris, zaglušujuća buka, itd.)

Strasti se otvaraju samo ako su ugodni ili neugodni osjeti u nama prisutni ili posredstvom izvanjskih osjetila ili jer nas na njih podsjećaju nutarnja osjetila.

Od ove činjenice proizlazi vrlo važna posljedica koju naš Svetac temeljito koristi, tako da možemo zahvaljujući provjeri osjetilnih spoznaja nadzirati naše strasti.

U svojim djelima, sv. Ivan od Križa spominje samo četiri strasti:

- radost,

- nadu,

- strah,

- žalost.

Ove su mu dovoljne da primjerima ilustrira kako se treba vladati u pogledu drugih strasti (US 13). Zaista njegova namjera nije, da svoje čitaoce poučava psihologiji strasti, već tome kao ih treba provjeravati da bi dovele dušu do savršenog sjedinjenja s Bogom.

Duša: Čovjekova duša, kao i tijelo, obavlja svoje radnje "spoznavanja" i "sklonosti" prema onom što je spoznala.

U svojim djelima, sv. Ivan od Križa opisuje naširoko ove radnje: dvije zabavljene spoznavanjem, razum i pamćenje, i treća zabavljena sklonošću prema spoznatim stvarima, volja.

a) RAZUM je sposobnost naše duše kadre da spozna ne samo stvarne odlike tijela (što čine osjetila), već i apstraktne (zamišljene), tj. idealne odlike ovog istog tijela.

Na primjer, ako vidim crvenu ružu, razum od nje apstrahira Ideju crvenog" koju ne zadržava više kao ideju vezanu za ružu, već kao univerzalnu ideju, koja se može primijeniti na sve predmete (ne samo na ružu) koji se slažu jer su crveni, kao rubin, trešnja, vatra.

Kada razum na određen i konkretan predmet primijeni apstraktnu ideju, on donosi jedan sud, kao kad na pr. kaže: "trešnja je crvena", "Petar je dobar".

Neprekidna i progresivna serija sudova oblikuje zaključivanje koje čovjeku omogućuje sve veću spoznaju istine.

Na isti način, razum oblikuje univerzalne ideje "dobrote", "veličine", "beskonačnosti", itd.

b) PAMĆENJE je sposobnost zadržavanja ideja koje je formirao razum. Sv. Ivan od Križa izričito i dugo govori o njemu u koliko je predmet intenzivnog duhovnog rada.

c) VOLJA je sposobnost koja teži prema dobru koje je razum spoznao.

Dijete, koje vidi igračke, želi ih jer ih smatra kao dobro za njega. Jednako i onaj koji treba podnijeti neku operaciju, čak i bolnu, želi ju jer je za njega ozdravljenje veće dobro.

Fundamentalna karakteristika volje jest daje "slobodna". Svi stječemo iskustva da smo to zaista mi koji odlučujemo nešto učiniti ili ne učiniti, da ovu stvar učinimo radije, nego neku drugu. Evo zašto smo "odgovorni" za ono što izaberemo.

O onome koji slobodno hoće neku stvar kaže se da "voli" tu stvar; stoga se čin volje također naziva činom "ljubavi".

BILJEŠKA - Karakteristike suprotne činima razuma i volje

1. Dokle god razum spoznajući neku stvar ostaje stvarno odvojen od ove stvari s kojom se sjedinjuje samo nakanski pomoću apstraktne ideje koju ima o njoj, volja, kada ljubi neku stvar, sjedinjuje se ili teži tomu da se sjedini stvarno s ljubljenom stvari.

Radi toga ljubav teži k sjedinjenju onoga koji ljubi sa onim koga ljubi.

2. Dok razum spoznajući neku stvar pretvara je u sebe (tj. činiju sebi sličnom) idealizirajući spoznatu stvar, volja, ljubeći jednu stvar, pretvorena po ljubljenoj stvari postaje joj slična.

Zbog toga se kaže da ljubav onoga koji ljubi čini sličnim ljubljenom, pretvarajući ga u sebe.

3. Ove karakteristike ljubavi, koje teže k sjedinjenju i preobrazbi onoga koji ljubi u ljubljeni objekt, temeljem su čitave duhovne nauke sv. Ivana od Križa koji ih rigorozno primjenjuje, bilo u realizaciji odcjepljenja koje duša mora imati u pogledu stvorenja, bilo u realizaciji njezinog sjedinjenja s Bogom.

Tri zakona: Nakon onoga što smo kazali, da bi se dobro razumjela svetoivanska (sanhuanistička) doktrina, izgleda korisnim govoriti o tri zakona prema kojima razne moći (osjetila, strasti, razum, pamćenje i volja) međusobno djeluju kod njihovih konkretnih čina spoznavanja i težnji.

I. zakon: ništa ne ulazi u razum, a da najprije ne prođe kroz osjetila.

Na početku naš je razum kompletno prazan, on je kao "tabula rasa", ploča na kojoj nema apsolutno ništa. Zaista, slijepac od rođenja nikada neće moći imati ideju o boji, jer nikada nije vidio (osjetilima) neki obojeni predmet. Zato zovemo osjetila "prozorima duše".

II. zakon: ništa se ne može poželjeti, ako se nije najprije spoznalo.

Zaista:

a) da bi volja mogla htjeti (tj. ljubiti) neki predmet, potrebno je da joj ga razum predoči. Ako u nekom polju ima blaga, ali za koje ja ne znam, očito je, da ga nikada neću moći htjeti!

U tom smislu se govori da volja ovisi o razumu.

b) s druge strane volja može odlučiti o tome da li da spozna ili ne neku stvar. Ako volja ne primijeni razum u spoznavanju neke stvari (na primjer kod čitanja neke knjige), razum neće moći spoznati ovu stvar.

U tom smislu treba reći da razum ovisi o volji.

III. zakon: strasti utječu i na razum kao i na volju.

Kao što znamo, strasti su slijepe sklonosti koje podstaknute osjetima prate uvijek ili gotovo uvijek čine razuma i volje.

Iz toga proističu dvije činjenice:

a) da strasti vrše svoj utjecaj tako na čine razuma kao na čine volje.

Pretjerana sklonost hrani može utjecati na razum tjerajući ga da kao bezopasno sudi neko jelo od kojega će nam naprotiv pozliti! Prema tome i volja će biti uvjetovana krivim sudom razuma.

b) međutim utjecaj strasti može biti nadziran od volje. Na koji način? Da se strastima ukloni sjetilni predmet prema kojemu one teže.

Tako kada volja zapovijeda sjetilima da ne gledaju, ne osjećaju, niti da se sjećaju okusa nekog ukusnog jela, strast prestaje, jer joj ne pridolazi sjetilni predmet.

Nadzor volje nad strastima posredan je nadzor, jer se obavlja posredstvom osjeta.

Zaključak: prvenstvo volje

Iz svega što smo kazali proizlazi da je volja najplemenitija čovječja moć i to s četiri razloga:

- jer ju služe moći spoznaje (osjetila, razum, pamćenje), nudeći joj svoje spoznaje,
- jer ju sve druge moći (podrazumijevajući tu strasti) slušaju,
- čineći što im zapovijedi, jer je ona moć koja sjedinjuje i preobražava i koja se može, "informirana" od božanske Ljubavi, uzdići do sjedinjenja s Bogom,
- jer nas, slobodna, čini kadrima za odgovorna odabiranja.

Neprestana briga sv. Ivana od Križa biti će da u nama razvije Ljubav Božju, potičući nas da žrtvuemo sve što bi toj ljubavi moglo biti na smetnju i tražeći od nas da činimo sve što ju može podupirati.

Čišćenje duše kao cjelokupni duhovni put ima 2 dijela:

1. aktivni, u kojem dominira ljudsko nastojanje oko pročišćenja, vođenog Božjom milošću; i
2. pasivni, kada Bog provodi dušu kroz tamne noći kako bi ju očistio do onih dubina do kojih ona sama nikako ne bi mogla doći i pred Bogom se očistiti.

Prije svega, za sjedinjenje s Bogom nije dovoljno samo pobijediti grijeh, nego je potrebno nutarnje preobraženje duše. Niti kod najnevinih duša, poput sv. Terezije od Djeteta Isusa i mnogih drugih, pa i naše (Utemeljiteljice), nije bilo toliko potrebno čistiti dušu koliko je preobraziti, odnosno suobličiti je Isusu Kristu iznutra, a to je paralelan proces. Čišćenja ostaju u duši jer su zapreke u ljubavi naše nesavršenosti, karakterijalne sklonosti i mane zadobivene krivim prosudbama u životu. Pa kada toga i nema, potrebno je nutarnje duševne moći preobraziti i osposobiti, tj. Bog ih mora učiniti sposobnima da prihvate sjedinjenje s njim. Sve se to mora u duši dogoditi.

Koja je temeljna zakonitost čišćenja poglavito ovog aktivnog, odnosno prvog dijela duhovnog puta? Ova faza čišćenja duše, tj. kada dominira naš napor, podrazumijeva ponavljanje naravnih i nadnaravnih čina u krepostima koje su suprotne onome od čega se duša mora oslobađati. Primjerice, ponavljanje čina blagosti u borbi protiv srdžbe, koje se duša mora osloboditi. Treba se

boriti za blagost u svom životu i činiti sve moguće kreposne čine, uzimajući u obzir vlastitu narav i dr.

Kada duša ulazi u taj nutarnji svijet i duhovni boj, tada slabe sve one stvari koje priječe kreposti da zaživi u njenoj dubini. Duhovni boj može biti za dušu silno naporan jer se sa slabostima, poput ogovaranja, nestrpljivosti, perfekcionizma i mnogih drugih, treba uporno boriti i tako ih preobražavati. Ovdje veoma pomaže molitva za krepost koju treba zadobiti. Bez borbe poduprte molitvom teško se napreduje: one djeluju zajedno.

Zašto je otpor u duši tako snažan? Prvo, zbog istočnoga grijeha (usp. *Gaudium et spes* 10, 13 i 37, gdje se govori o osnovnoj neuravnoteženosti ljudske duše zbog koje je naša duša i narav ranjena; tj. takvu smo narav dobili). Postoji sklonost na zlo u svakoj ljudskoj duši zbog čega je potrebno nutarnje slaganje i preslagivanje duše. Duši u bitne dostaje nešto što bi trebala imati prema izvornom Božjem planu: nedostaje joj ona izvorna ljepota i narav neranjena grijehom. Kao posljedica grijeha, onog istočnog ali i osobnih, u svaku je ljudsku dušu ušla nutarnja raspršenost, podvojenost, sklonost na zlo i mnogo drugih stvari.

Kao što smo već rekli, u prvom dijelu puta duša naglašeno doživljava da je ona ta koja djeluje: ona se trudi, bori, radi, posti, itd. i potrebno je da to čini. Naime, mi moramo činiti svoj dio, no važno je znati da je ipak Bog glavni čimbenik u cjelokupnom procesu. Bog je ključni i prvotni djelatnik po milosti koju iskazuje i daruje duši.

Koji su temeljni uvjeti za prolaziti put čišćenja?

1. Opsluživati zapovijedi i izbjegavati svaki svojevolutni grijeh, pa i onaj laki, jer je grijeh taj koji dušu prlja iznutra i potiče ju da uđe u još dublje „blato“. S uprljanom dušom ne može se napredovati, stoga je prvi uvjet reći „ne!“ svojevolutnom grijehu. Možemo mnogo puta pasti, a da grijeh nije svojevolutan. Normalno je da padamo, no dižemo se, borimo se, ne odustajemo...

2. Imati želju za napretkom: duša mora imati želju da sve više ide za Bogom. Ipak, treba biti na oprezu jer se ovdje može uplesti perfekcionizam, a to je jedna od najgorih stvari koja se može dogoditi u životu. Perfekcionizam se može uvući u razne formacije, nagovore, moraliziranje itd. Ženski dio posvećene populacije je tome više skloniji zbog naglašene osjećajnosti, zbog želje za lijepim... Naime, duša želi biti lijepa iznutra, te instinktivno u sebi primjećuje ružnoću. Svaka duša koja hoće slijediti Boga, primjećuje ružnoću, a to stvara odbojnost, te se duša može jako mučiti što je iznutra ružna. Žene se tu više muče, te zbog toga stavljaju veći naglasak na perfekcionizam i dr.

3. Molitva Bogu ,razmatranje i razmišljanje, - to su uvjeti -,kako o rugobi grijeha tako i o Božjoj ljepoti i ljepoti kreposti. Đavao je Adama prevario tako da mu je plod sa stabla prikazao zamamnim, poželjnim, lijepim – s jedne strane, no s druge je bio truli i ispunjen crvima. Adam je sve to pojeo i želudac ga je odmah zabolio.

Vidjet ćemo koji su klasični savjeti svetačke asketike vezani uz neke naše duševne moći.

Imamo vanjska osjetila koja je potrebno uravnotežiti, no također treba izbjegavati bilo kakva pretjerivanja. Potrebno je baviti se onim bitnim. Još jedna od temeljnih dinamika asketskog napora kojeg ulažemo jest nastojanje da se zagospodari vlastitom nutrinom i slobodom, no ne smijemo pritom biti tirani sebi samima. Važno je to dobro razumjeti da se ne bi usvojio stav starijeg sina iz Evanđelja: „Nikada mi ništa nisi dao!“ (usp. Lk 15, 29). Duša se bori s mnogim stvarima, a ta konstantna borba može lako dosaditi ljudskoj naravi. Ovdje leži opasnost da usvojimo polovičnu ili krivu sliku o Bogu i o duhovnom životu. Duhovni život ne sačinjava samo borba i odricanje. Treba Boga slaviti i ljubiti, zahvaljivati mu za svoje talente i darove, radovati se malim sitnicama života koje su dobre i lijepe, itd.

Farisi isusovac, profesor i učitelj molitve, govorio je na predavanju ovaj primjer: neka starija časna je dolazila kod njega, pa mu je pripovijedala kako se cijeli svoj život mrtvi, a bila je prilično asketski nastrojena i nije bila radosna; on je s njome razgovarao te se ispostavilo da je išla u

pretjerivanja u svojim mrtvljenjima, pa joj je savjetovao da se tri dana odriče onoga što voli (banana) Bogu za ljubav, a da četvrti dan uzme baš to što voli i da time slavi i zahvaljuje Bogu (što su banane tako dobre i lijepe). Važno je da na taj način osoba nađe mjeru u samosavladvanju i odricanju; ne smije pasti u nutranje stanje o kome smo prethodno govorili. Ne smije se pasti u nutrinu po kojoj Bog stalno nešto brani. To nije naš Bog. Mi se ne borimo za druge stvari, osim za ostvarenje veće ljubavi prema Bogu. Ne smije postojati ni jedan drugi razlog.

Sveti Ivan od Križa navodi da naš sjetilni dio duše ne može doći do spoznaje Boga. Ne može duša zatvoriti svoju volju i svoju nutrinu samo na sjetilnim radostima i misliti pritom da može biti prijatelj Božji, jer prenaplašena požuda bilo koje vrste u nutрини priječi otvaranje duše Bogu. Duša se mora boriti da zagospodari nutrinom.

Sada prelazimo na klasične svetačke savjete vezane **uz pojedina vanjska sjetila. Prvi je od njih VID.** Kaže Isus: „Ako te oko navodi na grijeh, iskopaj ga!“ (usp. Mt 5, 29). Pod time se podrazumjeva odlučnost u borbi protiv svega onoga što nas odvodi od kreposti, čistoće savjesti i Boga.

Prvi su grešni pogledi: neke su stvari same po sebi grešne i grijeh ih je gledati, npr. bludne scene, scene mržnje i dr., nebrojeno negativnih poticaja koje danas do nas dolaze na razne načine, primjerice putem televizije, interneta i drugih medija. Bogu posvećene osobe ne smiju biti čudaci, one mogu povremeno pogledaju televiziju, ali važno je da ne fiksiraju ružne scene, bilo da su one nasilne, bludne, ogavne... Mogu odvratiti pogled, a da nitko to ne primijeti. Zašto je važno ne fiksirati takve scene? Zbog toga jer sve što pustimo unutra, uvijek – barem malo – ostavi svojih posljedica. Primjerice, ja mogu motriti Srce Isusovo i puštati njegovu sliku u sebe. No, ako se radi o ružnoj, odbojnoj i grešnoj slici, onda mogu svrgnuti pogled i to samo malo i neprimjetno, na način da se izravno ne usredotočujem na sliku, ili koristiti bilo koji drugi način, npr. zazivanje Krvi Kristove, molitva Majci Božjoj: sve su to različite dosjetljivosti i igre koje prijatelji Božji znaju i uče u suočavanju sa različitim životnim situacijama. Uvijek je dobro zazvati Krv Kristovu i Majku Božju u tim trenucima nutarnje i vanjske borbe.

Druga vrsta pogleda su opasni pogledi. To je varijacija na temu. Prisjetimo se koga su u Bibliji pogledi uveli u veliko zlo? Davida. On se ustao u 5 popodne i pogledao u vrt i tamo vidio lijepu ženu. Sve je počelo s jednim pogledom koji on nije htio svrnuti s te žene: njegov je pad počeo ovdje. Važna je ozbiljnost duhovnog puta: zbog Boga... Kada je privlačnost odviše velika, treba se početi moliti, izbjegavati gledanje i sve što smo već naveli. Dalmatinci imaju jednu izreku: „putem ide, a očima šara“ – sumnjiva je to škola života, jer nitko ne može tako činiti i pritom čistiti dušu. Nema tu nikakve nade.

Treća vrsta pogleda su radoznali pogledi. Sami po sebi nisu opasni, ali ni tu ne treba davati previše maha ni prostora vlastitoj radoznalosti. Na primjer, Ljudevit Monfortski je pješačio više od 1000 km u Rim s ciljem da vidi papu, te je ostao u Rimu 5-7 dana. Kad se je vratio u Francusku, pitali su ga isusovci što je lijepoga vidio u Rimu, a on im je na to odgovorio: „Ništa“. Uvijek je hodao gledajući samo preda se i nije gledao ništa sa strane. Takve su stvari radili sveci, a mi ih ne moramo baš u svemu nasljedovati. No, važno je znati da odviše radoznalosti isto blokira duhovni put. Postoji jedna mjera kada radoznalost prestaje biti dobra i postaje razlog zapreke sama sebi kao takvoj. Ne treba se bojati, ali dobro se držati klasičnih savjeta vezanih uz vid. Svatko se tu vježba kako može i kako najbolje zna.

Prelazimo sada na **GOVOR** odnosno na razgovor. Ovu je podjelu vrsno složio jedan autor, a zove se p. Royo Marin. To je jedan priručnik napisan na talijanskom, ali postoje izdanja na više jezika: „Priručnik o duhovnom životu“ – više asketskog naglaska, napisan prema 2. vatikanskom koncilu.

1. **Razgovori koji sami po sebi nisu dobri** (slično kao što smo govorili za vid): njih je potrebno izbjegavati. Primjerice, nije dobro pretresati, ogovarati, još manje klevetati itd., jer takvi razgovori mrljaju dušu. Duša instinktivno osjeti i doživi da li je nešto prlja ili ne prlja nakon takvih

razgovora; ako imalo ima živu savjest, to iznutra doživi ili barem nasluti. Poslije te slutnje može upitati Isusa ili svog anđela čuvara kako je to bilo.

2. **Bezazleni razgovori koji krata vrijeme:** oni su dobri; svi su redovnici i redovnice pozvani na te opuštajuće razgovore u vrijeme rekreacije i to je u redu. No, treba izbjegavati provoditi sate i sate u takvim stvarima, dakle treba imati zdravu mjeru u svemu tome skupa. To je jako važno.

3. **Ima korisnih, opuštenih i dr. razgovora.**

4. **Sveti razgovori koji mogu biti duhovno jako korisni;** Bog se može poslužiti nekim ljudima da drugu osobu potaknu (na bolje) u životu; takvi razgovori mogu prouzrokovati puno dobra. Ipak, i ovdje osoba treba biti oprezna da ne uđe u raznorazne nadokande, odnosno tražiti neke svoje afektivna ostvarenja ili doživljuje pod izlikom svetih priča. Toga ima jako puno i to nam se može lako dogoditi. Sv. Ljudevit Montoforski uči:

„Potrebno je, koliko se može, izbjegavati društvo ne samo svjetskih opasnih ili pogubnih ljudi, već i onih “pobožnih” koji su beskorisni i s kojima se samo gubi vrijeme. Tko hoće postati mudar i savršen, neka primijeni na se one tri zlatne riječi koje je Vječna Mudrost rekla svetom Arseniju: “Pobjegni, sakrij se, šuti!” “Izbjegavaj koliko možeš društvo ljudi kako su to činili i najveći sveci.”¹⁸ – “Neka je vaš život sakriven s Kristom u Bogu” (Kol 3, 3.). Konačno, ne govorite previše s ljudima da se možete razgovarati s Mudročću. “Tko šuti, smatra se mudrim”(Sir 20, 5.). (Ljubav vječne Mudrosti)

Važno je to dobro razumjeti: sveti razgovori su dobri, ali postoji mjera i trenutak kada oni postaju protuučinkoviti za samu dušu, postaju – prema narodnoj izreci – „mlačenje praznih slama“. Svi mi trebamo i društvo i prijatelje i to je dobro, ali je u svemu potrebno držati pravu mjeru, barem tako preporučuje svetačka tradicija vezano uz asketski napor. No, jedino Bog sam pozna svaku savjest (i što je kojoj duši potrebno).

Prelazimo na **SLUŠANJE**, odnosno na napor izbjegavanja slušati ono što nije dobro. Sveci to ovako izražavaju: slušati kao da ne slušaš. Što to znači? Izbjegavati slušati osobe koje pričaju besmislene stvari koje nemaju veze sa životom. Ako se takve priče ne mogu izbjeći, važno je da ih se ne pušta u nutrinu jer ako im se daje važnost, one uđu u nutrinu, pa osobu iznutra smetaju. Što se ovdje zapravo redovito događa? Ljudska duša ima u sebi puno nivoa: nivo duha, tj. njegove najdublje dubine, zatim psihološki nivo. Osobe često puta govore o površinskim problemima koji nisu zapravo oni pravi koji dolaze iz dubina duše, pa ako se ozbiljno uzme one poticaje koji prvi dolaze, riskira se da dođe do komunikacije tuđih problema na vlastitu dušu. Zbog toga sveci govore da treba rezati. Velika je mudrost ne dopustiti da se problemi drugih preliju na nas. Svi problemi se predaju Isusu Kristu: primjer toga je kada svećenik sv. ispovijedi predaje grijehe Kristu, jer bi u protivnom izgorio.

Slušanje i govorenje prema savjetima sv. Ivana od Križa: osoba treba govoriti malo i nikada se ne treba miješati u stvari o kojima nije pitana ili koje je se ne tiču; zatim, potiče da se govori na način da se drugoga ne vrijeđa, kako se osoba ne bi morala stidjeti kada se sazna što je rekla; upozorava na važnost očuvanja duhovnog mira putem ljubeznog razmišljanja Bogu, a kada je potrebno govoriti onda to valja činiti u miru i tišini. Svetac također upozorava na činjenicu da duša koja je sklona suvišnom govorenju, slabo osluškuje Boga. Razlog tome jest taj što šutnja nije samo šutnja jezika, već je prije svega šutnja srca: kada srce šuti onda i jezik šuti, a kada je ljudsko srce potreseno, jezik je stalno aktivan.

To su klasični savjeti svetačke tradicije, koji nisu jednostavni, ali na svakome je da ih nastoji prevoditi u vlastitu povijest.

¹⁸ Nasljeduj Krista, I knj, 22 pogl., 1.

Nadalje, kada se radi o **OSJETILU MIRISA**: treba li, ili ne, podnositi neugodne mirise? Terezija Avilska nam daje primjer u kojoj se ističe važnost čistoće: prigodom posjeta jednom samostanu, prvo što je učinila jest da ga je pomela. Naime, sestre u tom samostanu, zbog krivih uvjerenja da su nečistoća i neugodni mirisi odraz siromaštva, nisu o tome vodile računa. Važno je provoditi stil života koji poštuje narav, osobnost i dr., no kada – prema svetačkoj tradiciji – treba podnositi neugodne mirise? Npr., treba u ljubavi podnositi siromahe koji imaju takav miris, zatim starije osobe i dr.

Slijedeće osjetilo koje ćemo analizirati je **OKUS**, a vezan je uz govor o jelu i piću. Uz ovu temu veže se i grijeh neumjerenosti i dr. Jedan primjer postupanja sveca, vezanog uz osjetilo okusa, jest sv. Franjo koji je u svoju hranu stavljao pepeo. Mi ga možda ne možemo u tome nasljedovati jer bi to danas bilo pretjerivanje, ali dobro je znati da ima i takvih primjera iz svetačke tradicije. Treba i to dobro shvatiti: Bog nema ništa protiv nijednog naravnog užitka i bilo čega dobrog, te nikada nije dobro da osoba ide sama, svojevoljno, u nekakve čudne stvari. Ako su ih sveci činili, to je zbog snage nutarnje milosti koju su imali u sebi. Sv. Franjo Saleški poručuje da kada kuća gori, stvari se izbacuju kroz prozor. Odnosno, u asketskom naporu se nikada ne smije ići u čudaštvo, čemu su mnogi danas skloni te postaju pobožni čudaci po grupama, crkvama itd.

Kada duša iznutra počinje jače gorjeti za Boga i ima nutarnje velike poticaje ljubavi prema Bogu, onda ona može činiti veće i značajnije mjere mrtvljenja. U protivnom, dušu se nasilno gura u nešto na što ona nije spremna, te joj takva situacija brzo dosadi. Svoju se dušu još donekle može malo „gurati“, no u principu se ne smije tako postupati prema dušama, osobito ne prema drugima. O takvim savjetima treba trezveno razmisliti i pokušati ih primijeniti na sebe.

Nadalje, navest ćemo **5 načina krivog postavljanja osoba u odnosu na okus i jelo**. Čak su ih sv. Toma Akvinski i sv. Grgur u svoje vrijeme nazivali grijesima, a oni su uglavnom vezani uz jelo:

- 1) jesti izvan redovitih obroka i bez potrebe;
- 2) jesti odviše pohlepno;
- 3) jesti previše izbirljivo, odnosno nastojanje da se samom sebi ugađa – naime, nema ništa loše u tome da si to povremeno, u nekim sitnicama, dopuštamo, ali ako vlastita ugodnost postane isključivi kriterij, onda sigurno idemo krivim putem;
- 4) jesti odveć fino i profinjeno;
- 5) jesti previše.

Gdje tu nastaje problem za dušu i za duhovni život osobe? Pretjerano jedenje je uglavnom uočljivo na vanjštini i ne može se sakriti, ali glavni problem je taj što je volja veže isključivo uz užitak. Nije loše uživati u okusu hrane, no u određenom trenutku to uživanje postaje prejako i prenaplašeno te se pretvara u manju ili veću strast. Takva strast može stvarati osobi probleme u životu i može doći do stupnja da je se više ne može osloboditi.

Prenaplašeno uživanje u hrani malo-pomalo zatamnjuje upotrebu razuma. Kod uživanja pića to je očita posljedica, no ona je svojstvena bilo kojoj navezanosti vezanoj uz jelo i piće: smanjuje se moć upotrebe razuma, tj. zamračuje se njegova trezvenost i razboritost. Kod nekih se osoba s pretjeranim jedenjem javlja i pojačano govorenje, zatim neotesanost i vulgarnost, a Royo Marin na kraju svog izlaganja s pretjeranom ishranom i izbirljivosti povezuje i napast protiv čistoće.

Bio je to govor o vanjskim sjetilima. Važno je pritom zapamtiti da vanjska sjetila, zatim njihovo čišćenje i mrtvljenje, kao i nastojanje oko askeze, nisu nikada po sebi cilj. Koji je pravi cilj bilo kakvog napora? Čistoća ljubavi prema Isusu Kristu! „Isusu za ljubav!“ treba postati jedini razlog našeg djelovanja i sve bi u životu trebali u tom pravcu usmjeriti kako bi mogli rasti u čistoći ljubavi.

Prelazimo sada na **nutarnja sjetila** koja su, uz vanjska, također dio našeg bića.

1. Čišćenje ili asketski napor vezan uz MAŠTU ILI FANTAZIJU.

Mašta predstavlja mogućnost da u sebi stvaramo razne slike, bile one stvarne ili nestvarne. To je jedna od sposobnosti koje nam je sam Bog dao. Isus se također služi maštom, odnosno slikama i usporedbama, kada govori o duhovnom životu: on koristi tu sposobnost za prenošenje duhovne poruke. Razlog tome jest što slika potiče sjetila, ali potiče i razum na razmišljanje itd., te se tako može iskoristiti u službi dobra i pozitivno djelovati na samu dušu. Primjerice, možemo zamisliti Isusa Krista u Getsemaniju kako se krvlju znoji i pritom mu iskazivati čine ljubavi, kajanja, poštovanja i dr.

Velika zapreka u korištenju mašte, tj. razlog njezine neuravnoteženosti u našoj nutrini, jest ranjenost istočnim grijehom koja predstavlja i izvor raspršenosti ljudske naravi kao takve. Iz tog razloga mašta uzrokuje dvije poteškoće u duhovnom životu:

- 1) rastresenost u nutrini, unatoč borbi i otporu koje osoba pruža;
- 2) često puta je uzrok napasti: one redovito dolaze pod slikom mašte, a ona može biti već viđena (npr. na televiziji), neviđena, intuitivno stvorena u nutrini, zatim poticana od đavla itd. Takve slike mogu doći, dakle, od đavla, od neurednih strasti, ali i od nas samih.

Koji je znak da slika dolazi od đavla? Kada je privlačnost iznenadna, jača i ima veći naboj prema određenom predmetu kao strasti. Možemo uzeti kao primjer jedan kolač koji nam se veoma sviđa: u nama se javlja prekomjerno snažan naboj i privlačnost je tako jaka da imamo osjećaj kao da već uživamo tu slasnu hranu. Kada se radi o sugestijama takve snage, možemo biti uvjereni da đavao nije daleko.

- 3) Mašta nadalje može uzrokovati zapreke u nasljedovanju Krista u obliku jakih sugestija. Primjer toga navodi sv. Terezija od Isusa: javljaju se misli da, ako se osoba posve preda Bogu, njen će životni put biti ispunjen križevima i patnjom. Slične napasti je imao i sv. Ignacije Loyolski, ali on ih je sa svojom borbenom naravi brzo raspršio.

Kako se treba nositi s maštom, kako bdjeti i što je nužno činiti da bismo išli putem čišćenja ljubavi i nutrine? To je po sebi jako zahtjevno i teško, ali i na ovom području svetačka tradicija daje svoje savjete:

- a. prije svega, potrebno je bdjeti nad vlastitim vanjskim osjetilima;
- b. zatim, biti pažljivi pri odabiru sadržaja koji puštamo u nutrinu (npr. romana, filmova, i dr.) – ponekad može biti korisno pobjeći od određenih sadržaja, treba izbjegavati prigode itd.
- c. boriti se protiv ljenčarenja, odnosno izbjegavati nerad na bilo koji način;
- d. maštu hraniti dobrim slikama i razmišljanjima o dobrim stvarima;
- e. usredotočiti se s pažnjom na ono što činimo, tj. biti pažljivi kod obavljanja svojih poslova i dužnosti;

Svi sveci dođu do istog zaključka da, kada je sve gore navedeno učinjeno, ne valja stavljati preveliki naglasak na borbi s napastima i protiv sugestija koje se javljaju u mašti i općenito u nutrini jer, prema sv. Tereziji, mašta je poput luđakinje u kući! Ali tako se može reći tek na kraju jer se prije toga ne smije unaprijed predati, niti dati mašti povoda da previše luduje. Prema tome, treba bdjeti, truditi se, a onda prihvatiti poteškoću neobuzdavanja mašte.

Pamćenje ili memorija

Veliki Božji dar jest da cijela naša vjera sadrži, kao vlastitu bit, memorijal, odnosno spomen-čin Euharistije koji uključuje prisjećanje na Kristovu muku, smrt i uskrsnuće, ali i njihovo uprisutnjenje – radi se o temelju vjere kojeg se neminovno moramo sjećati i prisjećati na našem osobnom duhovnom putu.

Stoga, naša osobna vjera, bez pamćenja i sjećanja, ne bi mogla opstati i činjenica jest da bi naš duh bez njih bio poput prazne posude. Duša u sebi sadrži sve što je proživljeno, čisto i nečisto, i posljedice toga istoga. Gdje u tome leži napast? Problem je kada duša želi pomiriti duh svijeta i duh Evanđelja, tj. duh vjere, te kada se osoba počinje obraćati, ulaze u nju strahovi, sumnje i žalosti koje žele odnijeti njezin mir zbog njene prošlosti, problema i svega ostaloga.

Savjeti vezani uz pročišćenje moći pamćenja kada se duša trudi rasti u čistoći ljubavi prema Bogu:

1. eliminirati, odnosno odbaciti i izbaciti iz sebe nepotrebna i opasna sjećanja (primjerice, sjećanja na spektakle, određene časopise, itd.)– koliko je u našoj moći (jer postoji onaj dio koji ne možemo kontrolirati) i koliko je god moguće više, te ne vraćati se svojevolumno na ono što je bilo loše u životu, a ponekad i na ono što nije bilo loše (npr. Izraelci u pustinji se prisjećaju punih lonaca i fine hrane u Egiptu, zemlji njihovog ropstva) (III, 3:42)

2. Boriti se protiv beskorisnih sjećanja, bolnih, poniženja, neuspjeha... ne vraćati se svojevolumno na njih i ne prebirati ih nego predavati Bogu u nadi.

3. Zaboraviti doživljene uvrede i prezire. Željati oprostiti. A ako usprkos želje i volje da se oprostiti u duši se javljaju negativni osjećaji ponizni ih prihvatiti, čekati i moliti Boga da nam izliječi rane duše znajući da ti osjećaji samo po sebi nisu grijeh ako duša u volji želi oprostiti i moli za sebe i te prigode ili osobe. Grijeh je naime u volji, to jest ja ne neću i ne želim oprostiti.

4. Sjećati se dobročinstava koja je Bog za nas u životu učinio. Gospa u pjesmi veliča zapjeva *Velika mi djela učini Svesilni...* to jest treba držati u srcu memoriju na to što je Bog u mom životu za mene učinio. To pomaže da nada u duhu ostane živa i postojana. Sv. Ljudevit Montforski to tako poticajno uči:

„Drugo, ona je nježna, to jest puna je pouzdanja u Presvetu Djevicu, kao što je dijete puno pouzdanja u svoju dobru majku. Takva nas pobožnost navodi utjecati se njoj u svim našim potrebama, tjelesnim i duševnim, s velikom jednostavnošću, uzdanjem i nježnošću; njoj se obraćati za pomoć kao svojoj dobroj Majci u svako doba, na svakom mjestu i u svemu, u našim sumnjama, da nam ih riješi; u našim stranputicama, da nas privede na pravi put; u našim napastima, da nas podupre; u našim slabocama, da nas ojača; u našim posrtajima, da nas pridigne; u našem malodušju, da nas ohrabri; u našim skrupulama, da nas od njih oslobodi; u našim križevima, mukama i protivnostima našega života, da nas utješi. Jednom riječju, u svim svojim tjelesnim i duševnim nevoljama duša se redovito utječe Mariji, bez ikakva straha da će dosađivati ovoj dobroj Majci i da će to biti žao Isus. (Rasprava br .107)

5. Trajno buditi sjećanje na razloge kršćanske nade. Isusove pobjedonosne muke i Uskrsnuća, sretne vječnosti obećane onima koji ustaju do kraja....

STRASTI su dakle čini "osjetnih sklonosti" (nazvanih također i "apetitima, 'čeznućima") pomoću kojih smo tjerani prema onom što se dopada osjetilima (kao dobar miris, lijepa muzika, itd.) i odbijani po onome što se ne dopada našim osjetilima (kao loš miris, zaglušujuća buka, itd.)

Ako je predmet strasti dobar ona su one u službi dobra, sv. Franjo je strastveno ljubio siromaštvo, može se strastveno ljubiti neki posao, sport... Ako je predmet loš nada su strasti u službi grijeha i zla, strastvena ljubav prema piću, hrani, bludu... prerasta u požudu, ropstvo i porok...

Vidjeli smo da su 4 temeljene strasti u duši: radost, nadu, strah i žalost.

Sažeti prikaz djelovanja strasti na dušu

- Strast – čeznuće prema posjedovanjem dobru rađa osjećajem ljubavi
- zlo suprotno očekivanom dobru rađa osjećajem mržnje
- buduće očekivano dobro rađa osjećaj želje
- predvidivo buduće zlo rađa osjećaj odbojnosti ili bijega
- dobro prisutno i posjedovano rađa osjećajem užitka
- zlo prisutno rađa osjećajem žalosti
- dobro odsutno i zahtjevno ali koje je moguće zadobiti rađa osjećajem nade
- dobro odsutno i zahtjevno ali koje nije moguće zadobiti rađa osjećajem očaja
- zlo koje je zahtjevno a predviđa se i moguće ga nadići rađa osjećaj odvažnosti
- zlo koje je zahtjevno a predviđa se i nije moguće ga nadići rađa straha

- zlo zahtjevno i prisutno rađa osjećaj srdžbe

Kako usmjeravati strasti prema dobru

- ljubav - ljubiti Boga, duhovni život, Crkvu narod...
- mržnja – mrziti grijeh, neprijatelje spasenja, sve što dokida dostojanstvo čovjeka
- želja – za svetošću, sve što je korisno crkvi, društvu..
- odbojnost ili bijeg – od grešnih prigoda, i svega što može ugroziti put vjere
- užitak – u vršenju volje Božje, dobara što činimo na slavu Božju, što drugi čine...
- žalost – samilost prema Kristovim patnjama, žalost zbog progonstva Crkve, zla u svijetu...
- nada – da ćemo postići vječno spasenje, da nas Bog ne ostavlja....
- očaj- razmišljati o nepovjerenju u sebe i ne oslanjati se samo na sebe nego i na milost Božju...
- odvažnost- da ćemo nadvladati sve poteškoće uz pomoć Boga...
- strah – pretovariti u Strah Božji, strah od grijeha....
- srdžba – usmjeravati je na odbojnost prema grijehu i svemu što na to potiče....

Tekst koji slijedi su savjeti od sv. Alfonsa Liguoria

1. KRATKA VJEŽBA ZA SAVRŠENSTVO (sabrana iz nauka sv. Terezije Avilske)

Sv. Terezija kaže: «Savršenstvo se ne sastoji su ekstazama, nego istinsko sjedinjenje duše s Bogom je sjedinjenje volje s voljom Božjom».

Bit savršenstva

Sve savršenstvo se sastoji u prakticiranju dviju stvari: odricanje (odvojenost) od stvorenja i sjedinjenje s Bogom. A sve je sadržano u velikom nauku koji nam je ostavio Isus Krist: *Tko hoće ići za mnom neka se odrekne samoga sebe, neka uzme svoj križ i neka ide za mnom.* (Mt 16,24).

1. Odricanje od stvorenja

A kao prvo kad se radi o odricanju od stvorenja sv. Ivan kaže: *Jer što god je svjetovno - požuda tijela, požuda očiju i oholost života.* (1 Iv 2, 16). Tako da sva ne savršenstva nastaju od triju neurednih ljubavi: ljubavi prema užicima, prema stvarima i samoljublju. O tome je lijepo kazala sv. Terezija: «Pravedno slijedi da tko ide za izgubljenim stvarima bude također i sam izgubljen».

1. 2. Nutarnja i vanjska mrtvljenja u užicima i zadovoljstvima

Govoreći o prvoj ljubavi prema užicima i vlastitim zadovoljstvima, to se pobjeđuje odricanjem od njih po nutarnjem i vanjskom mrtvljenju.

NUTARNJE MRTVLJENJE uređuje strasti, tako da se ne djeluje iz samoljublja, ispraznosti, raspoloženja, čisto ljudskih motiva nego samo da se bude Bogu po volji. Sve nutarnje strasti su sadržane u dvjema bitnima, srdžbi i požudi.

Kad se govori o srdžbi glavna strast je bijes koja se pobjeđuje krepošću blagosti a ona se prakticira slijedećim činima:

1. Ne ljutiti se nikada na blišnjega.
2. Blago razgovarati jednako sa svima.

3. Govoriti tiho, vedra lica, blagim riječima, posebno s osobama koje su se naljutile ili su dosadne.

4. Podnositi u miru slabosti drugih, uvrede i dosađivanja.

5. Ne uznemirivati se i ne padati u malodušje zbog vlastitih mana, nego ponizno odmah se podići u miru, kajući se kratko bez da se više o tome razmišlja, ponovno se uputiti s više gorljivosti i povjerenja u Boga i to uvijek činiti kada se padne.

6. Nikada ne govoriti niti djelovati kada je srce uznemireno. Sv. Franjo Saleški je govorio: «Dogovorio sam se sa svojim jezikom da ne govorim kada je uznemireno moje srce». Puno u takvim uznemirenostima koristi govoriti o njima sa duhovnikom ili drugom duhovnom osobom.

Kad se govori o požudi treba odstraniti svaku neurednu ljubav prema svim osobama, posebno mladima, prema različitom spolu time da se izbjegavaju razgovori, riječi ili ljubavna pisma, darovi, šale i sve drugo što može u njima zapaliti neurednu ljubav. Sv. Terezija kaže: «Odstranite očima grešne prigode, duša se odmah okreće Bogu».

A ako su rodbinski povezani neka se pobrinu da prije udovolje Bogu do li sami sebi jer rodbina više želi svoje probitke nego našu korist. Zato treba:

1. Ne propustit prakticiranje kreposti potrebnih za pristajanje uz svoj poziv.

2. Kada Bog poziva na savršeni životni stalež treba ih hrabro napustiti, slušajući prije Boga nego njih.

3. Ne miješati se u obiteljske poslove štetne za našu korist, bez da to točno od nas ne zahtjeva ljubav.

Požudnom pripada i pobijediti svoju volju koja se pobjeđuje *poslušnošću*. Poslušnost kaže sv. Terezija kličući je kratki put prema savršenstvu: «Poslušnosti koja sve možeš!» Slično je govorila sv. Katarina Bolonjska da je poslušnost draža Bogu nego sva druga dobra djela skupa. Zato u vježbanju treba:

1. Ravnati se u svim stvarima duše, ma kako malene bile, poslušnošću prema poglavarima, vlastitim pravilima ili duhovniku kojega svatko treba imati. Đavao zna, kaže sv. Terezija, da se u tome sastoji lijek duše te se jako trudi da to spriječi. A da Bog od duše koja je odlučna ljubiti ga ne želi drugo osim da ga sluša.

2. Treba slušati odmah u svemu gdje očito nema grijeha, puštajući druge stvari.

3. Treba slušati dobre volje i ne s gorčinom.

4. Treba slušati slijepo, bez traženja razloga, prilagođujući svoje osjećaje osjećajima poglavara i na kraju u dobrim stvarima gdje nema izravne zapovijedi sigurnije je držati se onoga što je protivno našoj sklonosti.

VANJSKO MRTVLJENJE sobom nosi odvojenost od užitaka sjetila mrtveći:

1. *Vid* tako da ne gledamo zabranjene, opasne ili radoznale stvari, hoditi oborenih očiju, opsluživati čednost sam sa sobom u skidanju i oblačenju, i u svim drugim djelima.

2. *Sluh* udaljujući se od razgovora o nečistoći, mrmljanju, novelama.

3. *Miris* lišavajući se mirisati mirise, cvijeće, priređene vode itd...

4. Za mrtviti *ukus* treba paziti na *količinu*:

a. Ne jesti i ne piti samo iz zadovoljstva, niti do sitosti, nego samo dok nam je dosta.

b. Ne jesti van obroka.

c. Odreći se uvijek nečega za stolom Isusu i Mariji za ljubav.

d. Jest malo navečer, i ponekada preskočiti večeru.

e. Uzdržavati se u nekim danima u tjednu.

f. U petak ili subotu postiti o kruhu i vodi, ili barem jesti jedno jelo.

A što se tiče *kakvoće* hrane:

a. Ne tražiti birana ukusna jela, ni posebne začine, ni mirise, umake i slično.

b. Ponekada jedući koristiti gorko bilje.

c. Ili se barem ne žaliti ako je hrana loše pripravljena, hladna ili nezačinjena.

5. *Dodir se mrtvi:*

a. Ne tražeći posebne ugodnosti kod spavanja, oblačenja, sjedenja.

b. Lišavajući se vatre zimi, rukavica, lepeza ljeti.

c. Koristeći neke pokore koje mrtve sjetilnost, pokorničke lančice i slično, ali uvijek pod poslušnosti duhovniku jer u protivnom kaže sv. Filip Neri ili se izgubi zdravlje ili poniznost.

d. Barem se ne žaliti zbog bolesti, napora, neudobnosti, nutarnjih muka i trajno prikazivati sve Isusu Kristu. Sv. Terezija nam je ostavila o vanjskom mrtvljenju lijepu misao: «Smatrati da Bog u svoje prijateljstvo pripušta komotne duše je besmisleno».

Vanjskom mrtvljenju pripada i *mrtvljenje jezika* krepošću šutnje koja sobom nosi:

a. Malo i promišljeno govoriti.

b. U neke sate kroz dan ne govoriti osim po potrebi.

c. Često govoriti o Bogu i u svaki razgovor unijeti neki duhovni osjećaj. Sv. Terezija kaže: «U razmišljanjima slugu Božjih Krist je uvijek prisutan i sviđa mu se jako da se s njime zadržavaju».

2. Odricanje od stvari

Druga neuredan ljubav je prema stvarima, a ona se pobjeđuje ljubavlju prema siromaštvu:

1. Odstranjujući sve suvišno i ostavljajući samo neophodno potrebno, ili barem odstraniti navezanost na ono što se posjeduje.

2. Izabrati za sebe lošije stvari.

3. Radovati se kad nam nedostaje potrebno. Sv. Terezija je govorila da je siromaštvo dobro koje sadrži u sebi sva dobra svijeta. A na drugom mjestu da koliko manje ćemo imati ovdje toliko više ćemo uživati na drugom svijetu.

3. Odricanje od samoljublja

Treća neuredna ljubav prema samoljublju se pobjeđuje krepošću poniznosti. Da bi se u njoj vježbali treba:

1. Za sve dobro koje se čini dati slavu Bogu, izgoneći iz duše svaku ispraznu samodopadnost. Sv. Terezija kaže da kada se mi želimo svidjeti samo Bogu, Gospodin će nam dati snage da pobijedimo svaku samodopadnost.

2. Cijeniti sebe kao goreg od svih drugih a druge kao bolje od sebe, gledajući ono što je dobro kod drugih a ono što je slabo kod sebe, posebno razmišljajući o tolikim milostima koje smo dobili.

3. Željati da nas drugi takvima smatraju i tako s nama postupaju.

4. Ne tražiti časti, slavu, časne službe, ne prihvaćati ih osim iz poslušnosti poglavarima.

5. Ne braniti se niti ispričavati iako si krivo optužen, osim ako se ne radi o skandalu ili sprečavanju veće slave Božje. Sv. Terezija kaže: «Više usavršuje jednu dušu ne opravdavati se nego 10 propovijedi».

6. Bez potrebe za većim dobrom ne izreći nikada riječ pohvale samoga sebe, svojih talenata, rođenja, rodbine, bogatstva itd...

7. Podnositi i radovati se pred Bogom videći da smo prezreni, ismijavani, ogovarani, progonjeni. Sv. Terezija je govorila: «Tko videći Gospodina pokrivena ranama i ožalošćena progonima ne bi ga zagrlio i želio»? To su prakticirali sveti nastojeći često zahvaliti Bogu za milost da su prezreni njemu za ljubav. Dobro je barem u molitvi pripravljati se za podnošenje prezira razmišljajući o svemu što bi se moglo dogoditi. Sv. Terezija ne govorila: «Više vrijedi jedan čin poniznosti nego sve znanje svijeta».

4. Sjedinjenje s Bogom po ljubavi

Druga stvar koju smo napomenuli na početku, a koja je glavno sredstvo za dospjeti do savršenstva je sjedinjenje s Bogom koje se postiže slijedećim sredstvima:

Savršenom ljubavlju prema Bogu ljubeći ga:

a. *Više od svih stvari*, pazeći da ne učinimo ni najmanji svojevolutni grijeh otvorenih očiju više nego da bi izgubili život. Od činjenja grijeha kojeg smo jako svjesni ma kako da je malen, govorila je sv. Terezija, neka vas oslobodi Bog. Kaže još i više da po malim stvarima davao pravi velike rupe gdje će ući sa velikim. A na drugom mjestu opominje. «Prava pobožnost se sastoji u tome da ne vrijeđamo Boga i budemo odlučani činiti dobro.

b. *Treba ljubiti Boga svim srcem*, odlučno želeći doći do većeg savršenstva kako bi se Bogu dopali. O čemu sv. Terezija primjećuje: Bog ni u ovom svijetu ne ostavlja nenaplaćenu bilo koju dobru želju. Još više kaže da redovito Gospodin ne čini puno znakova dobrohotnosti osim onome tko je jako želio njegovu ljubav. Sa željom zatim treba sjediniti, djelovanje s jakošću u prigodama, pobjeđujući ljudske obzire, vlastite odbojnosti i zemaljske interese.

c. *Ljubiti Boga stalno u svim prigodama*, i s tim ciljem sve usmjeriti i prikazati, također i indiferentna djela; kao hraniti se, dopušteno se rekreirati, sve čak korake i uzdahe sjedinjujući ih uvijek s djelima Isusa i Marije dok su bili na zemlji. Još više trpjeti radosno njemu za ljubav sve protivne i mučne stvari, usklađujući se, naprotiv sjedinjujući se s voljom Božjom sa svime što on želi učiniti u nama i s nama. O tome nam je sv. Terezija ostavila uzvišeni nauk govoreći da što bi se više moglo zadobiti od toga da imamo neko svjedočanstvo da smo Bogu po volji? A koje je to svjedočanstvo? Dok se živi napredak nije u tome da duša više uživa u Bogu, nego da čini njegovu volju. Na drugom mjestu kaže da veliku snagu ima naše predanje volje Bogu jer ga privlači sjediniti se sa našom niskošću. Istinsko sjedinjenje je sjedinjenje naše volje s Božjom.

Kao zadnje za držati upaljenim plamen naše ljubavi prema Bogu treba često činiti čine ljubavi tijekom dan, posebno u molitvi i kod pričesti govoreći mu ovako ili slično: «Ljubljeni moj i jedino moje blago, Bože moj, sve moje ljubim te svim srcem, tebi se bez pridržaja predajem i posvećujem ti sve moje misli želje i osjećaje. Ne želim i ne tražim ništa drugo osim tebe samoga, živote moj. Tvoja volja je moja volja. Učini u meni i od mene ono što želiš. Bože moj i sve moje dobro daj mi tvoju ljubav i ništa više».

5. O potrebi meditacije

Za sjediniti se s Bogom treba se dati na mentalnu molitvu, meditaciju, kojoj je svojstveno, kaže sv. Ivan Climac sjedinjenje duše s Bogom po ljubavi koja se u molitvi rađa. Korisno je dati ovoj molitvi vrijeme što se više može, barem pola sata ujutro, pola navečer razmišljajući o vječnim istinama, Božjim dobročinstvima i o životu i smrti Isusa Krista.

Poslije meditacije, ako duša nije Božjom milošću privučena kontemplaciji, dobro je da se zadržava u pobožnim činima i željama, ne na silu, ne nastojeći to činiti sjetilnošću nego čistom voljom ili molitvom, završiti molitvu uvijek nekom posebnom odlukom koja će nam koristiti.

Promotri lijepe misli koje nam je sv. Terezija ostavila o molitvi: Vrijeme koje se provede bez molitve je izgubljeno vrijeme. Duša koja napušta molitvu, je kao da sama sebe stavlja u Pakao bez da joj za to trebaju đavli. Štivo je veliko blago za molitvu ali ako je popraćeno poniznošću.

6. O suhoći i tri čuvara molitve

Kada pak govori o suhoći, kako nas lijepo potiče svetica govoreći: «Suhoćom i napastima Gospodin kuša svoje ljubljene. Pa neka suhoća traje i cijeli život, duša neka ne ostavlja molitvu, doći će vrijeme kada će joj sve biti jako dobro nagrađeno». Na drugom mjestu kaže: «Ljubav Božja se ne sastoji u nježnostima nego služenju u jakosti i poniznosti». Duša koja ustraje u molitvi, opirući se grijesima i đavlu, držim za sigurno da će je na kraju Gospodin dovesti u luku spasenja.

Đavao zna da je izgubio dušu koja ustraje u molitvi. Tko se na putu molitve ne zaustavi, iako može zakasnuti, ali će na kraju stići.

Treba napomenuti da su *tri čuvara molitve*: povučенost, šutnja i odvojenost.

Zatim treba uvijek sjediniti molitvu s duhovnim čitanjem barem pola sata dnevno, kao što to kažu Rodruquez, Sanguire i slični, i neka nam iznad svega bude drago čitanje životopisa svetaca, kao što je to preporučivao sv. Filip Neri.

7. O pripravi i zahvali nakon pričesti, te pohodima Presvetom i Mariji

Zatim treba koliko se može češće, s dopuštanjem duhovnika pričешćivati se. Pričest se naziva sakrament sjedinjenja u kome se cijela duša sjedinjuje s Isusom. Treba se pripravljati usmjerujući sve duhovne vježbe za pripravu za pričest, pobrinuti se da nikada ne izostavi zahvalu nakon pričesti, zadržavajući se 1 sat ili barem pola sata u molitvi i pobožnosti. Dok je tada Isus u duši, kaže sv. Terezija kao na prijestolju milosrđa kako bi udijelio milosti. Svetica kaže da poslije pričesti ne izgubimo dobru prigodu za prošnju. A na drugom mjestu kaže Božanska Uzvišenost ne običava slabo nadoknaditi boravak ako ga se dobro primi.

Za pripravu i zahvalu jako koristi misliti na tri stvari:

a. Tko nam dolazi? Isus; b. Kome dolazi? Meni; c. Zašto dolazi? Da bi bio ljubljen.

S time treba sjediniti čine vjere, poniznosti, i ljubavi. Za sve mogu poslužiti tri velike riječi: vjerujem, ufam se i ljubim.

Da bi se sjedinili s Bogom jako koristi tijekom dana *činiti više puta duhovnu pričest*. Sv. Terezija je govorila da duhovno se pričestiti je jako korisno, ne propuštati to time se dokazuje Gospodinu koliko ga se ljubi.

Često činite i pohode Presvetom Sakramentu. Što bi bilo od nas – govorila je svetica – da na svijetu nema Presvetog Oltarskog Sakramenta? Sv. Dionizije Areopgaita tvrdi da nam pomoć za savršenstvo najviše dolazi od Presvetog Oltarskog Sakramenta. *S pohodom Presvetom Sakramentu treba sjediniti i pohod Majci Božjoj Mariji*.

8. Praktični savjeti za živjeti u pobožnosti tijekom dana: preporuka dana ujutro, ispit savjesti navečer, moliti u napastima, borba s dominantom strašću, sjećanje na Božju prisutnost, kratki zazivi i prikazanja, obavljati duhovne vježbe, obnove i devetnice

Da bi sačuvali sjedinjenje s Bogom apsolutno je potrebno dati se na *molitvu* jer znamo iz Evanđelja da Bog redovito daje svoje milosti onome tko ih traži. Dakle još od jutra od trenutka ustajanja treba se *s povjerenjem preporučiti Isusu i Mariji* da nam pomažu. Dobro je to ponoviti u svim djelima koja počinjemo, izlazeći iz kuće, kad počnemo čitati, idemo odmoriti se itd ...

Uvečer ne propustimo nikada *ispit savjesti s činom kajanja*. U *napastima i opasnostima* apsolutno je potrebno uteći se Bogu govoreći barem: Isuse i Marijo, zazivajući ih u pomoć.

Sv. Terezija je govorila: «Ne razumijem određene strahove, đavao, đavao, gdje možemo reći Bog, Bog i učiniti da se đavao boji». Također treba *često tražiti od Gospodina pobjedu nad dominantnom strašću, ustrajnost, njegovu ljubav sa savršenim pristajanjem uz njegovu volju*. Sv. Terezija je opominjala: «Nije ovo vrijeme za tražiti od Boga nevažno, kao što je traženje vremenitih stvari».

Za sjedinjenje s Bogom najviše koristi sjećanje na njegovu prisutnost, podsjećajući se da nas On na svakom mjestu vidi, čuje da je oko nas, u nama. Sv. Terezija tome pripisuje sve naše nedostatke: «Svu štetu imamo jer se ne vježbamo da je Bog uvijek prisutan, nego mislimo da je daleko». A to se događa jer ga premalo ljubimo, svetica kaže: «Onaj tko ljubi uvijek se sjeća ljubljenoga».

Za ovo sjećanje na Božju prisutnost jako koristi neki posebni znak na osobi ili na stolu ili u sobi. Ova prisutnost neka uvijek bude popraćena *molitvenim kratkim zazivima, činima ljubavi, prikazanja*

samoga sebe na primjer riječima: Bože moj ljubim te. Samo tebe želim, samo tvoja volja, sav se tebi predajem ...

Za sjedinjenje s Bogom obavljati *duhovne vježbe* svake godine od 10 ili 8 dana, oslobađajući se svake obaveze i zadržavajući se samo s Bogom. Ah koliki su tim sredstvom postali sveti! Koristi obnoviti duh *jednodnevnom obnovom* barem jedanput mjesečno i u godini *obavljati devetnice*, posebno za Božić, Duhove, 7 glavnih Marijinih blagdana, tijekom devetnice valja je svaki dan posebno častiti na neki poseban način, kao krunicom, pohodom, svake subote postiti Mariji u čast o kruhu i vodi, ili barem dan uoči njenih 7 glavnih blagdana, primjećujući što kaže sv. Terezija: «O koliko se sviđa Gospodinu da bilo kada, na bilo koji način služimo njegovoj svetoj Majci!»

Također obaviti devetnicu svom posebnom zaštitniku, gajiti pobožnost prema svetim apostolima, ocima vjere.

9. Nutarnji i vanjski čini ljubavi prema bližnjemu

Ovoj ljubavi i sjedinjenju s Bogom kao posljednje pripada ljubav prema bližnjemu koja *u nutrini* podrazumijeva: željeti bližnjem dobro koje sebi želimo, ne željeti mu zlo koje sebi ne želimo, radujući se u volji njegovu dobru, žalostiti se zbog njegova zla, iako naravno u tome susrećemo neke odbojnosti.

A izvana:

1. Ne mrmljati, ne ismijavati bližnjega, ne podrugivati se, nego uvijek dobro govoriti, braneći ga, ispričavajući barem njegovu nakanu.

2. Tješiti ga u žalostima.

3. Pomoći mu u duhovnim i materijalnim potrebama, posebno u bolesti.

4. Biti popustljiv prema bližnjemu u svemu, kako kaže sv. Terezija, gdje nema grijeha. Treba, kao što nas opominje sv. Franjo Saleški, uzeti prikladno vrijeme za sebe i bližnjega a kada se nedostaje bližnjemu, zbog svoje sabranosti, tražiti i ponovno pronaći novu priliku i služiti mu.

5. Ne davati bližnjemu loše savjete i primjere.

6. Treba ga ponekad opomenuti ali s blagošću i u prikladno vrijeme a ne kada je uznemiren strastima. Na kraju treba iznad svega se truditi činiti dobro onima koji nam čine zlo, barem dobro govoreći o njemu, odnositi se blago prema njemu i preporučiti ga Bogu, odbacujući protivne misli, gorčine, dosade koje nam izgleda da smo od njega primili.

Treba na kraju primijetiti da ova kratka vježba za savršenstvo i slijedeće misli koje nam je između ostalog ostavila sv. Terezija nalaze se na raznim mjestima u njenim spisima.

- Svi naponi malo koriste ako ne stavimo svoje povjerenje u Boga.

- Jer ne dajemo Bogu potpuno našu ljubav niti nama nije dano sve blago njegove ljubavi.

- Puno puta sam iskusila da nema stvari od koje đavao tako bježi kao sveta voda.

- Sve je otpad što možemo učiniti u usporedbi samo jedne kap krvi koju je Gospodin za nas prolio.

- Ako mana ne dolazi od naše volje ne bojmo se da će Bog propustiti dati nam milost i učinit nas svetima.

- Ne bojmo se da će Bog ostaviti bez nagrade samo jedno uzdizanje pogleda prema njemu sjećajući se njega.

- Bog od nas hoće samo odlučnost a on će zatim sve učiniti sa svoje strane.

- Bog nikada ne šalje neku muku, a da je odmah ne nagradi nekim darom.

- Duša koja se ne udaljava od užitaka svijeta brzo će početi usporavati na putovima Gospodnjim.

- Ne govori o svojim ne savršenstvima nesavršenima, jer ćeš time nanijeti štetu sebi i drugima, nego ih kaži savršenima.

- Neka tvoja želja bude vidjeti Boga, tvoj strah da ga ne izgubiš, tvoja radost sve što te može voditi Bogu.

DODATAK 5. Paralelizam sa nukom bl. Henrika Susona: Treća hridina¹⁹

Vidi uvodnu napomenu o značenju dodataka pojedenih odaja skripte:

Odgovor: Otvori svoje oči i gledaj iznad sebe.

Čovjek podiže oči prema hridini i vidje da se neki ljudi uspinju na treću hridinu, a jedan dio njih je ponovno padao dolje, a neki su ostali postojani. Oni su bili brzi u uspinjanju od prve do druge i od druge do treće hridine. Tada *čovjek* upita: Ljubljeni moj, kako se to dogodi da oni koji trče tako brzo uspnu se tako visoko?

Odgovor: To je rijetko i vanredno u ovim vremenima, a prije se često događalo da su se neke osobe tako odlučno obratile vječnoj Istini da su tako odvažno savladavale svoju narav i oslobađale se navezanosti na stvorenja, a tako su se gorljivo obraćali svome iskonu i izvorištu da su sa Božjom pomoći samo u jednom zaletu trčali preko svih ovih visokih hridina i dolazili do vrhunca gore.

Čovjek: Kaži mi, Ljubavi moja, koje su to osobe koje borave na ovoj trećoj hridini?

Odgovor: Ti sam ih trebaš vidjeti.

U tom trenutku *čovjek* se nađe na trećoj hridini i jako se obradova jer su mu se ove osobe jako sviđale, puno više nego druge koje su boravile na nižim hridinama.

Čovjek: Kaži mi, moja Ljubavi, koje su ovo drage osobe?

Odgovor: One su puno draže Bogu i dostojnije od svih koje niže borave. One prakticiraju stroge vježbe kako bi došle u Raj, izbjegle Pakao i malo trpjele u Čistilištu. One su se više od prethodnih odrekle briga svijeta. Ipak, iako su bolje od prethodnih, još su daleko od svoga iskona i izvorišta, a neprijatelj je na njih bacio jednu udicu kojom ih drži da ne idu dalje.

Čovjek: Kaži mi, Ljubavi, koja je to udica?

Odgovor: Oni se još donekle osvrću i brinu za ovaj svijet. Još uvijek za cilj imaju sebe i u svom djelovanju sebi prisvajaju sve svoje stroge vježbe sa samodopadnošću. I to je velika udica kojom ih neprijatelj zadržava i zbunjuje da ne napreduju dalje.

Čovjek: Kaži mi, Ljubavi moja, i ovi ljudi će morati trpjeti Čistilište?

Odgovor: Ako umru u takvome stanju, morat će trpjeti veliko Čistilište, ali ne tako veliko kao oni koji borave na prethodnim hridinama. Imat će i veće vječno blaženstvo od onih prije jer su se hrabrije mrtvili u svojoj naravi.

¹⁹ U trećoj etapi duhovnog života opisuje se kategorija duša početnog duhovnoga puta – puta čišćenja – a to su dobre duše. U usporedbi sa *Zamkom duše* sv. Terezije Avilske stanje duše koje ovdje opisuje bl. HERNIK odgovara drugim odajama. Prema sv. Tereziji druge odaje predstavljaju duše koje već imaju neku odlučnost da žive u milosti, trude se oko molitve i ponekad oko mrtvljenja. Pa ipak, uz tolike napasti ne žele se potpuno odreći duha ovoga svijeta. Stanje ovih duša je označeno borbom, milost ih potiče i vodi prema ustrajnosti a razmatranje je molitva koja označava stupanj njihova duhovnog života.